

**DEWAN NEGARA
PARLIMEN KELIMA BELAS
PENGKAL KEDUA
MESYUARAT KHAS**

Bil. 23

Isnin

25 September 2023

K A N D U N G A N

MENGANGKAT SUMPAH SEBAGAI AHLI DEWAN

Lantikan Semula

(Halaman 1)

PEMASYHURAN TUAN YANG DI-PERTUA

Mengalu-alukan Pelantikan Sebagai Ahli Dewan Negara

(Halaman 2)

USUL:

Usul Perdana Menteri di Bawah P.M 26(3):

Kajian Separuh Pengkal Rancangan Malaysia Kedua Belas

(Halaman 3)

AHLI HADIR

1. Yang Berhormat Tan Sri Datuk Seri Dr. Haji Wan Junaidi Tuanku Jaafar
2. “ Datuk Nur Jazlan bin Tan Sri Mohamed
3. “ Dato’ Setia Dr. Haji Mohd Na’im bin Haji Mokhtar
[Menteri di Jabatan Perdana Menteri [Hal Ehwal Agama]
4. “ Puan Hajah Fuziah binti Salleh [Timbalan Menteri
Perdagangan Dalam Negeri dan Kos Sara Hidup]
5. “ Puan Saraswathy a/p Kandasami [Timbalan Menteri
Pembangunan Usahawan dan Koperasi]
6. “ Tuan Haji Abdul Nasir bin Haji Idris (Kedah)
7. “ Tuan Abun Sui Anyit
8. “ Dato’ Dr. Ahmad Azam bin Hamzah (Negeri Sembilan)
9. “ Dato’ Ahmad bin Dato’ Sri Haji Ibrahim (Sarawak)
10. “ Dato’ Sri Vell Paari a/l Tun Samy Vellu
11. “ Dato’ Ajis bin Sitin (Pahang)
12. “ Tuan Aknan a/l Ehtook
13. “ Tuan Amir bin Ghazali (Pulau Pinang)
14. “ Dato’ Arman Azha Abu Hanifah
15. “ Prof. Datuk Seri Dr. Awang bin Sariyan
16. “ Datuk Dr. Azhar bin Ahmad
17. “ Tuan Haji Aziz bin Ariffin (Perlis)
18. “ Datuk Bobbey Ah Fang Bin Suan (Sabah)
19. “ Dato’ Haji Husain bin Awang (Terengganu)
20. “ Tuan Haji Hussin bin Ismail (Terengganu)
21. “ Tuan Isaiah a/l D Jacob
22. “ Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian
23. “ Datuk John Ambrose
24. “ Datuk Judiet binti Fidilis @ Noraini binti Idris (Sabah)
25. “ Dato’ Kesavadas a/l A Achyuthan Nair (Negeri Sembilan)
26. “ Datuk Wira Koh Nai Kwong (Melaka)
27. “ Datuk Lim Pay Hen (Johor)
28. “ Dr. Lingeshwaran a/l Dato’ Seri R. Arunasalam (Pulau
Pinang)
29. “ Tuan Manolan bin Mohamad
30. “ Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh

AHLI HADIR (samb/-)

31.	Yang Berhormat	Prof. Tan Sri Datuk Dr. Haji Mohamed Haniffa bin Haji Abdullah
32.	“	Tuan Mohd Hasbie bin Muda
33.	“	Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli
34.	“	Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya (Wilayah Persekutuan Putrajaya)
35.	“	Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof (Perak)
36.	“	Tuan Musoddak bin Ahmad (Kedah)
37.	“	Datuk Haji Mustafa bin Musa (Melaka)
38.	“	Dato’ Dr. Nelson a/l Renganathan
39.	“	Tuan Nik Mohamad Abduh bin Nik Abdul Aziz (Kelantan)
40.	“	Dato’ Shamsuddin bin Haji Abd. Ghaffar (Perak)
41.	“	Puan Noorita binti Sual
42.	“	Dato Dr. Nuing Jeluing (Sarawak)
43.	“	Datuk Paul Igai
44.	“	Datuk Razali bin Idris
45.	“	Tuan Roderick Wong Siew Lead
46.	“	Datin Hajah Ros Suryati binti Alang
47.	“	Tuan Seruandi bin Saad (Perlis)
48.	“	Dato’ Sivaraj a/l Chandran
49.	“	Puan Susan Chemeraai Anding
50.	“	Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee
51.	“	Dato’ Sri Ti Lian Ker
52.	“	Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff (Kelantan)
53.	“	Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa

AHLI TIDAK HADIR

1.	Yang Berhormat	Datuk Seri Saifuddin Nasution bin Ismail [Menteri Dalam Negeri]
2.	“	Datuk Seri Diraja Dr. Zambry bin Abdul Kadir [Menteri Luar Negeri]
3.	“	Datuk Dr. Dominic Lau Hoe Chai

**TIDAK HADIR
(DI BAWAH PERATURAN MESYUARAT 83)**

1. Yang Berhormat Tengku Datuk Seri Utama Zafrul bin Tengku Abdul Aziz [Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri]
2. “ Tuan Ir. Md Nasir bin Hashim
3. ” Tan Sri Dato’ Low Kian Chuan
4. “ Dato’ Juhanis binti Abd Aziz (Pahang)
5. “ Tan Sri Datuk Seri Panglima Anifah bin Aman @ Haniff Amman

HADIR BERSAMA

1. Yang Berhormat Datuk Armizan Bin Mohd Ali [Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Sabah, Sarawak dan Tugas-Tugas Khas)] (Papar)
2. “ Puan Fadhlina Binti Sidek [Menteri Pendidikan] (Nibong Tebal)
3. “ Dato Hajah Rubiah Binti Wang [Timbalan Menteri Kemajuan Desa dan Wilayah] (Kota Samarahan)
4. “ Datuk Siti Aminah Binti Aching [Timbalan Menteri Perladangan dan Komoditi] (Beaufort)
5. “ Tuan Ramkarpal Singh A/L Karpal Singh [Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Undang-undang dan Reformasi Institusi)] (Bukit Gelugor)
6. “ Tuan Steven Sim Chee Keong [Timbalan Menteri Kewangan II] (Bukit Mertajam)
7. “ Datuk Haji Hasbi Bin Haji Habibollah [Timbalan Menteri Pengangkutan] (Limbang)
8. “ Tuan Chan Foong Hin [Timbalan Menteri Pertanian dan Keterjaminan Makanan] (Kota Kinabalu)
9. “ Tuan Haji Akmal Nasrullah Bin Mohd Nasir [Timbalan Menteri Pembangunan Kerajaan Tempatan] (Johor Bahru)
10. “ Tuan Adly Bin Zahari [Timbalan Menteri Pertahanan] (Alor Gajah)
11. “ Dato’ Sri Abdul Rahman Bin Haji Mohamad [Timbalan Menteri Kerja Raya] (Lipis)
12. “ Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar Bin Haji Nasarah [Timbalan Menteri Dalam Negeri] (Lenggong)
13. “ Tuan Liew Chin Tong [Timbalan Menteri Pelaburan, Perdagangan dan Industri] (Iskandar Puteri)

HADIR BERSAMA (*samb/-*)

14.	Yang Berhormat	Dato' Haji Mohammad Yusof Bin Apdal [Timbalan Menteri Pendidikan Tinggi] (Lahad Datu)
15.	"	Datuk Arthur Joseph Kurup [Timbalan Menteri Sains, Teknologi dan Inovasi] (Pensiangan)
16.	"	Dato' Sri Huang Tiong Sii [Timbalan Menteri Sumber Asli, Alam Sekitar dan Perubahan Iklim] (Sarikei)
17.	"	Tuan Lukanisman Bin Awang Sauni [Timbalan Menteri Kesihatan] (Sibuti)

DEWAN NEGARA

Ketua Pentadbir Parlimen

Datuk Haji Muhamad Zamani bin Mohd Ali

Setiausaha Dewan Negara

Muhd Sujairi bin Abdullah

Setiausaha Bahagian (Pengurusan Dewan)

Adlina Aisyah binti Ahmad Rusli

PETUGAS-PETUGAS CAWANGAN PENYATA RASMI (HANSARD)

Monarita binti Mohd Hassan

Azhari bin Hamzah

Halijah binti Mat Sin

Rosna binti Bujairomi

Alzian binti Baharudin

Muhammad Qhidir bin Mat Isa

Noraidah binti Manaf

Siti Norlina binti Ahmad

Nor Hamizah binti Haji Hassan

Nor Liyana binti Ahmad

Sharifah Nor Asilah binti Syed Basir

Nik Nor Ashikin binti Nik Hassan

Hafilah binti Hamid

Nor Faraliza binti Murad @ Nordin Alli

Nur Annisa binti Hamid

Herdawati binti Mohd Amir Abbu

Hasnah Sakinah binti Mohd Hashim

Nur Hazwanie binti Mohd Rozali

Yoogeswari a/p Muniandy

Muhamad Fazal bin Mahat

Nor Aizafasya binti Zainal

Nur Aliya binti Mustaz

Ahmad Syahril bin Haji Sikari @ Sik'ari

Nik Muhammad Ismail bin Karim	Izzul Syazwan bin Abdul Halim
Azmir bin Mohd Salleh	Maryam binti Azinuddin
Mohd. Izwan bin Mohd. Esa	Mohd Aizuddin bin Pahrol Laili
Nor Kamsiah binti Asmad	Nurul Syakirah binti Ibharim
Aifarina binti Azaman	Suhaila binti Sariffuddin
Noorfazilah binti Talib	Nor Afina binti Mohamed Rashid
Farah Asyraf binti Khairul Anuar	Muhamad Shafiq bin Ahamad
Julia binti Mohd. Johari	Muhammad Akmal bin Md Yusoff
Syahila binti Ab Mohd Khalid	Wan Nur Faliqha binti Wan Hazani
Ismalinda binti Ismail	Anisah Sahirah binti Hamzah
Amir Arshad bin Ab Samad	Syaza Waheeda binti Mohd Dzarif
Hizamihatim Maggisa bin Juara	Siti Nor Aisyah binti Mohd Jaid
Muhammad Firdaus bin Ahmad	Shazryn bin Mohd Faizal

MALAYSIA
DEWAN NEGARA
PARLIMEN KELIMA BELAS
PENGGAL KEDUA
MESYUARAT KHAS

Isnin, 25 September 2023

Mesyuarat dimulakan pada pukul 10.00 pagi

DOA

*[Tuan Yang di-Pertua **mempengerusikan Mesyuarat**]*

MENGANGKAT SUMPAH SEBAGAI AHLI DEWAN NEGARA

Setiausaha: Mengangkat sumpah sebagai Ahli Dewan Negara.

Tuan Yang di-Pertua Dewan Negara, Ahli-ahli Yang Berhormat dan para hadirin sekalian. Majlis Mengangkat Sumpah pada hari ini adalah selaras dengan peruntukan Peraturan Mesyuarat 4(1), dan Peraturan 4(3), Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara, dan mengikut Jadual Keenam Perlembagaan Persekutuan.

Dengan hormatnya, saya menjemput Ahli Yang Berhormat berikut untuk mengangkat sumpah di hadapan Tuan Yang di-Pertua Dewan Negara.

LANTIKAN SEMULA

1. Yang Berhormat Senator Dato' Sri Vell Paari a/l Samy Vellu

[Upacara Mengangkat Sumpah tamat]

PEMASYHURAN TUAN YANG DI-PERTUA

MENGALU-ALUKAN PELANTIKAN SEBAGAI AHLI DEWAN NEGARA

Tuan Yang di-Pertua: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera. *Alhamdulillah*, saya merafakkan rasa syukur kepada Allah SWT kerana dengan limpah rahmat dan *inayat*-Nya dapat kita bersama-sama di dalam Majlis Angkat Sumpah Senator baharu pada hari ini.

Tahniah saya ucapkan kepada Yang Berhormat Senator Dato' Sri Vell Paari a/l Samy Vellu... *[Tepuk]* Selamat kembali ke Dewan, yang telah dilantik oleh Duli yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong, berkuat kuasa mulai 2 September 2023 hingga 1 September 2026. Ini merupakan lantikan untuk penggal kedua, dan saya mengalu-alukan perbahasan beliau dalam sidang Dewan yang akan datang.

Ahli-ahli Yang Berhormat Dewan Negara dan hadirin yang saya hormati sekalian. Parlimen sebagai Badan Perundangan adalah satu daripada tiga- cabang yang melaksanakan kehendak Perlembagaan Persekutuan dan Dewan Negara yang mulia ini berperanan sebagai badan semak dan imbang, bukan sahaja kepada Badan Eksekutif tetapi juga kepada Dewan Rakyat.

■1010

Sidang urusan Mesyuarat Khas Dewan Negara pada kali ini telah menerima pembentangan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12 oleh Yang Berhormat Menteri Ekonomi pada 20 September yang lalu, setelah ia dilulus di Dewan Rakyat.

Sehingga hari Khamis yang lepas, seramai 44 orang Ahli Yang Berhormat Senator Dewan Negara ini telah meluaskan lagi skop perbahasan oleh Ahli Parlimen Dewan Rakyat di dalam pelbagai isu yang berkaitan ekonomi, negara, kos sara hidup serta kualiti kehidupan rakyat Malaysia serta isu perumahan, pendidikan, ekonomi dan lain-lain lagi secara konstruktif dan mendapat liputan media yang baik.

Perbahasan Ahli Yang Berhormat Senator Dewan Negara seharusnya lebih berkualiti dan tidak dipengaruhi oleh apa-apa keadaan politik semasa. Untuk sidang yang akan datang, saya mengalu-alukan sumbangan perbahasan yang intelektual, konstruktif daripada Yang Berhormat Senator Dato' Sri Vell Paari a/l Samy Vellu. Akhir kata selamat menjalankan tugas kepada beliau.

USUL PERDANA MENTERI DI BAWAH P.M. 26(3)**KAJIAN SEPARUH PENGGAL
RANCANGAN MALAYSIA KEDUA BELAS (2023-2025)**

Aturan Urusan Mesyuarat dibacakan bagi menyambung semula perbahasan yang ditangguhkan atas masalah:

“BAHAWA Dewan ini,

menyedari akan cabaran untuk mengekalkan kestabilan ekonomi dan mencapai pertumbuhan yang mampan dengan mengambil kira perubahan trend ekonomi global, kedudukan kewangan Kerajaan serta pencapaian dua tahun pertama, 2021-2022 Rancangan Malaysia Kedua Belas;

merestui usaha Kerajaan untuk merancang dan melaksanakan agenda pembangunan negara yang mampan selaras dengan aspirasi Malaysia MADANI, wadah Ekonomi MADANI: Memperkasa Rakyat serta Agenda Pembangunan Mampan 2030;

meluluskan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Kedua Belas bagi tempoh 2023-2025 yang memberi keutamaan dan penekanan baharu ke atas dasar, strategi dan inisiatif bagi pembangunan sosioekonomi serta langkah memperkukuh tadbir urus ke arah negara yang mampan, sejahtera dan berpendapatan tinggi, menurut Kertas Perintah CMD. 30 Tahun 2023; dan

bahawa dalam meluluskan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Kedua Belas, Dewan yang mulia ini menyeru seluruh rakyat Malaysia berganding bahu untuk memastikan pertumbuhan ekonomi negara kekal mampan serta pengagihan kekayaan adalah telus, adil dan saksama.” **[21 September 2023]**

Tuan Yang di-Pertua: Ahli-ahli Yang Berhormat Senator, seperti yang sedia maklum, hari ini bermula giliran Yang Berhormat Menteri menjawab ke atas perbahasan Usul Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12 bagi tempoh 2023-2025. Hanya dua hari diperuntukkan untuk giliran Yang Berhormat Menteri menjawab sebelum usul ini diputuskan.

Sebelum saya memanggil Yang Berhormat Menteri untuk menjawab, merujuk kepada Peraturan Mesyuarat 11(5), Peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara, saya hendak menetapkan bahawa Majlis Dewan Negara hari ini tidak akan ditangguhkan sehingga selesai giliran Kementerian Kesihatan, nombor 14 dalam senarai susunan giliran Yang Berhormat Menteri menjawab, dan selepas itu Majlis Mesyuarat ditangguhkan hingga jam 10 pagi, hari Selasa, 26 September 2023.

Dengan itu juga, saya ingin menjemput Yang Berhormat Senator Dato' Setia Dr. Haji Mohd Na'im bin Haji Mokhtar, Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) untuk mula menjawab. Masa diberi adalah selama 30 minit. Sila Yang Berhormat Menteri.

10.23 pagi.

Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) [Dato' Setia Dr. Haji Mohd Na'im bin Haji Mokhtar]: *[Membaca sepotong doa] Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh, salam sejahtera dan salam Malaysia Madani.*

Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya memulakan ucapan penggulungan perbahasan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Kedua Belas (KSP RMKe-12) ini dengan mengajak seluruh Ahli Yang Berhormat Senator yang berada di dalam Dewan yang mulia untuk bersama-sama kita merenung firman Allah SWT dalam surah Al-Baqarah ayat yang ke-164, *[Membaca ayat Al-Quran]*

Bermaksud, *"Sesungguhnya dalam penciptaan langit dan bumi, silih bergantinya malam dan siang. Bahtera yang berlayar di laut membawa apa yang berguna bagi manusia dan apa yang Allah SWT turunkan dari langit berupa air. Lalu dengan air itu Dia hidupan bumi sesudah mati (kering)- nya dan Dia sebarkan di bumi itu segala jenis haiwan dan pengisaran angin dan awan yang dikendalikan antara langit dan bumi. Sungguh (terdapat) tanda-tanda (keesaan dan kebesaran Allah SWT) bagi kaum yang memikirkan."*

Saya ingin merakamkan ucapan penghargaan dan terima kasih atas keprihatinan Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah membahaskan isu-isu di bawah hal ehwal agama, sepanjang tempoh perbahasan KSP RMKe-12 pada kali ini.

Untuk makluman Dewan yang mulia ini, seramai tiga orang Ahli Yang Berhormat Senator telah membahaskan pelbagai isu yang berkaitan dengan hal ehwal agama, termasuklah Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang, Yang Berhormat Senator Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli dan Yang Berhormat Senator Tuan Musoddak bin Ahmad.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang telah membangkitkan isu berapa lamakah tempoh kajian serta pelaksanaan untuk kerajaan membawa Akta Halal untuk menaikkan taraf industri halal Malaysia di mata dunia.

Untuk makluman Dewan yang mulia ini, pada masa ini jumlah keseluruhan pemegang Sijil Pengesahan Halal Malaysia (SPHM) bagi semua kategori industri ialah 8,272 buah syarikat.

Manakala PKS yang mempunyai sijil iaitu sebanyak 7,306 buah syarikat iaitu 88.32 peratus daripada keseluruhan pemegang sijil yang aktif. Daripada jumlah keseluruhan tersebut, sebanyak 3,270 buah syarikat iaitu 39.53 peratus merupakan pemegang sijil kategori syarikat bumiputera.

Kerajaan menyambut baik cadangan untuk mewujudkan Akta Halal Malaysia. Namun berhubung dengan penggubalan suatu akta khusus berkaitan halal, perkara ini memerlukan kepada penelitian terhadap pelbagai undang-undang yang sedang berkuat kuasa, sama ada undang-undang Persekutuan atau negeri bagi memastikan pelaksanaannya adalah selaras dengan peruntukan perlembagaan dan undang-undang sedia ada.

Buat masa ini, kerajaan berpandangan bahawa penggunaan undang-undang sedia ada seperti Akta Perihal Dagangan 2011 dan undang-undang subsidi di bawahnya iaitu Perintah Perihal Dagangan (Perakuan dan Penandaan Halal) 2011 dan Perintah Perihal Dagangan (Takrif Halal) 2011 serta enakmen di negeri-negeri masih relevan dan memenuhi kehendak dan keperluan semasa.

Yang Berhormat Senator Tuan Musoddak bin Ahmad telah membangkitkan tiga isu iaitu, yang pertama, Yang Berhormat Senator mahu kerajaan lebih tegas dengan isu pelajar tahfiz yang dijemput ke konsert yang mempamerkan aksi tidak senonoh para artis dan tidak seharusnya mereka dilibatkan dengan perkara demikian. Malah bukan mereka sahaja, budaya hedonisme perlu dihindari.

Kedua, Yang Berhormat Senator ingin tahu, apa visi utama dan pembangunan tahfiz negara. Sasaran yang jelas harus diletakkan supaya sekurang-kurangnya negara dapat melahirkan 30 peratus para *huffaz* daripada golongan muda dan remaja dalam tempoh lima tahun akan datang.

Isu ketiga, Yang Berhormat Senator ingin tahu, sebelum ini kerajaan ada menyasarkan untuk melahirkan 250,000 tahfiz, sejauh manakah ia sudah tercapai?

Tuan Yang di-Pertua, sebagai makluman Dewan yang mulia ini, isu yang dinyatakan ini telah diberi teguran dalam kenyataan media saya, bertarikh 30 Ogos 2023 yang lalu.

■1020

Saya ingin menegaskan bahawa semua pihak perlu berhati-hati dan menjaga sensitiviti agama, adab serta adat ketimuran dalam menganjurkan sebarang program. Penganjuran program juga perlu mengambil kira kesesuaian pengisian dan penontonnya, termasuk pelajar tahfiz serta memastikan mengikut garis panduan Muzakarah Jawatankuasa Fatwa MKI kali-68 yang bersidang pada 12 April 2005. Garis panduan hiburan dalam Islam yang telah menegaskan bahawa:

- (i) sebarang bentuk hiburan tidak boleh bercanggah dengan al-Quran dan sunnah;
- (ii) hiburan dalam bentuk menghina, menjatuhkan maruah atau membuka aib seseorang adalah ditegah di dalam Islam;
- (iii) hiburan yang merupai agama lain dari sudut pegangan ataupun ibadah, mereka adalah dilarang sama sekali; dan
- (iv) hiburan yang tidak mendatangkan faedah sama sekali, maka ia juga dilarang dalam agama Islam.

Berhubung dengan pembangunan tahfiz, kerajaan telah memperkenalkan Dasar Pendidikan Tahfiz Negara (DPTN) yang mengandungi 20 strategi dan 32 inisiatif yang berpandukan kepada lima- teras dalam usaha memastikan murid tahfiz mendapat pendidikan yang terbaik. Sehubungan itu, Pelan Tindakan DPTN 2.0 telah dibangunkan sebagai dokumen rujukan dalam memperkasa pendidikan tahfiz dalam tempoh lima tahun bermula tahun 2021 sehingga 2025. Secara umumnya, Pelan Tindakan DPTN 2.0 meliputi lima teras iaitu:

- (i) memantapkan undang-undang dan penguatkuasaan;
- (ii) mewujudkan model institusi tahfiz;
- (iii) mewujudkan kokurikulum pendidikan tahfiz yang sesuai;
- (iv) memperkasakan tadbir urus institusi tahfiz; dan
- (v) mewujudkan sistem pengiktirafan dan pensijilan bagi institusi tahfiz.

Bagi melaksanakan lima- teras ini, pelbagai strategi telah dirangka dan sedang dilaksanakan. Antaranya bekerjasama dengan pelbagai pihak seperti pihak berkuasa agama negeri (PBAN), KPM, KPT, KSM dan KPLB. Menerusi pelbagai inisiatif untuk melebarkan peluang lepasan tahfiz di peringkat pengajian tinggi, seterusnya meningkatkan kemampuan bersaing dalam pasaran kerjaya nanti.

Tuan Yang di-Pertua, selain itu, mewujudkan kokurikulum pendidikan tahfiz yang sesuai dengan pendidikan arus perdana dengan menyasarkan jaminan kualiti lepasan tahfiz yang seimbang dari sudut ilmu tahfiz dan juga akademik agar tidak tercicir daripada pendidikan arus perdana.

Untuk mencapai sasaran melahirkan *hufaz* daripada golongan muda dan remaja, JAKIM, KPM dan PBAN sentiasa berusaha menggalakkan pemakaian kokurikulum arus perdana di institusi tahfiz swasta dan mengadakan perbincangan bersama persatuan-persatuan tahfiz serta agensi kerajaan lain bagi memastikan hasrat tersebut tercapai. Kerajaan sentiasa komited melaksanakan strategi dalam usaha memperkasakan mutu pendidikan tahfiz selaras dengan Pelan Tindakan

Dasar Pendidikan Tahfiz Negara (DPTN) bagi melahirkan *hufaz* yang berkualiti dan dapat menyumbang kepada usaha membangun Malaysia Madani.

Tambahan pula, JAKIM mendapat kerjasama yang sangat erat daripada agensi-agensi lain yang berkaitan seperti KPM, KPT, MARA, pihak berkuasa agama negeri serta persatuan tahfiz dalam menggembeleng idea dan juga tenaga untuk membentuk dasar serta melaksanakan tindakan bersepadu bagi melahirkan *hufaz* yang hebat, yang dapat menyumbang kepada masyarakat dan juga negara.

Berdasarkan data Darul Quran JAKIM, seramai 10,675 orang graduan *hufaz* telah dilahirkan dan 2,102 orang daripadanya adalah *hufaz* profesional daripada lapan buah institusi pengajian tinggi (IPT). Dengan usaha berterusan dan kerjasama daripada pelbagai pihak, sasaran untuk melahirkan *hufaz* di negara ini akan tercapai.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli mencadangkan untuk menjadikan tanah wakaf lebih bermanfaat kerana kita mempunyai aset tanah wakaf yang besar. 16 peratus tanah wakaf ini masih belum dibangunkan setakat ini. Negara perlu mencontohi Singapura dan Johor iaitu membangunkan tanah wakaf dengan membina hospital dan keuntungan dapat dimanfaatkan oleh golongan asnaf dan orang-orang miskin.

Yang Berhormat Senator juga turut mencadangkan kaedah kewangan moden perlu diterap dalam pembangunan tanah wakaf seperti pendekatan *sukuk* untuk meningkatkan keuntungan dalam pengurusan wakaf. Kerajaan Persekutuan perlu bekerjasama dengan kerajaan negeri untuk membangunkan tanah wakaf sama ada dalam pembentukan rang undang-undang atau sebagainya.

Untuk makluman Dewan yang mulia ini, pembangunan tanah wakaf memang diberi perhatian oleh Kerajaan Persekutuan dan Majlis-majlis Agama Islam Negeri-negeri (MAIN). Buktinya, sebanyak 84 peratus keseluruhan tanah wakaf di seluruh negara telah bangunkan. Ini termasuk 18 projek pembangunan yang telah dibangunkan oleh JAWHAR di seluruh negara dalam RMKe-9 hingga ke RMKe-12 seperti pembinaan Pangsapuri Wakaf An-Nur di Teluk Air Tawar, Butterworth dan pembinaan hotel wakaf di Kuala Terengganu.

Dalam pada itu, kesungguhan MAIN telah berjaya memanfaatkan tanah-tanah wakaf dengan pelbagai inisiatif yang telah dan sedang dilaksanakan. Antaranya, pembangunan Hospital Pakar IJN South di negeri Johor, salah satu projek wakaf berimpak tinggi yang akan dilaksanakan melalui inisiatif pihak swasta dengan kerjasama MAIN dan Yayasan Wakaf Malaysia.

Aplikasi konsep wakaf *muaqqat* dan pinjaman *qardhul hasan* dalam projek ini akan menjimatkan kos faedah pinjaman yang akhirnya akan dikembalikan kepada masyarakat melalui penyediaan takaful kesihatan percuma kepada golongan yang memerlukan. Malah, MAIN yang lain turut giat melaksanakan pembangunan tanah

wakaf seperti pembangunan Pusat Komuniti di Perlis, Kompleks Pendidikan Islam di Putrajaya dan Pahang serta Pusat Kesihatan Komuniti di Melaka.

Selain JAWHAR, Yayasan Wakaf Malaysia dan Majlis Agama Islam Negeri-negeri dan pihak swasta yang berganding bahu membangunkan tanah wakaf, Suruhanjaya Sekuriti (SC) turut bersama-sama mempromosikan wakaf menerusi pasaran modal Islam dan melancarkan rangka kerja *sukuk* pelaburan mampan dan bertanggungjawab atau rangka kerja *sukuk* (SRI) yang mengiktirafkan pembangunan wakaf sebagai projek yang layak untuk terbitan Sukuk SRI.

Tuan Yang di-Pertua, sebelum saya menutup penggulungan perbahasan KSP.

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: Tuan Yang di-Pertua, kalau boleh saya mencelah sedikit jawapan Yang Berhormat Menteri. Terima kasih Yang Berhormat Menteri atas jawapan yang saya anggap menepati hasrat soalan perbahasan. Cuma setelah lima hari kita berbahas, saya terfikir bahawa tidak akanlah tanah wakaf kita tidak sebanyak yang kita dengar, kerana ramai orang mewakafkan tanah di merata-merata tempat.

Suatu ketika dalam tahun 60-an, isu pendaftaran tanah wakaf ini menyebabkan banyak tanah wakaf di wakafkan oleh individu, keluarga dan sebagainya. Akan tetapi tidak termasuk dalam pendaftaran di bawah MAIN negeri. Jadi, untuk kita *unlock the value*, dengan izin, tanah-tanah wakaf ini supaya ia tidak tinggal *dorman* begitu. Apakah langkah yang kita boleh buat secara segera supaya kita terus memanfaatkan dan dapat melaksanakan apa yang seperti dijawab oleh Yang Berhormat Menteri tadi? Terima kasih.

■1030

Dato' Setia Dr. Haji Mohd Na'im bin Haji Mokhtar: Terima kasih, Yang Berhormat Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli. *Insyah-Allah*, dalam perbincangan di antara Yayasan Wakaf Malaysia dan majlis agama Islam negeri-negeri yang saya sendiri mempengerusikan, *insyash-Allah* kita akan bincangkan isu berkaitan dengan pendaftaran ini dan melihat inisiatif-inisiatif lain yang boleh kita bincang secara bersama dengan majlis agama Islam negeri-negeri untuk pastikan semua usaha ke arah pembangunan wakaf ini benar-benar dapat dimanfaatkan, *insyash-Allah*. Terima kasih Yang Berhormat.

Tuan Yang di-Pertua, seperti mana yang saya jelaskan sebentar tadi, sebelum saya menutup penggulungan perbahasan KSP RMKe-12 ini, saya ingin menegaskan bahawa Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) amat khuatir dengan tindakan sesetengah pihak yang mengeluarkan kenyataan yang bersifat menghukum pihak-pihak yang tidak sehaluan fahaman dengan kumpulan masing-

masing. Situasi ini akan mencetuskan bibit perpecahan yang lebih serius dan mengancam keselamatan negara.

Saya selaku Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) menjunjung tinggi Titah Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Sultan Selangor selaku Pengerusi Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Agama Islam Malaysia (MKI) yang menggesa semua pihak terutamanya pemimpin politik agar mengambil tanggungjawab untuk memperkukuhkan perpaduan demi kesejahteraan negara. Semua pemimpin perlu akur dan menghayati sepenuh hati akan Titah Duli Yang Maha Mulia Sultan Selangor supaya semua pemimpin tidak memperalatkan agama bagi meraih sokongan yang akhirnya rakyat akan menjadi mangsa kepada perbalahan orang-orang politik.

Selain itu, Duli Yang Maha Mulia Sultan Selangor juga telah bertitah bahawa perbuatan mengeluarkan fatwa secara tidak bertanggungjawab oleh pemimpin politik juga perlu dihentikan demi memelihara perpaduan rakyat di negara ini. Oleh itu, saya mengambil kesempatan ini untuk menyeru kepada semua pihak agar lebih bertanggungjawab...

Datuk Razali bin Idris: Tuan Yang di-Pertua, boleh saya hendak minta penjelasan sikit?

Tuan Yang di-Pertua: Peringkat mana, Yang Berhormat? Saya nak dengar...

Datuk Razali bin Idris: Fatwa, fatwa.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri itu belum habis ucapan berhubung dengan Titah Tuanku itu tadi.

Datuk Razali bin Idris: Sudah terlajak fatwa sudah itu. Takut terlajak sahaja.

Dato' Setia Dr. Haji Mohd Na'im bin Haji Mokhtar: Saya habiskan sikit dulu ya?

Datuk Razali bin Idris: Okey, baik.

Dato' Setia Dr. Haji Mohd Na'im bin Haji Mokhtar: Oleh itu, saya menyeru kepada- terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Oleh itu, saya menyeru kepada semua pihak agar lebih bertanggungjawab serta tidak sewenang-wenangnya mengeluarkan ucapan yang boleh mencetus perbalahan, ketegangan dan kegelisahan dalam masyarakat, apatah lagi kenyataan-kenyataan yang menyentuh urusan agama Islam dan kefatwaan.

Sebarang perkara dalam urusan agama, khususnya dalam bidang akidah dan syariah, perlulah diserahkan serta dirujuk kepada pihak berkuasa agama Islam negeri serta para ilmuwan yang diperakui kepakarannya dalam disiplin ilmu tersebut. Semua pihak dipohon untuk menghentikan perbalahan serta persengketaan yang boleh memusnahkan perpaduan dan keamanan negara. Semua pihak perlu bersatu

hati untuk membangunkan negara agar lebih maju, makmur, berdaya saing dan aman sentosa.

Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) telah menggerakkan seluruh agensi untuk memperkukuh kesatuan dan perpaduan umat Islam melalui pelbagai usaha dan inisiatif termasuk memperkukuh peranan institusi masjid dan surau sebagai pusat penyatuan ummah. Saya menyeru kepada semua pihak agar mengemukakan buah fikiran serta idea-idea untuk membangunkan rakyat dan pembangunan negara. Hentikan segera kenyataan-kenyataan yang menyentuh sentimen keagamaan dan perkauman.

Dalam konteks kemajmukan masyarakat, Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) melaksanakan program-program dialog antara tamadun dan budaya untuk memupuk kebersamaan serta saling hormat-menghormati antara satu sama lain. Islam ialah agama *rahmah* dan sentiasa menyebarkan semangat kasih sayang dan keharmonian dalam kemajmukan masyarakat.

Sila, Yang Berhormat Datuk.

Datuk Razali bin Idris: Okey, terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya cuma hendak minta sedikit penjelasan tentang fatwa. Ada dualah yang saya nampak. Pandangan saya perbezaan di antara mufti mengeluarkan satu perkataan yang dikatakan fatwa dan satu lagi orang politik mengatakan *sastu* dan ia juga dikatakan fatwa.

Jadi, soalan saya ialah di manakah sebenarnya fatwa yang ditetapkan oleh Islam? Adakah, sebagai contoh, saya mengatakan sesuatu dan ia telah ditakrif sebagai fatwa atau pun orang India, orang Cina mengatakan sesuatu tentang Islam sudah ditakrifkan sebagai fatwa? Apakah perbezaan antara perkataan yang ditakrif yang dikatakan oleh bukan mufti dengan apa yang diputuskan oleh mufti? Itu soalan saya, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Tuan Yang di-Pertua, bolehkah saya tambah satu soalan untuk digabungkan dalam jawapan oleh Yang Berhormat Menteri berhubung wakaf?

Tuan Yang di-Pertua: Silakan, Yang Berhormat.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Yang Berhormat Menteri, saya nampak dan saya dimaklumkan bahawa tanah-tanah wakaf ini yang berada di seluruh negara yang sebahagian besarnya agak luas merupakan tanah-tanah di pedalaman yang mempunyai potensi untuk tujuan pembangunan pertanian yang boleh mungkin dibuat kerjasama melalui institusi koperasi ataupun komuniti masyarakat setempat.

Bolehkah perkara ini kita- ataupun macam mana kita ini boleh hendak gerakkan supaya kita memanfaatkan sebahagian tanah yang luas di pedalaman

yang saya nampak wujud tanah-tanah wakaf ini supaya kita memanfaatkan dalam konteks untuk membangunkan program pembangunan makanan sekarang yang kritikal, isu keterjaminan makanan dan lain-lain? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Sila, Yang Berhormat Menteri. Saya ingat persoalan fatwa itu bagus diperjelaskan supaya masyarakat umum tahulah. Kadang-kadang orang politik cakap pun disebut fatwa juga. Apakah istilah fatwa dalam undang-undang syariah ini?

Dato' Setia Dr. Haji Mohd Na'im bin Haji Mokhtar: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih Yang Berhormat Datuk Razali atas soalan yang dikemukakan.

Sepertimana yang kita sedia maklum, bahawa di dalam Perlembagaan Persekutuan jelas menyebut bahawa persoalan berkaitan dengan agama Islam itu terletak di bawah bidang kuasa negeri. Dalam konteks ini, Duli Tuanku yang mempunyai kuasa dalam persoalan berkaitan hal ehwal Islam ini. Di peringkat negeri-negeri pula, sekiranya persoalan itu melibatkan persoalan keadilan dan kehakiman syariah, kuasa itu diletakkan di bawah kuasa ketua-ketua hakim syarie dan juga mahkamah-mahkamah syariah.

Minta maaf, Tuan Yang di-Pertua. Saya jelaskan dalam konteks Islam secara umumnya berkaitan dengan hal ehwal Islam supaya kita tahu bahawa di peringkat negeri itu ada tiga buah institusi yang berbeza iaitu majlis agama Islam yang mempunyai kuasa untuk menasihati Duli Tuanku berkaitan dengan persoalan Islam secara umum termasuklah yang berkaitan dengan pengurusan wakaf dan sebagainya. Adapun yang berkaitan dengan urusan kehakiman dan perundangan syariah iaitu terletak di bawah kuasa mahkamah-mahkamah syariah.

Bahagian yang ketiga itu ialah persoalan berkaitan dengan persoalan hukum syarak. Berkaitan dengan persoalan hukum syarak ini, institusi atau organ yang ketiga yang terletak di bawah kuasa negeri itu iaitu diserahkan kepada mufti-mufti negeri yang dilantik oleh Duli-duli Tuanku. Jadi, maknanya sekiranya persoalan itu melibatkan persoalan hukum syariat, maka orang yang paling layak yang mempunyai kepakaran untuk memberikan fatwa menjelaskan isu berkaitan tentang hukum tersebut, maka ia diletakkan di bawah kuasa mufti untuk memberikan pencerahan dan juga penjelasan.

Berbalik kepada apa yang ditanya oleh Yang Berhormat Datuk Razali tadi itu, persoalan berkaitan dengan sesuatu hukum.

■1040

Bagaimana hendak ditakrifkan ia melibatkan persoalan syariah, hukum syarak? Saya tidak menafikan Yang Berhormat berkaitan dengan pandangan-pandangan yang dikemukakan bila mana melibatkan sesuatu isu yang melibatkan

hal ehwal Islam untuk pihak-pihak memberikan pandangan. Contohnya dalam konteks baru-baru ini Yang Berhormat sebut tentang ada isu berkaitan dengan orang bukan Islam yang membaca ayat Al-Quran, merujuk kepada ayat Al-Quran dan sebagainya untuk memberikan pandangan.

Jadi, yang inilah yang saya maksudkan tadi contoh-contoh sama ada orang politik ataupun tidak, yang melibatkan penentuan sama ada boleh ataupun tidak hukumnya perkara tersebut. Maka, perkara itu diletakkan di bawah kuasa mufti untuk mengeluarkan sesuatu fatwa. Fatwa ini maksudnya ialah dia melalui satu proses, Yang Berhormat. Contohnya bila mana ada persoalan hukum boleh ataupun tidak seorang yang bukan Islam untuk memberikan pandangan dengan merujuk kepada Al-Quran ataupun sunnah Nabi SAW.

Fatwa ini ia akan timbul apabila dirujuk persoalan tersebut kepada mufti yang kemudiannya akan membawa kepada jawatankuasa sebab ia ada Jawatankuasa Fatwa. So, Jawatankuasa Fatwa ini yang dipengerusikan oleh mufti negeri-negeri akan membahaskan isu tersebut dan apabila isu tersebut telah dibahaskan oleh jawatankuasa yang dipengerusikan oleh mufti tadi dan pandangan dikeluarkan yang itu yang kita sebutkan sebagai fatwa. Kemudian, fatwa tersebut digazetkan pula, Tuan Yang di-Pertua. Bila mana ia digazetkan, baru diwartakan, barulah dicapai kepada status fatwa tadi itu. Bermakna ia melalui proses tersebut.

Apa yang saya katakan tadi itu untuk mengelakkan- sebab itu saya jelaskan dua hari lepas. Saya ada sebut supaya apabila timbul sesuatu isu yang menjadi keresahan di kalangan masyarakat, saya minta sangat-sangat supaya semua mufti memainkan peranan untuk tampil ke depan cepat untuk memberikan pencerahan kepada isu-isu tersebut. Mufti-mufti ini tidak boleh berdiam diri macam itu supaya bila mana vakum ruang itu dibiarkan begitu sahaja tanpa *Sahibus Samahah* mufti-mufti ini ke depan untuk memberikan pencerahan, maka akan datanglah nanti masing-masing orang memberikan pandangan.

So, bila masing-masing berikan pandangan, maka akan menyebabkan kecelaruan dan keresahan di kalangan masyarakat. *But once* bila mana mufti tadi itu tampil ke hadapan dan segera untuk menjelaskan isu tersebut, maka kita harapkan supaya tidak akan lagi timbul persoalan di kalangan masyarakat sebab perkara tersebut diselesaikan *once and for all* oleh individu yang telah diberikan kuasa dan autoriti di bawah undang-undang negeri oleh Duli-duli Tuanku untuk menjawab isu-isu berkaitan dengan Islam, dengan syariat Islam itu sendiri.

Datuk Razali bin Idris: Tuan Yang di-Pertua, sedikit lagi, sedikit lagi. Saya tak nak lari daripada jawapan Yang Berhormat Menteri berkaitan dengan orang politik berfatwa. Sebagai contoh mudahlah- saya bagi contoh terus senang. Kalau saya, Razali Idris bukan ada *background* agama mengatakan, "*Sekiranya kamu mengundi*

si A, *fatwa saya haram.*” Apakah itu salah satu fatwa? Contoh mudah, itu maksud saya sebenarnya.

Tuan Yang di-Pertua: Itu mungkin fatwa itu.

Dato’ Setia Dr. Haji Mohd Na’im bin Haji Mokhtar: Yang Berhormat. Terima kasih, Yang Berhormat Senator Datuk Razali. Saya sudah sebutkan tadi itu fatwa tadi ia melalui satu proses.

Datuk Razali bin Idris: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Dato’ Setia Dr. Haji Mohd Na’im bin Haji Mokhtar: Dia tidak capai kepada fatwa sebab fatwa tadi dia kena lalui proses yang disebutkan tadi itu. Jadi, itu pandangan yang diberikan oleh individu ahli politik tersebut. So, jadi makna bila itu pandangan yang diberikan- sebab itu saya katakan isu sama ada mengundi satu-satu parti dan sebagainya dapat pahala ataupun dosa dan sebagainya, ini melibatkan persoalan hukum. Dosa pahala ini melibatkan persoalan hukum.

Jadi, sebab itu bila timbulnya isu tersebut- kelmarin saya sudah sebutkan saya sudah kata mufti-mufti ini kena ke depan sebab mereka inilah orang yang diberikan autoriti untuk menjelaskan isu tersebut. Jadi, kena tampil dan jadi bila tidak tampil ke depan dengan segera, maka ruang-ruang tersebut itulah akan diisikan dengan pelbagai pandangan dan ini yang akan menimbulkan keclaruan pemikiran di kalangan masyarakat. Jadi saya simpulkan Yang Berhormat Senator Datuk Razali, maknanya fatwa ini dia melalui satu proses sehinggalah fatwa tadi itu diwartakan. Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Saya lagi ada satu soalan... *[Ketawa]* Sebabnya negara kita adalah negara Persekutuan, tiap-tiap negeri mempunyai mufti sendiri, tiap-tiap negeri mempunyai jawatankuasa sendiri. Jadi macam mana hendak menyelaraskan itu supaya di negeri ini lain, negeri itu tidak berbeza. Macam mana?

Dato’ Setia Dr. Haji Mohd Na’im bin Haji Mokhtar: Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua atas soalan tersebut. Betul, Tuan Yang di-Pertua. Maknanya kuasa untuk mengeluarkan fatwa itu terletak di bawah kuasa negeri. Kita ada 14 orang mufti dan terbanyak di dunia. Malaysia ini paling ramai mufti, ada 14 orang mufti tetapi Tuan Yang di-Pertua di peringkat Persekutuan, kita ada Jawatankuasa Muzakarah di bawah MKI. Jadi, Jawatankuasa Muzakarah MKI ini ia akan mengumpulkan 14 orang mufti ini dalam jawatankuasa tersebut.

Jadi, isu yang dibangkitkan- kalau Tuan Yang di-Pertua masih ingat, isu berkaitan tentang baru-baru ini ada dua fatwa yang berbeza dikeluarkan oleh Mufti Pahang dan juga Mufti Pulau Pinang. So, isu itu akan dibawa ke Jawatankuasa Muzakarah tersebut, dibincangkan oleh 14 orang mufti berkaitan dengan isu tersebut dan akan diputuskan oleh Jawatankuasa Muzakarah di peringkat kebangsaan.

Kemudiannya bila ada keputusan, dibawa ke Majlis Kebangsaan Hal Ehwal Agama Islam yang dipengerusikan oleh Duli Yang Maha Mulia Sultan Selangor sebagai Pengerusi MKI untuk meng-*endorse*-kan fatwa ataupun yang diterima oleh Jawatankuasa Muzakarah tersebut. Kemudian selepas daripada MKI, akan terus dibawa kepada Majlis Raja-raja untuk tujuan peng-*endorse*-an. Jadi dengan cara itu Tuan Yang di-Pertua, fatwa itu tadi dapat diselaraskan dan diseragamkan di seluruh negara.

Tuan Yang di-Pertua: Selepas itu ada apa tindakan lagi, ada tindakan lain?

Dato' Setia Dr. Haji Mohd Na'im bin Haji Mokhtar: Tidak ada Tuan Yang di-Pertua. Maknanya sudah...

Tuan Yang di-Pertua: Sebabnya tadi Pulau Pinang kata ini, Pahang kata ini. Selepas itu yang mendengar keputusan *muzakarah* itu tidak disebutkan di mana-mana. Siapakah yang tahu? Mesti ada publisiti.

Dato' Setia Dr. Haji Mohd Na'im bin Haji Mokhtar: Betul, Tuan Yang di-Pertua. Saya setuju itu, yang itu pihak- selepas daripada MKI yang bersidang Tuan Yang di-Pertua, pihak JAKIM sebagai penyelaras kepada MKI akan menguar-uarkan dan memaklumkan tentang keputusan fatwa tersebut.

Tuan Yang di-Pertua: Itu yang penting sebab kita hendak tahu apa keputusan Majlis Muzakarah.

Dato' Setia Dr. Haji Mohd Na'im bin Haji Mokhtar: Ya, ia tidak setakat itu, Tuan Yang di-Pertua. Maka bawa ke MKI dan setelah di-*endorse*-kan oleh...

Tuan Yang di-Pertua: Sebelum duduk ini sudah siap tadi, jawapannya tadi...
[Ketawa]

Dato' Setia Dr. Haji Mohd Na'im bin Haji Mokhtar: Oh, minta maaf.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Kalau tidak sempat sangat buat jawapan bertulis tetapi kalau boleh banyaknya tanah wakaf ini boleh dimanfaatkan untuk pembangunan. Terima kasih.

Dato' Setia Dr. Haji Mohd Na'im bin Haji Mokhtar: Betul, Yang Berhormat. Terima kasih, Yang Berhormat Tuan Haji Hussin. Seperti mana Yang Berhormat Senator Datuk Wira Dr. Mohd Hatta Md Ramli itu cadangan daripada Yang Berhormat tadi itu kita akan bawa dalam perbincangan bersama-sama dengan Majlis Agama-agama Islam Negeri-negeri di bawah Yayasan Wakaf Malaysia dan kita akan putuskan di situ. Terima kasih, Yang Berhormat.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Terima kasih banyak, Yang Berhormat Menteri.

Dato' Setia Dr. Haji Mohd Na'im bin Haji Mokhtar: Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Okey, terima kasih.

Dato' Setia Dr. Haji Mohd Na'im bin Haji Mokhtar: Tuan Yang di-Pertua, setakat ini sahajalah penjelasan-penjelasan yang dapat saya berikan mengenai isu-isu yang telah dibangkitkan sepanjang tempoh perbahasan.

Sekali lagi saya mengucapkan jutaan terima kasih kepada Tuan Yang di-Pertua dan semua Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengemukakan pertanyaan dan membangkitkan isu-isu berkaitan hal-ehwal agama. Sekian. *Wabillahi taufik walhidayah, wassalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua... [Tepuk]

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih, Yang Berhormat. Saya juga Senator, jadi saya juga boleh tanya... [Ketawa] Yang Berhormat Datuk Armizan bin Mohd Ali. Sila, Yang Berhormat.

10.49 pagi

Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Sabah, Sarawak dan Tugas-tugas Khas) [Datuk Armizan bin Mohd Ali]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera.

■1050

Tuan Yang di-Pertua, pertama sekali saya ingin merakamkan setinggi ucapan terima kasih kepada semua Ahli Yang Berhormat Dewan Negara yang telah terlibat dalam perbahasan sepanjang Sidang Khas Kajian Separuh Penggal RMKe-12. Dalam penggulungan ini, saya akan menjawab beberapa isu yang telah dibangkitkan sama ada menyentuh pertanggungjawaban agensi-agensi di bawah bidang tugas saya secara langsung, mahupun isu-isu berbangkit tentang agensi-agensi yang telah diberi tanggungjawab kepada saya untuk membantu menjawab di Parlimen.

Pada Sidang Khas KSP Dewan Negara kali ini, antara perkara-perkara berbangkit melibatkan beberapa buah agensi JPM di bawah tanggungjawab saya dan juga yang saya diminta membantu untuk menjawab di Parlimen adalah yang pertama, melibatkan Bahagian Hal Ehwal Sabah Sarawak (BHESS Jabatan Perdana Menteri).

Kedua, Jabatan Perkhidmatan Awam.

Ketiga, Majlis Keselamatan Negara.

Keempat, Unit Penyelarasan Pelaksanaan (ICU). Kelima, Unit Penyelarasan Lonjakan Prestasi (PACU).

Seterusnya, Agensi Keselamatan Siber Negara (NACSA).

Terakhir, Bahagian Pengurusan Hartanah.

Tuan Yang di-Pertua, isu spesifik berkenaan MA63 telah dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai tentang tindakan kerajaan terhadap status

pelaksanaannya. Ramai juga sebenarnya Ahli-ahli Yang Berhormat terutamanya Senator dari Sabah dan Sarawak yang menyebut tentang MA63 sama ada secara umum, mahupun perkara-perkara yang secara spesifik di bawah tanggungjawab kementerian dan agensi yang lain.

Sebelum saya pergi lebih jauh, dua perkara yang saya ingin sebutkan Tuan Yang di-Pertua. Pertama, saya ingin berkongsi fungsi dan peranan BHESS JPM. BHESS sebenarnya telah diwujudkan sebagai sekretariat kepada Majlis Tindakan Pelaksanaan MA63 yang fungsinya adalah untuk membuat penyelarasan di dua peringkat.

Pertama, antara Kerajaan Persekutuan, Sabah dan Sarawak tentang isu-isu yang dibangkitkan yang terkait dengan MA63 dan kemudiannya, menyelaraskan koordinasi di peringkat kementerian dan juga agensi kerajaan di peringkat Persekutuan untuk menyusul perkara-perkara yang telah berbangkit dalam Majlis Tindakan Pelaksanaan MA63.

Kedua, di awal ini juga Tuan Yang di-Pertua, saya fikir selain ingin merakamkan ucapan tahniah atas pelantikan Yang Berhormat Senator Tan Sri Datuk Seri Dr. Haji Wan Junaidi Tuanku Jaafar sebagai Tuan Yang di-Pertua Dewan Negara yang ke-19, saya juga ingin mengambil kesempatan ini untuk memberikan pengiktirafan terhadap sumbangan Tan Sri Yang di-Pertua dalam agenda pelaksanaan MA63 khususnya dalam merealisasikan pindaan Perlembagaan Persekutuan Perkara 1(2) dan Perkara 160(2) semasa Yang Berhormat Tan Sri memimpin jentera di JPM bagi melaksanakan pindaan Perlembagaan tersebut.

Kedua, saya perlu juga rakamkan pengiktirafan terhadap salah seorang Ahli Dewan Negara yang juga terlibat secara langsung dalam peringkat awal menyusul secara rasmi hal-hal berkaitan dengan MA63 ini iaitu Yang Berhormat Senator Tan Sri Datuk Seri Panglima Anifah bin Aman khususnya dalam pewujudan platform perundingan rasmi yang awal yang disebutkan Jawatankuasa *Devolution of Authority* (JKDA) di mana Yang Berhormat Senator Tan Sri Datuk Seri Panglima Anifah bin Aman merupakan pengerusi bersama dengan Yang Berhormat Dato' Sri Hajah Nancy binti Shukri.

Tuan Yang di-Pertua, bagi menjawab persoalan Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai, untuk makluman, sehingga kini sebanyak tujuh perkara yang telah diselesaikan sama ada selesai sepenuhnya mahupun selesai sebahagian dalam tempoh pimpinan Kerajaan Perpaduan iaitu selesai sepenuhnya ialah pengiktirafan Jabatan Kerja Raya dan Jabatan Pengairan dan Saliran Negeri Sabah dan Sarawak sebagai Jabatan Teknik di bawah Arahan Perbendaharaan (AP) 182 yang membolehkan kedua-dua agensi negeri ini melaksanakan projek-projek Persekutuan pada kadar RM50 juta ke bawah.

Kedua, penyerahan kuasa kawal selia gas kepada Kerajaan Negeri Sabah.

Ketiga, pelantikan wakil Sabah dan Sarawak dalam Lembaga Pengarah Lembaga Hasil Dalam Negeri

Bagi kategori selesai sebahagian, pertama, penyerahan kuasa kawal selia elektrik kepada Kerajaan Negeri Sabah yang akan dimuktamadkan pada 3 Januari 2024.

Kedua, pindaan Akta LHDN 1995 [Akta 533] bagi melantik perwakilan tetap Kerajaan Negeri Sabah dan Sarawak dalam Lembaga Hasil Dalam Negeri yang akan dibentangkan dalam sidang Parlimen yang akan datang.

Ketiga, semakan semula kadar pemberian khas pada Sabah dan Sarawak.

Keempat, penyediaan garis panduan khas bagi Sabah dan Sarawak untuk urusan penyerahan semula tanah dirizabkan bagi maksud Persekutuan di Sabah dan Sarawak

Bagi perkara atau tuntutan asas yang masih belum dimuktamadkan, tempoh masa bagi penyelesaian adalah tertakluk kepada proses perundangan berkaitan. Selain itu, tahap kesediaan Kerajaan Persekutuan, Kerajaan Negeri Sabah dan Sarawak dari sudut operasi, sumber manusia dan aspek kewangan juga merupakan aspek yang perlu diambil kira sebelum suatu perkara berkaitan MA63 dapat diselesaikan.

Kerajaan sentiasa komited dalam memastikan perkara-perkara yang termaktub dalam MA63 dilaksanakan mengikut kerangka undang-undang khususnya merujuk kepada Perlembagaan Persekutuan dan juga Laporan Jawatankuasa Antara Kerajaan (IGC).

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian membangkitkan isu penurunan kuasa dan autonomi dalam bidang kesihatan dan pendidikan. Sungguhpun perkara ini acap kali disebut dalam pelbagai platform, sebenarnya perkara ini kali pertama telah dibincangkan secara khusus dengan pembentangan butiran, syor dan tuntutan daripada Kerajaan Negeri Sabah dan Sarawak dalam Mesyuarat Jawatankuasa Teknikal Majlis Tindakan Pelaksanaan MA63 yang dipengerusikan oleh Yang Amat Berhormat Timbalan Perdana Menteri, Dato' Sri Haji Fadillah bin Yusof pada 18 Julai 2023.

Sebagai susulan, Jawatankuasa Teknikal telah mengarahkan Jawatankuasa Penyelarasan untuk meneliti butiran tuntutan yang telah dikemukakan oleh kedua-dua kerajaan negeri ini. Selaku Pengerusi Jawatankuasa Penyelarasan, saya telah mempengerusikan Mesyuarat Koordinasi yang melibatkan agensi Persekutuan iaitu Kementerian Pendidikan dan juga Kementerian Kesihatan pada 28 Ogos 2023, antara perkara utama yang telah diteliti adalah kedudukan item pendidikan dan kesihatan dalam kerangka perundangan negara.

Untuk makluman, perkara berkaitan pendidikan telah dinyatakan dalam Laporan Antara Kerajaan- *The Report of Inter-Governmental Committee* - IGC pada *Annex A*, Senarai 1, Jadual Kesembilan, item nombor 13 serta perenggan 17 IGC.

Selain itu, perkara mengenai pendidikan turut diperuntukkan dalam Perlembagaan Persekutuan melalui Senarai 1 iaitu Senarai Persekutuan, Jadual Kesembilan, item nombor 13. Manakala perkara mengenai kesihatan telah dinyatakan dalam Laporan IGC pada *Annex A*, Senarai 1, Senarai Persekutuan, Jadual Kesembilan, item nombor 14.

Ia juga turut dinyatakan dalam *Annex A*, Senarai 3, Senarai Bersama, item nombor 7. Perkara mengenai kesihatan turut diperuntukkan dalam Perlembagaan Persekutuan melalui Senarai 1, Senarai Persekutuan, Jadual Kesembilan, item nombor 14 dan Senarai 3, Senarai Bersama, Jadual Kesembilan, item nombor 7 dan Senarai 3A: Tambahan kepada Senarai Negeri bagi Sabah dan Sarawak, item nombor 18.

■1100

Mesyuarat Jawatankuasa Pelaksanaan akan mengangkat syor, cadangan berdasarkan kepada kerangka perundangan yang disebutkan tadi dan juga butiran syor-syor yang dikemukakan oleh kerajaan kedua-dua negeri, yang pada dasarnya kita bersetuju di peringkat awal ini untuk mencadangkan supaya satu- platform tindakan bersama- *joint action committee* ataupun platform di antara Kementerian Pendidikan, Persekutuan, Sabah dan Sarawak dan Kementerian Kesihatan, Persekutuan, Sabah dan Sarawak untuk meneliti bukan hanya di peringkat pelaksanaan tetapi di peringkat penggubalan dasar dan juga program untuk memastikan sungguhpun perkara berkaitan pendidikan dan kesihatan ini melalui kerangka perundangan merupakan Senarai Persekutuan.

Namun, melalui *joint action committee* ini, kita mengharapkan supaya suara aspirasi dan juga pandangan daripada kedua-dua negeri ini melalui kementerian-kementerian yang bertanggungjawab di peringkat negeri dapat menjadi sebahagian daripada perancangan di peringkat dasar dan juga program bagi agenda kesihatan dan pendidikan nasional. Cadangan dan syor Mesyuarat Jawatankuasa Pelaksanaan ini akan diangkat untuk pertimbangan Majlis Tindakan Pelaksanaan MA63.

Tuan Yang di-Pertua, berkaitan dengan Jabatan Perkhidmatan Awam (JPA), mempunyai perkhidmatan awam yang cekap, efisien, berintegriti, berprestasi tinggi merupakan antara agenda teras yang akan mendukung kejayaan bukan sahaja RMKe-12, malahan banyak lagi rangka jangka sederhana dan jangka panjang negara di masa akan datang. Ini terbukti apabila tajuk mempertingkatkan kecekapan penyampaian perkhidmatan awam diletakkan dalam bab kedua, dokumen lengkap

KSP Ke-12. Ia disusuli dengan niat yang nyata bahawa perkhidmatan awam merupakan pemacu utama kepada usaha merealisasikan Malaysia mampan, sejahtera dan berpendapatan tinggi.

Dua Ahli Dewan Negara telah membangkitkan secara spesifik berkaitan dengan perkhidmatan awam yang menyentuh bidang tugas Jabatan Perkhidmatan Awam. Yang Berhormat Senator Dr. Lingeshwaran membangkitkan dua isu. Pertama, beliau mencadangkan supaya tiba masanya kerajaan menetapkan penempatan berdasarkan kompetensi dan bukan kekananan.

Kerajaan sentiasa mengambil berat berhubung isu kompetensi, kemahiran dan kepakaran dalam urusan penempatan dan laluan kerjaya penjawat awam bagi memastikan semua urusan penyampaian perkhidmatan agensi kerajaan dapat terus dilaksanakan dengan cekap dan sempurna.

Urusan kenaikan pangkat melibatkan pegawai awam adalah berasaskan merit. Dalam mempertimbangkan merit seseorang pegawai untuk kenaikan pangkat, Lembaga Kenaikan Pangkat akan mengambil kira kecekapan dan prestasi seseorang pegawai, kelayakan pengetahuan, kemahiran dan pengalaman pegawai, sifat-sifat peribadi termasuk kesesuaiannya dengan jawatan kenaikan pangkat itu, keutuhan, potensi dan kepimpinan pegawai serta kegiatan luar dan sumbangan pegawai kepada masyarakat dan negara.

Jika terdapat dua atau lebih pegawai yang diputuskan, sama ada daripada segi merit, kelayakan akademik atau pengalaman kerja yang berkaitan, boleh diambil kira di samping kekananan pegawai dalam memberi pertimbangan kenaikan pangkat seseorang.

Untuk makluman, pertimbangan bagi urusan kenaikan pangkat melibatkan semua pegawai awam adalah tertakluk atau punca kuasanya adalah Peraturan-peraturan Pegawai Awam (Pelantikan Kenaikan Pangkat dan Penamatan Perkhidmatan) 2012 [P.U. (A) 1/2012 dan peraturan ini diuruskan melalui lembaga yang penubuhan bidang kuasa dan fungsinya diwartakan melalui Peraturan-peraturan Lembaga Kenaikan Pangkat Perkhidmatan Awam 2010 [P.U. (A) 75/2010.

Jabatan Perkhidmatan Awam sedang mengkaji Sistem Saraan Perkhidmatan Awam melibatkan pembangunan kerangka kompetensi penjawat awam secara keseluruhannya. Ia juga turut mengambil kira penambahbaikan urusan kenaikan pangkat bagi pelaksanaan secara telus dan adil. Syor Yang Berhormat akan dimasukkan untuk pertimbangan.

Isu kedua Yang Berhormat Senator juga mencadangkan agar kerajaan mewujudkan sistem pertukaran yang lebih prihatin, dan satu pangkalan data yang lebih komprehensif supaya padanan boleh dilakukan dengan tepat, dengan bantuan

teknologi *artificial intelligence*. Sistem pertukaran pegawai awam pada ketika ini dilaksanakan berdasarkan permohonan pegawai dalam sistem HRMIS.

Bagi memastikan kebajikan pegawai diberikan perhatian dan mampu mencapai aspirasi kerajaan, JPA sedang melaksanakan proses penambahbaikan sistem *Human Resources Management System* (HRMIS) yang akan mengintegrasikan data perkhidmatan awam secara lebih tersusun. Oleh yang demikian, elemen yang melibatkan proses pertukaran pegawai juga diambil kira dalam penambahbaikan sistem berkenaan.

Yang Berhormat Senator Tuan Isaiah a/l D Jacob mencadangkan agar setiap kementerian mewujudkan peluang-peluang bagi golongan OKU untuk menyertai barisan pentadbiran, pengurusan, pelaksanaan setiap kementerian. Terima kasih Yang Berhormat Senator yang sangat konsisten memperjuangkan kebajikan golongan OKU di Dewan yang mulia ini.

Dasar satu peratus peluang pekerjaan dalam perkhidmatan awam kepada orang kurang upaya (OKU) merupakan usaha kerajaan untuk memastikan inklusiviti dalam sektor awam. Melalui dasar ini, JPA memberi kuasa kepada pengurusan tertinggi setiap kementerian untuk melibatkan OKU sebagai kakitangan kementerian mereka, membolehkan penyesuaian dasar mengikut keperluan dan keadaan kementerian. Ini merupakan langkah penting kerajaan dalam memastikan kepelbagaian dan inklusiviti dalam perkhidmatan awam Malaysia.

Antara penambahbaikan yang telah dilaksanakan oleh kerajaan khususnya JPA dalam memastikan kita dapat memenuhi dasar satu peratus yang disebutkan tadi, yang pertama JPA telah menyenaraikan sebanyak 191 skim perkhidmatan mesra OKU dalam garis panduan pepadanan jawatan dalam perkhidmatan awam kepada OKU. Pepadanan ini mengambil kira status kategori OKU untuk disesuaikan dengan pengisian sesuatu jawatan. Namun begitu, ia tertakluk kepada inisiatif pembangunan kompetensi OKU bagi memastikan *job match* yang memenuhi keperluan tugas.

Kedua, pemantauan data juga dilaksanakan bagi memastikan agar agensi-agensi kerajaan dapat membuat pelaporan tentang pelaksanaan dasar satu peratus ini. Sukacita saya ingin memaklumkan di Dewan yang mulia ini, sehingga kini terdapat seramai 3,808 orang OKU yang sedang berkhidmat dalam perkhidmatan awam di pelbagai lapisan gred dan skim perkhidmatan.

Tuan Yang di-Pertua, isu berkaitan kuarters penjawat awam. Untuk sidang KSP kali ini, dua orang Ahli Dewan Negara telah bangkit berbahas mengenai isu kuarters penjawat awam. Saya akan menjawab perkara yang di bawah tanggungjawab Bahagian Pengurusan Hartanah, Jabatan Perdana Menteri kerana terdapat kuarters-kuarters penjawat awam tertentu adalah di bawah bidang kuasa

kementerian masing-masing. Sebagai contoh Kementerian Pendidikan, Kementerian Pertahanan, Kementerian Kesihatan dan juga Kementerian Kewangan.

Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Azhar bin Ahmad membangkitkan berkaitan isu kuarters kerajaan, antaranya di kawasan Kerian yang kebanyakannya telah rosak dan tidak diselenggarakan.

■1110

Pengurusan kuarters kerajaan pada masa kini dikawal selia mengikut kementerian, jabatan dan agensi masing-masing. Namun, bagi kuarters guna sama kerajaan yang menempatkan penjawat awam dari pelbagai agensi kerajaan dalam sesebuah pembangunan kuarters, ia diuruskan oleh Jabatan Perdana Menteri melalui Bahagian Pengurusan Hartanah (BPH).

Untuk makluman Yang Berhormat, terdapat unit-unit kuarters kosong yang telah diserahkan semula oleh penghuni asal kepada kerajaan memerlukan proses pembaikan sama ada melibatkan pembaikan minor ataupun *major* sebelum boleh ditawarkan semula kepada penjawat awam yang memohon. Sesetengah unit kuarters yang dilihat rosak dan tidak diselenggarakan tersebut sebenarnya ada yang berada dalam status kerosakan *major* seperti keretakan serius, masalah kebocoran serta perpaipan yang serius. Maka, dalam keadaan itu ia memerlukan pemeriksaan yang lebih terperinci oleh pihak Jabatan Kerja Raya selaku agensi teknikal bagi pihak kerajaan.

Tempoh pembaikan tersebut menjadi lebih panjang kerana melibatkan prosedur kepakaran seperti penyiasatan forensik, khidmat pakar geoteknik, pemantauan keretakan aktif, proses perolehan dan kerja-kerja pembaikan di tapak. Bagi kuarters guna sama, apa yang telah diteliti oleh kerajaan buat masa kini adalah dengan mengambil langkah memendekkan tempoh kerja pembaikan kuarters kerajaan agar tidak ditafsirkan atau dilihat sebagai kuarters terbiar kerana tidak diselenggarakan.

Kerajaan pentadbiran pada kali ini telah meningkatkan peruntukan penyelenggaraan untuk kuarters di bawah BPH. Kalau dilihat daripada segi penyaluran peruntukan, pada tahun 2021 peruntukan adalah sebanyak RM140.15 juta. Tahun 2022, RM154.51 juta dan bagi tahun 2023 peruntukan telah ditingkatkan pada kadar RM214.40 juta. Berbalik kepada isu yang disebutkan di Kerian. Kita mohon agar Yang Berhormat dapat memberikan secara spesifik kuarters yang dimaksudkan supaya BPH boleh meneliti dan menyusul tentang perkara yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Datuk Dr. Azhar bin Ahmad.

Tuan Yang di-Pertua, berkenaan perkara yang melibatkan pelaksanaan pembudayaan masyarakat Madani yang dibangkitkan tentang pelaksanaan di peringkat agenda pendidikan akan dijawab dan sesuai dijawab oleh Kementerian

Pendidikan Malaysia. Di peringkat perkhidmatan awam, untuk makluman, Institut Tadbiran Awam Negara (INTAN) telah membangunkan modul Latihan Malaysia Madani Perkhidmatan Awam. Modul ini bertujuan memperkukuhkan kefahaman konsep Madani selaras dengan keperluan perkhidmatan awam. Pelaksanaan kursus siri satu telah dilaksanakan pada 11 hingga 12 September 2023 di INTAN Kampus Wilayah Selatan dan akan diperluaskan ke Institut Latihan Awam (ILA) utama yang lain.

Tuan Yang di-Pertua, berkenaan dengan Unit Penyelarasan Pelaksanaan (ICU). Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose ingin tahu mengapa projek Tamu Donggongan yang beliau perjuangkan, yang telah diluluskan peruntukan sebanyak RM8.5 juta, yang telah diluluskan oleh beberapa orang mantan Perdana Menteri yang lepas tetapi masih belum dilaksanakan. Semakan kita mendapati bahawa projek pembinaan semula Tamu Donggongan Penampang Sabah telah diluluskan pelaksanaannya dengan kos RM8.5 juta pada 6 Februari 2018.

Walau bagaimanapun, projek ini telah dibatalkan pelaksanaannya selaras dengan surat Kementerian Kewangan bertarikh 29 Jun 2018 dan perlu dirujuk semula kepada Unit Perancang Ekonomi, JPM. Pada 22 Mei 2020, projek ini telah diluluskan semula pelaksanaannya dengan kos asal dan Jabatan Kerja Raya Negeri Sabah (JKR Sabah) telah dilantik sebagai agensi pelaksana projek JKR Sabah dalam tindakan bagi memuktamadkan pelantikan perunding projek.

Jadi, saya harap Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose dapat menyusul perkara ini dengan JKR negeri Sabah untuk meminta supaya proses pelantikan perunding ini dapat disegerakan.

Kedua, Yang Berhormat Senator Puan Noorita binti Sual ingin tahu berhubung inisiatif pengurusan tanah adat di Sabah. Untuk makluman, program Pengukuran Tanah *Native Customary Rights* di Sabah di bawah Program Khas Anak Negeri (PKAN) Sabah telah dimulakan sejak Rancangan Malaysia Kesepuluh. Sejak tempoh tersebut sehingga 2022, sejumlah RM174.5 juta telah diperuntukkan oleh Kerajaan Persekutuan kepada Kerajaan Negeri Sabah.

Bagi tahun 2023, Kerajaan Persekutuan terus komited dan meneruskan program ini dengan memperuntukkan sejumlah RM10 juta kepada Kerajaan Negeri Sabah bagi tujuan yang sama, bagi membantu usaha kerajaan negeri bagi memelihara dan melindungi kepentingan anak negeri. Ini tidak termasuk peruntukan tambahan sebanyak RM1 juta yang disalurkan berdasarkan penjimatan dalaman PKAN Sabah.

Kerja-kerja pengukuran dilaksanakan oleh JTU Sabah dan antara rintangan dan kekangan utama yang dihadapi oleh JTU dalam proses pengukuran dan pemetaan di lapangan adalah seperti sebahagian besar kedudukan tanah adat

negeri Sabah berada di kawasan pedalaman yang melibatkan isu akses jalan masuk yang mencabar, yang memerlukan penggunaan perahu, bot, rakit dan ada juga para pegawai JTU Sabah yang perlu untuk berjalan kaki untuk sampai ke destinasi pengukuran.

Kedua, isu melibatkan pertikaian di antara ahli keluarga atau waris serta tidak wujud persefahaman sekian lama di antara ahli waris yang menyebabkan isu pengukuran tertangguh. Selain daripada faktor cuaca dan bentuk muka bumi yang mencabar. Daripada segi kaedah pemetaan sebagaimana yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator. Pihak JTU menggunakan pendekatan *participatory digital mapping* dengan mengambil kira permohonan yang dikemukakan oleh penduduk melalui Ketua Kampung.

Verifikasi sempadan tanah akan dilaksanakan oleh pihak JTU menggunakan kaedah pengukuran *Global Navigation Satellite System* (GNSS) dan *Geographic Information System* (GIS) bermula pada tahun 2021 bagi mempercepatkan proses pengukuran dan pemetaan tanah adat anak negeri.

Antara kekangan-kekangan dalam kaedah pengukuran ini merupakan penubuhan rangkaian jaringan kawalan *Continuously Operating Reference Station* (CORS) belum mencapai tahap optimum dan kekurangan peralatan pengukuran seperti GNSS dan *total station*, juga kekurangan sumber manusia dan sistem pemprosesan data yang melibatkan GIS perlu dinaik taraf. Secara kumulatif sejak tahun 2010 sehingga 31 Ogos 2023, seluas 168,161.219 hektar dan 70,202 lot tanah anak negeri Sabah telah selesai diukur melalui program yang dilaksanakan.

Datuk Armizan bin Mohd Ali: Tuan Yang di-Pertua...

Tuan Yang di-Pertua: Lagi banyak nampaknya Yang Berhormat?

Datuk Armizan bin Mohd Ali: Banyak juga.

Tuan Yang di-Pertua: Masa 30 *second*.

Datuk Armizan bin Mohd Ali: Ada 30 *second* ya. Jadi, mungkin isu-isu berbangkit yang lain saya akan jawab secara bertulis, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Saya boleh terima itu. Akan tetapi jangan tunggu Senator tulis surat, Yang Berhormat baru hendak hantar ya.

Datuk Armizan bin Mohd Ali: Baik.

Tuan Yang di-Pertua: Hantar terus janji itu. Tidak payah dipinta lagi.

Datuk Armizan bin Mohd Ali: Okey, Tuan Yang di-Pertua.

■1120

Tuan Yang di-Pertua: Oleh sebab sudah disebut dalam Dewan. Bila disebut dalam Dewan, maknanya janji itu kena ditepati. Tidak tunggu surat daripada Senator itu lagi.

Datuk Armizan bin Mohd Ali: Okey, terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Itu satu.

Keduanya, yang lain itu minta tolong baca dulu, cukup tidak 30 minit ini. Terima kasih Yang Berhormat. Ya, saya sudah pakai 30 *seconds* tadi, boleh sambung 30 *seconds* lagi, Yang Berhormat... *[Ketawa]*

Datuk Armizan bin Mohd Ali: Okey, terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Sebagai penutup Tuan Yang di-Pertua, sekali lagi kita ingin merakamkan ucapan terima kasih kepada semua Senator yang telah membangkitkan isu-isu yang terkait dengan agensi di bawah kawal selia saya dan juga agensi-agensi yang saya dipertanggungjawabkan untuk membantu menjawab di Parlimen.

Saya tidak habis beberapa perkara tentang ICU, kita akan jawab secara bertulis. Begitu juga yang melibatkan Majlis Keselamatan Negara dan juga NACSA. *Insyah-Allah*, sebagaimana arahan dan peringatan daripada Tuan Yang di-Pertua, kita akan menjawab secara bertulis sesegera yang mungkin. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat.

Tuan Isaiah a/l D Jacob: Tuan Yang di-Pertua, saya ingin sedikit penjelasan.

Tuan Yang di-Pertua: Dia sudah habis, Yang Berhormat. *Time* pun sudah habis juga.

Tuan Isaiah a/l D Jacob: Tadi...

Tuan Yang di-Pertua: Patut tadi. Saya tunggu-tunggu Yang Berhormat berdiri tetapi tidak berdiri. Minta maaf, Yang Berhormat.

Okey, saya pun ingatkan lagilah. Kalau hendak berdiri itu, macam tadi, berdiri dulu. Kalau saya kata duduk, duduk dulu, selepas itu saya bagi peluang Yang Berhormat Menteri menjawab. Akan tetapi, bila Yang Berhormat Menteri sudah duduk, kata sudah habis, makna tidak ada lagilah. *The floor to come back to me.*

Okey, saya jemput Yang Berhormat Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh.

11.22 pagi.

Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Undang-undang dan Reformasi Institusi) [Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh]: Dengan izin Tuan Yang di-Pertua. Bagi Jabatan Perdana Menteri (Undang-undang dan Reformasi Institusi), saya mengucapkan setinggi-tinggi terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat yang telah menyertai dalam perbahasan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Kedua Belas (KSP RMKe-12) iaitu seramai 10 orang ahli yang telah pun mengambil bahagian.

Saya memohon untuk menjawab isu-isu berkaitan di bawah tanggungjawab Bahagian Hal Ehwal Undang-undang, Jabatan Perdana Menteri (BHEUU) dan yang boleh saya menjawab bagi pihak jabatan-jabatan dan agensi-agensi berikut iaitu Suruhanjaya Pencegahan Rasuah Malaysia (SPRM), Jabatan Wilayah Persekutuan

(JWP), Suruhanjaya Pilihan Raya (SPR) dan juga Unit Transformasi Masyarakat India Malaysia (MITRA).

Pertamanya, Tuan Yang di-Pertua, saya merujuk kepada persoalan ataupun isu yang ditimbulkan oleh Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff yang memohon penjelasan berkenaan dua perkara.

Pertamanya, adakah prestasi Pelan Antirasuah Nasional tidak efektif sehingga perlu diasaskan semula dengan nilai murni Madani?

Kedua, pelan ini merupakan garis panduan yang tertakluk kepada pemakaian kementerian dan adakah kerajaan akan memperkenalkan akta berkaitan rasuah yang akan memberi tindakan dan pelaksanaan lebih tegas?

Tuan Yang di-Pertua, bagi persoalan pertama tersebut. Untuk makluman Yang Berhormat, dengan izin, *the National Anti-Corruption Plan* (NACP) 2019-2023 merupakan dokumen dasar yang telah dibangunkan sebagai satu- pelan strategik yang perlu dilaksanakan bagi tempoh lima tahun mengikut garis masa yang berakhir pada tahun ini pada bulan Disember.

Sehingga akhir bulan Ogos 2023, sebanyak 60.3 peratus daripada 111 inisiatif yang digariskan telah berjaya dilaksanakan. Manakala baki inisiatif lainnya masih dalam tindakan sehingga berakhirnya tempoh pelan ini. Dijangkakan sekurang-kurangnya sebanyak 90 peratus daripada inisiatif ini akan dapat diselesaikan.

Manakala selebihnya akan melepasi tahun 2023 disebabkan beberapa faktor luar kawalan terutamanya yang melibatkan pindaan Perlembagaan Persekutuan dan mana-mana undang-undang yang berkaitan. Inisiatif-inisiatif berkenaan akan diteruskan dan dibawa ke pelan baharu iaitu Strategi Pembanterasan Rasuah Nasional (NACS) bersama inisiatif-inisiatif lain yang sedang dirancang.

Nilai-nilai murni madani yang dirujuk oleh Ahli Yang Berhormat adalah bagi memperkasakan kesedaran antirasuah pada semua peringkat usia untuk terus memajukan agenda kerajaan kini berhubung agenda tatakelola, integriti dan pembanterasan rasuah di negara ini.

Berkenaan persoalan kedua. Untuk makluman Yang Berhormat, dalam memastikan pelaksanaan perundangan berkaitan rasuah diberi keutamaan bagi pelaksanaan yang lebih tegas, kerajaan melalui Jawatankuasa Khas Kabinet Mengenai Antirasuah (JKKMAR) yang kini dikenali sebagai Jawatan Khas Kabinet Tatakelola Nasional (JKKTN) telah bersetuju dengan beberapa syor berhubung penggubalan dan penambahbaikan perundangan yang memberi manfaat kepada kesejahteraan rakyat serta meningkatkan kecekapan penyampaian perkhidmatan awam.

Untuk makluman Yang Berhormat, mesyuarat Jawatankuasa Khas Kabinet Mengenai Antirasuah (JKKMAR) Siri 17 pada 6 Julai 2023 telah bersetuju dengan cadangan penambahbaikan Akta Perlindungan Pemberi Maklumat 2010 [Akta 711] bagi memastikan saluran aduan yang lebih diyakini dan berkesan.

Bagi menangani isu ketirisan hasil negara melibatkan perolehan kerajaan, mesyuarat JKKTN Siri 1 pada 14 September 2023 telah bersetuju supaya Rang Undang-undang Perolehan Kerajaan digubal dengan mewujudkan antaranya, mekanisme aduan dan bantahan selaras dengan piawaian antarabangsa bagi memperkasa tatakelola perolehan kerajaan secara perundangan sekali gus meningkatkan kebertanggungjawaban pihak yang terlibat dalam perolehan kerajaan.

Selain itu, kerajaan telah turut bersetuju supaya Akta Kebebasan Maklumat digubal dan Akta Rahsia Rasmi 1972 dipinda sewajarnya bagi meningkatkan ketelusan pentadbiran kerajaan serta memberi akses kepada orang awam untuk memperkasa penyampaian perkhidmatan awam serta mendapatkan maklumat daripada badan awam dan juga kerajaan. Secara tidak langsung, langkah ini diambil bagi meningkatkan penyampaian perkhidmatan awam...

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: ...Serta menggalakkan...

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Boleh mencelah sedikit? Yang Berhormat, boleh mencelah sedikit?

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Boleh.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Mungkin saya tidak dengar tetapi semalam saya ada tanya dan saya kemukakan satu konsep dalam isu rasuah. Dalam Islam disebut, *"ar-rasy wal murtasyi finnar."* *"Yang memberi dan yang menerima, dua-dua itu teruk."* Malahan kalau dalam dadah yang memberi itu, yang mengedar itu lebih kritikal. Jadi, saya minta komen sedikit daripada Yang Berhormat Timbalan Menteri berhubung dengan isu itu. Terima kasih.

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Ya, terima kasih. Berkenaan isu pemberi dan penerima rasuah, saya akan menyentuh berkenaan perkara itu sebentar lagi.

Secara tidak langsung, langkah yang saya telah rujuk tadi diambil bagi meningkatkan penyampaian perkhidmatan awam serta menggalakkan penglibatan rakyat dalam proses pembentukan dasar negara. Justeru, Kerajaan Madani percaya usaha ini dapat membanteras rasuah melalui perundangan dan mekanisme pelaksanaan yang berkesan dan holistik.

Saya juga merujuk, Tuan Yang di-Pertua, kepada persoalan Yang Berhormat Senator Tuan Aknan a/l Ehtook yang ingin tahu dua perkara. Pertamanya, usaha kerajaan untuk menaikkan Indeks Persepsi Rasuah (CPI) daripada 61 kepada 25

dalam tempoh tiga tahun. Kedua, perundangan-perundangan melawan rasuah yang akan dilaksanakan dalam tempoh masa terdekat ini.

Bagi menjawab soalan pertama, Tuan Yang di-Pertua. Untuk makluman Yang Berhormat, kerajaan menyasarkan kedudukan ke-25 teratas buat Malaysia dalam CPI dalam tempoh 10 tahun, bukannya tiga tahun.

■1130

*[Timbalan Yang di-Pertua **mempengerusikan Mesyuarat**]*

Ini sasaran yang mengambil masa kerana persepsi ataupun Indeks Persepsi Rasuah (CPI) ini bukan sekadar melibatkan tangkapan dan pendakwaan rasuah. Dalam sembilan *survey* CPI, ia turut melibatkan berkenaan pengukuhan demokrasi, keazaman politik, hak asasi manusia, daya saing ekonomi, penguatkuasaan serta amalan tata kelola baik yang mana ini memerlukan komitmen semua pihak, termasuk Ahli-ahli Parlimen.

Bagi mengerakkan usaha mencapai sasaran ini, Mesyuarat Pasca Kabinet pada Ogos 2023 telah bersetuju supaya usaha untuk meningkatkan CPI Malaysia dibincangkan dengan lebih lanjut secara bersama. Sehubungan itu, pasukan khas bagi membincangkan dan mencari jalan untuk meningkatkan CPI Malaysia akan ditubuhkan dan akan diselaraskan oleh Bahagian Perancangan Governans Nasional, SPRM.

Berkenaan soalan yang kedua, keseriusan kerajaan untuk memperkukuh tata kelola dan membanteras rasuah, diterjemahkan melalui dua anjakan besar yang digariskan di bawah KSP RMKe-12 iaitu tata kelola yang rangka kerja institusi serta perundangan berkaitan rasuah sepertimana yang saya nyatakan tadi. Reformasi perundangan yang sedang diteliti pada masa ini termasuk:

- (i) penambahbaikan Akta Perlindungan Pemberi Maklumat 2010 [*Akta 711*];
- (ii) penggubalan RUU Perolehan Kerajaan; dan
- (iii) penggubalan Akta Kebebasan Maklumat digubal dan Akta Rahsia Rasmi 1972 dipinda sewajarnya.

Kerajaan Madani akan sentiasa melipatgandakan segala usaha yang pragmatik dan membanteras gejala rasuah. Kemudian saya merujuk kepada persoalan Yang Berhormat Senator Tuan Haji Hussin bin Ismail, mencadangkan agar kerajaan turut memberi fokus kepada perundangan memerangi pemberi rasuah. Untuk makluman Yang Berhormat, seksyen 17(b), Akta Suruhanjaya Pencegahan Rasuah Malaysia 2019 [*Akta 694*] telah menjadikannya satu kesalahan di sisi undang-undang untuk menawar atau memberi rasuah, *give and take*.

Walau bagaimanapun, dalam kebanyakan kes, lazimnya satu pihak sahaja yang dikenakan pertuduhan sama ada pemberi atau penerima rasuah. Keadaan ini terjadi disebabkan cabaran realiti praktikal, di mana tidak ada pihak ketiga yang tampil memberi bukti atau keterangan atas perlakuan pemberi dan penerima rasuah. Jika ada mana-mana pihak termasuk orang ketiga yang boleh mengemukakan bukti dan keterangan mencukupi, maka di sisi undang-undang, kedua-dua pihak sama ada pemberi atau penerima rasuah, malah orang perantaraan sekalipun boleh didakwa di mahkamah.

Untuk makluman Yang Berhormat, mengikut statistik dan data yang terkini dari 2019 hingga 2023, sejumlah 29 orang telah pun dituduh di bawah seksyen 16(b) akta tersebut dan juga 211 orang telah pun dituduh di bawah seksyen 17(b). Daripada jumlah tersebut, sejumlah 86 sabitan telah pun didapati ataupun diperoleh. Ini adalah berkenaan dengan tuduhan-tuduhan dan sabitan-sabitan berkenaan pemberi rasuah seperti yang ditimbulkan oleh Yang Berhormat tadi. Itu statistik terkini yang telah pun didapati.

Saya merujuk kepada persoalan Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Sedikit lagi Yang Berhormat, mohon izin Tuan Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua: Menteri.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Pemberi, penerima, dua-dua itu *root cause*. Akan tetapi sehingga ini, apabila perbicaraan kes rasuah, bila dijatuhkan hukuman pada penerima rasuah tentu kita akan tahu siapa pemberi rasuah.

Jadi sekarang, seolah-olahnya pemberi rasuah yang mengharap projek, penerima rasuah yang mengharap duit, yang mengharap duit itu yang sebenarnya sekarang ini dikejar habis-habisan. Yang menghulur rasuah untuk mendapatkan projek, seolah-olah mereka selesa. Saya minta pencerahan itu, sebab saya tidak fikir apabila orang itu sudah diterima, sudah disahkan dia menerima rasuah, tentu ada orang yang memberikan rasuah. Mohon pencerahan.

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Seperti yang saya katakan tadi Yang Berhormat, daripada segi praktikal adalah susah untuk mendapat ataupun kita perlu mendapat keterangan daripada pengadu bagi mencapai satu sabitan selepas dituduh dan secara lazimnya pengadu itu merupakan pemberi.

Akan tetapi seperti yang saya telah maklumkan kepada Yang Berhormat tadi, memang terdapat kes-kes, di mana pemberi juga telah pun dituduh dan disabitkan, seperti statistik yang telahpun saya kemukakan tadi dari 2019 hingga 2023 tersebut. Jadi, bukan semestinya pemberi tidak akan dikenakan tindakan. Ada kes-kes di mana- *in fact* ada banyak kes juga di mana mereka juga dituduh, juga disabitkan tetapi itu isu-isu dari segi praktikal yang lazimnya timbul dalam perkara ini.

Saya merujuk kemudiannya kepada persoalan Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai ataupun cadangan daripada Yang Berhormat tersebut, yang mencadangkan agar kerajaan mengkaji dan menyemak semula undang-undang sedia ada dan lapuk. Untuk makluman Yang Berhormat, pembaharuan undang-undang merupakan satu proses yang berterusan. Dalam konteks ini, sistem perundangan sebuah negara tidak boleh kekal sebagai statik, malahan perlu selaras dengan keperluan semasa berdasarkan kepada perkembangan ekonomi, sosial, teknologi dan politik sebuah negara dan global secara umumnya.

Oleh yang demikian, dalam proses pembaharuan undang-undang adalah amat penting untuk memastikan undang-undang digubal turut mengambil kira keperluan dan suara di peringkat akar umbi, terutamanya pengguna undang-undang tersebut. Begitu juga dengan sesuatu pindaan serta pemansuhan yang dicadangkan, perlunya, dengan izin Tuan Yang di-Pertua, *fit for purpose* dan selaras dengan keperluan semasa.

Justeru, sebarang pindaan atau pemansuhan undang-undang sedia ada atau pengenalan undang-undang baharu, perlu mempunyai asas yang kukuh, berdasarkan libat urus yang komprehensif dengan pelbagai pihak berkepentingan.

Pada masa ini proses penyemakan dan pembaharuan undang-undang termasuk penetapan polisi, dilaksanakan di peringkat kementerian ataupun jabatan agensi masing-masing sebelum dirujuk pada Jabatan Peguam Negara untuk proses penggubalan, pindaan ataupun pemansuhan. Melangkah ke hadapan, kerajaan sedang meneliti keperluan sebuah suruhanjaya undang-undang ataupun *law reform commission* bagi memastikan keberkesanan proses penyemakan dan pembaharuan undang-undang.

Dengan adanya satu, suruhanjaya undang-undang seperti di *United Kingdom*, maka proses reformasi undang-undang akan menjadi lebih berfokus, berpusat ataupun *centralized*, menyeluruh ataupun holistik dan juga cepat. Perkara ini berada dalam kajian kerajaan pada masa ini. Oleh itu, segala langkah dan usaha dalam mengkaji dan menyemak semula undang-undang sedia ada dan lapuk akan dilaksanakan secepat mungkin oleh Kerajaan Madani bagi memastikan undang-undang Malaysia sentiasa kekal relevan serta memenuhi kepentingan rakyat Madani.

Yang Berhormat Senator Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof ada mencadangkan agar kerajaan memperkenalkan *anti-discrimination law*, dengan izin, dan juga perundangan, dengan izin, *anti-hate speech* supaya kebencian antara kaum atau agama dapat dibendung.

Untuk makluman Yang Berhormat, kerajaan mengambil maklum akan cadangan Ahli Yang Berhormat, berhubung dengan mewujudkan perundangan *anti-discrimination law*.

■1140

Walau bagaimanapun, perundangan ini dilihat adalah satu yang perlu dikaji dengan lebih mendalam untuk negara kita dengan mengambil kira sensitiviti dan keperluan semasa. Bagi perundangan *Anti-Hate Speech*, sesuatu perundangan yang digubal perlu mengambil kira hak kebebasan bersuara yang juga terjamin di bawah Perkara 10(1)(a) Perlembagaan Persekutuan.

Namun, kebebasan bersuara ini bukannya bersifat mutlak. Ia boleh disekat di atas antara lain, alasan dan tujuan yang termaktub di bawah Perkara 10(2)(a) Perlembagaan Persekutuan, di mana Parlimen boleh menggubal undang-undang yang menyekat hak kebebasan bersuara bagi tujuan antara lain untuk menjamin keselamatan, ketenteraman awam, memelihara prinsip, moral dan menentang penghinaan mahkamah, menentang fitnah dan menentang pengapian apa-apa kesalahan.

Perkara 10(4) Perlembagaan Persekutuan juga memberi kuasa kepada Parlimen untuk menggubal undang-undang, bagi melarang persoalan beberapa perkara sensitif seperti hak keistimewaan orang Melayu ataupun Raja-Raja Melayu. Kebebasan bersuara juga boleh disekat bagi mengekang apa-apa kegiatan yang bersifat subversif seperti mana-mana yang diutarakan di bawah Perkara 149 Perlembagaan Persekutuan dan juga melalui Proklamasi Darurat seperti yang dinyatakan di bawah Perkara 150 Perlembagaan Persekutuan.

Tuan Yang di-Pertua, pada masa ini terdapat beberapa undang-undang sedia ada yang mempunyai peruntukan bagi menangani unsur *hate speech* seperti di dalam Kanun Keseksaan (Akta 574), Akta Mesin Cetak dan Penerbitan 1984 (Akta 301), Akta Komunikasi dan Multimedia 1998 (Akta 588) dan juga Akta Hasutan 1948 (Akta 15).

Walau bagaimanapun, perundangan-perundangan sedia ada ini dilihat sebagai tidak mencukupi dalam menangani provokasi 3R iaitu, dengan izin, *race, religion and royalty* dalam menghadapi senario masa kini yang melibatkan dunia digital. Oleh yang demikian, sebuah *task force* perundangan telah ditubuhkan secara pentadbiran bagi membantu kerajaan dalam menangani isu provokasi 3R di Malaysia yang tidak dapat dibuktikan melalui perundangan yang sedia ada.

Objektif *task force* tersebut, perundangan ini adalah untuk mengkaji keberkesanan perundangan sedia ada, cabaran-cabaran yang sedia ada yang dihadapi oleh agensi penguatkuasaan daripada segi menjalankan siasatan serta pendakwaan, perundangan alternatif yang bersifat sivil serta model-model

perundangan yang lain. *Task force* ini terdiri daripada wakil kementerian jabatan persekutuan, termasuk BHEUU, Jabatan Perdana Menteri, Kementerian Perpaduan Negara, Kementerian Komunikasi dan Digital, Kementerian Dalam Negeri, badan-badan peguam, pertubuhan masyarakat madani (CSO), pertubuhan bukan kerajaan (NGO) dan ahli-ahli akademik yang berkepentingan dalam bidang ini.

Kajian perundangan yang lebih terperinci akan dibuat, khususnya terhadap undang-undang yang sedia ada, termasuk untuk memperuntukkan undang-undang berkaitan perintah mahkamah untuk mengeluarkan berita-berita yang mempunyai sifat provokasi dengan segera melalui penyerahan notis ataupun penyerahan perintah berkenaan kepada penyedia perkhidmatan- *service provider*, dengan izin. Selain itu, kajian juga akan dibuat mengenai penggunaan Akta Hasutan [Akta 15] tersebut supaya akta itu hanya digunakan bagi kesalahan provokasi terhadap institusi Raja-Raja.

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Tuan Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua: Menteri.

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Saya tengok masa tinggal tujuh minit. Saya ingin mencelah. Adakah diizinkan oleh Tuan Yang di-Pertua untuk saya mencelah bagi soalan yang diajukan?

Timbalan Yang di-Pertua: Menteri, hendak bagi laluan?

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Boleh.

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Boleh? Terima kasih.

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Boleh.

Timbalan Yang di-Pertua: Menteri, saya minta duduk ya, sewaktu...

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Ya.

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Okey, terima kasih. Saya kira di dalam Dewan ini kita bersetuju bahawa akta yang memperuntukkan untuk *anti-hate speech*, *anti-discrimination* merupakan satu keperluan. Saya memahami *constraints* yang disebut, kekangan yang disebut oleh Timbalan Menteri. Cuma saya ingin jelaskan di sini. Pertama, bila kita kata perlu kepada perundangan itu, kita tidak menyatakan ia boleh disalah gunakan kerana dalam perundangan itu perlu ada satu tahap pendakwaan yang sangat tinggi.

Mesti ada bukti bahawa ia itu memang sengaja untuk mencetuskan provokasi seperti *repetition*, seperti memberi kesan kepada ucapannya itu kepada huru-harunya suasana. Bermakna, ia bukan satu undang-undang yang biasa tetapi ia punya tahap pendakwaan itu sangat tinggi. Saya rasa itu boleh menjadi input kepada jawatankuasa ini.

Kedua, *Anti-Discrimination Law* yang saya cadangkan itu lebih kepada semangat Artikel 8 untuk menyatakan *no citizen shall be discriminated by their colors*,

religion, faith, color and origin. Saya rasa itu perlu diperundangkan kerana ia datang sekali dengan isu 3R ini.

Ketiga, saya rasa yang ini tidak perlu buat kajian mendalam, mencadangkan Akta Suruhanjaya Keharmonian Nasional, satu *body* yang sifatnya lebih kepada mediasi- *mediation*. Ada isu-isu yang melibatkan 3R, maka adanya satu akta suruhanjaya yang *mediate* apa yang berlaku supaya kita tidak mahu ia dilanjutkan kepada isu yang jadi lebih kritikal.

Jadi, ke-dua poin celahan saya, mohon izin, ialah kita kena ingat akta yang ada ini memang dah tak dapat menangani isu 3R ini kerana akta itu dibuat zaman *British*, Akta Hasutan dibuat zaman *British*. *Colonialism* punya *mentality*. Ia melihat rakyat sebagai subjek yang ia hendak tekan. Akan tetapi kalau ada satu undang-undang khusus tentang 3R, ia lebih bebas, ia lebih lihat secara spesifik masalah 3R yang kita hadapi.

Akhirnya, saya mohon kepada jawatankuasa yang dimaksudkan oleh pihak Timbalan Menteri rujuk kepada *National Unity Consultative Council*, di mana waktu itu saya yang mempengerusikan bahagian undang-undang. Saya orang yang sorang-sorang daripada pembangkang ketika itu dilantik, kalau masih ingat lagi. Kita dah siap draf dah pun. Tiga- draf akta undang-undang kita dah siap. Boleh pergi rujuk kepada Kementerian Perpaduan Negara, di situ ada semua, kita dah *handle all the issues* yang dibangkitkan. *We are not going to reinvent the wheel all over again*.

Then, datang lagi di sini, mungkin *next session* ia kata kita sedang membentuk sebuah jawatankuasa, kita akan meneliti. Lepas itu, setahun dua pun tidak timbul pun apa-apa dan 3R masih menjadi satu cabaran yang besar kepada negara kita. Itu mohon celahan saya dicatit dengan serius oleh pihak eksekutif. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih Datuk Seri Dr. Mujahid. Pengalaman beliau menjadi Menteri dahulu ada relevan di sini... *[Ketawa]*

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Terima kasih saya mengucapkan kepada Yang Berhormat. Memang itu cadangan-cadangan yang kukuh dan baik. Kami akan mengambil kira apakah yang telah pun dicadangkan tersebut, terutamanya berkenaan dengan penglibatan Yang Berhormat pada masa dahulu sebagai Menteri di dalam bidang ini yang cukup bermakna. Kami akan mengambil maklum. Sekian, terima kasih.

Saya melangkah terus kepada persoalan Yang Berhormat Senator Tuan Haji Abdul Nasir bin Haji Idris yang mencadangkan supaya kerajaan memperkemas Akta Perkhidmatan Parlimen. Bahagian BHEUU dengan kerjasama Jabatan Peguam Negara (AGC) telah melaksanakan sesi libat urus mulai tahun 2022 bagi mendapatkan pandangan mengenai penggubalan RUU Perkhidmatan Parlimen ini.

Sesi libat urus juga telah diteruskan sepanjang tahun 2023 bagi mendapat pandangan awal berkaitan parameter RUU ini serta bagi memperkemaskan lagi RUU ini. BHEUU dalam proses mendapatkan kelulusan dasar dari Jemaah Menteri dalam masa terdekat.

Berdasarkan pandangan yang diterima, antara aspek yang dicadangkan dalam penggubalan RUU ini ialah autonomi pentadbiran dan kewangan serta perwujudan Majlis Perkhidmatan Parlimen bagi merancang dan memantau pengurusan serta pentadbiran Parlimen Malaysia di bawah skim perkhidmatan baharu. Kesemua cadangan yang ditimbangan telah mengambil kira penyataan bahawa sebuah Parlimen yang bebas, dijamin dalam Perlembagaan Persekutuan dan autonomi institusi yang melibatkan pentadbiran serta kewangan.

■1150

Kerajaan Perpaduan komited untuk menegakkan autonomi institusi Parlimen dan kewujudan semula akta ini merupakan reformasi undang-undang yang menterjemahkan komitmen ini, selain memastikan semangat perlembagaan ataupun, dengan izin Tuan Yang di-Pertua, *constitutionalism* seperti pemisahan kuasa semak dan imbang dapat dijalankan dengan lebih teratur dan saksama.

Saya terus menjurus kepada soalan Yang Berhormat Senator Tuan Isaiah a/l D Jacob yang mencadangkan agar golongan OKU diberi peluang untuk mengisi jawatan dalam DBKL bagi membawa suara dan juga idea golongan OKU tersebut. Tuan Yang di-Pertua, Dasar Satu Peratus Peluang Pekerjaan dalam perkhidmatan awam kepada OKU telah menetapkan bahawa setiap agensi hendaklah memastikan pengambilan OKU dibuat sekurang-kurangnya satu peratus daripada jumlah pegawai dalam agensi tersebut. Dasar ini telah diperluaskan kepada pelantikan secara tetap, sementara, kontrak atau apa-apa kaedah pelantikan...

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Yang Berhormat Menteri, boleh saya mencelah Tuan Yang di-Pertua?

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri.

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Masa ada- boleh, cepat ya?

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Terima kasih Yang Berhormat Menteri mengizinkan saya mencelah. Satu, semasa perbahasan saya yang lepas, saya ada bertanya mengenai status pindaan RUU berkaitan isu kewarganegaraan bagi kanak-kanak yang dilahirkan di luar negara kepada ibu yang berwarganegara Malaysia.

Satu, apakah inisiatif kerajaan pada hari ini dalam mempercepatkan dan membentangkan pindaan ini ke dalam Parlimen serta apakah benar pindaan ini akan digabung dengan 11 pindaan yang lain? Jika benar, NGO tempatan telah membantah akan 11 pindaan tambahan digabungkan bersama pindaan berkaitan

kewarganegaraan ini. Mereka mengetengahkan lima senario, iaitu termasuk situasi bayi yang terbiar, yang perlu mendaftar untuk kewarganegaraan.

Secara jujur, memandangkan pindaan perlembagaan ini akan melibatkan dua pertiga majoriti setiap Dewan. Tidakkah tindakan untuk menggabungkan pindaan ini akan menggugat pindaan kanak-kanak yang dilahirkan di luar negara oleh ibu yang berwarganegara Malaysia? Saya tahu Yang Berhormat sememangnya komited terhadap pindaan ini. Oleh itu, saya mohon pindaan ini dibawa kepada Parlimen terlebih dahulu untuk memberi keadilan buat para ibu dan kanak-kanak Malaysia. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, walaupun soalan tu tidak berkenaan dengan perbahasan ini.

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Itu jawapan saya. *I think* di bawah bidang kuasa Kementerian Dalam Negeri.

Timbalan Yang di-Pertua: Ya.

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Itu mereka akan memberi jawapan tetapi boleh saya *just* menggulung. *I know* masa sudah habis.

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Mohon penjelasan Tuan Yang di-Pertua, sebab...

Timbalan Yang di-Pertua: Datuk, ada berkenaan dengan perbahasan ini, OKU?

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Ya, berkaitan. Perbahasan ini memandangkan Yang Berhormat Menteri masih tidak jawab lagi soalan yang saya kemukakan. Satu, berkenaan dengan DBKL.

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Tidak. Saya ada jawapan tetapi masa tidak sempat.

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Saya rasa kita bagi masa dua minit tambah untuk jawab sebab penduduk kota hendak dengar jawapan itu.

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Saya memang ada jawapan.

Timbalan Yang di-Pertua: Tidak. Bukan.

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Sekiranya boleh saya diizinkan dua minit, mungkin saya boleh...

Timbalan Yang di-Pertua: Boleh pasal Yang Berhormat ini ramai orang mencelah.

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: ...Saya habiskan isu tadi dan juga isu Putrajaya tadi. *I mean...*

Tuan Isaiah a/l D Jacob: Yang Berhormat Menteri.

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Berkenaan dengan OKU tadi...

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Senator Isaiah, tunggu Yang Berhormat Menteri jawab dahulu. Baru...

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Boleh saya habiskan berkenaan dengan isu OKU tadi. DBKL telah melaksanakan proses pengambilan pekerja yang merangkumi kelayakan akademik, bangsa dan termasuk juga yang melibatkan golongan OKU. Sehingga kini, terdapat seramai 53 orang OKU yang telah dilantik DBKL melibatkan pecahan seperti berikut. Seramai dua orang di Kumpulan Pengurusan dan Profesional, 21 orang di Kumpulan Sokongan 1 dan 30 orang di Kumpulan Sokongan 2 iaitu 53 orang keseluruhannya.

Jadi, ini yang kebanyakannya akan bergantung kepada jenis keupayaan orang yang membuat permohonan, OKU tersebut, untuk masuk ke dalam jabatan-jabatan yang berkenaan. So, memang ada *movement* ataupun inisiatif untuk memasuki golongan OKU ke dalam jawatan di DBKL tersebut.

Saya, akhirnya akan merujuk kepada soalan Yang Berhormat Senator Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya. Dua persoalan yang telah pun ditimbulkan. Pertamanya, agar tanah-tanah milik kementerian lain di kawasan Kuala Lumpur diserahkan kepada DBKL dengan harga nominal untuk tujuan pembangunan rumah-rumah mampu milik atau rumah madani untuk golongan B40.

Kedua, adakah pihak kerajaan berniat untuk menambah dua- sub zon lagi dan menambah peruntukan MPP Putrajaya bagi melaksanakan aktiviti rakyat dengan lebih berkesan? Pertamanya, berkenaan soalan pertama Jabatan Wilayah Persekutuan (JWP) sebelum ini telah membuat semakan senarai tanah milik Pesuruhjaya Tanah Persekutuan (PTP) yang boleh dibangunkan bagi tujuan pembinaan rumah mampu milik di Wilayah Persekutuan.

Walau bagaimanapun, tanah-tanah di bawah kementerian ataupun jabatan pengguna (KJP) lain perlu mendapat persetujuan dengan syarat-syarat yang ditetapkan oleh KJP tanah tersebut seterusnya mendapatkan kelulusan daripada PTP. Setiap KJP telah pun mempunyai perancangan pembangunan lain ke atas tanah-tanah tersebut.

Pada masa ini, bagi menggalakkan penyertaan pemaju untuk membangunkan RMM di bawah Wilayah Persekutuan, JWP melalui agensi-agensi di bawahnya menawarkan insentif seperti pengecualian caj pembangunan bagi pembinaan RMM. Pengurangan sebanyak 50 peratus sumbangan Wang Perkhidmatan Kemajuan ISF bagi tujuan pembinaan jalan dan densiti sehingga RM1,000 seorang seekar.

Untuk soalan kedua Yang Berhormat Senator, pelarasan bilangan Sub Zon Majlis Perwakilan Penduduk Wilayah Persekutuan (MPPWP) di Wilayah Persekutuan Putrajaya dibuat berdasarkan bilangan penduduk di sesuatu kawasan,

population. Justeru, bilangan presint dalam setiap sub zon adalah berbeza tertakluk kepada bilangan penduduk yang menghuni kawasan berkenaan. Bilangan agihan sub zon di Wilayah Persekutuan Putrajaya adalah sama sebagaimana sub zon di Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur iaitu enam- sub zon bagi setiap zon.

Mengenai peruntukan yang ditanya bagi pengurusan MPPWP Putrajaya, secara keseluruhannya JWP memperuntukkan sebanyak RM476,400 termasuk geran aktiviti berjumlah RM170,000 bagi zon dan enam- sub zon di bawah MPPWP Putrajaya. Melalui peruntukan tersebut, MPPWP Putrajaya dapat melaksanakan program dan aktiviti kemasyarakatan berdasarkan lima buah teras MPPWP iaitu keselamatan; perpaduan dan kesejahteraan; ekonomi dan keusahawanan; modal insan; pendidikan dan ICT; sukan dan rekreasi; kesihatan dan kebersihan; dan alam sekitar.

Saya akan habiskan sekarang Tuan Yang di-Pertua. Pada tahun 2022, MPPWP Putrajaya telah berjaya melaksanakan 363 program. Pencapaian ini amat memberangsangkan berbanding sasaran program tahunan iaitu sekurang-kurangnya 35 program di bawah MPPWP Putrajaya. Program-program tersebut dilaksanakan menggunakan geran aktiviti MPPWP yang telah pun saya rujuk tadi dan secara kolaborasi bersama pelbagai pihak seperti kementerian, agensi, pertubuhan dan syarikat swasta.

Saya rasa itu sahaja yang boleh saya- ada juga beberapa isu yang saya akan jawab secara bertulis oleh sebab masa sudah tamat.

Timbalan Tuan Yang di-Pertua Masa, ya.

Tuan Ramkarpal Singh a/l Karpal Singh: Itu sahaja penggulungan saya. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Timbalan Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Sebelum saya memanggil Kementerian Kewangan, Dewan ini mengalu-alukan kepada kedatangan pemimpin masyarakat daripada Parlimen Pulau... *[Tepuk]* Seramai 80 orang hari ini datang hendak melihat kita beraksi.

Jadi, tunjukkanlah satu adab berbahas yang boleh dibanggakan oleh pemimpin di Parlimen Pulau. Sekarang ini, saya ingin menjemput Kementerian Kewangan untuk menggulung. Saya menjemput Yang Berhormat Tuan Sim Chee Keong, Timbalan Menteri.

■1200

12.00 tgh.

Timbalan Menteri Kewangan [Tuan Sim Chee Keong]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

*Dalam sungai ada sampan,
sampan berisi udang dan ikan;
Dalam sini ada jawapan,
jawapan diberi mohon izinkan.*

Timbalan Yang di-Pertua: Silakan... *[Ketawa] [Tepuk]*

Tuan Sim Chee Keong: Tuan Yang di-Pertua, sebelum saya menjawab perkara-perkara yang telah dibangkitkan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat, izinkan saya menzahirkan setinggi-tinggi penghargaan dan ucapan terima kasih kepada semua Ahli Yang Berhormat Dewan Negara yang telah mengambil bahagian dalam perbahasan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12 di Dewan yang mulia ini.

Seramai lebih kurang 13 orang Ahli Yang Berhormat telah menyentuh pelbagai perkara yang melibatkan Kementerian Kewangan mencakupi kepentingan rakyat dan negara. Segala pandangan, teguran dan cadangan yang diberikan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat berhubung perkara yang dibangkitkan berkaitan Kementerian Kewangan amatlah dihargai.

Saya mulakan ucapan saya, penggulungan saya dengan menjawab soalan yang telah dikemukakan oleh Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff berkaitan dengan isu mata wang ASEAN.

Dalam kalangan negara-negara ASEAN, Bank Negara Malaysia telah bekerjasama dengan Bank of Thailand (BOT) pada tahun 2016 dan Bank of Indonesia (BI) pada tahun 2017 untuk menggalakkan penggunaan mata wang tempatan melalui rangka kerja penyelesaian mata wang tempatan ataupun dengan izin, *Local Currency Settlement Framework* (LCSF). Kerjasama yang LCSF yang ditubuhkan dengan Thailand dan Indonesia adalah untuk meningkatkan akses pengimport dan pengeksport Malaysia kepada Baht Thailand dan Rupiah Indonesia.

Secara keseluruhannya, penyelesaian dalam mata wang tempatan dua hala antara Malaysia dengan Thailand dan Indonesia telah menunjukkan peningkatan daripada 12.8 peratus pada tahun 2016 ketika ia dilaksanakan pada 19.6 peratus setakat Ogos 2023 bagi Thailand dan peningkatan 12.5 peratus pada tahun 2017 ke-16.7 peratus setakat Ogos 2023 bagi Indonesia.

Bank Negara Malaysia terus komited untuk mengukuhkan kerjasama dalam penggunaan mata wang tempatan untuk urus niaga dua hala. Pada 25 Ogos 2023 yang lalu, Bank Negara Malaysia telah menandatangani Memorandum Persefahaman (MoU) dengan Bank of Thailand dan Bank Indonesia untuk memperluaskan Rangka Kerja Penyelesaian Mata Wang Tempatan (LCSF) yang sedia ada untuk melibatkan lebih banyak lagi transaksi rentas sempadan.

Rangka kerja LCSF yang baharu yang diperluaskan akan melibatkan lebih banyak transaksi yang layak dalam transaksi pelaburan dan akuan modal yang akan dilaksanakan secara beransur-ansur berbanding rangka kerja semasa yang tertumpu pada transaksi perdagangan rentas sempadan dan pelaburan langsung. Rangka kerja LCSF yang baharu ini akan bersinergi dengan inisiatif pembayaran rentas sempadan untuk penyelesaian mata wang tempatan yang lebih mudah dan cekap.

Di samping itu, Bank Negara Malaysia juga telah meningkatkan penggunaan mata wang serantau melalui kerjasama dengan People's Bank of China (PBC) sejak sedekad yang lalu. Antara inisiatif untuk memudahkan penyelesaian transaksi perdagangan antarabangsa dalam mata wang Renminbi ialah Perjanjian Swap Mata Wang Tempatan Dua Hala dan skim pelaburan institusi asing yang layak ataupun *qualifying foreign institutional investor* dengan izin, pada tahun 2009, urus niaga mata wang Renminbi-Ringgit Malaysia secara langsung pada tahun 2010, Pengaturan Pencagaran Rentas Sempadan- *Cross-border Collateral Arrangement* dan Kemudahan Kecairan Renminbi- *Renminbi Liquidity Facility* pada tahun 2013.

Pelantikan Bank of China (Malaysia) sebagai penjelasan Renminbi ataupun Renminbi *clearing bank*, dengan izin, sejak tahun 2015 juga memudahkan akses institusi kewangan Malaysia ke dalam pasaran kewangan China. Walaupun kerajaan mengambil pelbagai langkah proaktif untuk menggalakkan penyelesaian mata wang tempatan dengan memberikan fleksibiliti dasar pilihan penggunaan mata wang tempatan bagi penyelesaian rentas sempadan adalah tertakluk kepada keperluan dan keputusan perniagaan swasta.

Seperti negara-negara lain yang terlibat dalam rangkaian bekalan global yang dikuasai oleh syarikat-syarikat multinasional, mata wang Amerika Syarikat masih lagi menjadi pilihan utama bagi syarikat-syarikat swasta antara bangsa untuk penyelesaian transaksi perdagangan antarabangsa atas pelbagai faktor. Antaranya sudah tentu kelebihan mata wang Amerika Syarikat yang diterima secara global dan kecairan pasaran yang mendalam serta kos efektif.

Ini menyumbang kepada kebergantungan semasa penyelesaian dalam mata wang Amerika Syarikat sebanyak 82.2 peratus daripada jumlah keseluruhan penyelesaian perdagangan setakat Ogos 2023. Namun, kerajaan dan Bank Negara Malaysia akan terus meneroka peluang untuk memperluaskan kerjasama LCSF dengan negara lain terutamanya negara-negara yang mempunyai nilai dagangan dua hala yang tinggi dengan negara kita Malaysia.

Isu kedua yang saya ingin sentuh ialah berkaitan dengan isu fiskal negara yang telah dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Tan Sri Dato' Low Kian Chuan. Untuk maklumat Dewan yang mulia ini, usaha untuk mengukuhkan

kedudukan fiskal negara merupakan antara agenda utama kerajaan terutamanya dalam memastikan keupayaan mendepani sebarang krisis seperti yang kita hadapi semasa COVID-19 dan krisis-krisis kewangan yang lain. Antara langkah yang telah diambil dan dirancang adalah:

- (i) penggubalan Akta Tanggungjawab Fiskal ataupun *Fiscal Responsibility Act* (FRA);
- (ii) melaksanakan Strategi Hasil Jangka Sederhana (MTRS);
- (iii) mengoptimumkan perbelanjaan kerajaan; dan akhirnya
- (iv) penggubalan Akta Perolehan Kerajaan.

Akta Tanggungjawab Fiskal adalah undang-undang yang menumpukan kepada tiga perkara utama iaitu:

- (i) mengukuhkan tadbir urus;
- (ii) meningkatkan akauntabiliti;
- (iii) memperkemas ketelusan.

Penggubalan akta ini akan dibentangkan dalam sesi Parlimen Oktober ini untuk mencerminkan komitmen kerajaan bagi meningkatkan disiplin fiskal walaupun berdepan dengan cabaran persekitaran luaran. MTRS pula merupakan inisiatif pengukuhan hasil kerajaan melalui mobilisasi hasil, semakan dan semakan semula kerangka kerja percukaian dan perluasan asas hasil.

Dalam hal ini, Jawatankuasa Pemandu dan Jawatankuasa Teknikal bagi menyelia dan menggubal MTRS telah ditubuhkan dan ahli kedua-dua jawatankuasa tersebut terdiri daripada Kementerian Kewangan, Kementerian Ekonomi, Bank Negara Malaysia, Jabatan Kastam Diraja Malaysia dan Lembaga Hasil Dalam Negeri Malaysia. Laporan akhir MTRS ini dijadualkan akan siap pada Ogos 2024.

Buat masa ini, LHDN dan Jabatan Kastam Diraja Malaysia telah mengemukakan cadangan awal strategi pendapatan dan ia sedang diteliti oleh Sekretariat MTRS sebelum dibentangkan kepada kedua-dua jawatankuasa untuk pertimbangan. Selain itu, MOF juga telah merancang untuk mengadakan sesi perbincangan bersama pihak berkepentingan yang berkaitan untuk mendapatkan input ataupun maklum balas bagi draf pertama MTRS di sekitar bulan November dan Disember tahun ini.

Dalam masa yang sama, kerajaan akan meningkatkan kecekapan perbelanjaan, mengoptimumkan perbelanjaan awam selain penstrukturan semula subsidi bagi mengurangkan ketirisan dan pembaziran dalam urus tadbir kerajaan. Langkah-langkah ini juga akan disokong akhirnya melalui penggubalan Akta

Perolehan Kerajaan (GPA) yang dijangka akan dibentangkan dalam Parlimen pada suku kedua, tahun hadapan.

Kesimpulannya, melalui ikhtiar-ikhtiar yang telah disebutkan tadi, kerangka ekonomi Madani...

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Tuan Yang di-Pertua...

Tuan Sim Chee Keong: ...Menyasarkan defisi- saya habiskan perenggan ini dan saya beri laluan.

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri?

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Okey.

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat beri laluan.

Tuan Sim Chee Keong: Ya. Melalui ikhtiar ikhtiar-ikhtiar yang telah disebutkan tadi, kerangka ekonomi MADANI menasaskan defisit fiskal yang berasaskan pada paras 3.5 peratus dalam jangka sederhana seterusnya menyokong usaha kerajaan untuk mengurangkan hutang dan membina semula kekuatan fiskal bagi menghadapi ketidaktentuan ekonomi dan krisis pada masa hadapan.

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

*Tidak sama kapal dan sampan,
laut kita sama dipertahan;
Sudi kiranya memberi jawapan,
agar Dewan mendapat pencerahan.*

Soalan saya...

Timbalan Yang di-Pertua: Oh, balas pantun... *[Ketawa]*

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Ya, pastinya. Kalau ada orang yang menjual, saya akan membeli.

Timbalan Yang di-Pertua: *[Ketawa]*

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Soalan saya tentang Akta Perolehan Kerajaan, Tuan Yang di-Pertua. Kita tahu dalam RMKe-12, asas kepada RMKe-12 ini ialah *sustainability* atau kemampunan dan ia merupakan tonggak pertama dalam teras Madani ya, iaitu kemampunan.

■1210

Soalan saya ialah apakah dalam Akta Perolehan Kerajaan nanti, yang akan dibentangkan mengambil kira perolehan yang sifatnya mesra alam, yang tidak menjejaskan ESG yang kita sebut tadi sebelumnya iaitu *environmental, social and governance*? Apakah diambil kira pertimbangan-pertimbangan ini dalam akta ini?

Soalan saya seterusnya ialah, bagaimana kita hendak memastikan fiskal kita, dalam pada waktu yang sama, kita juga terpaksa membuka ekonomi baharu yang sifat lebih mampan dan menggunakan pendekatan ESG, menggunakan pendekatan

socially responsible investment (SRI)? Saya kira Kementerian Kewangan sangat kritikal di sini untuk memastikan bahawa kesemua yang disalurkan untuk *support system* itu perlu juga selaras dengan SDG, ESG dan juga SRI. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Sim Chee Keong: *Sorong papan, tarik papan...*

Timbalan Yang di-Pertua: Oh, balas balik.

Tuan Sim Chee Keong: *[Berpantun]*

*Sorong papan tarik papan,
buah keranji dalam perahu;
Minta izin memberi jawapan,
agar bukan sahaja YB tetapi rakyat juga tahu...[Tepuk]*

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat tak payah balas ya. Ini bukan jual pantun, balas pantun. Tak ada... *[Ketawa]* Sila Yang Berhormat Timbalan Menteri.

Tuan Sim Chee Keong: Saya ambil kira maklum balas yang diberikan oleh Yang Berhormat Datuk Seri Dr. Mujahid tadi bukan sahaja sebagai soalan, tetapi juga sebagai satu pandangan beliau untuk memasukkan elemen-elemen ESG yang sememangnya telah dipertimbangkan dalam jawatankuasa untuk merangka Akta Perolehan Kerajaan ini. Kita ambilnya sebagai juga sebahagian daripada cadangan oleh Yang Berhormat Senator tadi. Terima kasih.

Seterusnya, saya ingin membangkitkan tentang isu subsidi bersasar. Ada dua orang Senator telah membangkitkan isu ini iaitu Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang dan juga Yang Berhormat Senator Dato' Arman Azha Abu Hanifah.

Tuan Yang di-Pertua, isu subsidi bersasar ini ialah untuk membendung ketirisan dan kerajaan sedang giat meneliti mekanisme agar pemberian subsidi dijalankan secara lebih cekap, lebih efektif dan bersasar dengan langkah yang paling praktikal, mengambil kira kumpulan sasaran serta kesan terhadap pasaran terutamanya daripada segi inflasi dan aktiviti ekonomi negara secara keseluruhan.

Sebagai contohnya, kerajaan telah pun melaksanakan program pensasaran subsidi secara berperingkat mulai Januari 2023 ini yang melibatkan subsidi bil elektrik. Mulai Januari 2023, kerajaan tidak lagi memberikan subsidi penuh tarif elektrik- ada lagi, tetapi tidak penuh. Jangan kata tidak ada subsidi. Ada, tapi tidak penuh- kepada syarikat-syarikat besar. Hanya syarikat-syarikat besar yang terlibat yang menggunakan tenaga elektrik pada tahap yang tinggi. Jadi, SME dan syarikat-syarikat yang lain tidak terlibat dalam pelaksanaan subsidi bersasar ini.

Melalui langkah ini, kerajaan masih menanggung jumlah subsidi sebanyak RM10.8 bilion. Akan tetapi, kalau berbandingkan dengan nilai asal atau jumlah peruntukan asal untuk subsidi, kalau tidak melaksanakan program subsidi bersasar ke atas syarikat-syarikat besar dalam bil elektrik, maka jumlah subsidi yang terpaksa ditanggung iaitu RM14.9 bilion. Jadi, ada penjimatan lebih kurang RM4 bilion untuk separuh tahun pertama iaitu daripada Januari hingga Jun. Penjimatan daripada RM14.9 bilion, sekarang kita menanggung RM10.8 bilion.

Pengurusan subsidi yang lebih bersasar dan mampan iaitu menjadi keutamaan dalam memastikan perbelanjaan kerajaan dapat disalurkan kepada keperluan pembangunan yang dapat memberi nilai tambah yang lebih tinggi kepada ekonomi. Jadi, apa-apa penjimatan itu bukannya masuk dalam bank simpan sahaja, tetapi untuk diagihkan semula, sama ada untuk pembangunan, projek-projek pembangunan, mahupun untuk projek-projek kebajikan rakyat.

Kerajaan sedang mengkaji pelaksanaan pemberian subsidi secara bersasar berasaskan kepada model yang bersesuaian dan kebolehlaksanaan dengan mengenal pasti kaedah yang bukan sahaja berkesan, malah menjimatkan masa serta memberikan implikasi kewangan yang paling minimum kepada kerajaan.

Dalam konteks menentukan penerima yang layak, ia perlu dipelbagaikan kerana jenis subsidi dan golongan pengguna adalah berbeza-beza. Penetapan kriteria kelayakan masih dalam penilaian kerana amatlah penting ia dikaji dengan teliti agar agihan sumber dibuat dengan lebih cekap dan dalam masa yang sama mengurangkan, dengan izin, *exclusion and inclusion error*.

Sehubungan itu, satu pasukan petugas khas telah diwujudkan di bawah Kementerian Kewangan sedang mengkaji mekanisme pelaksanaan pemberian subsidi bersasar yang bersesuaian melibatkan semua kumpulan masyarakat baik B40, M40, mahupun T20 sama ada di dalam bandar atau di kawasan luar bandar.

Seterusnya, saya ingin menyentuh isu percukaian.

Datin Hajah Ros Suryati binti Alang: Yang Berhormat, saya ada soalan tambahan.

Tuan Sim Chee Keong: Silakan.

Datin Hajah Ros Suryati binti Alang: Terima kasih. Isu mengenai Pangkalan Data Utama (PADU). Soalan tambahan saya, apakah langkah kementerian bagi menguatkan sistem perlindungan data pengguna? Ini kerana saya lihat sindiket atau mereka yang terlibat dalam jenayah siber ini semakin canggih, hinggan akaun peribadi bank pun mereka dapat tembus.

Satu lagi. Selain daripada rancangan melaksanakan subsidi bersasar kepada rakyat, adakah kerajaan sedia meningkatkan atau memberi lebih bantuan pemberian

kewangan seperti yang diamalkan di negara lain, terutamanya kepada golongan yang berpendapatan rendah B40 dan M40 di Malaysia? Terima kasih.

Tuan Sim Chee Keong: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati.

Saya jawab soalan tentang Pangkalan Data Utama (PADU) itu. Sebenarnya ia di bawah Kementerian Ekonomi dan sudah tentu pangkalan data kerajaan akan dipastikan selamat daripada segi terutamanya maklumat peribadi data pengguna.

Keduanya tentang bantuan tambahan. Sebenarnya untuk makluman Dewan yang mulia ini, kerajaan membelanjakan lebih kurang RM66 bilion pada tahun ini sahaja untuk pelbagai jenis subsidi. Ditambah pula untuk terus memperkasakan lagi bantuan kepada golongan rakyat, terutamanya daripada segi bantuan barang keperluan, kerajaan juga memperuntukkan tambahan RM150 juta untuk melaksanakan Program Jualan Rahmah.

Baru minggu lepas, hujung minggu lepas, saya buat satu Program Jualan Rahmah di kawasan Bukit Mertajam dan lebih kurang 2,000 orang pengunjung datang. Pelbagai jenis barang keperluan asas dijual dengan harga 10 hingga 30 peratus lebih murah daripada pasaran. Itu satu inisiatif kerajaan.

Selain itu, bagi aspek bantuan wang tunai ataupun *cash transfer programme*, dengan izin, kita telah memperuntukkan RM8 bilion tahun ini untuk Program Sumbangan Tunai Rahmah yang juga ditambah baik sebenarnya pada tahun ini merangkumi pertimbangan kepada bilangan jumlah isi rumah. Contohnya, kalau dulu, tak kiralah berapa ramai isi rumah, dia dapat satu kadar yang rata, tetap.

Akan tetapi, sekarang kalau melebihi lima orang dalam sebuah keluarga itu yang menerima STR, maka akan diberi bantuan tunai tambahan. Ditambah pula golongan paling bawah akan mendapat RM100 setiap bulan di bawah Program SARa. Ini juga penerima STR. Golongan paling bawah akan mendapat RM100 sebulan untuk enam bulan pada tahun ini bagi Program SARa, membolehkan mereka membuat pembelian barang-barang keperluan.

Jadi, ada pelbagai program yang telah dilaksanakan. Apa yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator tadi, mungkin selepas kita berjaya melaksanakan program subsidi bersasar ini di mana subsidi disalurkan dengan lebih cekap dan efisien, maka kita boleh pertimbangkan agar antara komponen dalam program subsidi bersasar, termasuklah peningkatan bantuan kewangan secara tunai kepada penerima.

Dato' Arman Azha Abu Hanifah: Soalan tambahan.

Tuan Sim Chee Keong: Silakan, sebab beliau yang tanya soalan.

Timbalan Yang di-Pertua: Memang berkenaan dengan soalan mereka.

Dato' Arman Azha Abu Hanifah: Terima kasih kepada Yang Berhormat Tuan Sim. Bila kita bercerita tentang subsidi ini, kita lihat masalah utama negara kita adalah ketirisan. Rakyat hari ini kita rasa ingin jawapan daripada pihak kementerian, bagaimanakah hendak menangani ketirisan?

Hari ini, kita bercerita tentang subsidi bersasar, tetapi hari ini subsidi kita banyak yang hilang kepada pendatang tanpa izin seperti bantuan beras dan sebagainya. Jadi, apa mekanisme yang kerajaan fikirkan, yang terbaik untuk menyelesaikan masalah ketirisan ini? Ini kerana kalau kita tengok perbincangan ketirisan ini, setiap kali dibangkitkan di dalam Dewan ini tiap-tiap tahun, tetapi ia tetap lagi menjadi masalah kepada negara kita.

■1220

Apabila kita bercerita tentang subsidi bersasar, saya ada beri pandangan tempoh hari, di mana kalau kita nak bagi subsidi bersasar ini, kadang-kadang kerajaan nak fikir nak buat mekanisme baharu, nak buat aplikasi baharu dan sebagainya. Kenapa kita tidak mengguna pakai aplikasi MySejahtera di mana aplikasi MySejahtera boleh dikatakan 80 peratus ke-90 peratus rakyat Malaysia ada di dalam tangan mereka sendiri.

Maknanya, kalau kerajaan nak bagi subsidi bersasar, kita sudah ada *database* dia dah. Tidak perlu kita membazir dana kerajaan untuk buat aplikasi baharu, sedangkan sudah ada aplikasi *MySejahtera* ini diguna pakai untuk penerapan subsidi bersasar. Terima kasih Yang Berhormat Sim kerana sudi mendengar. Tidak reti berpantun tetapi saya bagi sahaja soalan.

Tuan Sim Chee Keong: Terima kasih Yang Berhormat Senator Arman. Saya rasa satu cadangan yang baik terutamanya daripada segi menggunakan aplikasi MySejahtera dan ini akan dipertimbangkan. Sebenarnya melalui jawatankuasa yang telah ditubuhkan dalam- *task force* yang telah ditubuhkan dalam Kementerian Kewangan Malaysia, mekanisme-mekanisme untuk melaksanakan subsidi secara bersasar ini tengah diperincikan, termasuklah apa yang disebut tadi menggunakan aplikasi seperti MySejahtera dan sebagainya.

Sememangnya saya setuju dengan Yang Berhormat Senator tentang isu ketirisan daripada segi subsidi kita. Itulah sebabnya Kerajaan Perpaduan mempunyai iltizam politik, bukan sahaja daripada segi perancangan tetapi kita telah pun melaksanakan langkah pertama sebab bukan mudah untuk sesebuah kerajaan itu mengambil keputusan nak melaksanakan subsidi bersasar sebab yang tidak dapat subsidi itu akan marah. *Waima* kalau dia orang asing sekalipun, nanti dia akan buat bising. Akan tetapi, kerajaan telah menunjukkan iltizam yang pertama iaitu dengan pelaksanaan subsidi bersasar untuk bil elektrik pada bulan Januari ini.

Dengan sokongan semua Ahli-ahli Yang Berhormat dalam Dewan yang mulia ini, saya percaya dan saya yakin kita akan memperkembangkan, memperhalus segala mekanisme untuk memastikan sumber kewangan negara dapat dinikmati oleh rakyat Malaysia. Kita utamakan rakyat Malaysia dengan sepenuhnya kepada golongan yang betul-betul memerlukan. Terima kasih.

Seterusnya, isu percukaian. Saya terlebih dahulu ingin memetik ucapan Yang Berhormat Senator Tuan Roderick Wong Siew Lead yang mencadangkan pengecualian cukai kepada pihak swasta yang melaksanakan inisiatif Matlamat Pembangunan Mampan (SDG).

Secara amnya Tuan Yang di-Pertua, kerajaan telah menyediakan potongan cukai di bawah seksyen 34(6)(h) Akta Cukai Pendapatan 1967 bagi entiti yang menyumbang atau menaja dalam bentuk penyediaan perkhidmatan kemudahan awam projek amal atau komuniti bagi aktiviti berkaitan projek bidang pendidikan, kesihatan, projek meningkatkan pendapatan golongan miskin, infrastruktur, teknologi maklumat dan komunikasi, penyelenggaraan bangunan warisan termasuk projek pemeliharaan dan pemuliharaan alam sekitar. Nak bagi peluang Tuan Yang di-Pertua ambil gambar dahulu... *[Ketawa]*

Timbalan Yang di-Pertua: Minta maaf... *[Ketawa]* Saya tidak mengganggu cuma...

Tuan Sim Chee Keong: Tidak, tidak...

Timbalan Yang di-Pertua: ...Kunjungan masyarakat daripada Parlimen Pulau, Johor Bahru.

Tuan Sim Chee Keong: ...Kita hormat Tuan Yang di-Pertua. Selamat datang kepada kawan-kawan dari Pulau.

Timbalan Yang di-Pertua: Terus ke perbahasan yang menarik, Yang Berhormat.

Tuan Sim Chee Keong: Nanti tambah masa, Tuan Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua: Saya tambah masa lagi... *[Ketawa]*

Tuan Sim Chee Keong: Selain daripada apa yang saya sebut tadi iaitu dalam peruntukan seksyen 34(6)(h) Akta Cukai Pendapatan, pelbagai galakan cukai juga diberikan bagi aktiviti-aktiviti yang menyokong inisiatif SDG, seperti teknologi hijau, pengeluaran makanan dan pembangunan modal insan.

Antara layanan galakan cukai tersebut adalah seperti berikut. Satu, galakan cukai teknologi hijau. Kerajaan telah memperkenalkan inisiatif ini untuk menggalakkan perniagaan komersial dan industri untuk menjalankan aktiviti teknologi hijau yang layak solar, hidro mini, kecekapan tenaga, biojisim, biogas dan geoterma. Galakan cukai *Green Investment Tax Allowance* (GITA), dengan izin, dan *Green Income Tax Exemption* (GITE) dengan izin, diberikan seperti berikut:

- (i) syarikat yang menyediakan perkhidmatan hijau yang layak akan mendapat pengecualian cukai sebanyak 70 peratus daripada pendapatan berkanun untuk tempoh tiga tahun taksiran; dan
- (ii) Elaun Cukai Pelaburan (ECP) sebanyak 100 peratus diberikan ke atas syarikat yang membuat perbelanjaan modal bagi aktiviti hijau yang layak bagi tempoh tiga tahun. Elaun ini boleh ditolak sehingga 70 peratus daripada pendapatan berkanun.

Kedua, galakan cukai bagi pengeluaran bahan makanan. Kerajaan telah menyediakan galakan cukai bagi projek pengeluaran bahan makanan seperti berikut:

- (i) syarikat yang melabur dalam syarikat subsidiari yang menjalankan projek baharu pengeluaran bahan makanan diberi potongan cukai bersamaan dengan jumlah pelaburan yang dibuat dalam tahun asas pelaburan;
- (ii) syarikat yang menjalankan projek pengeluaran bahan makanan sama ada projek baharu diberi pengecualian, cukai pendapatan 100 peratus ke atas pendapatan berkanun selama 10 tahun taksiran; dan
- (iii) projek pembesaran syarikat sedia ada diberi pengecualian cukai pendapatan 100 peratus ke atas pendapatan berkanun selama lima tahun taksiran.

Selanjutnya, bagi menggalakkan lagi penglibatan lebih ramai pemain industri dalam sektor pertanian dan memastikan bekalan makanan terjamin selaras dengan konsep SDG, kerajaan telah mengkaji semua galakan ini di bawah Belanjawan 2023 seperti berikut:

- (i) skop galakan cukai diperluaskan untuk merangkumi projek pertanian berasaskan *Controlled Environment Agriculture* (CEA), dengan izin; dan
- (ii) tempoh permohonan galakan cukai dilanjutkan selama tiga tahun. Ia berkuat kuasa untuk permohonan yang diterima melalui 1 Januari 2023 sehingga 31 Januari 2025.

Seterusnya, cukai juga tentang GST. Satu topik yang popular dan ditanya banyak kali sama ada di Dewan Rakyat ataupun Dewan ini dan juga di luar sana. Bukan sahaja oleh NGO tetapi oleh para pengamal media dan kita pun sudah jawab banyak.

Jadi, jawapan saya agak ringkas. Soalan-soalan diterima daripada Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai, Yang Berhormat Senator Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee dan Yang Berhormat Senator Tan Sri Dato' Low Kian Chuan. Jawapan, okey. Dalam...

Timbalan Yang di-Pertua: Ya atau tidak?... [Ketawa]

Tuan Sim Chee Keong: Ia tidak boleh *simplistic*. Ia kena bagi satu jawapan dalam konteks supaya nanti tidak dipetik salah oleh media.

Tuan Yang di-Pertua, dalam mempertimbangkan sebarang keputusan untuk melaksanakan sebarang dasar percukaian, kerajaan perlu melihat kepada pelbagai aspek. Antaranya struktur keseluruhan sistem percukaian negara sedia ada serta batasan yang ada, ruang penambahbaikan yang boleh dilakukan, kedudukan ekonomi semasa, keperluan hasil kerajaan, taraf hidup rakyat dan yang paling penting ialah ketersediaan rakyat. Saya nak tegaskan di sini, GST kita tidak mempertikaikan GST, sama ada dari merit ataupun *demerit*, kekuatan ataupun kelemahannya. Akan tetapi, apa yang kita nak sebut di sini iaitu kesesuaian pada waktunya.

Pada waktu sekarang kerajaan berpendapat, terutamanya apabila negara masih lagi menempuh fasa pemulihan daripada segi ekonomi pasca COVID-19 dan juga berdepan dengan pelbagai cabaran sedunia global akibat pergolakan geopolitik, maka dalam keadaan ekonomi yang kurang memberangsangkan ini, rakyat masih lagi belum bersedia. Negara masih lagi belum bersedia untuk melaksanakan GST.

So, this is not, dengan izin- this is not a discussion about the merit or demerit or GST but it's suitability. Ia bukan satu perbincangan tentang kekuatan ataupun kelemahan sistem percukaian GST tetapi kesesuaian. Kita perlu melakukan perkara yang betul pada masa yang betul. *We have to do the right thing at the right time.*

Kalau lakukan perkara yang betul pada masa yang salah maka juga akan memberikan beban terutamanya dalam aspek ini kepada rakyat jelata. Kerajaan akan mengadakan libat urus dengan semua pihak berkepentingan untuk melihat kepada kesesuaian dan juga untuk melihat kepada penambahbaikan sistem percukaian sedia ada, seperti contohnya cukai jualan dan cukai perkhidmatan dan sebagainya.

Seterusnya cukai karbon, juga tentang cukai yang telah dibangkit oleh Yang Berhormat Senator Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa. Seperti yang saya maklumkan tadi tentang isu GST. Sebarang pengenalan cukai baharu perlu dikaji secara teliti untuk mengambil kira kesan cukai tersebut bukan sahaja aktiviti ekonomi secara amnya tetapi juga kepada kehidupan rakyat. Maka dalam aspek ini, kerajaan buat masa ini tidak ada keputusan untuk melaksanakan cukai karbon.

■1230

Namun, Kementerian Kewangan- sebab ini menyebabkan salah satu aspek percukaian yang mungkin agak baharu. Jadi, Kementerian Kewangan juga telah memulakan kajian berhubung cukai ini, mungkin sebagai salah satu instrumen harga karbon ataupun *carbon pricing instrument*, dengan izin. Terutamanya dalam menyokong aspirasi negara dalam mencapai pengurangan intensiti gas rumah kaca, seperti yang diumumkan dalam Rancangan Malaysia Kedua Belas. Kajian tersebut merangkumi proses penandaarasan- *benchmarking*, dengan izin, dengan mengenal pasti amalan terbaik yang telah dilaksanakan di negara-negara maju berhubung pelaksanaan cukai karbon.

Masa sudah tamat, ada beberapa orang lagi. Saya cadangkan mungkin kalau dengan izin Tuan Yang di-Pertua, kita berikan secara bertulis.

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Timbalan Menteri meminta diberikan jawapan secara bertulis?

Datuk Razali bin Idris: Kalau saya minta untuk jawab saya satu, boleh? Satu sahaja.

Timbalan Yang di-Pertua: Saya beri tambahan masa dua minit, tadi banyak mencelah ya.

Tuan Sim Chee Keong: Okey, boleh.

Timbalan Yang di-Pertua: Tambah dua minit.

Tuan Sim Chee Keong: Dengan keputusan Tuan Yang di-Pertua, saya beri laluan kepada Yang Berhormat Senator.

Datuk Razali bin Idris: Tuan Yang di-Pertua, terima kasih. Saya hendak tanya berkenaan dengan royalti minyak Terengganu yang dibangkitkan oleh semua Yang Berhormat Senator dari Terengganu. Apakah kesudahannya sebenarnya? Soalannya ialah sebelum pilihan raya Tuan Yang di-Pertua, difahamkan dipersetujui untuk dibayar sebanyak RM400 *million*. Sebelum pilihan raya negeri, selepas pilihan raya negeri, apabila sudah 4-0, 32-0. Itu takdir. Akan tetapi bayaran untuk rakyat Terengganu mesti diteruskan.

Jadi, soalan saya apa pertimbangan daripada pihak Kementerian Kewangan, pembayaran akan dibayar ataupun terus tidak dibayar? Mudah sahaja soalnya. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Datuk Razali, tak payah hendak sebut keputusan, 32-0 lah, apa semua tak payah. Yang Berhormat Timbalan Menteri sudah baik hati hendak beri laluan hendak menjawab itu. Ya, Yang Berhormat Timbalan Menteri... *[Ketawa]*

Tuan Sim Chee Keong: Terima kasih Timbalan Yang di-Pertua. Walaupun dia tidak mengendahkan teguran Tuan Yang di-Pertua, nakal sedikit, supaya kita buat secara berhemah. Jangan masuk politik sangat. Akan tetapi tak apa, kita jawab.

Bayaran tunai hasil petroleum akan dibayar terus kepada negeri. Kalau ini tentang royalti petroleum, akan dibayar terus kepada negeri sekiranya didapati dan diperoleh- *won and saved*, dengan izin, dalam perairan tiga batu nautika yang diukur daripada garis air surut selaras dengan Akta Laut Wilayah.

Sehingga kini, tiada petroleum yang didapati dan diperoleh- *won and saved* di dalam negeri Terengganu. Apa-apa hasil daripada medan-medan petroleum Pantai Timur Semenanjung adalah didapati dan diperoleh di luar perairan negeri iaitu melebihi tiga batu nautika yang diukur daripada garis air surut pantai wilayah, selaras dengan akta yang saya sebut tadi.

Akan tetapi, Kerajaan Persekutuan tetapi menyalurkan wang ihsan kepada Kerajaan Negeri Selangor untuk melaksanakan pelbagai projek dan program manfaat rakyat Terengganu. Itu sahaja jawapan saya.

Timbalan Yang di-Pertua: Tadi Yang Berhormat Timbalan Menteri tersebut Selangor tadi.

Tuan Sim Chee Keong: Terengganu, Terengganu.

Timbalan Yang di-Pertua: *[Ketawa]* Takut salah dalam Dewan.

Tuan Sim Chee Keong: Itu sahaja.

Dato' Kesavadas a/l A Achyuthan Nair: Satu lagi soalan Tuan Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Dato', dua minit sudah. Saya tambah tadi dua minit.

Dato' Kesavadas a/l A Achyuthan Nair: Ini 10 saat sahaja. *That is all... [Ketawa]* Adakah kerajaan berhasrat untuk memberi kepada semua Yang Berhormat Senator peruntukan?... *[Tepuk]* Sebab tengkujuh sudah ketuk pintu. Tengkujuh sudah ketuk pintu kita. Memang ramai rakyat akan minta pertolongan. Itu sahaja.

Timbalan Yang di-Pertua: Soalan itu memang popular Yang Berhormat Timbalan Menteri. Tiap-tiap Senator yang mengakhiri perbahasan mereka sebut fasal hal peruntukan yang tertunggak ataupun yang tak cukup itu... *[Ketawa]*

Tuan Sim Chee Keong: Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator. Saya hendak mulakan dengan menyatakan pendirian saya secara peribadinya. Saya sokong pemberian peruntukan kepada semua Ahli Dewan Negara ini... *[Ketawa]* Namun, ini berada di bawah bidang kuasa Jabatan Perdana Menteri. Saya sarankan supaya perbincangan dilakukan dengan pihak Perdana Menteri ataupun JPM.

Seorang Ahli: ...Kena bincang?

Tuan Sim Chee Keong: *[Ketawa]* Kena bincang, semua kena bincang. Saya rasa dengan masa yang mencemburui kita, soalan-soalan Yang Berhormat Senator lain saya akan berikan secara bertulis. Saya minta supaya pegawai-pegawai kita untuk memberikan jawapan dalam masa seminggu. Secara bertulis dalam masa seminggu supaya- ini soalan-soalan ataupun isu-isu yang dibangkitkan oleh para Yang Berhormat Senator mewakili rakyat di luar sana ataupun mewakili pihak berkuasa negeri.

Jadi, saya harap supaya jawapan diberikan dengan secepat mungkin, dengan jitu supaya mereka dapat memberikan satu jawapan kepada amanah yang telah diberikan.

Datuk Paul Igai: *[Bangun]*

Tuan Sim Chee Keong: Ya.

*Kalau tuan memacak pancang,
 biar teguh berdiri utuh;
Rumah gadang walau digoncang,
 macam Dewan ini, pasak kukuh tiang tak runtuh.*

Sekian, terima kasih... *[Tepuk]*

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Timbalan Menteri. Akhirnya jual pantun juga. Akan tetapi saya tak benarkan pantun itu dibalas, kerana tak ada masa... *[Ketawa]*

Sekarang ini saya jemput Yang Berhormat Menteri Kemajuan Desa dan Wilayah untuk memberikan jawapan. Terima kasih.

12.36 tgh.

Timbalan Menteri Kemajuan Desa dan Wilayah [Datuk Hajah Rubiah binti Haji Wang]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Salam sejahtera, salam perpaduan dan salam Malaysia Madani. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua kerana memberi ruang untuk saya membuat penggulungan perbahasan bagi Kajian Separuh Penggal (KSP) yang telah dibahaskan dalam Dewan yang mulia ini.

Pertama sekali, saya ingin mengucapkan ribuan terima kasih kepada 11 orang Ahli Yang Berhormat Senator yang telah berbahas dan mengajukan beberapa pertanyaan, isu, cadangan dan pandangan kepada Kementerian Kemajuan Desa dan Wilayah sewaktu perbahasan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Kedua Belas di Dewan ini.

Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff, Yang Berhormat Senator Tuan Aknan a/l Ehtook, Yang Berhormat Senator Tuan Roderick Wong Siew Lead, Yang Berhormat Senator Prof. Datuk Seri

Dr. Awang bin Sariyan, Yang Berhormat Senator Dato' Ajis bin Sitin, Yang Berhormat Senator Datuk Razali bin Idris, Yang Berhormat Senator Puan Susan Chemerai Anding, Yang Berhormat Senator Tuan Abun Sui Anyit, Yang Berhormat Senator Tuan Manolan bin Mohamad, Yang Berhormat Senator Datuk Judiet binti Fidilis @ Noraini binti Idris dan Yang Berhormat Senator Datuk Bobbey Ah Fang Bin Suan.

Secara umumnya, pertanyaan isu cadangan yang ditujukan kepada KKDW sepanjang dua hari perbahasan yang telah berlangsung adalah berkaitan dengan program pembangunan infrastruktur luar bandar, sosioekonomi dan kesejahteraan masyarakat desa serta isu-isu berkaitan dengan masyarakat Orang Asli.

Tuan Yang di-Pertua, perkara pertama yang saya ingin hendak sentuh iaitu pembangunan infrastruktur luar bandar. Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff membangkitkan isu berkenaan status pelaksanaan beberapa projek jalan luar bandar di Bachok.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, projek membina jalan dan jambatan dari Kampung Pantai Senok ke Kampung Pulau Gajah telah diluluskan pada tahun 2019 dengan kos sebanyak RM68.5 juta.

Skop projek iaitu membina jalan sepanjang 0.9 kilometer dengan lebar berturap 6 meter dan sebuah jambatan sepanjang 200 meter. Status kemajuan fizikal projek sehingga 21 September 2023 mendahului jadual, di mana kemajuan fizikal sebenar iaitu 15 peratus berbanding jadual sebanyak 13 peratus.

Bagi projek naik taraf Jalan Bukit Marak-Bekelam ke Pengkalan Cina dengan kos sebanyak RM58.58 juta, skop projek adalah menaik taraf jalan sepanjang empat kilometer dengan lebar 6.5 meter serta lima buah jambatan. Status projek sehingga 21 September 2023 mendahului jadual, di mana kemajuan fizikal sebenar iaitu 26.71 peratus berbanding jadual sebanyak 24.14 peratus.

■1240

Untuk projek menggantikan jambatan Kampung Bukit Temalong ke Kampung Mahligai, projek ini telah diluluskan pada tahun 2020 dengan kos sebanyak RM6.5 juta. Skop projek membina dua buah jambatan sepanjang 20 meter dan jalan tuju sepanjang 600 meter dengan spesifikasi JKR R2. Jadi, status kemajuan fizikal sebenar sehingga 21 September 2023 iaitu 91 peratus, sama seperti jadual dan projek ini dijangka siap sepenuhnya bulan November 2023.

Bagi projek menaik taraf jalan dari Kampung Pantai Senok ke simpang tiga Tawang pula, projek ini telah diluluskan pada tahun 2022 dengan kos sebanyak RM90 juta. Skop projek adalah menaik taraf jalan sepanjang lapan kilometer dengan spesifikasi JKR R2. Status projek adalah dalam proses perolehan secara tender terbuka, prakelayakan terpilih dan dijangka selesai penilaian peringkat pertama. Projek ini dijangka dapat mula pembinaannya pada suku tahun pertama tahun 2024.

Yang Berhormat Senator Tuan Abun Sui Anyit membangkitkan isu berkenaan pelaksanaan projek jalan luar bandar di Sarawak.

Untuk makluman Yang Berhormat, kementerian telah diluluskan sebanyak 76 projek membina baharu dan menaik taraf jalan di wilayah Sarawak dengan kos keseluruhan projek sebanyak RM6.035 bilion. Projek-projek yang diluluskan adalah berdasarkan permohonan dan mengikut senarai keutamaan kerajaan negeri.

Yang Berhormat telah membangkitkan keperluan menaik taraf 12 bekas jalan balak di tujuh buah kawasan di Hulu Rajang iaitu di Tubau, Jelalong, Hulu Sungai Belaga, Long Urun, Metalun, Tegulang, Linau dan Sungai Asap. Untuk makluman Yang Berhormat, terdapat lima projek yang telah diluluskan di bahagian kawasan ini iaitu:

- (i) membina Jambatan Sungai Keluan, Lusong Laku, Belaga, Sarawak;
- (ii) membina jalan dari Jalan Bukit Jayong ke simpang Jalan Data Kakus, Belaga, bahagian Kapit;
- (iii) menaik taraf jalan balak ke Penempatan Semula Mentalun, Fasa 6, di Kapit;
- (iv) projek menaik taraf jalan balak ke Penempatan Semula Tegulang Fasa 5 di Kapit, Sarawak; dan
- (v) projek membina jambatan konkrit di lot pertanian Penempatan Semula Bakun, Sungai Asap, Murun, Sarawak.

Seterusnya Yang Berhormat Senator Datuk Noraini binti Idris membangkitkan isu berkenaan pembinaan dan naik taraf jalan luar bandar berturap di Sabah.

Untuk makluman Yang Berhormat, KKDW mempunyai program-program bagi menyediakan jalan berturap kepada penduduk di kawasan pedalaman di seluruh negara. Antaranya ialah Program Jalan Luar Bandar (JALB) dan Jalan Perhubungan Desa (JPD). Di bawah Program Jalan Luar Bandar, pencapaian dari tahun 2001 sehingga tahun 2022, Sabah sebanyak 110.4 kilometer. Manakala di bawah Program Jalan Perhubungan Desa, iaitu sebanyak 181 kilometer. Gabungan pencapaian jalan berturap bagi kedua-dua program di Sabah adalah berjumlah 291.4 kilometer.

Untuk makluman Yang Berhormat, pencapaian pelaksanaan projek-projek yang perlahan pada awal RMKe-12 adalah dipengaruhi oleh pelaksanaan Perintah Kawalan Pergerakan ketika negara kita berdepan dengan wabak COVID-19.

Antara strategi dan inisiatif yang telah diambil oleh pihak kementerian dan kerajaan amnya dalam menyegerakan pelaksanaan projek-projek adalah dengan mengiktiraf...

Datuk Nur Jazlan bin Tan Sri Mohamed: Yang Berhormat, boleh berbahas. Boleh menjawab dengan duduk pun tidak apa.

Datuk Rubiah binti Haji Wang: Okey.

Datuk Nur Jazlan bin Tan Sri Mohamed: Saya benarkanlah Yang Berhormat untuk menjawab sambil duduk.

Datuk Rubiah binti Haji Wang: Oh, tidak apa. Okey. Boleh berdiri lagi.

Datuk Nur Jazlan bin Tan Sri Mohamed: Tadi Timbalan Menteri baru- ada masalah dengan lutut dia.

Datuk Rubiah binti Haji Wang: Oh, tidak ada masalah.

Datuk Nur Jazlan bin Tan Sri Mohamed: Jadi, kalau hendak duduk, saya benarkan duduk untuk menjawab. Baik... *[Ketawa]*

Datuk Rubiah binti Haji Wang: Tidak apa, tidak apa. Tidak ada masalah. So, saya sambung Tuan Yang di-Pertua. Bagi memudahkan, mempercepatkan pelaksanaan projek-projek, kementerian telah mengiktiraf JKR dan JPS Sabah sebagai Jabatan Teknik. Dengan pengiktirafan ini Kerajaan Sabah diberi kuasa untuk memuktamadkan proses perolehan projek yang bernilai RM50 juta dan ke bawah.

Kementerian juga sentiasa bekerjasama dengan Kerajaan Sabah supaya proses pelaksanaan projek jalan luar bandar seperti urusan pengambilan tanah, pengalihan utiliti dapat ditambah baik demi kelancaran pelaksanaan projek.

Sesi Libat Urus bagi memantau prestasi projek melalui mesyuarat jawatankuasa tertinggi bersama, yang dipengerusikan bersama oleh YAB Menteri KKDW, Ketua Menteri Sabah serta Mesyuarat Jawatankuasa Teknikal Bersama Perancangan dan Pemantauan Projek KKDW Sabah, yang dipengerusikan bersama oleh Timbalan Ketua Setiausaha Pembangunan dan Setiausaha Tetap KPLB Sabah, telah dijadualkan dilaksanakan dua kali setahun.

Seterusnya, Yang Berhormat Senator Tuan Akan a/l Ehtook membangkitkan isu berkenaan pencapaian perkhidmatan utiliti luar bandar seperti air dan elektrik di Semenanjung, Sarawak dan Sabah.

Untuk makluman Yang Berhormat, sehingga tahun 2022, peratusan liputan bekalan elektrik luar bandar seluruh negara iaitu 97.79 peratus. Hanya Semenanjung Malaysia yang telah mencapai 99 peratus. Manakala, liputan bagi Sabah dan Sarawak, masing-masing adalah pada 93.54 peratus untuk Sarawak dan Sabah 94.5 peratus.

Kesukaran untuk meningkatkan lagi peratus liputan bagi bekalan elektrik ini berikutan lokasi kampung-kampung dan kawasan yang masih belum mendapat bekalan adalah terlalu jauh ke pedalaman dan tidak mempunyai laluan jalan masuk serta jauh daripada punca bekalan talian grid yang sedia ada.

Sehubungan itu, kementerian dengan kerjasama pihak kerajaan negeri dan syarikat utiliti sentiasa berusaha meningkatkan lagi liputan ini dengan melaksanakan projek-projek pembekalan melalui sistem alternatif dan pembinaan talian-talian penghantaran yang baharu.

Seterusnya, Yang Berhormat Senator Tuan Roderick Wong Siew Lead yang membangkitkan isu berkenaan masalah bekalan air di DUN Meradong di bawah kawasan Parlimen Sarikei. Secara dasarnya, Projek Bekalan Air Luar Bandar KKDW adalah untuk mempercepatkan liputan dan merapatkan jurang bekalan air bersih dan terawat ke kawasan luar bandar melalui penyambungan paip retikulasi dari paip utama pihak berkuasa air negeri, ke kampung-kampung sehingga ke dapur rumah berserta satu pili paip berdiri bagi rumah-rumah ataupun akaun baharu yang belum mendapat bekalan air.

Setelah projek BALB siap dilaksanakan oleh kementerian, kementerian akan menyerahkan aset tersebut kepada kerajaan negeri, melalui pihak berkuasa air negeri untuk tujuan pengoperasian dan penyelenggaraan serta kutipan tarif bekalan air. Sebarang isu pengoperasian sistem bekalan air tersebut adalah di bawah tanggungjawab pihak berkuasa air.

Bagi tahun 2023, sebanyak 45 projek sambungan dan 11 projek baharu telah diluluskan pelaksanaannya di bawah Program Bekalan Air luar Bandar di Sarawak dengan peruntukan RM136.37 juta. Dengan jumlah tersebut, sebanyak empat buah projek sambungan telah diluluskan bagi kawasan Sarikei. Projek tersebut iaitu Projek Bekalan Air Luar Bandar Sistem Retikulasi tahun 2016, negeri Sarawak Zon 6, Sarikei telah siap dan dikeluarkan *certificate of practical completion* (CPC) pada 29 Mac 2019.

■1250

Projek memberi manfaat kepada 65 buah pintu. Projek Bekalan Air Luar Bandar kawasan Julau, Fasa 2 Bahagian Sarikei. Projek Bekalan Air Luar Bandar Kawasan Nanga Lasi, Jalan KJD, Bahagian Sarikei baru sahaja selesai pelantikan perunding suku tahun ketiga 2003 dan dalam proses penyediaan reka bentuk. Keempat, Projek Bekalan Air Luar Bandar kawasan Sibu-Tanjong Manis, Bahagian Sarikei, Sarawak dalam proses pelantikan perunding.

Kedua, isu pembangunan sosioekonomi desa di Sarawak. Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Puan Susan Chemera Anding membangkitkan pelbagai isu berkenaan pembangunan sosioekonomi dan kesejahteraan masyarakat luar bandar di Sarawak.

Untuk makluman Yang Berhormat berkaitan pemerkasaan KEMAS di Sarawak, buat masa ini jumlah perjawatan KEMAS negeri Sarawak adalah seramai 2,129 orang dalam jumlah peruntukan pembangunan yang diperuntukkan sebanyak

RM3.1 juta. Manakala peruntukan mengurus disediakan sebanyak RM158.5 juta setahun.

Antara program utama yang dilaksanakan oleh KEMAS untuk masyarakat luar bandar di Sarawak iaitu program pembangunan pendidikan awal kanak-kanak dan program pembangunan kemahiran. Pada tahun 2023 sejumlah RM1.8 juta diperuntukkan bagi negeri Sarawak dalam melaksanakan program-program pembangunan komuniti luar bandar. Antara program yang dilaksanakan iaitu Program Pembangunan Minda Komuniti, Program Pembangunan Ehsan, Program Literasi Fungsian iaitu kelas dewasa serta Program Ekonomi dan Pembangunan Usahawan KEMAS.

Pada tahun ini juga, KEMAS telah diperuntukkan sebanyak RM1.25 juta untuk negeri Sarawak bagi pelaksanaan program-program kemahiran dan perolehan peralatan baharu di kelas-kelas kemahiran bagi membantu rakyat luar bandar di negeri Sarawak. Program-program kemahiran di bawah KEMAS juga sentiasa diperkasa bagi membantu lebih ramai kumpulan sasar luar bandar, khususnya membantu golongan suri rumah, ibu tunggal, belia beliawanis serta orang kurang upaya untuk menimba kemahiran, sekali gus meningkatkan pendapatan.

Pada tahun ini juga, KEMAS meneruskan pelaksanaan *Quick Win Kiosk* yang berperanan sebagai *one-stop centre* dan inkubator bagi usahawan-usahawan mikro dan baharu seperti usahawan KEMAS untuk meletakkan produk niaga di sini untuk dipasarkan. Pada tahun ini, sebanyak tiga buah QU-KIS akan diwujudkan iaitu di Petrajaya, Tanjong Manis dan juga Limbang.

Pada tahun 2022, KEMAS juga telah melancarkan pusat daya maju bidang jahitan di seluruh negara, termasuk Sarawak bagi membantu masyarakat luar bandar terlibat secara aktif dalam meningkatkan ekonomi dan pendapatan keluarga serta mengoptimumkan penggunaan peralatan canggih yang terdapat di pusat berkenaan. Justeru, pada tahun ini KEMAS telah mengembangkan pelaksanaan pusat daya maju untuk bidang masakan yang melibatkan 13 buah premis, termasuk satu di Sarawak iaitu di Kampung Paya Mebi, Stampin.

KKDW melalui Program Desa Lestari juga membangunkan industri kotej di Sarawak yang berasaskan makanan melalui pemberian geran berjumlah RM1 juta bagi pelaksanaan projek pemprosesan ikan tahai di Kampung Punang Baru, Lawas Sarawak.

Projek yang dilaksanakan oleh Koperasi Pemprosesan Ikan Tahai Kampung Punang Baru Lawas Berhad dengan kerjasama Majlis Amanah Rakyat sebagai agensi pelaksana telah melibatkan seramai 24 orang usahawan wanita dan mampu mewujudkan 75 peluang pekerjaan baharu yang berupaya memberi manfaat kepada 500 orang penduduk kampung serta kawasan sekitarnya.

Berdasarkan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Kedua Belas, kementerian akan memperkasakan lagi peranan PKD termasuk sebagai pusat pengumpulan produk usahawan luar bandar. Selain daripada itu, bermula tahun ini kementerian akan melaksanakan program PKD *mobile* yang menyasarkan kawasan luar bandar tertentu dan ia boleh dijadikan platform untuk pengumpulan dan pemasaran produk-produk usahawan luar bandar. Ini merupakan salah satu strategik agar usahawan yang berada di pedalaman tidak perlu untuk membuat perjalanan yang jauh untuk memasarkan produk-produk mereka.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat juga telah membangkitkan isu berkaitan peranan MARA dalam membentuk, membantu meningkatkan sosioekonomi anak-anak bumiputera Sarawak, terutamanya di luar bandar daripada segi bantuan dalam pelajaran, biasiswa dan keusahawanan.

Objektif utama penubuhan MARA adalah untuk menambah dan meningkatkan penyertaan kaum bumiputera termasuk Sabah dan Sarawak dalam kegiatan perdagangan dan perindustrian serta meningkatkan taraf ekonomi dan sosial bagi membangun dan memajukan kawasan di luar bandar.

Sektor pendidikan MARA menyediakan pendidikan bersepadu dan komprehensif daripada peringkat menengah hingga *tertiary* bagi melahirkan modal insan bertaraf global dan berintegriti dengan bercirikan nilai keusahawanan. Usaha ini dizahirkan melalui inisiatif model pendidikan dalam bidang akademik serta bidang teknikal dan vokasional. Program-program yang dilaksanakan adalah seperti berikut:

- (i) program pendidikan menengah melalui MRSM;
- (ii) TVET sebagai pemangkin dalam mewujudkan peluang kerjaya masa hadapan; dan
- (iii) program pembelajaran sepanjang hayat.

Tuan Yang di-Pertua, sektor keusahawanan MARA menyediakan program-program pembangunan keusahawanan yang komprehensif dengan menyasarkan penglibatan usahawan di semua peringkat sama ada mikro, kecil dan sederhana merangkumi keseluruhan komuniti keusahawanan bumiputera melalui ekosistem keusahawanan yang lengkap seperti berikut:

- (i) program latihan keusahawanan;
- (ii) program pensijilan usahawan MARA;
- (iii) program pendigitalan perniagaan;
- (iv) kemudahan sokongan; dan
- (v) inisiatif pengupayaan komuniti keusahawanan luar bandar.

Perkara yang ketiga Tuan Yang di-Pertua, peranan MARA membentuk usahawan bumiputera. Yang Berhormat Senator Prof. Datuk Seri Dr. Awang bin Sariyan membangkitkan isu berkenaan peranan MARA dalam membentuk golongan usahawan dalam kalangan masyarakat bumiputera, termasuk lepasan universiti. Soalan ini pernah dibangkitkan juga dalam sidang kita yang lepas oleh Yang Berhormat.

Untuk makluman Yang Berhormat, kerajaan menyedari bahawa proses pembudayaan ke atas sesuatu perkara baharu ataupun di luar norma kebiasaannya bukanlah satu proses jangka pendek. Malah memerlukan proses jangka masa panjang dan komitmen yang tinggi dari semua pihak yang terlibat.

Atas dasar itu, banyak program yang telah diperkenalkan di peringkat kementerian merupakan suatu program kesinambungan yang mempunyai *output* tahunan yang tinggi tetapi memerlukan tempoh masa yang signifikan bagi melahirkan *outcome* yang dihasratkan. Pembudayaan keusahawanan bukanlah satu proses *one-to-one* seperti proses pembinaan tetapi merupakan proses menggalak, membimbing, melatih, membantu dan pemerkasaan yang berterusan.

Justeru, melalui ekosistem sistem pendidikan dan sektor keusahawanan MARA, pendekatan membudayakan sikap dan minat pelajar MARA dalam bidang keusahawanan digarap dalam sistem pendidikan di MARA bagi menjelmakan satu budaya keusahawanan bermula di peringkat awal lagi. hasrat kementerian adalah kebolehd pasaran graduan yang mengikuti pengajian dengan MARA, bukan sahaja meliputi peluang pekerjaan bersama industri tetapi menyambung pengajian, malah turut berpeluang mencipta peluang pekerjaan sendiri melalui bidang keusahawanan.

■1300

Kerajaan komited dalam melahirkan bukan hanya golongan pencari kerja tetapi golongan pencipta pekerjaan. Sektor pendidikan MARA telah melaksanakan revolusi modul pembelajaran yang tidak hanya berdasarkan kepada pencapaian akademik purata nilai gred kumulatif semata-mata tetapi MARA telah menggerakkan inisiatif asimilasi antara program pendidikan dan keusahawanan.

*[Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah **mempengerusikan Mesyuarat**]*

Modul pengajian dan pembelajaran diterapkan berkonsep *technopreneur-based training* bagi mempersiapkan bakal graduan supaya mempunyai kemahiran dan pengetahuan untuk menceburi bidang perniagaan. Hasilnya, di bawah modul pembelajaran berteraskan keusahawanan, prestasi pelajar turut dinilai berdasarkan prestasi jualan bagi membolehkan mereka bergraduasi. Malah, di peringkat tertiar dan pendidikan tinggi, melalui program tertentu, pelajar turut diwajibkan untuk

mendaftar perniagaan mereka melalui Suruhanjaya Syarikat Malaysia sejak hari pertama melaporkan diri ke pengajian.

Inisiatif ini dirangka melalui Program Teknousahawan dan program *Training Income Generation* di institusi pendidikan MARA serta penganjuran Program Inspirasi Usahawan Belia. Program seperti ini menawarkan pendedahan dan pembelajaran yang komprehensif secara teori dan amali dalam bidang tekno usahawan di mana pelajar akan didedahkan dengan kaedah pembelajaran untuk menjadi usahawan serta diwajibkan mengikut kursus atau program keusahawanan yang telah dirancang.

Sehingga ini, setakat Ogos 2023, seramai 800 orang peserta telah tamat mengikuti program ini dan telah menjadi usahawan sepenuh masa. Antara kejayaan yang berjaya ditonjolkan iaitu pewujudan Program KBNET iaitu program khas usahawan di bawah bidang perabot. Program ini telah melahirkan 160 orang usahawan teknikal dalam bidang reka bentuk dan pembuatan perabot. Daripada itu, seramai 12 orang berjaya membuka kilang perabot sendiri, dan 148 orang lagi telah berjaya membuka bengkel dan pejabat dengan nilai jualan keseluruhan di bawah KBNET sebanyak RM13 juta.

MARA kini bergerak ke arah memperkasakan program-program pembangunan keusahawanan yang lebih komprehensif dan berstruktur dan memberi peluang usahawan meneroka potensi perniagaan dalam industri yang berimpak tinggi seperti berikut:

- (i) Program Pembangunan Usahawan Profesional (ProSPEC);
- (ii) Program Pembangunan Usahawan Automotif MARA Petronas;
- (iii) Program PROPOWER; dan
- (iv) Program ProSOLAR.

Proses pembudayaan keusahawanan memerlukan gandingan tenaga semua pihak dan pelaksanaan inisiatif yang berterusan. Kementerian percaya dengan rangkuman program yang telah dibangunkan, peluang meningkatkan taraf ekonomi bumiputera akan dapat diperkukuhkan. Pelaksanaan program-program sokongan industri pada ketika ini merupakan indikasi bahawa perniagaan bumiputera bukan hanya tertumpu di desa sahaja, malah mempunyai potensi untuk bergerak jauh ke hadapan.

Perkara yang keempat, Skim Pembangunan Kesejahteraan Rakyat. Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Datuk Bobbey Ah Fang bin Suan membangkitkan isu berkenaan pelaksanaan Program Skim Pembangunan Kesejahteraan Rakyat di Sabah.

Untuk makluman Yang Berhormat, Skim Pembangunan Kesejahteraan Rakyat merupakan rangkuman beberapa program bantuan yang dikhususkan untuk kumpulan sasar miskin dan miskin tegar. Ia juga merupakan program sokongan kepada banyak lagi inisiatif kerajaan untuk menangani kemiskinan mutlak dan merapatkan jurang pendapatan. Lima komponen utama SPKR meliputi program:

- (i) Program Perumahan Rakyat Termiskin;
- (ii) Program Latihan Kemahiran dan Kerjaya;
- (iii) Program Peningkatan Pendapatan;
- (iv) Program Komuniti Sejahtera; dan,
- (v) Program Bina Insan.

Pada tahun 2023, sebanyak RM485.2 juta diperuntukkan di bawah SPKR di seluruh negara. Sebahagian besar peruntukan dikhususkan untuk pelaksanaan Program Perumahan Rakyat Termiskin iaitu RM460.2 juta, manakala bakinya RM25 juta adalah untuk program-program bukan fizikal yang lain.

Bagi wilayah Sabah, dalam tempoh tiga tahun pertama Rancangan Malaysia Kedua Belas, sebanyak RM318.2 juta telah diperuntukkan untuk projek bina baharu dan baik pulih rumah. Selain daripada itu, sebanyak RM1.294 juta bantuan telah diberikan kepada 128 orang penerima melalui Program Peningkatan Pendapatan. Seramai 386 orang pelatih telah mengikuti latihan di bawah Program Latihan Kemahiran dan Kerjaya dengan nilai bantuan sebanyak RM1.516 juta.

Keberkesanan program-program di bawah SPKR secara umumnya berjaya meningkatkan taraf sosioekonomi peserta. Namun, dengan peruntukan serta kapasiti pelaksanaan yang terhad, bantuan melalui SPKR tidak dapat diperluaskan secara menyeluruh dan memerlukan sokongan dan inisiatif kerajaan yang lain.

Seterusnya perkara kelima, kesejahteraan masyarakat Orang Asli. Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dato' Ajis bin Sitin, dan Yang Berhormat Senator Tuan Manolan bin Mohamad telah membangkitkan pelbagai isu berkaitan kesejahteraan masyarakat Orang Asli.

Untuk makluman Yang Berhormat, kerajaan mengambil maklum tentang kepentingan akses jalan perhubungan di kawasan pedalaman, terutamanya di perkampungan Orang Asli. Sehubungan dengan itu, peruntukan berjumlah RM250 juta telah diluluskan sepanjang Rancangan Malaysia Kedua Belas bagi tujuan membina, menaik taraf, membaik pulih dan menyelenggarakan jalan-jalan di perkampungan Orang Asli.

Kerajaan juga telah meluluskan peruntukan berjumlah RM190 juta bagi pelaksanaan Projek Pembinaan Jalan Perhubungan Desa di Kuala Betis-Pos Bihai-Pos Belatim-Pos Balar-Pos Hau-Kuala Betis, Gua Musang sepanjang 94 kilometer.

Projek ini memberikan manfaat kepada 7,150 orang penduduk Orang Asli di kawasan setempat. Projek ini dijangka bermula pada Jun 2024 dan tempoh pembinaan dijangka dalam 24 bulan. Status terkini projek ialah proses tender.

Manakala status terkini bagi Projek JPD Felda Tawai ke RPS Dala, Hulu Perak ialah kontraktor pelaksana telah dilantik pada 15 Ogos 2023. Tarikh jangkaan siap projek adalah pada 28 Ogos 2023. Kementerian mengambil maklum terhadap kerosakan Jalan Bertam Valley ke KOA Lemoi, Cameron Highlands, Pahang sepanjang 18 kilometer.

Tuan Yang di-Pertua, berhubung...

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Jadi, kalau boleh, disimpulkan dalam satu atau dua minit.

Datuk Hajah Rubiah binti Wang: Okey. Saya ambil dua minitlah ya. Mana yang tak dapat dijawab, saya akan buat jawapan bertulis.

Berhubung isu berkenaan kesejahteraan masyarakat Orang Asli, kerajaan kini dalam tindakan membuat penambahbaikan ke atas Dasar Pentadbiran Orang Asli 1961. Dasar Pembangunan Orang Asli yang akan dirangka ini lebih menyeluruh dalam membangunkan masyarakat Orang Asli berteraskan kepada empat buah teras iaitu perlindungan, kesejahteraan, kemajuan dan perkhidmatan. Teras ini akan menekankan tujuh strategi utama hasil daripada 136 resolusi yang telah dicapai semasa Konvensyen Orang Asli Kebangsaan 2019 yang melibatkan tanah, pendidikan, kesihatan, ekonomi, kepimpinan, infrastruktur dan kebudayaan yang akan membentuk pelan tindakan pelaksanaan yang lebih komprehensif.

Di samping itu, kerajaan juga dalam tindakan melaksanakan semakan Akta Orang Asli 1954 sebagai permulaan pelaksanaan Kajian Pembangunan Kerangka Perundangan dan Mekanisme Bagi Pentadbiran, Perkahwinan dan Perceraian Adat Orang Asli di Semenanjung Malaysia yang telah bermula pada 15 September 2023.

■1310

Bagi memastikan pembangunan dasar Orang Asli dan semakan Akta 134 yang menyeluruh, Sesi Libat Urus bersama Kerajaan Pusat, Kerajaan Negeri, pertubuhan bukan kerajaan dan masyarakat Orang Asli dilaksanakan secara berskala kecil mahupun berskala besar melalui perhimpunan bersama Tok Batin, sesi kumpulan kerja, isu Orang Asli bersama wakil belia, usahawan dan pertubuhan sosial dan Majlis Perundingan Orang Asli yang melibatkan perbincangan antara pihak kerajaan, individu Orang Asli, dan pihak berkepentingan terhadap pembangunan Orang Asli.

Tuan Yang di-Pertua, rasanya setakat ...

Tuan Manolan bin Mohamad: Tuan Yang di-Pertua, sebelum *landing*, hendak mencelah sedikit.

Datuk Rubiah binti Haji Wang: Okey.

Tuan Manolan bin Mohamad: Boleh ya.

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Okey, seminit.

Datuk Rubiah binti Haji Wang: Boleh.

Tuan Manolan bin Mohamad: Ini Yang Berhormat Menteri belum jawab, jadi saya rasa ini penting berkenaan dengan biasiswa Yang Berhormat Timbalan Menteri. Biasiswa pelajar-pelajar Orang Asli ini ramai yang merungut. Jadi, mereka dapat biasiswa lambat, masalah ini sudah lama berlarutan. Jadi, apa sebenarnya penyelesaian supaya kita selesaikanlah secara paling segera untuk mereka dapat yuran ini supaya mereka ini senang sikit hendak belajar. Terima kasih.

Datuk Rubiah binti Haji Wang: Okey, terima kasih Yang Berhormat Senator Tuan Manolan. Berkaitan dengan biasiswa untuk anak-anak atau pelajar-pelajar anak-anak Orang Asli yang berjaya masuk ke IPT, sebenarnya proses ini melibatkan sebanyak tiga peringkat. Permohonan di peringkat daerah, selepas itu di peringkat negeri dan seterusnya ke peringkat sekretariat di kementerian. Sebenarnya proses ini kita garap untuk 14 hari. Namun begitu, terdapat satu atau dua kes melebihi 14 hari. Ada satu, dua atau tiga kes, tidak banyak kes sebenarnya.

Namun begitu, pihak JAKOA mengambil inisiatif- kelulusan untuk biasiswa pelajar-pelajar Orang Asli ini dimaklumkan terlebih awal sebelum biasiswa ini diluluskan. Maksudnya diberi- walaupun surat kelulusan ini dimaklumkan kepada pemohon dan dimaklumkan kepada universiti yang berjaya dimasuki untuk tujuan pengurusan dan pentadbiran. Selepas urusan selesai semuanya, baru diagihkan ataupun dimasukkan biasiswa berkenaan. Roughly, kebanyakan kes kita berjaya melengkapkan 14 hari, tetapi ada kes-kes tertentu- tidak semua kes- melibatkan lebih daripada 14 hari. Namun begitu, pihak JAKOA akan sentiasa komited untuk memastikan permohonan-permohonan bantuan biasiswa untuk pelajar-pelajar Orang Asli ini dapat disegerakan sebaik mungkin.

Tuan Yang di-Pertua, rasanya setakat ini sahaja perbahasan- penggulangan saya. Jadi, saya ingin mengucapkan sekali lagi terima kasih semua Yang Berhormat Senator yang telah berbahas berkaitan dengan Kementerian Kemajuan Desa dan Wilayah. Mana-mana Yang Berhormat Senator tidak dijawab dalam Dewan yang mulia ini, kementerian saya akan jawab secara bertulis dan kita akan pastikan jawapan ini kita akan agih dalam tempoh seminggu bekerja. Jadi Tuan Yang di-Pertua, itu sahaja. Sekian, terima kasih.

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Okey, kita ucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Datuk Rubiah binti Haji Wang, Timbalan Menteri Kemajuan Desa dan Wilayah.

Sekarang kita menjemput Kementerian Perlindungan dan Komoditi. Jadi, saya difahamkan Yang Berhormat Timbalan Menteri tidak begitu sihat, jadi kita benarkan untuk menjawab sambil duduk, silakan.

1.14 ptg.

Timbalan Menteri Perlindungan dan Komoditi [Datuk Siti Aminah binti Aching]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera.

Terlebih dahulu saya ingin mengucapkan jutaan terima kasih kepada seramai dua orang Ahli Yang Berhormat Senator yang telah memberi cadangan dan juga pandangan terhadap perkara-perkara yang menyentuh bidang kuasa Kementerian Perlindungan dan Komoditi (KPK) semasa perbahasan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12 di Dewan yang mulia ini.

Bagi Ahli-ahli Yang Berhormat yang berminat untuk memahami dengan lebih lanjut mengenai fokus, strategi dan sasaran terpilih berkaitan dengan sektor agrikomoditi secara menyeluruh, ia dirangkumkan dalam Bab 3 iaitu melonjakkan daya tahan ekonomi untuk pertumbuhan mampan sebagaimana yang dinyatakan di dalam dokumen KSP RMKe-12. Sektor agrikomoditi akan memberi tumpuan secara langsung kepada tiga bidang fokus utama iaitu pertama, memperkukuh daya tahan sektor dan industri strategik.

Kedua, memacu daya saing pertumbuhan mampan.

Ketiga, mengatasi halangan dalam meningkatkan skala perusahaan mikro, kecil dan sederhana.

Justeru di sini, saya hanya akan mengambil sedikit masa untuk memberikan penjelasan terhadap isu-isu yang telah dibangkitkan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat Senator merangkumi perkara berikut.

Pertama, peningkatan pengeluaran produk nilai tambah sawit dan juga getah.

Kedua, harga getah yang rendah dan langkah kerajaan untuk meningkatkan penawaran dan permintaan- *supply in demand* getah negara.

Ketiga, penglibatan KPK dalam projek *Kedah Rubber City*.

Tuan Yang di-Pertua, peningkatan pengeluaran produk nilai tambah sawit dan getah. Isu pertama yang akan diperjelaskan adalah berkenaan peningkatan pengeluaran produk nilai tambah sawit dan getah yang telah dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Tuan Aknan a/l Ehtook. Dasar Agrikomoditi Negara 2030 telah menetapkan teras penjanaan nilai sebagai salah satu- teras utama yang perlu diberi perhatian.

Kerajaan akan mengoptimumkan keupayaan dan kematangan industri pembuatan dan perkhidmatan serta ketersediaan bakat negara bagi menjadi

peneraju serantau dan global pada peringkat hiliran. Melalui teras ini, kerajaan akan memperhebatkan penjana nilai melalui aplikasi baharu kepelbagaian dan peningkatan kompleksiti produk termasuk memanfaatkan potensi ekonomi kitaran-*circular economy*.

Berdasarkan statistik dari Jabatan Perangkaan Malaysia (DOSM) sebanyak 3.78 juta tan minyak sawit mentah dengan nilai RM19.77 bilion telah dieksport pada tahun 2022. Manakala, eksport produk berasaskan sawit lain yang terdiri daripada minyak sawit yang diproses, isirong minyak sawit, oleokimia berasaskan sawit, produk sawit lain dan hampas isirong sawit iaitu sebanyak 22.76 juta tan dengan nilai RM118.12 bilion bagi tempoh yang sama.

Pelaburan dan pertumbuhan peringkat hiliran yang perlahan merupakan cabaran kepada sektor hiliran sawit. Negara menghadapi pelbagai rintangan bagi menarik minat pelaburan dan teknologi bagi pembangunan produk hiliran tempatan sektor sawit. Sehubungan itu, bagi menggiatkan peralihan ke aktiviti bernilai tinggi dan merebut peluang *circular economy*, kerajaan telah merangka inisiatif seperti berikut.

Pertama, memperluaskan pembangunan produk berorientasikan pasaran seperti produk oleokimia dan bio bahan api berprestasi khusus makanan dan ramuan fungsian.

Kedua, mempergiat usaha *research and development* (R&D) untuk mempelbagaikan jenis minyak sawit dan minyak isirong sawit bernilai tinggi.

Ketiga, mengambil peluang ke atas *circular economy* melalui pendekatan buangan sifar bagi menjana nilai tambah.

Bagi memastikan sektor sawit terus berdaya saing di pasaran minyak dan lemak antarabangsa, kementerian sentiasa menggalakkan aktiviti penyelidikan dan pembangunan atau R&D bagi menjamin kemapanan dan meningkatkan nilai tambah produk sawit.

■ 1320

Industri minyak sawit negara digalakkan untuk meneroka dan memperluaskan perniagaan ke pasaran yang disifatkan sebagai pasaran khusus untuk mendapatkan nilai pasaran yang lebih tinggi serta liputan yang lebih bersasar.

Oleh itu syarikat-syarikat Malaysia digalakkan untuk mengeksport barangan siap berbanding dengan komoditi minyak sawit. Kementerian melalui Lembaga Minyak Sawit Malaysia (MPOB) juga telah memfokuskan penyelidikan oleokimia kepada penjana nilai melalui pembangunan pelbagai produk berorientasikan pasaran yang bernilai tinggi dan tidak hanya bergantung kepada minyak sawit mentah.

Untuk merancakkan lagi sektor hiliran sawit, pembangunan teknologi tempatan yang berdaya maju adalah diutamakan bagi mengurangkan kebergantungan kepada teknologi luaran.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat produk nilai tambah dari oleokimia sawit telah dikomersialkan dan ada yang masih di peringkat pra-pengkomersialan. Kolaborasi dan institusi penyelidikan, universiti dan industri di dalam dan di luar negara sedang dilaksanakan bagi menghasilkan produk yang mempunyai nilai tambah.

Melalui kajian yang dijalankan oleh MPOB, teknologi dan formulasi untuk menghasilkan produk bernilai tambah tinggi seperti kosmetik dan dandanan diri agrokimia dan terbitan gliserol telah menarik perhatian syarikat-syarikat tempatan untuk mengkomersialkan produk-produk tersebut melalui pemindahan teknologi atau formulasi.

Bagi memperkukuhkan lagi usaha menjayakan pengkomersialan produk-produk oleokimia, beberapa strategi telah disusun di bawah DLKN 2030 untuk sawit dan juga Pelan Induk Perindustrian Baharu 2030 untuk produk berasaskan sawit.

Di bawah DLKN 2030, teras yang berkaitan merujuk kepada usaha memperhebat penjana nilai melalui aplikasi baharu, kepelbagaian produk dan peningkatan kompleksiti produk. Manakala strategik di bawah NIMP 2030 antaranya memajukan kompleksiti ekonomi melalui kemajuan ekonomi, industri berinovasi, produk canggih dan berdaya saing dalam pasaran global.

Tuan Yang di-Pertua, antara produk hiliran makanan berasaskan sawit yang sedang dibangunkan, dan telah dikomersialkan iaitu produk lemak pejal seperti marjerin, lelemak, vanaspati, sapuan lemak, serbuk tinggi lemak, dan lemak pastri. Selain itu produk makanan lain dan produk makanan berasaskan minyak sawit merah yang sedia untuk dikomersialkan adalah seperti pengganti minyak mentega, nuget sayuran, keju analog, sapuan coklat dan susu coklat yang berasaskan minyak sawit merah, dan gula-gula boleh kunyah berasaskan minyak sawit merah.

Bagi tujuan ini aktiviti *Transfer of Technology* anjuran MPOB akan diteruskan bagi meningkatkan kebolehpasaran produk hiliran makanan di samping menguar-uarkan penghasilan produk hiliran makanan ini melalui seminar, persidangan dan juga lawatan. Di samping itu kerjasama dengan syarikat-syarikat swasta untuk penghasilan produk dengan penggunaan pecahan minyak sawit mampu meningkatkan bilangan produk makanan dan minuman yang berasaskan sawit di pasaran.

Antara produk dan hasil sampingan industri sawit yang digunakan dalam pembangunan formulasi makanan ternakan iaitu minyak sawit mentah atau CPO, minyak residu mesocarp sawit (PAO), minyak insirong sawit (PKO), sulingan asid

lemak sawit (PFED) dan efluen kilang sawit (POME) sebagai sumber tenaga, dan dedak insirong sawit PKC sebagai sumber protein. Manakala pelepah sawit (OPF), buah tandan kosong (EFB), dan serat mesocarp (MF) sebagai sumber serat bagi makanan ternakan.

Kepelbagaian dan hasil sampingan daripada industri sawit ini membolehkan bahan-bahan tersebut diaplikasikan dalam pembangunan pelbagai jenis formulasi makanan ternakan sebagai bahan mentah alternatif bagi menggantikan bahan mentah konvensional seperti jagung bijirin dan dedak kacang soya yang diimport pada kos yang tinggi.

Bagi inovasi makanan ternakan, MPOB giat menjalankan aktiviti penyelidikan pembangunan formulasi makanan haiwan ternakan yang berasaskan produk dan hasil sampingan sawit meliputi makanan ternakan unggas, ruminan dan akuakultur. Industri sawit menghasilkan lebih kurang 97 juta tan berjisim yang terdiri daripada tandan sawit kosong. Gentian, mesokarpa, tempurung sawit dan batang sawit serta pelepah sawit yang diperoleh dari ladang semasa aktiviti pemangkasan- *pruning*, dan penanaman semula.

Banyak kajian telah dijalankan bagi mendapatkan produk-produk hiliran daripada biojisim sawit ini termasuk biokonsep, biobaja, biotenaga, bioproduk dan biokimia. Bagi memperkukuhkan lagi usaha menjayakan pengkomersialan produk-produk hiliran biojisim ini, beberapa strategi telah disusun di bawah DLKN 2030 untuk biojisim dan juga Pelan Tindakan Biojisim Negara 2023-2030 yang dijangka akan dilancarkan sebelum penghujung tahun ini.

Selain daripada fokus, fokus utama yang dinyatakan atas kementerian turut melaksanakan misi teknikal luar negara seperti misi ekonomi, promosi dan pelaburan, lawatan kerja teknikal dan juga seminar bagi mempromosi dan menggalakkan penggunaan projek sawit serta meningkatkan usaha sama dalam bidang penyelidikan di luar negara.

Seterusnya bagi sektor getah pula, sektor hiliran getah mendepani cabaran tumpuan kepada produk getah berasaskan lateks yang dikuasai oleh pengeluaran sarung tangan getah. Justeru itu kerajaan merangka intervensi kepada situasi tersebut melalui:

- (i) memperkukuh keupayaan industri dalam *Research Development and Commercialisation* (RNDNC) dan koordinasi antara industri, sektor akademik dan industri penyelidikan yang memberi fokus kepada pembangunan produk khusus dan produk bernilai tambah tinggi; dan
- (ii) memperluas bantuan kewangan bagi mengkomersialkan produk berpotensi tinggi.

Industri Getah Negara merupakan antara penyumbang ekonomi yang penting di Malaysia dengan sumbangan pendapatan eksport pada tahun 2022 berjumlah RM36 bilion dan nilai ini merupakan 3.3 peratus daripada nilai keseluruhan pendapatan eksport negara.

Produk getah terutama sarung tangan getah merupakan penyumbang utama yang mewakili RM27.17 bilion atau 75 peratus daripada jumlah pendapatan eksport industri getah. Secara spesifik sektor hiliran getah berkembang dengan kadar kumulatif pertumbuhan tahunan 7.7 peratus bagi tempoh tahun 2000 hingga 2022.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, kerajaan melalui Lembaga Getah Malaysia (LGM) telah mengambil langkah proaktif bagi mentransformasikan industri getah negara terus berdaya saing melalui penyelidikan dan pembangunan R&D serta perkhidmatan teknikal berterusan khususnya dalam menghasilkan inovasi dan produk nilai tambah berasaskan getah antara lainnya adalah seperti berikut.

Pertama, teknologi *CupLump Modified Asphalt* untuk turapan jalan di Malaysia. Kerajaan telah memperuntukkan sebanyak RM100 juta bagi tujuan pelaksanaan projek jalan berasaskan getah menggunakan *CupLump Modified Asphalt* sebagai langkah meningkatkan permintaan domestik getah asli untuk membantu menambah baik pendapatan golongan pekebun kecil getah.

■1330

Yang Amat Berhormat Perdana Menteri telah mengumumkan peruntukan sebanyak RM50 juta dalam pembentangan Belanjawan Malaysia Madani 2023 yang bertujuan untuk penyelenggaraan jalan raya menggunakan CMA. Pelaksanaan turapan jalan CMA sedang dilaksanakan oleh beberapa buah agensi termasuk Jabatan Kerja Raya, Dewan Bandaraya Kuala Lumpur, dan Majlis Bandaraya Ipoh. Pelaksanaan projek ini telah bermula dari bulan Ogos dan dijadualkan siap sebelum akhir Disember 2023.

Getah asli termaju. Kesan peningkatan permintaan serta trend global ke arah kemapanan alam sekitar, LGM telah menghasilkan produk getah asli termaju yang dikenali sebagai EKOPRENA dan juga PUREPRENA. Ciri-ciri getah asli termaju ini berpotensi untuk aplikasikan dalam pembuatan pelbagai produk getah untuk sektor-sektor berkaitan terutamanya di dalam industri tayar untuk kenderaan komersial serta sektor-sektor lain termasuk kejuruteraan, automotif, infrastruktur, pertahanan dan marin. Melalui penggunaan getah asli termaju ini, ia dapat mengurangkan penggunaan getah sintetik yang dapat meningkatkan kelestarian produk yang dibangunkan.

Natural Rubber Based Color for Artwork iaitu *RRIM Color*. Kerajaan melalui LGM turut berjaya menghasilkan cat berasaskan getah asli untuk seni visual atau

untuk menghasilkan karya seni yang terdiri daripada getah asli, pemekat, penstabil, pengawet dan juga pigmen. Manfaat daripada penghasilan produk *RRIM Color* ini dapat dilihat apabila penggunaan getah asli mentah daripada pokok getah untuk menghasilkan cat yang lebih selamat dan tidak berbahaya. Selain itu, produk ini dapat mengekalkan kualiti cat agar setanding dengan cat getah sintetik. Penggunaan cat getah sintetik yang berbahaya dapat dikurangkan jika formulasi cat baharu dapat dihasilkan dengan kandungan bahan yang lebih selamat dan berkualiti.

Teknologi gelas getah seismik untuk perlindungan daripada gempa bumi. LGM telah membangunkan teknologi gelas getah seismik yang merupakan komponen kejuruteraan getah untuk menghalang kesan gegaran daripada gempa bumi yang menjejaskan struktur utama, struktur bangunan atau jambatan. Penggunaan pertama di Malaysia yang dipasang dengan gelas getah seismik beredaman tinggi adalah Bangunan Anjung Getah yang terletak di Stesen Penyelidikan MPOB Lahad Datu, Sabah. Projek komersial pertama di Malaysia yang menggunakan teknologi gelas getah seismik beredaman tinggi adalah Jambatan Sultan Abdul Halim Muadzam Shah iaitu Jambatan Kedua Pulau Pinang.

LGM juga terlibat dengan projek pembinaan bangunan pusat latihan 10 tingkat di Kuah, Pulau Langkawi, Kedah yang menggunakan gelas getah seismik yang direka bentuk oleh LGM. Kerajaan akan terus berusaha memastikan industri getah berkembang menerusi dasar-dasar serta program-program berimpak tinggi yang diperkenalkan termasuk meningkatkan kelestarian industri getah secara keseluruhannya.

Di samping itu, Pelan Induk Perindustrian Baharu 2030 (NIMP 2030) juga merangkumi sektor getah untuk memacu Malaysia sebagai peneraju global dalam pembangunan pengindustrian, memperluaskan hubungan domestik untuk mewujudkan kekayaan di seluruh negara serta mengukuhkan kedudukannya dalam rantaian nilai global harga getah yang rendah dan langkah kerajaan untuk meningkatkan penawaran dan permintaan ataupun *supply and demand* getah negara.

Isu kedua yang akan diperjelaskan adalah harga getah yang rendah dan langkah kerajaan untuk meningkatkan penawaran dan permintaan getah negara yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Tuan Haji Abdul Nasir bin Haji Idris. Kerajaan sentiasa memahami dan mengambil maklum terhadap kekusaran rakyat berhubung isu ketidaktentuan harga getah dan harga yang rendah di pasaran tempatan.

Sebagai makluman, harga getah adalah dipengaruhi oleh pelbagai faktor terutamanya penawaran dan juga permintaan getah dunia. Intervensi daripada kerajaan adalah tidak mudah dan pada tahap yang minimum kerana industri getah

adalah berorientasikan eksport dan pengeluaran negara juga adalah hanya sekitar 3.3 peratus daripada jumlah pengeluaran dunia.

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: Tuan Yang di-Pertua, minta penjelasan sedikit ya Yang Berhormat Menteri. Harga getah ini banyak bergantung seperti yang disebut oleh Yang Berhormat Menteri tadi, tawaran ataupun permintaan. Kita ada dengar syarikat-syarikat dari Amerika menghentikan pengimportan *rubber glove* yang dibuat oleh Malaysia atas isu-isu pekerja, isu-isu buruh di Malaysia ini. Akan tetapi baru-baru ini dimaklumkan *banned* itu telah dibatalkan dan import akan berlangsung semula.

Jadi, adakah tindakan kerajaan untuk memerhatikan bahawa sektor pengeluaran getah ini tidak menimbulkan sebarang tekanan, penindasan terhadap kaum pekerja yang boleh diinterpretasikan sebagai gangguan yang akan digunakan alasan oleh negara-negara pengimport bahan kita? Terima kasih.

Datuk Siti Aminah binti Aching: Terima kasih Yang Berhormat Senator. Ya, memang betul dari negara luar banyak tekanan kepada negara kita mengenai dengan semua ini. Akan tetapi kita juga mengambil tindakan untuk membantu kita punya apa nama ini, dengan mengambil kira pencari pendekatan-pendekatanlah untuk menjaga ataupun menjaga kita punya pekebun-pekebun kita supaya dia tidak akan terganggu ataupun tertindas dengan apa yang dibuat oleh negara-negara luar. *Insyallah*. Saya teruskan ya.

Namun, kerajaan akan terus giat membantu pekebun kecil yang terkesan akibat penurunan dan ketidakstabilan harga getah di pasaran. Oleh itu, kerajaan akan berusaha untuk meningkatkan pendapatan pekebun kecil getah serta pengeluaran getah negara dengan melaksanakan strategi jangka masa panjang seperti berikut.

Pertama, kita mengadakan Insentif Pengeluaran Getah (IPG). Sebagaimana yang Yang Berhormat Senator sudah sedia maklum, bermula dari 1 Januari 2023, kerajaan telah menaikkan kadar Paras Harga Pengaktifan (PHP) bagi IPG daripada RM2.50 kepada RM2.70. Sehingga Ogos 2023, pemberian IPG telah memberi manfaat kepada seramai 217,705 orang pekebun kecil dengan pembayaran berjumlah RM474.5 juta kepada mereka. Program IPG ini telah dilaksanakan bermula dari September 2015.

Kedua, Program Transformasi Perusahaan Getah Negara (TARGET). Kerajaan melalui LGM telah melaksanakan projek TARGET melalui konsep koperasi pekebun dan pengusaha ladang getah tempatan untuk meningkatkan pendapatan pekebun kecil getah dengan cara memendekkan rantaian bekalan dengan penglibatan pekebun kecil dalam rantaian industri getah- integrasi menegak.

■1340

Projek ini dijangka dapat menambah nilai getah dan memberi pulangan dan pendapatan yang lebih baik kepada pekebun kecil getah.

Sehingga bulan Ogos 2023, peserta program TARGET telah melepasi fasa inkubator. Peringkat seterusnya merupakan pemantauan bagi proses pembukaan Pusat Pengumpulan Data Krip (PPGK) di lokasi yang bersesuaian.

Program Inisiatif Pengeluaran Getah (IPL). Program IPL bertujuan untuk meningkatkan pendapatan pekebun kecil getah dengan menambah baik rantai bekalan bahan mentah getah melalui peniaga getah atau koperasi serta menggalakkan untuk mengeluarkan lateks bagi menampung bekalan lateks negara untuk sektor hiliran.

Bagi menggalakkan penyertaan, setiap peserta pekebun kecil getah yang menyertai program ini akan menerima insentif tunai sebanyak RM1 untuk sekilo bagi 100 peratus kandungan getah kering. Para peserta juga menerima bantuan dalam bentuk input pertanian seperti baja dan racun yang bernilai RM850 bagi setiap hektar secara sekali beri ataupun *one-off*.

Manakala, bagi koperasi atau peniaga getah berlesen LGM yang menyertai program IPL ini pula akan memperoleh manfaat bantuan pembinaan baharu atau tambah baik pusat pengumpulan lateks PMG. Malah, pelaksanaan IPL dapat membangunkan model perniagaan bekalan lateks yang lebih cekap.

Di peringkat antarabangsa, Malaysia bekerjasama dengan negara-negara pengeluar...

Tuan Haji Abdul Nasir bin Haji Idris: Penjelasan.

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Silakan, silakan.

Tuan Haji Abdul Nasir bin Haji Idris: Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Timbalan Menteri. Berhubung dengan industri getah kita ini sebenarnya negara kita masih banyak mengimport lateks walaupun kita ini daripada segi *demand* getah kita banyak dalam negara tetapi kita masih import lateks sampai tiga bilion setahun.

Bagaimanakah usaha kerajaan untuk supaya pekebun-pekebun kecil kita ataupun yang terlibat dengan industri getah kita menukar daripada bentuk getah perusahaan getah itu daripada *cup lump* itu kepada bentuk lateks? Ubah dia punya-dan kita faham bahawa bentuk lateks ini lebih mahal, lebih mendatangkan keuntungan kepada pekebun kecil, di samping inisiatif yang dikatakan sebut tadi bagi RM1 per kilo. Apakah usaha-usaha lain yang secara agresif kerajaan untuk hendak tingkatkan pendapatan pekebun-pekebun kita? Terima kasih.

Datuk Siti Aminah binti Aching: Terima kasih Yang Berhormat Senator. Tuan Yang di-Pertua, untuk soalan itu sebenarnya sudah terjawab sebenarnya tetapi saya tambah juga di sini ya.

Ia memang untuk menghasilkan lateks itu memang ia agak sukar sebab mungkin kerja ia ada dua, tiga kali tetapi untuk hasil yang baik lateks ini kerajaan sentiasa memberikan supaya pekebun-pekebun kita sentiasa untuk membuat industri ataupun untuk membuat pengeluaran lateks ini dengan itu pertama sekali mereka akan sentiasa memberikan mereka berbagai memberikan mereka dorongan untuk sentiasa melaksanakannya dan juga, inilah di antara yang telah diberikan intensif tadi itu sebanyak RM1.

Itulah di antara intensif yang sekarang diperkenalkan oleh kerajaan dan juga memberikan RM850 kepada untuk pertanian dan bajalah. Itu salah satu daripada cara kita untuk memberikan mereka terus berminat untuk- sebab apabila mereka membuat lateks ini mereka akan dapat hasil yang lebih banyak. Jikalau dia orang dapat dalam satu hari 100 kilo bermakna dia orang dapat RM100.

Jadi, itulah salah satu inisiatif daripada kerajaan supaya mereka ini akan terus membuat ataupun mengambil membuat bekalan lateks ini daripada *cup lump* ya. Jadi, terima kasih kepada Yang Berhormat Senator yang bertanya.

Okey, saya teruskan ya. Saya teruskan Tuan Yang di-Pertua.

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Saya bagi masa dua minit.

Datuk Siti Aminah binti Aching: Ada lagi saya minta sedikit sahaja lagi.

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Okey.

Datuk Siti Aminah binti Aching: Boleh ya terima kasih. Okey di samping itu pengenalan mekanisme harga getah mampan atau *Sustainable Price Mechanism* di peringkat antarabangsa sedang dirangka bagi memberikan manfaat kepada pekebun kecil khususnya memastikan negara pengimport membayar harga berdasarkan kos pengeluaran dan kemapanan selaras dengan pematuhan kepada standard yang ditetapkan oleh negara pengguna.

Yang Berhormat Tuan Haji Abdul Nasir bin Haji Idris juga telah membangkitkan dalam penglibatan KPK dan Kementerian Ekonomi dalam Projek *Kedah Rubber City* bagi meningkatkan pengeluaran getah negara dan mengurangkan import getah.

Berhubung projek KRC, kementerian mengambil maklum dengan segala pandangan dan cadangan daripada Yang Berhormat Senator berhubung penglibatan KPK dalam projek KRC. Untuk makluman Yang Berhormat Senator, projek ini adalah salah satu inisiatif Koridor Utara yang dipantau oleh Kementerian Ekonomi. Kementerian melalui LGM akan terus membantu memberikan khidmat konsultasi dan perkhidmatan teknikal dalam R&D dalam sektor getah bagi memastikan usaha ini dapat memberikan impak kepada daya saing dan pengeluaran getah negara.

Secara keseluruhan, terdapat pelbagai cabaran dan kekangan yang dihadapi oleh sektor agrikomoditi negara. Oleh itu, dengan adanya Kajian Separuh Penggal

Rancangan Malaysia Ke-12 ini, kerajaan berharap agar semua pihak berkepentingan dapat terus memperkukuh jalinan kerjasama melalui *whole-of government approach* dalam meningkatkan produk agrikomoditi ke tahap yang lebih tinggi.

Ia penting bagi memastikan keupayaan penghasilan dalam sektor ini sentiasa diperkukuh dalam memenuhi keperluan pasaran dan usaha permodenannya terus dipergiat bagi memperoleh *return of investment* yang lebih baik pada masa hadapan.

Jadi, sebelum saya mengakhiri penggulungan ini saya sekali lagi mengucapkan jutaan terima kasih kepada dua orang Yang Berhormat Senator yang mengambil bahagian di dalam untuk bersama-sama dengan Kementerian KPK pada penggulungan kali ini. Sekian, terima kasih.

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Jadi, itu dia kita ucapkan ribuan terima kasih kepada Yang Berhormat Datuk Siti Aminah binti Aching, Timbalan Menteri Perladangan dan Komoditi.

Jadi, sekarang saya menjemput Kementerian Pengangkutan untuk mengemukakan jawapan-jawapan. Dipersilakan.

1.18 tgh.

Timbalan Menteri Pengangkutan [Datuk Haji Hasbi bin Habibollah]: *Bismillahi Rahmani Rahim, Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Tuan Yang di-Pertua, izinkan saya merakamkan setinggi-tinggi penghargaan atas keprihatinan lima orang Ahli Yang Berhormat Senator terhadap Kementerian ini yang membahaskan dan menyentuh perkara-perkara di bawah bidang tugas Kementerian Pengangkutan.

Seperti mana yang telah ditekankan semasa ucapan Yang Amat Berhormat Perdana Menteri berhubung Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12, kerajaan akan memberikan penekanan kepada pembangunan infrastruktur pengangkutan dan logistik yang mampan dan berdaya tahan. Dalam hubungan ini lima strategi baharu diperkenalkan iaitu:

- (i) menambah baik data mobiliti penumpang;
- (ii) memperkukuh tadbir urus pengangkutan;
- (iii) mempertingkatkan ketersambungan dengan infrastruktur pengangkutan;
- (iv) menambah baik penyelenggaraan infrastruktur; serta
- (v) meningkatkan daya saing logistik dan fasilitasi perdagangan.

Pelaksanaan strategi ini akan memenuhi keperluan rakyat, industri dan pasaran global serta menyokong usaha untuk melonjakkan pertumbuhan ekonomi.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff telah mencadangkan pembinaan laluan kereta api melalui Rantau Panjang memasuki negara sempadan.

■1350

Untuk makluman Yang Berhormat, operasi tren KTMB antara Stesen Pasir Mas dan Stesen Rantau Panjang bagi perkhidmatan penumpang telah lama dihentikan pada tahun 1982 manakala perkhidmatan kargo dihentikan pula pada tahun 2003 atas faktor keselamatan seperti mana yang diarahkan oleh Majlis Keselamatan Negara. Tambahan lagi keadaan infrastruktur landasan di laluan ini telah rosak akibat banjir besar yang telah melanda pada tahun 2007 menjadikan perkhidmatan tren di laluan ini tidak selamat.

Kementerian Pengangkutan pada masa ini sedang melihat kepada potensi dan kebarangkalian untuk menghidupkan semula laluan kereta api Rantau Panjang-Sungai Golok bagi meningkatkan penggunaan rel untuk membawa barangan dan penumpang khususnya dari Selatan Thailand.

Tuan Yang di-Pertua, seterusnya Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang telah mencadangkan supaya perkhidmatan feri lama Pulau Pinang diberi perhatian semula.

Untuk makluman Yang Berhormat, bagi memastikan kelangsungan operasi perkhidmatan feri di Pulau Pinang kerajaan telah pun menyalurkan dana berjumlah RM30 juta pada Penang Port Sdn. Bhd. selaras dengan keputusan Jemaah Menteri bertarikh 18 Disember 2019. Dana tersebut adalah bagi tujuan perolehan feri baharu yang dapat membawa penumpang pejalan kaki serta kenderaan beroda dua iaitu motosikal dan basikal.

Pengenalan feri baharu ini mampu dijadikan alternatif kepada pengguna motosikal dan basikal di Pulau Pinang bagi tujuan ulang-alik antara tanah besar dan pulau. Dengan wujudnya alternatif ini pengguna kenderaan motosikal dan basikal akan lebih selamat sekali gus mampu mengurangkan kesesakan dan risiko kemalangan di kedua-dua jambatan Pulau Pinang.

Sehubungan dengan itu, kementerian memberi jaminan bahawa operasi perkhidmatan feri di Pulau Pinang akan mengutamakan kesejahteraan rakyat Malaysia khususnya pengguna di Pulau Pinang serta akan sentiasa memelihara perkhidmatan feri ini sebagai mode pengangkutan ikonik di Pulau Pinang.

Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang juga telah meminta penjelasan berhubung skop pembesaran Lapangan Terbang Antarabangsa Pulau Pinang (LTAPP) yang telah diluluskan serta impak pembangunan terhadap kawasan penduduk dan kawasan perindustrian di sekitarnya. Cadangan pembesaran LTAPP telah dirancang untuk dilaksanakan secara berfasa

berpandukan kepada unjuran trafik ataupun *traffic forecast*, dengan izin, penumpang pada masa hadapan. Cadangan pembesaran LTAPP pada masa permulaan ini adalah daripada 6.5 juta orang penumpang setahun kepada 12 juta orang penumpang setahun. Fasa pembangunan pada peringkat ini antara lainnyanya akan hanya melibatkan pembesaran terminal menggunakan landasan sedia ada.

Bagi mengatasi masalah kesesakan lalu lintas dan kesannya ke kawasan penempatan dan kawasan perindustrian di sekitarnya, kerajaan melalui Malaysia Airports Holding Berhad. akan melaksanakan kajian impak ataupun *Traffic Impact Assessment* (TIA), dengan izin, selaras dengan syarat yang telah ditetapkan oleh pihak berkuasa tempatan. Kajian ini adalah sebahagian daripada skop pembangunan yang wajib dilakukan bagi memastikan impak trafik berada pada tahap yang memuaskan.

Di samping itu cadangan laluan dan penambahbaikan sistem jalan raya juga perlu mendapat kelulusan agensi teknikal seperti Jabatan Kerja Raya dan Majlis Bandaraya Pulau Pinang. Rancangan pembangunan LTAPP turut mengambil kira ketersediaan kemudahan pengangkutan awam seperti perkhidmatan bas, teksi dan *e-hailing*. Di samping itu, keperluan stesen LRT untuk lapangan terbang juga dirancang bagi menghubungkan LTAPP ke pusat bandar selaras dengan perancangan, dengan izin, *Penang Transport Master Plan*.

Kementerian Pengangkutan senantiasa menggalakkan mana-mana syarikat penerbangan negara untuk melaksanakan penerbangan terus atau menambah kekerapan penerbangan bagi destinasi-destinasi domestik dan antarabangsa termasuk penerbangan umrah. Walau bagaimanapun keputusan untuk melaksanakan penerbangan terus atau menambah kekerapan perkhidmatan penerbangan bagi laluan ini merupakan keputusan komersial syarikat penerbangan yang akan ditentukan berdasarkan kepada daya maju komersial ataupun, dengan izin, *commercial viability* laluan.

Selain itu, Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang juga telah membangkitkan isu mengenai pembinaan LRT Pulau Pinang. Skop asal projek ini melibatkan perancangan untuk membina jajaran LRT Pulau Pinang dan pembinaan depoh di Pulau Tambakan.

Kajian terkini untuk pembangunan LRT Pulau Pinang yang telah dilaksanakan oleh MOT tidak melibatkan sebarang jajaran atau struktur LRT di atas Pulau Tambakan tersebut. Lokasi depoh juga akan dibina di tanah sedia ada di Pulau Pinang.

Untuk makluman Yang Berhormat, penambakan tanah yang sedang dilakukan di Selatan Pulau Pinang adalah selari dengan *Penang Transport Master Plan* dan di bawah bidang kuasa Kerajaan Negeri Pulau Pinang.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian telah meminta perancangan kerajaan bagi meningkatkan jaringan logistik melalui rel dan udara dari Sabah dan Sarawak ke ibu negara baharu Indonesia di Kalimantan.

Untuk makluman Yang Berhormat, sememangnya pemindahan ibu negara baharu Indonesia ke Kalimantan akan memberikan kesan positif kepada jaringan logistik sama ada melalui udara ataupun rel di Sabah dan Sarawak.

Dalam hubungan ini bagi memastikan pelaksanaan pembangunan kereta api di Sabah dan Sarawak adalah *value for money* serta memberi impak positif daripada segi sosial dan ekonomi setempat, satu kajian kebolehlaksanaan perlu dilaksanakan terlebih dahulu. Kajian akan turut melibatkan penyediaan strategi pembangunan ekonomi bagi penduduk di sepanjang jajaran serta projek-projek pemacu ekonomi (EAP) yang akan memberi kesan yang lebih meluas.

Justeru itu MOT telah mengemukakan permohonan untuk melaksanakan kajian kemungkinan jajaran ini dalam Rancangan Malaysia Ke-12, *Rolling Plan* Keempat dan perkara ini sedang dalam pertimbangan Kementerian Ekonomi. Bagi laluan udara, MOT senantiasa menggalakkan mana-mana syarikat penerbangan negara ataupun asing untuk menyediakan perkhidmatan penerbangan bagi laluan-laluan antarabangsa secara terus dengan mengambil langkah-langkah seperti yang berikut.

Pertama, rundingan dua hala dengan negara-negara asing pada setiap tahun untuk mewujudkan dan meningkatkan hab-hab trafik penerbangan antara Malaysia dengan negara-negara tersebut.

Kedua, memasukkan bandar-bandar tertentu di Sabah dan Sarawak sebagai bandar-bandar untuk diliberalisasikan di bawah perjanjian, dengan izin, *ASEAN Multilateral Agreement on The Full Liberalisation of Passenger Air Services*. Melalui perjanjian yang telah ditandatangani dan diratifikasi oleh Malaysia ini, syarikat-syarikat penerbangan negara-negara ASEAN dibenarkan untuk mengadakan penerbangan di antara mana-mana destinasi ASEAN tanpa had kekerapan kapasiti dan jenis pesawat.

Ketiga, menawarkan pelbagai insentif kepada syarikat-syarikat penerbangan dari luar negara yang beroperasi ke mana-mana lapangan terbang negara termasuk ke bandar-bandar utama Sabah dan Sarawak oleh Malaysia Airports Holding Berhad menerusi *Airlines Incentive Programme*.

Namun begitu, sebarang cadangan untuk ketersambungan laluan udara antara Sabah dan Sarawak dengan Kalimantan adalah merupakan perancangan yang ditentukan oleh syarikat-syarikat penerbangan berdasarkan kepada daya maju komersial ataupun *commercial viability* sesuatu laluan dan tertakluk kepada

kelulusan daripada Suruhanjaya Penerbangan iaitu MAVCOM dan Pihak Berkuasa Penerbangan Awam Malaysia (CAAM) sebelum cadangan tersebut dapat dilaksanakan. Di samping itu, cadangan tersebut juga perlu disokong dengan statistik unjuran permintaan penumpang supaya perancangan yang lebih teliti dapat disediakan.

Tuan Yang di-Pertua, isu berkaitan pembangunan projek Kedah Aerotropolis ini telah dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Tuan Haji Abdul Nasir bin Haji Idris yang memohon supaya kerajaan mempertimbangkan semula projek ini. MOT berpandangan bahawa buat masa ini tiada keperluan untuk sebuah lapangan terbang baharu dibangunkan di bawah projek Kedah Aerotropolis, mengambil kira fasiliti sedia ada di Lapangan Terbang Antarabangsa Pulau Pinang masih mampu untuk mengendalikan permintaan perkhidmatan kargo dan penumpang.

■1400

Dalam hubungan ini, lapangan terbang baharu iaitu KXP hanya akan dipertimbangkan untuk dibina selepas LTAPP mencapai kapasiti maksimum 20 juta setahun yang diunjurkan menjelang pada tahun 2042. Sekarang ini, 12. Ini diunjurkan kepada 20 juta pada tahun 2042.

Pada masa yang sama, MOT tiada halangan berhubung cadangan pelaksanaan, dengan izin, *Aerotropolis* MRO Centre of Excellence (KAAMROCE), dan *Sidam Logistics Aerospace Manufacturing* (SLAM) sebagai sebahagian daripada pembangunan bercampur di bawah Pembangunan Kedah Aerotropolis. MOT turut berpandangan bahawa Kerajaan Negeri Kedah wajar menggunakan lapangan terbang sedia ada iaitu Lapangan Terbang Sultan Abdul Halim, Alor Setar atau LTAPP sebagai fasiliti yang menyokong pelaksanaan KAAMROCE dan SLAM bagi membolehkan projek ini dilaksanakan segera.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim telah membangkitkan isu berkaitan perkhidmatan udara luar bandar ataupun *rural air services* (RAS) di STOLport di Bario, Sarawak.

Untuk makluman, kerajaan akan sentiasa membuat semakan semula ke atas perkhidmatan RAS yang dioperasi oleh syarikat penerbangan MASwings daripada semasa ke semasa bagi memenuhi keperluan penduduk setempat dan memastikan subsidi perkhidmatan udara luar bandar digunakan pada tahap yang optimum. Ini termasuk meneliti keperluan untuk menambah baik keadaan STOLport di Sarawak bagi mengurangkan risiko keselamatan terhadap pesawat dan penumpang.

Dalam hubungan ini, projek pemanjangan landasan STOLport Bario telah diluluskan dalam *Rolling Plan* Ketiga tahun 2023 Rancangan Malaysia Kedua Belas dengan peruntukan sebanyak RM28 juta. Tempoh pelaksanaan adalah selama 24 bulan yang dijangka akan bermula pada 1 Januari 2024. Skop menaik taraf landasan

STOLport Bario yang telah diluluskan Kementerian Ekonomi adalah seperti yang berikut:

- (i) pemanjangan landasan daripada 670 meter kepada 1,342 meter;
- (ii) pemasangan pagar keselamatan dengan ketinggian tiga meter termasuk kerja-kerja perparitan serta *soft turfing*; dan
- (iii) pemasangan *weather equipment*, dengan izin.

Pelaksanaan naik taraf landasan STOLport Bario ini akan mengatasi isu dengan izin, *accelerate stop distance available* (ASDA) iaitu keadaan panjang landasan yang tidak mencukupi untuk menghentikan pesawat sekiranya berlaku kecemasan semasa pesawat mahu memulakan penerbangan.

Tuan Yang di-Pertua, akhir sekali, bagi pihak Kementerian Pengangkutan, saya sekali lagi mengucapkan terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah pun membahaskan isu-isu berkaitan dengan Kementerian Pengangkutan dalam saranan yang dikemukakan. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Terima kasih diucapkan kepada Yang Berhormat Datuk Haji Hasbi bin Haji Habibollah, Timbalan Menteri Pengangkutan yang telah memberikan jawapan yang orang kata, dengan izin, *precise*.

Jadi, seterusnya saya menjemput Kementerian Pertahanan untuk mengemukakan jawapan.

2.04 ptg.

Timbalan Menteri Pertahanan [Tuan Haji Adly bin Zahari]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua kerana mengizinkan saya untuk membuat penggulungan jawapan bagi perbahasan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Kedua Belas di dalam Dewan yang mulia pada hari ini.

Tuan Yang di-Pertua, terlebih dahulu bagi pihak seluruh warga Kementerian Pertahanan dan Angkatan Tentera Malaysia, saya mengucapkan terima kasih dan penghargaan kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri terhadap iltizam dan jaminan beliau dalam sektor keselamatan dan pertahanan semasa pembentangan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Kedua Belas di Dewan Rakyat pada 11 September 2023 yang lalu dan ketegasan ini sekali lagi diulangi oleh Yang Berhormat Menteri Ekonomi semasa pembentangan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12 di Dewan yang mulia ini pada 20 September 2023 yang lalu.

Antara inti pati ucapan itu adalah pertama, melipatgandakan usaha untuk terus memperkasakan dan memodenkan Angkatan Tentera Malaysia. Kedua, memperkukuhkan kesiapsiagaan pertahanan melalui perolehan aset tambahan dan yang ketiga, merombak sistem perolehan untuk menetapkan supaya perolehan aset yang diperlukan ditentukan oleh kepakaran pihak tentera sendiri bagi mengelakkan ketirisan dan begitulah juga mengoptimumkan kawalan keselamatan di sempadan melalui beberapa projek seperti pembinaan pos keselamatan ATM yang baharu di sepanjang sempadan Sabah dan Sarawak.

Tuan Yang di-Pertua, Kementerian Pertahanan memberikan penekanan yang serius kepada tatakelola perolehan bagi memastikan aspek ketulusan dapat diterapkan dan isu ketirisan dapat dihindari. Kementerian ini juga akan memastikan perolehan aset ATM ini dirancang berpanduan Kertas Putih Pertahanan Negara dan Pelan Strategik Perkhidmatan serta berdasarkan kepada keperluan sebenar pengguna iaitu tentera darat, tentera laut dan juga tentera udara.

Suka saya memaklumkan pembentangan Yang Amat Berhormat Perdana Menteri tempoh hari adalah sejajar dengan keperluan semasa pertahanan negara dan fokus utama Kementerian Pertahanan di bawah Rancangan Malaysia Kedua Belas sehingga tahun 2025 iaitu yang pertama adalah mempertingkatkan keupayaan aset dan fasiliti ATM. Sebagai sebuah negara dengan dua buah wilayah daratan yang terpisah serta terletak di tengah-tengah perairan strategik, tentunya mempunyai kelebihan dan cabarannya yang tersendiri. Oleh itu, keupayaan pertahanan serta tahap kesiapsiagaan pertahanan negara perlu ditingkatkan dan sentiasa berada pada tahap yang baik.

Bagi memperkukuhkan kawalan keselamatan dan meningkatkan penguatkuasaan di sempadan dan perairan negara, kedaulatan perempadanan dan perairan negara perlu sentiasa dipertahankan dan dipelihara daripada ancaman keselamatan tradisional dan bukan tradisional. Pembangunan baharu pangkalan TLDM iaitu Markas Wilayah Laut 4 (MAWILLA 4) dan pangkalan TUDM iaitu Pangkalan Operasi Berkala TUDM di Bintulu, Sarawak dilihat amat kritikal bagi memastikan kedaulatan dan keutuhan wilayah maritim dan udara di zon Malaysia Timur sentiasa terpelihara.

Kementerian juga komited untuk memperkasakan agenda pemantapan kawalan sempadan negara melalui pembinaan pos kawalan iaitu pembinaan pos kawalan sempadan baharu selain menaiktarafkan pos kawalan sempadan di Sabah, Sarawak dan juga di utara Semenanjung.

Seterusnya, meneruskan dan menambah baik program kebajikan warga kerja pertahanan. Salah satu fokus utama kementerian ini ialah bagi menjaga kebajikan dan kualiti hidup anggota ATM, veteran ATM dan warga awam

kementerian melalui penyediaan dan kemudahan perumahan yang selesa dan kondusif termasuk kemudahan perumahan yang mampu dimiliki.

Dalam tempoh Rancangan Malaysia Kedua Belas, Kementerian Pertahanan telah merancang untuk menyiapkan 8,082 unit Rumah Keluarga Angkatan Tentera (RKAT) melibatkan sebanyak 20 projek RKAT. Selain itu, Program Satu Anggota Satu Rumah (SASaR) ATM yang juga diteruskan melibatkan sebanyak 3,500 unit rumah di Sungai Besi yang sedang dalam pembinaan manakala 7,374 unit rumah di Kem Genting Klang dan Kem Wardieburn yang sedang dalam peringkat perancangan.

Keempat, memperkukuhkan kerjasama pertahanan dengan rakan strategik. Diplomasi pertahanan merupakan pendekatan utama bagi memperkukuh kestabilan serantau serta menguruskan cabaran keselamatan dengan rakan strategik secara bersama. Kementerian Pertahanan akan terus meneroka peluang kerjasama menerusi pendekatan G2G dengan negara-negara berkepentingan bagi memperkukuhkan perkongsian sedia ada serta menjalin kerjasama baharu yang akan memberikan kelebihan pada Malaysia.

Tuan Yang di-Pertua, seterusnya bagi pihak warga Kementerian Pertahanan dan ATM, saya merakamkan penghargaan dan terima kasih kepada dua Ahli Yang Berhormat Senator iaitu Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai dan Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim kerana mengambil berat isu-isu yang terkait rapat dengan Kementerian Pertahanan semasa sesi perbahasan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12 di Dewan yang mulia ini.

■1410

Tuan Yang di-Pertua, kedua-dua Ahli Yang Berhormat Senator telah membangkitkan usaha untuk memperkukuhkan kawalan keselamatan di sempadan Sabah dan Sarawak yang terkait dengan *border* kita di Kalimantan yang melibatkan pembangunan dan perolehan aset ATM.

Untuk makluman, Kementerian Pertahanan melalui Tentera Darat Malaysia sentiasa mengutamakan pencapaian matlamat strategik yang telah digariskan dalam Pelan Pembangunan Keupayaan Strategik Tentera Darat (Army 4NextG) 2021 sehingga 2050 yang mensasarkan kemampuan tentera darat untuk beroperasi di dua buah wilayah secara serentak yang melibatkan wilayah iaitu barat Semenanjung dan juga wilayah Malaysia Timur, Sabah dan juga Sarawak.

Bagi mendukung matlamat strategik ini, Pelan Army 4NextG ini telah mengambil kira aspek-aspek seperti persekitaran peperangan masa kini dan masa hadapan yang berteraskan kepada aset berteknologi tinggi.

Tuan Yang di-Pertua, kementerian ini sentiasa memberikan keutamaan terhadap usaha-usaha mempertingkatkan kawalan sempadan negara dengan

negara jiran. Kementerian melalui Tentera Darat Malaysia telah melaksanakan pelbagai operasi kawalan sempadan daratan di sepanjang sempadan di antara Sarawak dan Sabah dan juga Kalimantan. Oleh itu, pembinaan pos-pos baharu untuk mengimbangi pos-pos keselamatan negara jiran telah diberikan keutamaan.

Tuan Yang di-Pertua, ketika ini Sarawak telah mempunyai 13 pos kawalan sempadan dan enam pos bergabung bersama ataupun GABMA antara Tentera Darat Malaysia (TUDM) dan juga Tentera Nasional Indonesia (TNI) yang bermula dari kawasan Biawak sehingga ke Ba'kelalan.

Sebagai tambahan, terdapat tiga pos imbalan baharu yang sedang dibina iaitu dua pos imbalan baharu di Rapak Baru, Bahagian Sri Aman dan Tetangga Akrah, Bahagian Serian yang dijangka siap pada bulan hadapan iaitu Oktober 2023. Manakala sebuah pos imbalan baharu di Mengkalap, Bahagian Limbang dijangka siap pembinaannya pada Februari tahun hadapan.

Seterusnya lima lagi pos imbalan baharu sedang dirancang pembinaannya iaitu pada November 2023 ini iaitu di Kandai Dua di Bahagian Kuching, Melikin dan juga Tong Nibong di bahagian Serian, Nanga San di Bahagian Sri Aman dan juga Pa Dali di Bahagian Miri. Dua lagi pos imbalan baharu sedang dirancang pembinaannya pada tahun hadapan iaitu di Ensawang dan juga Long Singut, Sri Aman, Sarawak.

Tuan Yang di-Pertua, bagi Sabah pula pada masa ini kita mempunyai sembilan pos imbalan dan sebuah pos gabungan. Semua pos kawalan ini berada di sepanjang sempadan Sabah-Kalimantan iaitu bermula dari Long Pasia hingga ke Serudong. Pada tahun ini terdapat dua- tambahan pos imbalan baharu iaitu di Tambulanan dan juga Felda Kalabakan Selatan bagi Tawau iaitu bahagian Tawau dijangka siap pembinaan pada Oktober tahun hadapan. Seterusnya sebuah lagi pos imbalan baharu di Ladang Brantian di bahagian Tawau dirancang pembinaannya pada tahun 2024.

Tuan Yang di-Pertua, berhubung dengan cadangan Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad agar kementerian menambah baik, *upgrade* aset yang telah usang kepada aset berteknologi tinggi terutamanya aset yang digunakan di kawasan sempadan Sarawak, Sabah yang bersebelahan dengan Kalimantan.

Suka saya jelaskan bahawa di bawah Rancangan Malaysia Ke-12, Angkatan Tentera Malaysia khususnya Tentera Darat Malaysia sedang melaksanakan proses perolehan aset bagi kegunaan operasi di kawasan sempadan. Ini merangkumi perolehan aset berteknologi tinggi seperti *unmanned aerial vehicle* (UAV), *drone*, *long range binocular*, *Global Positioning System* (GPS) serta *Ground Surveillance Radar* (GSR) yang merupakan aset bagi kegunaan tugas pengawasan dan

pengesanan dalam mempertingkatkan keberkesanan kawalan keselamatan kita di kawasan sempadan.

Untuk makluman Tuan Yang di-Pertua juga, Tentera Darat Malaysia turut menempatkan aset tempur kenderaan perisai 8x8 Gempita yang dilengkapi dengan sistem persenjataan dan teknologi terkini di Sarawak dan Sabah. Selain itu, terdapat juga aset seperti *all-terrain vehicle* (ATV) yang ditempatkan untuk memperkukuhkan lagi kawalan sempadan kita.

Tuan Yang di-Pertua, selain daripada usaha-usaha yang telah dinyatakan ini dalam Rancangan Malaysia Kedua Belas juga turut menyenaraikan projek pembangunan pangkalan tentera laut yang baharu iaitu Markas Wilayah Laut 4 ataupun dikenali sebagai MAWILLA 4 dan pangkalan TUDM yang baharu ini iaitu Pangkalan Operasi Berkala (POB) TUDM di Bintulu, Sarawak.

Bagi pembangunan Markas Wilayah Laut 4 di Bintulu, Sarawak, ia telah dirancang dan dilaksanakan dalam dua fasa iaitu fasa pertama merangkumi proses perolehan tanah seluas 200 ekar di Samalaju Industrial Park, Tanjong Borgam, Bintulu dan fasa kedua ialah pembangunan pangkalan MAWILLA 4 yang melibatkan pembangunan infrastruktur laut dan juga rumah keluarga angkatan tentera.

Pada masa ini, pihak kementerian sedang memuktamadkan skop dan keperluan pembangunan MAWILLA 4 sebelum permohonan rasmi dikemukakan kepada Unit Kerjasama Awam Swasta (UKAS), Jabatan Perdana Menteri.

Tuan Yang di-Pertua, bagi pembangunan pangkalan operasi berkala. Pembinaan pangkalan yang dirancang ini adalah untuk dilaksanakan di sebahagian tanah seluas 48 hektar di Lapangan Terbang Bintulu, Sarawak. Secara konsepnya, POB TUDM ini merupakan sebuah pangkalan operasi yang akan diaktifkan apabila terdapat keperluan operasi atau sekiranya berlaku sebarang konflik serta melibatkan latihan berjadual dengan menggunakan keanggotaan serta aset yang sedia ada. Projek pembinaan POB TUDM ini akan melalui penilaian makmal kejuruteraan nilai pada bulan Oktober 2023. Pembinaan pangkalan ini dijangka akan dimulakan pada pertengahan tahun hadapan iaitu tahun 2024.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad turut mencadangkan penambahan anggota ATM khususnya di Sarawak dan Sabah disegerakan. Beliau mencadangkan penggunaan mekanisme baharu iaitu melalui sukarelawan tentera. Sebagai makluman Dewan, pihak ATM sentiasa melaksanakan program yang bertujuan untuk menarik minat golongan muda untuk menyertai tentera sama ada dalam angkatan tetap mahupun angkatan sukarela iaitu askar wataniah. Program ini telah dilaksanakan adalah seperti merekrut dan melakukan kempen promosi melalui pelbagai media.

Bagi cadangan Yang Berhormat Senator agar mereka yang telah menyertai pasukan sukarela askar wataniah diberi peluang untuk diserapkan dalam angkatan tetap. Sememangnya pihak ATM sentiasa membuka peluang kepada mereka yang berminat untuk diserap ke dalam angkatan tetap tertakluk kepada syarat-syarat lantikan yang telah kita tetapkan. Sebagai makluman, pada tahun ini seramai 31 orang pegawai, dan 437 orang lain-lain pangkat dari Pasukan Askar Wataniah telah diserap masuk ke dalam perkhidmatan tetap Angkatan Tentera Malaysia.

Untuk makluman Dewan yang mulia ini juga, sehingga kini jumlah penyertaan askar wataniah bagi anak bumi Sarawak dan Sabah adalah pada kadar 35.51 peratus daripada keseluruhan perjawatan. Oleh itu, pihak ATM amat mengalu-alukan dan mohon sokongan daripada semua pihak untuk menggalakkan anak-anak muda untuk menyertai pasukan askar wataniah.

Tuan Yang di-Pertua, bagi isu terakhir yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai iaitu mengenai serangan siber ke atas sistem rangkaian pertahanan negara. Sebagai makluman, serangan siber ke atas sistem pertahanan negara pada masa ini adalah dalam keadaan yang terkawal. Kementerian Pertahanan khususnya Angkatan Tentera Malaysia meletakkan keseluruhan sistem komunikasi strategik ATM dalam satu rangkaian terselamat dan kekal tidak mempunyai sambungan ke atas rangkaian Internet luar.

Justeru itu, sistem pertahanan negara sentiasa berada pada tahap keselamatan tertinggi dan dikawal selia oleh Pusat Pemantauan Pertahanan Siber Bahagian Siber dan Elektromagnetik Pertahanan (BSEP) Angkatan Tentera Malaysia (ATM).

Namun begitu, bagi sistem-sistem yang memerlukan sambungan Internet lebih kepada sistem pentadbiran, pihak BSEP, ATM sentiasa memantau aktiviti-aktiviti serangan-serangan siber terhadap sistem-sistem ini dan Pusat Pemantauan Pertahanan Siber ini sentiasa bersedia untuk mendepani sebarang bentuk ancaman siber terkini.

Mungkin untuk sedikit makluman kepada kita Tuan Yang di-Pertua, ancaman siber sentiasa menjadi masalah dan trend global

■1420

Mengikut statistik sepanjang tahun 2022, sebanyak 3.4 bilion serangan pancingan data- *phishing* sehari dan sebanyak 493 juta serangan *ransomware* setahun dikesan oleh organisasi global. Justeru itu, kementerian telah mengambil beberapa langkah proaktif dalam menangani masalah ini. Antaranya kerjasama *bilateral*, *multilateral* siber dengan negara-negara luar, di mana kerjasama ini melibatkan pembangunan kepakaran latihan dan juga *exercise* melalui platform

seperti *ASEAN Defense Ministers' Meeting* (ADMM), dan *exercise-exercise* berteraskan pertahanan siber.

Kedua ialah perkongsian maklumat antara ancaman siber dengan negara-negara luar serta organisasi kerajaan. Ketiga, mewujudkan Bahagian Siber dan Elektro magnetik Pertahanan ATM (BSEP ATM) yang berfungsi mengesan, memantau, mematahkan sebarang usaha serangan siber ke atas *critical information infrastructure* Kementerian Pertahanan. Terakhir ialah rancangan kita untuk mewujudkan Pusat Pemerintahan Siber ATM bagi mewujudkan angkatan siber yang *credible*, berteknologi tinggi dan berkepakaran dalam mendepani ancaman global.

Tuan Yang di-Pertua, sebelum mengakhiri penggulungan saya, saya sekali lagi merakamkan ucapan terima kasih kepada dua orang Ahli Yang Berhormat Senator yang telah menyentuh isu-isu di bawah bidang tanggungjawab Kementerian Pertahanan. Saya sekali lagi mengulangi penghargaan kepada kerajaan kerana terus mengutamakan sektor pertahanan negara dalam merangka RMKe-12 ini.

Segala usaha dan ikhtiar kita ini berupaya memastikan kedaulatan dan keamanan tanah air tercinta ini kekal terpelihara. Saya juga merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada setiap warga kementerian dan ATM yang sentiasa komited dan kekal fokus demi mempertahankan kedaulatan dan keselamatan negara. Dengan itu, saya akhiri penggulungan saya, terima kasih.

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Terima kasih diucapkan kepada Tuan Haji Adly bin Zahari, Timbalan Menteri Pertahanan atas jawapan-jawapan yang telah diberikan tadi.

Jadi seterusnya, saya mempersilakan Kementerian Pembangunan Kerajaan Tempatan untuk kemukakan jawapan.

2.22 ptg.

Timbalan Menteri Pembangunan Kerajaan Tempatan [Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir]: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh*, salam sejahtera, Salam Malaysia Madani.

Tuan Yang di-Pertua dan Ahli-ahli Yang Berhormat, saya mulakan dengan mengucapkan terima kasih kepada sembilan orang Ahli Yang Berhormat Senator yang telah membahaskan perkara berkaitan Kajian Separuh Penggal (KSP) Rancangan Malaysia Ke-12 (RMKe-12) di bawah Kementerian Pembangunan Kerajaan Tempatan (KPKT), khususnya dalam tiga bidang utama iaitu:

- (i) perumahan;
- (ii) perkhidmatan kebombaan; dan
- (iii) kerajaan tempatan.

*[Tuan Yang di-Pertua **mempengerusikan Mesyuarat**]*

Pada umumnya, terdapat 55 strategi dan 89 inisiatif yang melibatkan peranan langsung KPKT dalam rangka kerja RMKe-12, terutamanya dalam bidang perumahan, kemapanan bandar dan komuniti serta pemerkasaan perkhidmatan kerajaan tempatan. Di bawah RMKe-12, anjakan utama perumahan rakyat akan ditambah baik melalui peralihan daripada konsep pemilikan kepada konsep tempat tinggal.

Selaras dengan matlamat Dasar Perumahan Negara 2018/2025 untuk menyediakan perumahan yang inklusif, berkualiti, mampu dimiliki dan berdaya huni bagi meningkatkan kesejahteraan hidup rakyat Malaysia, kerajaan sentiasa memberikan komitmen yang berterusan dalam menyediakan Program Perumahan Mampu Milik. Ini adalah bagi memastikan setiap rakyat mempunyai tempat tinggal tanpa mengira sama ada secara pemilikan atau sewaan. Justeru, konsep perumahan sebagai tempat tinggal akan dijadikan asas kepada penyediaan Dasar Perumahan Negara Madani. Ini adalah sejajar dengan konsep kehidupan masyarakat masa kini dalam era globalisasi yang mementingkan mobiliti dan tanpa terikat dengan komitmen pembiayaan jangka panjang.

Jadi, saya terus kepada perkara pertama berkaitan dengan perumahan. Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang telah menanyakan berhubung Rumah Mampu Milik (RMM) di Pulau Pinang. Beliau menanyakan lokasi tanah projek ini akan dilaksanakan dan kos keseluruhan yang akan ditanggung oleh kerajaan.

Yang Berhormat Senator Tuan Mohd Hasbie bin Muda dan Yang Berhormat Senator Puan Noorita binti Sual pula telah meminta Kementerian untuk memperincikan statistik 500,000 unit rumah mampu milik, termasuk bilangan unit rumah yang telah siap dibina. 500,000 ialah sasaran dalam RMK sebelum ini. Jadi, beliau juga telah meminta supaya pembinaan RMM ini disegerakan.

Untuk makluman Yang Berhormat, bagi tempoh bermula dari 1 Januari 2021 sehingga 30 Jun 2023, sebanyak 261,901 unit RMM yang telah siap dibina dan dalam fasa pembinaan. Ini menyumbang kepada 52.38 peratus daripada 500,000 unit RMM yang disasarkan.

Daripada jumlah ini, sebanyak 4,203 unit RMM diluluskan di Pulau Pinang, melibatkan agensi penyedia perumahan di bawah KPKT iaitu PR1MA dan SPNB. Sehingga 31 Ogos 2023, terdapat enam Projek PPR, merangkumi empat projek dengan 999 unit PPR yang telah siap, manakala dua (2) Projek PPR yang masih dalam peringkat perancangan di Pulau Pinang. Dua Projek PPR di peringkat perancangan ini merupakan Projek PPR Kepala Batas dan PPR Kota Giam.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, kos sebenar bagi pelaksanaan projek ini akan dimuktamadkan apabila proses perolehan kedua-dua projek ini selesai kelak. Bagi Program Perumahan PR1MA, terdapat 1,017 unit telah siap dibina dan 2,850 unit dalam pembinaan. Bagi Projek Kediaman SPNB pula, terdapat 556 unit telah siap dibina, manakala bagi Rumah Mesra Rakyat (RMR), terdapat 582 unit telah siap dibina dan 50 unit dalam pembinaan di Pulau Pinang.

Tuan Yang di-Pertua, Ahli-ahli Yang Berhormat, KPKT telah dipertanggungjawabkan sebagai penyelaras bagi tujuan penyediaan dan pelaporan Rumah Mampu Milik yang dilaksanakan oleh agensi penyedia perumahan di peringkat Kerajaan Persekutuan, kerajaan negeri dan pemaju swasta. Pencapaian sasaran ini akan dipantau melalui Majlis Perumahan Mampu Milik Negara yang dipengerusikan oleh YAB Perdana Menteri. Bagi mencapai sasaran tersebut, KPKT sentiasa melihat peluang kerjasama bagi pembangunan projek baharu melalui:

- (i) kerajaan negeri menyediakan tanah untuk pelaksanaan RMM, KPKT akan memberi keutamaan kepada mana-mana kerajaan negeri yang menyediakan tanah di lokasi strategik dengan kadar nominal atau percuma; dan
- (ii) pelaksanaan projek secara bersama dengan pemaju swasta, contoh kaedah yang boleh diguna pakai adalah seperti, dengan izin, *land swap*, *request for proposal* dan *cross subsidy*.

Kerajaan juga telah melaksanakan pelbagai inisiatif untuk menggalakkan pemaju swasta untuk membina Rumah Mampu Milik. Antaranya:

- (i) memberi kemudahan bayaran deposit kepada pemaju perumahan yang membina RMM iaitu pemaju perumahan hanya perlu membayar deposit sebanyak RM200,000 ke dalam *Housing Development Account* (HDA), berbanding pemaju yang tidak membangunkan RMM yang perlu membayar sebanyak 3 peratus daripada kos pembinaan;
- (ii) membangunkan RMM di atas tanah kerajaan negeri dan Kerajaan Persekutuan, ini dapat membantu mengurangkan kos pemajuan pembangunan RMM kerana nilai kos tanah adalah lebih rendah atau secara nominal; dan
- (iii) memberi pengecualian sepenuhnya caj pematuhan dan caj pembangunan, *fast lane* untuk kelulusan Kebenaran Merancang, Pelan Bangunan dan lain-lain insentif yang dapat membantu pemaju untuk membangunkan RMM.

KPKT akan sentiasa mempertingkatkan kerjasama dengan semua agensi penyedia perumahan di peringkat Persekutuan, kerajaan negeri dan sektor swasta bagi mencapai sasaran di bawah RMKe-12.

Seterusnya Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Tuan Manolan bin Mohamad menanyakan jumlah RMM yang diperuntukkan untuk Orang Asli daripada jumlah 500,000 unit.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, bagi status pelaksanaan RMM di bawah RMKe-12 sehingga 30 Jun 2023, Jabatan Kemajuan Orang Asli (JAKOA) telah mensasarkan pembinaan sebanyak 65 unit rumah.

■1430

Yang Berhormat Senator Tuan Manolan bin Mohamad juga telah mencadangkan supaya SPNB membuat pindaan pada kriteria Rumah Mesra Rakyat (RMR) dengan membenarkan lebih dari seorang penama bagi Orang Asli supaya sekiranya penama pertama tidak mampu membayar pinjaman, penama seterusnya boleh membayar ansuran SPNB. Di samping itu, beliau juga mencadangkan supaya SPNB melihat kembali syarat untuk mewajibkan geran tanah terutamanya untuk Orang Asli.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, Program Rumah Mesra Rakyat adalah terbuka kepada semua warga negara Malaysia tanpa mengira kaum termasuk Orang Asli. RMR merupakan program bagi membantu golongan B40 yang mempunyai tanah untuk membina rumah sendiri serta mempunyai beberapa syarat kelayakan termasuk memiliki geran tanah.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, SPNB menyambut baik cadangan berkenaan alternatif cagaran dengan membenarkan lebih daripada seorang penama bagi permohonan RMR oleh Orang Asli. Namun, SPNB perlu mengemukakan cadangan berkenaan untuk pertimbangan dan kelulusan agensi kerajaan bagi membantu kaum ataupun membantu Orang Asli memiliki RMR. Selain itu, SPNB perlu memegang geran tanah milik pemohon sebagai jaminan pembayaran balik pembiayaan kelak ke atas baki pinjaman selepas ditolak subsidi kerajaan sebanyak RM20,000.

Yang Berhormat yang sama juga telah membangkitkan isu berkenaan Skim Jaminan Kredit Perumahan (SJKP) dan juga isu anak muda yang menghadapi kesukaran untuk membayar deposit rumah sebanyak 10 sehingga 15 peratus terutamanya yang tidak memiliki slip gaji. Beliau mencadangkan agar kerajaan mengikhtikarkan penyediaan dana pinjaman bagi tujuan tersebut.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, kerajaan telah melaksanakan inisiatif i-Biaya dengan menyediakan jaminan pembiayaan melalui Skim Jaminan Kredit

Perumahan (SJKP) sehingga RM5 bilion nilai pinjaman yang akan memberikan manfaat kepada lebih 20,000 orang peminjam khususnya pembeli rumah pertama. Kerajaan seterusnya pada 27 Julai 2023 telah menambah baik lagi inisiatif pembiayaan bagi memastikan kesediaan perumahan mampu milik bagi semua rakyat Malaysia dengan tambahan jaminan pembiayaan di bawah SJKP sehingga RM5 bilion.

Berdasarkan pengumuman Ekonomi MADANI baru-baru ini, jumlah keseluruhan jaminan yang telah diberi oleh kerajaan meningkat kepada RM10 bilion sepanjang tempoh 15 tahun sejak pelaksanaan ini. Daripada pelaksanaan bermula 2008 hingga 2023, sebanyak 28,008 permohonan pinjaman bernilai RM5.11 bilion telah diluluskan. Kerajaan seterusnya telah menambah baik inisiatif pembiayaan bagi memastikan kesediaan rumah mampu milik bagi rakyat Malaysia dengan meningkatkan pembiayaan sehingga 120 peratus bagi harga rumah RM300,000 ke bawah termasuk deposit, insurans, kelengkapan perabot dan pengubah suaian.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, selanjutnya, kerajaan telah memperkenalkan pelbagai inisiatif bagi memastikan golongan sasaran seperti belia memiliki rumah. Inisiatif pembiayaan yang disebut tadi tidak terhad kepada golongan yang mempunyai pendapatan tetap sahaja tetapi merangkumi juga golongan yang tidak mempunyai gaji tetap atau penyata gaji seperti golongan gig ekonomi.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Tuan Mohd Hasbie bin Muda juga mencadangkan agar Skim *Rent to Own* (RTO) dipertingkatkan agar lebih ramai orang dapat memiliki rumah. Yang Berhormat Senator Datuk Bobbey Ah Fang bin Suan pula meminta kadar kejayaan program RTO bagi golongan B40 dan M40 di Sabah. Skim RTO PPR telah diperkenalkan pada tahun 2017 dan merupakan skim pembiayaan mudah khusus bagi membantu pemilikan rumah golongan B40 yang telah ditawarkan unit PPR tetapi gagal mendapatkan pembiayaan daripada mana-mana institusi kewangan.

Skim RTO PPR telah dilaksanakan di 18 buah PPR di seluruh negara yang melibatkan 7,234 unit rumah. Sehingga 31 Ogos 2023, sebanyak 5,617 keluarga telah ditawarkan Skim RTO PPR di seluruh negara. Walau bagaimanapun, untuk makluman Ahli Yang Berhormat, kerajaan negeri Sabah telah menetapkan bahawa kesemua PPR yang dibangunkan di Sabah buat masa ini sebagai PPR di sewa.

Yang Berhormat Senator Puan Noorita binti Sual juga memohon status terkini projek PPR di daerah Tenom.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, di bawah *Rolling Plan* Ketiga (RP3), RMKe-12, kerajaan telah meluluskan 13 projek PPR baharu iaitu satu PPR untuk setiap negeri dengan anggaran 2,806 unit rumah di seluruh negara. Buat masa ini, di Sabah terdapat sebanyak 39 projek PPR yang diluluskan melibatkan sebanyak

26,299 unit rumah. Walau bagaimanapun, cadangan projek PPR Pekan Baru Melalap di Tenom Sabah tidak diteruskan. Selain itu, terdapat 107 unit RMR telah siap dibina dan satu unit dalam pembinaan di daerah Tenom.

Seterusnya, Yang Berhormat Senator Datuk Judiet binti Fidilis @ Noraini binti Idris telah membangkitkan mengenai kajian demografi yang dilaksanakan bersama Kementerian Desa dan Wilayah serta Kerajaan Negeri Sabah bagi memastikan rumah PPR mencukupi di seluruh negeri Sabah. Beliau juga ingin mengetahui langkah-langkah yang diambil untuk mempercepatkan pembinaan lima projek PPR di Sabah iaitu:

- (i) PPR Kionsom, Inanam;
- (ii) PPR Jalan Tungku, Lahad Datu;
- (iii) PPR Gayang 2, Tuaran;
- (iv) PPR Tagasan, Semporna; dan
- (v) PPR Pitas.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, kajian-kajian yang dilaksanakan oleh KPKT dan rakan-rakan strategik institusi penyelidikan seperti Khazanah *Research Institute* (KRI) dan Institut Penilaian Negara ataupun namanya *Real Estate Research Coordinator* serta input daripada pemegang taruh seperti kerajaan negeri turut dijadikan input bagi meneliti senario sektor perumahan seterusnya penggubalan strategi yang komprehensif bagi menangani isu perumahan. Kerajaan berpandangan penyediaan RMM dan PPR boleh direalisasikan dengan bantuan dan gandingan tenaga daripada semua pihak.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat selanjutnya, ketika ini terdapat lima projek dalam pelbagai peringkat pembinaan di Sabah. PPR Gayang 2 telah siap dibina melibatkan 500 unit. PPR Kionsom dijangka siap pada penghujung tahun ini. PPR Tagasan juga dijangka siap hujung tahun ini dan PPR Pitas dijangka siap pada 25 Julai 2025. Ini kerana, kita terpaksa melantik kontraktor penyelamat.

KPKT juga melalui Jawatankuasa Tindakan Pembangunan Kementerian sedang memantau PPR Jalan Tungku, Lahad Datu yang kini dalam status projek sakit. KPKT sentiasa memantau kemajuan projek PPR agar mematuhi jadual seperti yang diputuskan dalam Mesyuarat Majlis Perumahan Mampu Milik Negara. Kerajaan Persekutuan akan memberi subsidi dan kerajaan negeri pula menyediakan tanah bagi pembangunan PPR. Pihak bank juga telah diminta untuk mempermudah pembiayaan bagi memastikan rumah mampu milik dapat dijual atau dibeli dengan harga yang berpatutan.

Seterusnya, Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang dan Yang Berhormat Senator Tuan Haji Aziz bin Ariffin telah

menanyakan tentang jumlah projek sakit pada masa kini yang semakin meningkat serta angka yang dilaporkan di media bahawa jumlah projek sakit akan meningkat kepada 1,000 projek pada penghujung tahun 2023.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, sehingga 31 Julai 2023, sebanyak 490 projek dikategorikan sebagai projek perumahan swasta sakit di bawah pemantauan KPKT.

■1440

KPKT sentiasa berusaha untuk mengatasi projek perumahan bermasalah sekali gus mengelakkannya daripada diisytiharkan terbengkalai dan membebankan pembeli melalui penubuhan *Task Force* Perumahan Sakit dan Terbengkalai yang menjalankan atau lebih berfokus dengan beberapa keutamaan iaitu- ada empat- pengenalpastian, penyelesaian, pencegahan, dan cadangan model ke hadapan.

Mesyuarat *task force* ini diadakan setiap bulan dan pemakluman status projek perumahan sakit dan terbengkalai kepada orang ramai dan media juga dibuat secara berkala supaya ada ketelusan dan *transparency* daripada segi pelaporan.

Walaupun bagaimanapun, bagi jangkaan seterusnya, kementerian mengunjurkan menjelang 31 Disember 2023, bilangan projek sakit akan bertambah sebanyak 308 projek lagi. Ini unjuran yang kami laksanakan walaupun pada awal tahun sebelum ini unjuran itu lebih menakutkan iaitu boleh mencecah sehingga lebih 1,000 projek sakit. Namun, angka ini tidak termasuk projek yang telah dikategorikan sebagai projek sakit semasa dan statistik ini adalah sangat dinamik dan ia akan berubah sepanjang masa bergantung pada kesungguhan dan keupayaan pemaju.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, sejak Kerajaan Madani mula mentadbir negara dalam tempoh sembilan bulan, KPKT telah berjaya memulihkan sebanyak 222 projek perumahan sakit dan terbengkalai yang melibatkan 24,422 unit rumah ataupun pembeli sehingga menerima, dengan izin, *Certificate of Completion and Compliance* (CCC) dan bertukar kepada status lancar. Nilai pembangunan kasar atau, dengan izin, *Gross Development Value* (GDV) adalah sebanyak RM20.61 bilion.

Selain itu, KPKT turut melaksanakan beberapa inisiatif lain. Antaranya, pertama, senarai projek perumahan yang sakit iaitu projek telah tamat tempoh perjanjian jual beli yang pertama akan dikenal pasti dan dipaparkan di laman portal TEDUH KPKT kepada umum. Senarai projek ini boleh dijadikan panduan oleh bakal pembeli rumah dan pihak pembiaya sebelum meluluskan sesuatu pinjaman perumahan baharu dan mengawal bayaran kemajuan kepada pemaju sedia ada.

Kedua, melaksanakan pemantauan yang lebih kerap termasuk pembekuan akaun pemajuan perumahan (HDA) bagi projek-projek sakit terpilih untuk mengelakkan pengeluaran wang secara tidak bertanggungjawab oleh pemaju.

Ketiga, menyenaraihitamkan pemaju dan ahli lembaga pengarah dan menyekat pemaju projek sakit daripada memohon Permit Iklan dan Jualan (APDL) yang baharu selagi projek sakit sedia ada belum disiapkan dengan CCC penuh.

Keempat, bagi projek-projek sakit yang tiada kemajuan kerja di tapak dalam tempoh yang lama, projek-projek ini akan diangkat untuk disahkan sebagai projek terbengkalai selaras dengan seksyen 11(1)(ca) Akta Pemajuan Perumahan (Kawalan dan Pelesenan) 1966 serta Peraturan-peraturannya.

Bagi pembeli yang terkesan pula, kementerian melalui Jabatan Perumahan Negara akan mengeluarkan surat pengesahan projek bermasalah, sama ada sakit ataupun terbengkalai, atas permohonan pembeli kepada pihak pembiaya pinjaman untuk mereka berunding dengan pihak bank bagi penstrukturan semula pinjaman. Ini bagi membantu meringankan beban kewangan yang ditanggung oleh pembeli.

Kementerian juga sentiasa berusaha untuk mengenal pasti dan menyelesaikan isu projek perumahan sakit dan terbengkalai ini secara lebih holistik dengan melibatkan banyak pihak di dalam industri bagi mendapatkan pandangan dan juga pendekatan yang lebih meluas. Antara usaha yang telah dilaksanakan, dirancang ialah program kerjasama pintar- *smart partnership*, bersama kerajaan negeri, Lembaga Perumahan dan Hartanah Negeri, pihak berkuasa tempatan (PBT), agensi kerajaan, agensi teknikal dan pemaju bagi mengenal pasti permasalahan dan mencari jalan penyelesaian bersama bagi menangani isu projek sakit dan terbengkalai di pelbagai peringkat.

Seterusnya, Yang Berhormat Senator Tuan Haji Aziz bin Ariffin juga mencadangkan supaya satu Suruhanjaya Khas diwujudkan bagi memantau projek sakit dan membela nasib rakyat.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, KPKT berpandangan bahawa peranan *Task Force* Projek Perumahan Swasta Sakit dan Terbengkalai yang telah ditubuhkan pada awal tahun ini banyak membantu pemulihan projek-projek perumahan swasta yang bermasalah sama ada dalam kategori lewat, sakit atau terbengkalai bagi memastikan kepentingan pembeli rumah terpelihara seterusnya mengurangkan beban rakyat.

Itu bab pertama, Tuan Yang di-Pertua. Ada dua lagi. Pendek sahaja.

Yang kedua, berkaitan dengan perkhidmatan kebombaian. Yang Berhormat Senator Tuan Abun Sui Anyit- ada di Dewan? ...Telah membangkitkan berhubung isu kebakaran di rumah panjang di Sungai Asap, Belaga iaitu merupakan kebakaran keempat pada tahun 2023. Beliau merayu supaya satu Balai Bomba dan Penyelamat (BBP) Kategori E yang dikatakan telah diluluskan bagi tahun 2019 dibina segera di kawasan tersebut.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, pihak kementerian sentiasa komited dalam memperluaskan capaian perkhidmatan kebombaanan bagi memastikan aspek keselamatan dan kesejahteraan rakyat terus terjamin. Pada masa kini, kawasan Sungai Asap telah mendapat khidmat kebombaanan daripada BBP Belaga dengan jarak 96 kilometer yang mengambil masa lebih kurang satu jam 45 minit untuk sampai ke kawasan tersebut. Kawasan Sungai Asap juga mendapat respons awal daripada Pasukan Bomba Sukarela (PBS) Uma Daro Liling dengan kekuatan anggota seramai 27 orang ahli yang dilengkapi dengan sebuah kenderaan bomba sukarela bersama peralatan asas bagi kerja-kerja pemadaman.

Berhubung dengan cadangan pembinaan BBP di Sungai Asap, Jabatan Bomba dan Penyelamat Malaysia telah menerima surat pengesahan pemilikan tapak dari Pejabat Tanah Sarikei pada 5 Jun 2023. Permohonan bagi peruntukan pembinaan Balai Bomba Sungai Asap juga telah dimasukkan dalam *Rolling Plan* Keempat, tahun 2024 RMKe-12. Sekiranya diluluskan, kerja-kerja awalan pembinaan boleh dilaksanakan pada tahun yang sama.

Dalam mempertingkatkan aspek keselamatan kebakaran di kawasan Sungai Asap, kementerian melalui Jabatan Bomba dan Penyelamat Malaysia telah merancang untuk memperluaskan penubuhan Bomba Komuniti dan mempergiatkan pelaksanaan kempen kesedaran keselamatan kebakaran melalui Program Satu Rumah Satu Alat Pemadam Api (1 RAPI), Sedia Urus Isi Rumah (SURI) di mana kefahaman tentang pencegahan kebakaran, latihan kebombaanan dan penyediaan peralatan asas kawalan awal kebakaran seperti alat pemadam api disediakan serta dibekalkan.

Seterusnya, Tuan Yang di-Pertua, berkaitan dengan kerajaan tempatan. Yang Berhormat Senator Tuan Amir bin Ghazali telah membangkitkan berhubung isu warga asing yang memonopoli perniagaan secara haram di PBT dan meminta supaya kementerian membuat pemantauan secara kerap untuk menangani isu ini.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, PBT memandang serius dan sentiasa memantau aktiviti perniagaan di pasar-pasar awam atau gerai-gerai bagi menangani isu perniagaan secara haram termasuklah peniaga warga asing. Daripada segi dasarnya, PBT tidak boleh ataupun tidak pernah membenarkan mana-mana warga asing untuk memohon atau memiliki lesen premis perniagaan kedai runcit, kedai makan, bengkel kereta dan di pasar-pasar selaras dengan Undang-undang Kecil (UUK) Penjaja.

UUK ini telah menggariskan bahawa kelulusan sewaan tapak pasar awam dan pengeluaran lesen hanya diberikan kepada warganegara Malaysia sahaja dan warga asing yang bekerja dengan penyewa tapak pasar malam tersebut mestilah mempunyai pas kerja yang sah. Bagi penyewa tapak pasar yang menyewakan tapak

kepada warga asing, sepatutnya PBT tidak akan berkompromi dan akan mengambil tindakan tegas dengan menarik semula sewaan tapak serta lesen perniagaan dibatalkan.

PBT juga perlu komited untuk melaksanakan operasi penguatkuasaan dengan melakukan semakan status peniaga sedia ada serta pemeriksaan di setiap pasar awam dan premis milik PBT. Operasi bersepadu juga dijalankan bersama Jabatan Imigresen Malaysia (JIM) dan juga Polis Diraja Malaysia (PDRM) memandangkan sebarang tindakan penahanan warga asing atau pendatang asing tanpa izin (PATI) adalah di bawah bidang kuasa dan pengurusan jabatan tersebut.

■1450

Pada tahun 2022 sebanyak 856 operasi bersepadu telah dilaksanakan oleh PBT seluruh Malaysia. KPKT juga bersedia dan akan memberi kerjasama yang padu dengan kementerian lain bagi program turun padang sebagai usaha mengekang penularan masalah perniagaan secara haram oleh warga asing.

Tuan Yang di-Pertua, itu sahaja. Sekian, terima kasih. *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.*

Datin Hajah Ros Suryati binti Alang: Ada soalan tambahan Tuan Yang di-Pertua. Boleh?

Tuan Yang di-Pertua: Boleh jawab Yang Berhormat Timbalan Menteri?

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Kalau Tuan Yang di-Pertua benarkan ada sedikit masa.

Tuan Yang di-Pertua: Tadi saya angguk saya minta Yang Berhormat berdiri, tanya sahajalah. Jangan tunggu habis.

Datin Hajah Ros Suryati binti Alang: Okey, soalan tambahan saya, projek Rintis Inklusif Madani akan dibangunkan untuk golongan sasaran di bandar utama seperti Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, Selangor dan Pulau Pinang. Saya ingin menarik perhatian kementerian mengenai terdapat rumah-rumah yang mengalami kerosakan berterusan dan pemilik rumah tersebut telah berkali-kali melakukan baik pulih untuk kerosakan yang sama dalam tempoh DLP.

Selain kos tambahan kepada kontraktor, ia juga menyusahkan pembeli. So, apakah tindakan kementerian berkenaan dengan kes tersebut? Terima kasih.

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator. Sebenarnya ada dua soalan itu. Satu, berkaitan dengan pembangunan yang lebih inklusif di bawah jenama Madani itu yang menumpukan kepada di kawasan bandar-bandar. Ini merupakan satu inisiatif untuk kita melihat daripada segi pembinaan itu bagi memenuhi keperluan di kawasan bandar-bandar utama yang mana daripada segi saiz, daripada segi lokasi dan sebagainya perlu pendekatan yang lebih *robust*, dengan izin, lebih dinamik. Mengambil kira bahawa

mereka yang memerlukan rumah itu ada juga bersifat tempat tinggal bukan pemilikan semata-mata. Jadi, perkara itu memang antara yang dirancang sebagai contoh di Kuala Lumpur dan Pulau Pinang.

Manakala perkara yang kedua yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator berkaitan kerosakan terhadap binaan apabila binaan itu telah selesai. Seperti yang dinyatakan oleh kementerian, tanggungjawab untuk menyiapkan rumah itu adalah di peringkat pemaju. Maka, bila pemaju itu mula melaksanakan pembinaan maka terguna pakai daripada segi perjanjian ada tempoh masa yang dipanggil *defects liability period* (DLP). Jadi tempoh tersebut bagi membolehkan mana-mana pembeli yang mempunyai isu daripada segi kualiti ataupun hasil binaan terakhir itu memajukan kepada pihak pemaju untuk membuat baik pulih. Itu daripada segi proses ataupun dasar yang diguna pakai selama ini.

Namun, mungkin terdapat kes-kes yang sebagai contoh pemaju tidak respons ataupun tidak mengambil maklum balas daripada apa yang dikemukakan oleh pihak pembeli. Maka di sini dipihak kementerian kita juga ada sebenarnya yang dipanggil sebagai contoh iaitu Tribunal Perumahan yang mana sekiranya timbul pertikaian maka perkara itu boleh dibawa ke peringkat tribunal.

Cuma, kalau perkara itu melibatkan soal kerosakan di rumah PPR dan sebagainya maka kita ada Tabung Penyelenggaraan Perumahan Malaysia. Itu, saya rasa bukan skop Yang Berhormat Senator sebutkan tadi. Cuma, bagi saya sebab daripada segi perjanjian itu tempoh DLP kelazimannya dua tahun, maka pihak pemaju memang sepatutnya bertanggungjawab dalam tempoh tersebut untuk memperbaiki sebarang kerosakan yang timbul apabila projek itu telah diserahkan kepada pembeli. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Okey, terima kasih. Sebelum saya menjemput Kementerian Kerja Raya untuk menjawab, saya nak mengingatkan lagilah Yang Berhormat Menteri menjawab pada siapa punya soalan, jawab *address* kepada *the Chair*. Orang tempat duduk di sini. Itu kepada Tuan Yang di-Pertua ataupun *the President*, Tuan Yang di-Pertua dan Timbalan Yang di-Pertua.

Because dalam konsep Parlimen kita ialah *a three-way traffic*. Menteri menjawab ini, menjawab untuk orang yang duduk di sana, Yang Berhormat Senator ataupun MP di sana. Dia belum lagi boleh *direct*, *transect* ataupun *conversation* itu macam dalam Dewan. Kalau berucap dalam Dewan boleh. Lepas berucap dengan Duli Tuanku, berucap dengan rakyat jelata. Akan tetapi sini sentiasa ke sini. Alamatkan percakapan kepada *the Speaker*.

Jadi, pegawai di sana yang *draft statement* itu, saya tahu. Sentiasa buat Ahli-ahli Yang Berhormat. *No, to the Speaker*. Soalan daripada Yang Berhormat Senator

pun jawab kepada Speaker, dia mendengar sahaja. Itulah *the floor is still* Speaker ya.

Jadi, supaya- di New Zealand dia cuba selama 20 tahun supaya *the direct conversation* daripada Menteri kepada Ahli. Sampai sekarang pun tidak bersetuju *because the* konsep asalnya ialah *you are talking to* wakil Yang di-Pertuan Agong dekat atas ini. *You cannot address the ordinary* rakyat. *That is why* address Dato' Pengerusi, Tuan Pengerusi, Tan Sri Pengerusi. Didengar sahajalah walaupun menjawab Yang Berhormat.

Saya menjawab Yang Berhormat contoh kawasan dari Selangor itu soalan dia dan jawapannya, "*Tan Sri macam ini, macam ini, macam ini.*" Beritahu saya jawapan tetapi untuk dia mendengar jawapan. Itu konsep dia ya. Jadi orang duduk belakang itu minta tolong dengar juga bila draf *statement for* Menteri *address to the Chair not to the* Yang Berhormat Senator bertanya.

Okey, itu yang pertama. Kedua, Ahli-ahli Yang Berhormat hendak berdiri bertanya dengan Yang Berhormat Menteri itu berdirilah, jangan tunggu dia habis. Bila duduk nanti, saya kata dah habis itu, tidak boleh jawab lagi. Itu Yang Berhormat Senator tadi bertanya dengan saya. Jadi, nasib yang ini saya beri peluang. Kalau tidak senyap sahaja kita ini, tidak ada orang bertanya. Pada saya kalau saya duduk sana banyak benda saya boleh tanya itu.

Okey, terima kasih. Dengan itu juga saya menjemput Yang Berhormat daripada Kementerian Pertanian dan Keterjaminan Makanan.

2.58 ptg.

Timbalan Menteri Pertanian dan Keterjaminan Makanan [Tuan Chan Foong Hin]: Selamat petang dan salam Malaysia Madani. Terima kasih saya ucapkan kepada Tuan Yang di-Pertua dan semua Ahli Yang Berhormat yang terlibat dalam sesi perbahasan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Kedua Belas yang bertemakan, "Malaysia Madani: Mampan, Sejahtera dan Berpendapatan Tinggi."

Seramai 28 orang daripada jumlah keseluruhan 44 orang Ahli Yang Berhormat Senator yang telah berbahas menyentuh isu di bawah Kementerian Pertanian dan Keterjaminan Makanan. Ramai daripada Ahli Yang Berhormat Senator membangkitkan isu keterjaminan makanan khususnya industri padi dan beras sektor perikanan dan kebajikan nelayan serta tidak kurang juga yang menyentuh isu agromakanan bersifat setempat. Selain itu, KPKM turut mengambil perhatian terhadap input dan akan mempertimbangkan segala cadangan yang dikemukakan berdasarkan keperluan dan kemampuan semasa kerajaan.

Tuan Yang di-Pertua, seramai lima orang Yang Berhormat Senator iaitu Yang Berhormat Senator Dato' Arman Azha Abu Hanifah, Yang Berhormat Senator Dato' Haji Husain bin Awang, Yang Berhormat Senator Datuk Razali bin Idris, Yang Berhormat Senator Tuan Seruandi bin Saad dan Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas telah membangkitkan isu bekalan beras putih tempatan (BPT) di pasaran.

Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat Senator, KPKM sentiasa melaksanakan pelbagai langkah proaktif dalam memastikan bekalan BPT di pasaran mencukupi dalam memenuhi permintaan domestik. Malah berdasarkan hasil, tinjauan dan pemeriksaan oleh 190 orang Penguat Kuasa Kawal Selia Padi dan Beras di seluruh negara terdapat tangkapan ke atas kesalahan lain seperti tiada lesen pemborong dan peruncit beras. Selain itu, tiada bukti kukuh berkaitan dakwaan mengenai penipuan pembungkusan.

■1500

Oleh itu, KPKM amat mengalu-alukan sekiranya terdapat mana-mana pihak yang mengemukakan laporan rasmi dan butiran terperinci seperti masa dan tempat bagi memudahkan tindakan penguatkuasaan dilaksanakan. KPKM juga sedang giat melaksanakan pelbagai langkah intervensi untuk mengatasi isu tersebut. Antaranya seperti berikut;

Pertama, kementerian telah melaksanakan Operasi Beras Putih mulai 17 Jun 2023 di seluruh negara yang melibatkan hampir 500 sesi pemeriksaan dan penguatkuasaan iaitu di peringkat kilang sebanyak 24 kali, peringkat pemborong sebanyak 77 kali dan sebanyak peruncit sebanyak 394 kali yang dilaksanakan di premis masing-masing.

Kedua, bagi memastikan keseluruhan rangkaian bekalan pengedaran di semua peringkat mematuhi peraturan dan perundangan sedia ada, kementerian telah melaksanakan Operasi Beras Putih Tempatan (Op BPT) bermula pada 16 Ogos 2023 meliputi pemeriksaan di kilang padi komersial dan pemborong beras.

Ketiga, bagi meluaskan jaringan penguatkuasaan, Operasi Jamin (Op Jamin) telah dilaksanakan dari 7 Julai 2023 melalui kolaborasi secara strategik dengan Kementerian Perdagangan Dalam Negeri dan Kos Sara Hidup (KPDN). Operasi ini bermatlamat bagi memastikan kestabilan bekalan BPT sentiasa terjamin di pasaran. Sehingga 23 September 2023, sebanyak 41 pemeriksaan telah dijalankan secara bersama dengan pihak KPDN di seluruh negara.

Keempat, langgar penguatkuasaan turut diperkasa melalui arahan had pembelian maksimum kepada pembeli bagi setiap beras putih tempatan berkuat kuasa secara serta merta kepada setiap individu atau syarikat dengan had pembelian

maksimum 100 kilogram bermula 8 September 2023. Ini bagi memastikan tiada pihak yang menggunakan keperluan BPT bagi tujuan yang lain.

Kelima, langkah intervensi yang dilaksanakan oleh kementerian bukan sahaja melibatkan elemen penguatkuasaan semata-mata. Berbagai-bagai sesi libat urus telah dilaksanakan untuk mendapat input daripada semua pihak berkepentingan dalam industri bagi meredakan kebimbangan mengenai kekurangan BPT dalam pasaran. Antara sesi libat urus yang telah dilaksanakan adalah seperti berikut:

- (i) 20 Julai 2023, sesi libat urus bersama KPKM bersama peruncit pasar raya;
- (ii) 27 Ogos 2023, sesi libat urus KPKM bersama pengilang padi dan pemborong beras; dan
- (iii) 15 September 2023, sesi libat urus KPKM bersama persatuan peniaga yang telah bersetuju untuk memberi tawaran lesen borong kepada pengusaha makanan yang bernaung di bawah persatuan peniagaan.

Melalui lesen borong ini, pengusaha dapat menikmati harga belian Beras Putih Import (BPI) pada harga borong tetap iaitu RM160 untuk 50 kilogram. Harga pintu gudang.

Keenam, kementerian telah merancang program khas beras putih tempatan secara konsensus bersama pengilang beras untuk pengeluaran tambahan 20 peratus stok pengilang padi sebanyak 23,000 tan metrik sebulan bagi tempoh setahun. Ini meliputi sebanyak 2.3 juta buah kampak 10 kilogram untuk edaran ke seluruh Semenanjung melalui dua fasa, iaitu, fasa pertama bermula 8 September 2023 melibatkan lima buah syarikat pemborong utama, 11 buah pasar raya, Lembaga Pemasaran Pertanian Persekutuan (FAMA) dan Lembaga Pertubuhan Peladang (LPP).

Fasa kedua bermula 15 September 2023 melibatkan 103 buah syarikat pemborong untuk pengedaran di pinggir dan luar bandar. Melalui pelaksanaan Program Khas BPT ini, kekurangan bekalan beras di pasaran domestik dijangka dapat dipulihkan memandangkan musim tuaian padi di kawasan jelapang negeri Kedah dan jangkakan akan berlaku peningkatan bekalan BPT dalam tempoh terdekat.

Ketujuh, bagi pengedaran BPT, selain melalui saluran peruncitan dasar, FAMA dan LPP turut dilibatkan dalam pengedaran melalui hampir 500 buah pusat operasi *outlet* peruncitan dan usahawan bimbingan. Pada masa yang sama, FAMA turut bekerjasama dengan rakan strategik iaitu MyGrocer untuk mengedarkan BPT ke kawasan projek perumahan rakyat (PPR) di sekitar Lembah Klang.

Sehubungan dengan itu, bagi menjawab isu kewujudan kartel yang dilontarkan oleh Yang Berhormat Senator Dato' Haji Husain bin Awang dan Yang Berhormat Senator Tuan Haji Abdul Nasir bin Haji Idris, KPKM sentiasa mengawal aktiviti urus niaga padi dan beras di setiap peringkat rantai industri melalui pengeluaran beberapa jenis lesen seperti lesen runcit, lesen borong, lesen import, lesen eksport, lesen membeli padi dan lesen kilang padi.

Lesen-lesen ini hanya akan diberikan kepada syarikat yang berkeelayakan dan mempunyai kapasiti sahaja. Sehubungan itu, beberapa inisiatif turut dilaksanakan oleh KPKM. Antaranya ialah penubuhan Pusat Belian Padi yang berlesen bagi kawasan yang tidak mempunyai kilang padi bagi memudahkan penjualan padi oleh para pesawah.

Kedua, penyeragaman kadar minimum harga belian padi pada kadar RM1,200 per tan metrik di seluruh negara dan pembelian padi dengan harga melebihi 1,200 per tan metrik oleh pengilang tertakluk kepada keupayaan kilang dan kualiti padi yang dihasilkan. Keempat, penjualan hasil padi terus ke kilang padi berdekatan atau pusat pembelian padi yang berdaftar tanpa melalui orang tengah.

Bagi maksud ini, sekiranya terdapat sebarang aduan mengenai manipulasi oleh mana-mana pihak dalam aktiviti urus niaga padi di lapangan bolehlah disalurkan terus ke Pejabat Kawal Selia Padi Beras di seluruh negara.

Seterusnya, Yang Berhormat Senator Dato' Arman Azha Abu Hanifah membangkitkan tentang penanaman padi lima musim dalam tempoh dua tahun.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, projek penanaman padi lima musim dalam dua tahun merupakan salah satu inisiatif baharu kerajaan bagi meningkatkan pengeluaran padi dan pendapatan para pesawah dengan menyasarkan kadar sara diri (SSR) beras negara sebanyak 80 peratus menjelang tahun 2030.

Bagi tujuan penilaian program ini, KPKM telah melaksanakan projek rintis di tiga buah lokasi dalam dan luar jelapang padi di negeri Kedah dan negeri Perak merangkumi kawasan sebanyak 423.36 hektar dan melibatkan 285 orang pesawah. Berdasarkan kepada catatan hasil projek perintis ini, sesetengah kawasan seperti di Kampung Sena, Perlis berjaya menghasilkan purata pengeluaran padi sehingga enam tan metrik per hektar berbanding purata 5.23 tan metrik per hektar bagi dua musim sebelumnya.

Meskipun projek rintis tersebut berjaya mencatat meningkatkan hasil semusim yang menggalakkan KPKM berpandangan bahawa kejayaan program ini amat bergantung kepada beberapa faktor utama. Antaranya, sumber bekalan air yang terjamin dan sentiasa diperoleh, sistem infrastruktur pengairan yang efisien terutamanya di luar musim, *variety* padi dengan tempoh matang yang kurang

daripada 100 hari dan pemberian subsidi input dan output tambahan kepada peserta. Sekiranya kesemua faktor ini diberikan perhatian khusus, maka usaha kerajaan bagi mencapai sasaran SSR yang telah ditetapkan satu perkara yang bukan mustahil.

Justeru, suka saya menjelaskan kepada Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim bahawa pada masa ini, pengeluaran beras domestik belum mencukupi untuk menampung 100 peratus keperluan penduduk. Pengeluaran beras negara secara dasarnya hanya mampu menampung 70 peratus sahaja daripada keperluan domestik dan kerajaan terpaksa mengimport 30 peratus ketidakcukupan beras dari luar negara.

Kerajaan secara amnya tidak membenarkan pengeksportan beras putih tempatan dan hanya memberi kebenaran pengeksportan bagi beras *variety* khas bagi kuantiti yang kecil. Ini bagi memastikan kecukupan bekalan beras dalam negara sekiranya penghasilan beras dalam negara melebihi keperluan, maka pengeksportan beras akan dibenarkan oleh kerajaan. Walau bagaimanapun, pengeluaran beras yang dieksport perlulah dihasilkan tanpa elemen subsidi daripada pihak kerajaan.

Ahli-ahli Yang Berhormat Senator sekalian, isu *stockpile* beras negara. Bagi menjawab isu yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Dato' Haji Husain bin Awang, berkenaan kedudukan stok beras negara. Sehingga kini stok bekalan beras ialah sebanyak 900,000 tan metrik yang terdiri daripada 250,000 tan metrik *stockpile* kerajaan dan 650,000 tan metrik stok dagangan.

■1510

Jumlah ini adalah mencukupi untuk menampung keperluan beras negara bagi tempoh empat hingga lima bulan. Sehubungan itu, KPKM berpandangan bahawa masih belum terdapat keperluan mendesak yang bersifat kecemasan untuk menggunakan *stockpile* yang berjumlah 250,000 tan metrik, stok dagangan sedia ada sebanyak 650,000 tan metrik adalah mencukupi bagi menampung keperluan domestik.

Tuan Yang di-Pertua, dalam perbahasan...

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Boleh mencelah sikit, boleh tanya soalan? Ya, Yang Berhormat Timbalan Menteri.

Tuan Chan Foong Hin: Boleh.

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Tuan Yang di-Pertua. Setelah apa yang berlaku sekarang ini iaitu kekurangan bekalan terutamanya import kerana kenaikan harga...

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Tuan Yang di-Pertua, mohon Yang Berhormat Timbalan Menteri duduk ketika soalan diajukan.

Tuan Yang di-Pertua: [Ketawa]

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Apa yang berlaku sekarang ini iaitu kekurangan bekalan terutamanya import kerana harga, kerana bekalan. Ada beberapa buah negara yang kita tidak mahu mengeksport bekalan beras mereka. Jadi, adakah ataupun kerajaan menukar polisi? Sekarang ini kita keluarkan lebih kurang dalam tidak sampai 70 peratus dan kita masih mengimport 30 peratus. Adakah dengan apa yang berlaku ini, kita menukar strategi itu, kita mungkin hendak hasilkan 100 peratus dan kita tidak mahu lagi bergantung pada import? Mohon jawapan.

Tuan Chan Foong Hin: Tuan Yang di-Pertua, yang untuk jawapan ini sebenarnya telah diuraikan pada perenggan yang seterusnya. Ini kerana sekarang kerajaan kita meletakkan matlamat untuk meningkatkan sasaran untuk Kadar Sara Diri (SSR)...

Tuan Yang di-Pertua: Biasanya Yang Berhormat Timbalan Menteri, kalau kita –apabila saya bercakap, Yang Berhormat Timbalan Menteri kena duduk. Okey, saya menjawab Yang Berhormat Senator Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof punya soalan. *Floor* ialah kepunyaan Tuan Yang di-Pertua ya. Apabila Tuan Yang di-Pertua bercakap, *floor* diambil beliau balik. Jadi, *you* tidak ada, *you* tidak ada lagi, tidak boleh bercakap, orang lain. Saya sahaja seorang yang bercakap. Okey satu.

Apabila Yang Berhormat dibenarkan oleh *the Chair* bertanya, *the floor* daripada *you* itu, tidak ada lagi juga sudah. *You* kena duduk. *So, he got two cents*. Jadi, itu satu,

Kedua, biasalah amalan kita, *in committee*, baru yang duduk sini dipanggil Tuan Pengerusi. Kalau tidak dipanggil Tuan Yang di-Pertua. Sila Yang Berhormat Timbalan Menteri. Sila, sila.

Tuan Chan Foong Hin: Tuan Yang di-Pertua, okey. Untuk jawapan itu, kerajaan sekarang meletakkan sasaran kita untuk mencapai Kadar Sara Diri (SSR) beras sebanyak 80 peratus menjelang tahun 2030. *So*, ini secara yang ringkasnya dan dalam perbahasan selama dua hari ini...

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Tuan Yang di-Pertua, sedikit lagi saya ini. Saya hendak ini...

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Senator...

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Ya...

Tuan Yang di-Pertua: Kita sama-sama belajar ya Yang Berhormat Senator ya.

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Ya.

Tuan Yang di-Pertua: Kena tanya saya dulu. Terus mencelah itu...

Seorang Ahli: ...Beri Tuan Yang di-Pertua benar dulu.

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Okey, okey.

Tuan Yang di-Pertua: Okey Yang Berhormat Senator.

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Okey... *[Ketawa]* Tuan Yang di-Pertua, kembali kepada kenyataan Yang Berhormat Timbalan Menteri iaitu kita menyasarkan 80 peratus pengeluaran beras. Kenapakah kita tidak sasarkan 100 peratus? Itu soalan saya. Sedangkan kita ada tanah, ada kemudahan dan sebagainya. Cuaca kita pun sesuai untuk tanaman padi. Terima kasih.

Tuan Chan Foong Hin: So, sasaran kita meletakkan secara pragmatik. Sebanyak 80 peratus menjelang tahun 2030. Kita tidak menolak sasaran untuk 100 peratus untuk tahun-tahun yang selanjutnya. Tuan Yang di-Pertua, saya teruskan.

Tuan Yang di-Pertua: Okey.

Tuan Chan Foong Hin: So, antara inisiatif yang kita ambil untuk mencapai sasaran 80 peratus ini adalah yang pertama, pelaksanaan program SMART Sawah Berskala Besar (SMART SBB) diperkenalkan dan diperluaskan dengan menyasarkan pelaksanaan program di kawasan seluas 150 ribu hektar sawah padi dengan purata pengeluaran hasil padi sebanyak tujuh tan metrik per hektar. Program ini dilaksanakan berdasarkan empat- model iaitu model SMART SBB Padi Putih, SMART SBB Padi Wangi, SMART SBB Asnaf dan SMART SBB Mini Sekinchan.

Program ini tidak menggunakan sebarang peruntukan tambahan daripada kerajaan. Malahan, syarikat peneraju yang terlibat akan menanggung kos pelaksanaan operasi sehingga RM3,200 per hektar. Sejak dilancarkan pada tahun 2021, sebanyak 27 buah syarikat peneraju yang terdiri daripada pelbagai syarikat berkaitan kerajaan (GLC), koperasi pesawah dan para pemain utama industri sedang bekerjasama dengan hampir 5,000 orang pesawah bagi melaksanakan program ini melebihi kawasan yang seluas 11,000 hektar.

Program ini juga telah menyaksikan pelbagai kemajuan yang menggalakkan seperti kadar pemutuan padi serendah sembilan peratus dan kadar peningkatan hasil padi mencecah 150 peratus pada musim pertama. Terkini program ini telah memperkenalkan model baharu yang dikenali sebagai program SMART SBB Mini Sekinchan. Program ini telah dilaksanakan mulai musim penanaman pada Mei 2023 di Kawasan Muda seliaan MADA, di kawasan Bachok di bawah seliaan IADA, Kemasin Semerak dan di kawasan Jerneh di bawah seliaan IADA, Terengganu Utara (KETARA).

Daripada segi pencapaian, program ini terbukti berjaya meningkatkan hasil pengeluaran padi daripada tujuh tan metrik per hektar kepada 10.45 tan metrik per hektar di Kampung Lat Seribu, Perlis di bawah seliaan MADA.

Kedua, pelaksanaan projek rintis penanaman padi lima musim dalam tempoh dua tahun seperti mana yang telah saya jelaskan sebentar tadi.

Ketiga, program lestari lima yang akan dilaksanakan menyasarkan peningkatan pendapatan pesawah menerusi hasil pengeluaran padi di seluruh kawasan dalam dan luar jelapang daripada 3.77 kepada lima tan metrik per hektar.

Keempat, pelaksanaan R&D melalui MARDI, institut pengajian tinggi serta badan penyelidikan yang berkaitan untuk penghasilan benih yang boleh dituai dalam tempoh kurang daripada 75 hari serta benih yang lebih berdaya tahan dengan cuaca yang ekstrem serta mempunyai tahap toleransi kepada pengairan yang lebih fleksibel berdasarkan situasi semasa seperti contoh ketahanan terhadap air masin.

Secara keseluruhannya, kementerian yakin bahawa program yang saya nyatakan mampu menjayakan hasrat kerajaan untuk meningkatkan pengeluaran padi negara dan sekali gus mengurangkan kebergantungan sebanyak 30 peratus kepada import dari luar.

Semasa perbahasan berlangsung, isu berkaitan kenaikan harga beras import telah mendapat perhatian Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang. Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, harga pasaran global bagi beras putih import (BPI) telah meningkat sebanyak 60 peratus pada akhir Ogos 2022.

Keadaan diburukkan lagi dengan pengukuhan Dolar Amerika berbanding Ringgit Malaysia. Walau bagaimanapun, BERNAS masih mengekalkan harga lama dengan menyerap tekanan pasaran yang tinggi secara berterusan. Mulai tahun ini, BERNAS menerima impak berganda kerana bukan sahaja terpaksa menyerap kenaikan kos yang semakin meningkat, malah membekalkan jumlah beras 38 peratus lebih tinggi daripada biasa.

Namun, BERNAS terus komited mengimport beras bagi mencukupkan bekalan. Pelarasan harga BPI sehingga 36 peratus iaitu daripada RM2,350 kepada RM3,200 per tan metrik mulai 1 September 2023 dilaksanakan oleh BERNAS bagi mengurangkan kerugian yang semakin tinggi dalam menampung kos belian dan kos pengimportan.

Sekiranya kerugian ini berlarutan, terdapat risiko bahawa BERNAS tidak dapat menjalankan 10 buah obligasi yang telah dipersetujui oleh kerajaan termasuk penyaluran 30 peratus daripada keuntungan hasil import selepas cukai kepada kesemua pesawah di seluruh negara.

Datin Hajah Ros Suryati binti Alang: Tuan Yang di-Pertua...

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Tuan Yang di-Pertua...

Tuan Yang di-Pertua: Silakan Yang Berhormat Senator.

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Siapakah dulu Tuan Yang di-Pertua? Dengan izin.

Tuan Yang di-Pertua: Satu duduk dulu Yang Berhormat Senator.

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Okey. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya ingin mengajukan soalan Tuan Yang di-Pertua kepada Yang Berhormat Timbalan Menteri. Masalah yang dihadapi di bawah sana merupakan kekurangan beras tempatan. Apabila beras tempatan kurang, mereka mencari beras import. Sedangkan tadi disebut, beras import itu telah dinaikkan ya daripada RM2,350 satu tan kepada RM3,200.

■1520

Maknanya- jadi, itulah yang masalah orang bawah yang *dok* bising ini. Penyelesaian jangka panjang itu kita setuju tapi bagi menyelesaikan penyelesaian jangka pendek, Dewan ini mencadangkan apalah kira sudinya Kerajaan Madani dalam melegakan keresahan harga beras import putih yang tinggi. Supaya mencadangkan mekanisme untuk memberikan- menyerap harga itu, dengan istilah lain, *subsidize*-kan pada tempoh tertentu sehingga selesai isu beras tempatan ini.

Jadi, saya mencadangkan begitulah. Kalau Ahli Dewan boleh sokong saya punya *suggestion* ini, sangat baik untuk diberikan pandangan kepada Yang Berhormat Menteri. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua... [*Tepuk*]

Tuan Yang di-Pertua: Oh, okey Yang Berhormat.

Datin Hajah Ros Suryati binti Alang: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Berkenaan dengan krisis kenaikan harga beras ini, saya ingin mencadangkan kerana kebergantungan kepada import makanan dan juga import input seperti baja adalah tinggi sehingga menyebabkan defisit imbalan perdagangan bahan makanan mengalami 50 persen kenaikan antara tahun 2017 sehingga 2023.

Soalan saya, apa situasi sebenarnya yang dihadapi oleh Malaysia sekarang ini, terutamanya bagi tahun 2023? Nyatakan langkah-langkah yang diambil oleh kementerian bagi menjamin bekalan makanan, khususnya beras sentiasa mencukupi di dalam negara? Terima kasih.

Tuan Chan Foong Hin: Tuan Yang di-Pertua, untuk cadangan daripada Yang Berhormat Senator Mujahid, saya menyambut baik. Sebagai satu contoh yang lebih kurang, ia mirip sikit ialah Program Jualan Rahmah. Ini yang dilakukan bukan di bawah kementerian saya, cuma daripada Kementerian KPDN. Mereka akan melanjutkan atau mengadakan Program Jualan Rahmah untuk beras putih import dengan harga tidak melebihi RM15 untuk 5 kilogram dan juga tak melebihi RM30 untuk kampil yang 10 kilogram. Cuma mungkin Jualan Rahmah ini ia setakat skala yang kecil-kecilan.

Apa yang dicadangkan oleh Yang Berhormat Senator itu adalah bersifat skala besar. Saya rasa saya akan membawa cadangan ini balik kepada pihak kementerian untuk perbincangan yang selanjutnya.

Cuma daripada segi prinsip ia memang kita tiada halangan. Terima kasih. Untuk soalan Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros. Okey, tak berapa kenalkan? Okey... *[Ketawa]* So, apa yang ditanyakan oleh Yang Berhormat Senator Hajah Ros ini sebenarnya telah diuraikan dalam perenggan-perenggan yang tadi itu, mengenai cara-cara kementerian ini- yang kita jalankan untuk mengatasi masalah ini.

Untuk *short term*, untuk sementara, apa yang kita jalankan itu ialah program khas. Program Khas Beras Putih Tempatan di mana kita hendak mensasarkan, hendak meningkatkan 20 peratus bekalan beras putih tempatan di pasaran domestik. So, melalui yang fasa pertama itu kita melalui lima orang pemborong utama. Saya tak payah sebutlah kan, cuma kita sasarkan kita hendak mengedarkan agihan 8,000 tan metrik beras putih tempatan untuk satu bulan melalui program khas ini.

So, ini antara program yang kita mengambil sekarang. Saya teruskan. Selain itu, pindaan akta berhubung pengawalan harga beras import adalah tidak wajar dilaksanakan. Ini lain dengan cadangan yang subsidi ini. Ini ia ada yang satu lagi cadangan di mana untuk pindaan akta untuk mengenakan pengawalan harga beras import, adalah tidak wajar dilaksanakan buat masa ini memandangkan sebarang pindaan akta, khususnya dalam pengawalan harga beras akan memberi impak kepada keseluruhan rantai nilai industri padi dan beras negara.

Keperluan pindaan akta perlu diperhalusi agar dapat memberi manfaat kepada semua pihak berkepentingan dan para pemain industri. Walau bagaimanapun, KPKM sentiasa mengalu-alukan sebarang penambahbaikan yang bersesuaian untuk memastikan keterjaminan bekalan beras negara. Bagi menjelaskan isu berkenaan untuk bantuan subsidi dan insentif serta sokongan produktiviti yang diketengahkan oleh Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas dan Yang Berhormat Senator Tuan Haji Hussin bin Ismail, KPKM telah melaksanakan pelbagai inisiatif bagi membangunkan industri padi dan beras negara.

Antaranya ialah pertama, daripada segi subsidi dan insentif input dan output pertanian, kerajaan telah memperuntukkan sebanyak RM1.86 bilion pada tahun 2023. Bagi input pertanian bersubsidi, jumlah peruntukan sebanyak hampir RM1 bilion telah disalurkan meliputi 60 peratus daripada jumlah kos pengeluaran tanaman dalam bentuk insentif benih padi sah, baja, racun makhluk perosak, pengaburan dan pembajakan.

Ini membuktikan bahawa kerajaan amat cakna akan bebanan pesawah susulan peningkatan kos bahan mentah yang memberi kesan terhadap peningkatan kos pengeluaran dan menjejaskan pendapatan pesawah. Namun, harga input pertanian yang diimport amat bergantung kepada pasaran semasa di peringkat global. Sehubungan itu, KPKM telah memohon kenaikan kadar bantuan bersubsidi

racun makhluk perosak di bawah Program SIPP daripada RM200 kepada RM300 per hektar per musim bagi tahun 2024.

Bagi output pertanian bersubsidi pula, Kadar Skim Subsidi Harga Padi (SSHP) telah dinaikkan daripada RM360 kepada RM500 bagi setiap tan metrik padi bersih bermula 9 Ogos 2023. Bagi tempoh jangka panjang, KPKM berhasrat untuk melaksanakan peralihan subsidi input kepada subsidi output bagi menggalakkan pesawah untuk meningkatkan produktiviti pengeluaran padi. Ini akan mewujudkan *self-regulated industry* secara beransur-ansur yang akan mengurangkan penglibatan dan pemantauan kerajaan di sepanjang rantai pengeluaran padi.

Kedua, kerajaan amat peka dengan bencana yang menimpa para pesawah yang menyebabkan kemerosotan pengeluaran hasil padi luar jangka. Dalam hal ini, KPKM telah menyediakan Tabung Bencana Tanaman Padi (TBTP) yang merupakan salah satu bantuan yang berbentuk *touch point* kepada para pesawah yang terjejas hasil pengeluaran padi akibat bencana. Jumlah maksimum bantuan kepada pesawah yang layak adalah terhad kepada keluasan sebanyak 3 hektar sahaja.

Bagi langkah jangka panjang, KPKM akan memperkenalkan Skim Takaful Tanaman Padi (STTP) yang menawarkan jumlah pampasan dan jumlah kawasan yang lebih tinggi berbanding yang ditawarkan di bawah Program TBTP sedia ada. Pada masa ini, KPKM sedang mengkaji mekanisme pelaksanaan bagi memastikan skim ini dapat dilaksanakan secara holistik.

Ketiga, kerajaan melalui Program myGAP yang merupakan Skim Pensijilan Amalan Pertanian Baik Malaysia, memberi penekanan kepada hasil tuaian yang selamat dimakan serta berkualiti, mematuhi keselamatan alam sekitar dan kebajikan pekerja. Selain itu, KPKM komited dalam memperluaskan pensijilan ini kepada para pengusaha dan petani bagi ke semua jenis tanaman, bagi meningkatkan keterjaminan makanan negara.

Keempat, KPKM sentiasa bekerjasama rapat dengan kerajaan negeri dan sentiasa menyarankan agar kawasan jelapang dan luar jelapang dikekalkan statusnya sebagai kawasan tanah pertanian. Kolaborasi ini dilaksanakan melalui pelbagai platform sama ada Majlis Tanah Negara, Majlis Perancang Fizikal Negara, Mesyuarat Menteri Pertanian Bersama Exco-exco Pertanian Negeri-negeri dan sebagainya. Ini bagi memastikan keterjaminan bekalan makanan negara kekal terjamin dan terpelihara pada masa akan datang.

Sepanjang dua hari perbahasan berlangsung, Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas dan juga Yang Berhormat Senator Dato Dr. Nuing Jeluing, Yang Berhormat Senator Puan Noorita binti Sual, Yang Berhormat Senator Tuan Abun Sui Anyit, Yang Berhormat Senator Datuk Judiet binti Fidilis @ Noraini binti Idris telah

membangkitkan perihal pembangunan industri padi dan beras negara, khususnya di Sabah dan Sarawak.

Untuk makluman Yang Berhormat, bagi tahun 2022, pengeluaran beras bagi Sabah dan Sarawak masing-masing ialah 4.3 peratus dan 5.6 peratus daripada jumlah pengeluaran beras negara. Peratusan keperluan beras telah ditampung melalui beras import. KPKM telah mengenal pasti bahawa amalan kaedah penanaman secara tradisi, penggunaan *variety* benih padi tempatan yang rendah hasil dan tempoh penanaman padi hanya semusim setahun telah menyumbang kepada nilai SSR yang rendah tersebut.

Ketika ini KPKM melaksanakan pelbagai program dan projek peningkatan hasil padi tempatan di seluruh negara yang berlatarbelakangkan pelbagai isu dan cabaran industri di peringkat domestik dan antarabangsa. Secara khususnya di Sabah dan Sarawak, KPKM telah melaksanakan pelbagai program peningkatan hasil padi seperti pelaksanaan Program Smart SBB juga- so, Tuan Yang di-Pertua, nak teruskan, atau *landing*?

■1530

Tuan Yang di-Pertua: Banyak lagi, Yang Berhormat?

Tuan Chan Foong Hin: Untuk Sabah, Sarawak ini...

Tuan Yang di-Pertua: Tidak, tidak. Bukan Sabah dan Sarawak sahaja. Malaysia itu.

Tuan Chan Foong Hin: Kerana yang keseluruhan jawapan ini muka suratnya 47, sekarang baru sampai 23 sahaja... *[Ketawa]* Atau saya *landing*, dan yang lain itu saya memberikan jawapan bertulis?

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, habiskan saja yang Sarawak dan Sabah itu dulu, tetapi cepat sedikit.

Tuan Chan Foong Hin: Okey, cepat sedikit.

Tuan Yang di-Pertua: Lepas itu, yang lain itu nanti Yang Berhormat mungkin beri jawapan bertulis, dan sebutkan senarai Senator yang bercakap yang belum dijawab untuk jawab bertulis sebab ada dalam *WhatsApp group* Senator-senator yang mengatakan nama yang tidak disebut. Apabila nama tidak sebut, dia mungkin tidak terima jawapan kepada soalnya nanti.

Tuan Chan Foong Hin: Okey, baik.

Tuan Abun Sui Anyit: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua kerana ambil berat Sabah dan Sarawak. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: *[Ketawa]* Yang Berhormat, saya ambil masa- Yang Berhormat Menteri, duduklah. Duduk sekejap, Yang Berhormat Menteri. Rehat dulu sekejap. Sebenarnya dulu apabila Tunku Abdul Rahman- jemput Sarawak masuk bersama menubuhkan Malaysia ini, Sarawak nak ditukar menjadi *rise bowl of*

Malaysia. Akan tetapi, sehingga sekarang 45 peratus- itulah saya tersenyum tadi. Kasihan dekat orang Sabah. Apakah hal itu? Yang Berhormat, sila.

Tuan Chan Foong Hin: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya telah rehat, okey. Saya sambung.

Dengan ini, inisiatif yang untuk meningkatkan hasil padi di Sabah dan Sarawak. Pertama, pelaksanaan program SMART SBB di Kawasan Pembangunan Pertanian Bersepadu (IADA) Batang Lupar, Sarawak dan IADA Kota Belud, Sabah bagi meningkatkan pengeluaran padi di Sabah dan Sarawak. Sehingga kini, program rintis tersebut telah berjaya meningkatkan pengeluaran hasil padi sekali ganda berbanding sebelum pelaksanaan SMART SBB.

Kedua, pelaksanaan program mekanisasi dan automasi agromakanan secara optimum seperti penggunaan jentera dan mekanisasi bagi memudahkan kesemua proses kerja di sepanjang rantai nilai.

Ketiga, pencambahan aktiviti penyelidikan, pembangunan, pengkomersialan dan inovasi di peringkat institusi penyelidikan, institut pengajian tinggi dan juga pihak swasta.

Keempat, pengenalpastian kawasan 50,000 hektar di Sabah dan Sarawak bagi tujuan penanaman padi melalui kerjasama strategik dengan Kementerian Kemajuan Desa dan Wilayah. Pelaksanaan ini memerlukan sedikit masa memandangkan peruntukan yang dikeluarkan oleh KKDW perlu dikoordinasi dengan Kementerian Pemodenan Pertanian Sarawak yang melibatkan persetujuan daripada pemilik tanah terutamanya yang melibatkan tanah adat.

Bagi menjawab isu yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Datuk Judiet binti Fidilis @ Noraini binti Idris, KPKM tiada halangan terhadap usaha kerajaan negeri melalui Kementerian Pertanian, Perikanan dan Industri Makanan Sabah (MAFFI) memandangkan perwujudan semula Lembaga Padi Sabah (LPS) adalah berada di bawah bidang kuasa kerajaan negeri sepenuhnya.

Turut difahamkan bahawa sebuah Jawatankuasa Khas Kabinet diketuai oleh MAFFI Sabah telah ditubuhkan bagi menangani isu pengeluaran beras di Sabah. Antara isu yang dikenal pasti adalah berkaitan keluasan kawasan sawah yang semakin berkurang kerana digunakan sebagai kawasan pembangunan perumahan dan kedai komersial. Oleh itu, Kerajaan Negeri Sabah telah meneroka kawasan yang berpotensi bagi penanaman padi di Trusan Sapi, Daerah Beluran seluas kira-kira 2,000 ekar.

Seterusnya, saya ingin menyebut nama-nama Yang Berhormat yang ada jawapan bertulis. Di antaranya Yang Berhormat Senator Dato' Arman Azha Abu Hanifah yang bertanya mengenai *Global Food Security Index*.

Lepas itu, Yang Berhormat Senator Datuk Razali bin Idris yang bertanya mengenai pemerkasaan sektor agromakanan negara.

Yang Berhormat Senator Puan Susan Chemerai Anding yang berhubung pengurusan yang cekap dalam sektor agromakanan.

Yang Berhormat Senator Tuan Haji Aziz bin Ariffin yang mengenai isu penggunaan dana.

Yang Berhormat Senator Puan Susan juga untuk inisiatif memperkasa teknologi dalam sektor pertanian.

Yang Berhormat Senator Tuan Roderick Wong Siew Lead berkenaan pelaksanaan projek pertanian di Sarawak dan khususnya untuk Parlimen Sarikei.

Yang Berhormat Senator Dato' Haji Husain bin Awang, pembangunan komuniti nelayan di Terengganu; dan akhirnya Yang Berhormat Senator Tuan Mohd Hasbie bin Muda untuk isu pembangunan TKPM Lanchang, Pahang.

So, dengan kata-kata demikian, setiap aspek rantai makanan perlu berfungsi secara optimum bagi memastikan hasil pertanian yang dikeluarkan sampai kepada pengguna iaitu, dengan izin, *from farm to table*.

Sehubungan itu, saya ingin membuat penegasan bahawa agenda keterjaminan makanan negara perlu menjadi keutamaan dalam Belanjawan 2024 yang akan datang ke arah pembangunan sistem makanan yang cekap dan berdaya tahan serta berpotensi meningkatkan pendapatan pengeluaran makanan di sepanjang rantai makanan.

Justeru itu, selaras dengan hasrat membangun Malaysia Madani, menjadi tanggungjawab untuk kita- semua untuk memastikan tahap keterjaminan makanan selaras dengan konsep, dengan izin, *food security is a shared responsibility*.

Dengan itu, Tuan Yang di-Pertua, berakhirlah sesi penggulungan saya mewakili KPKM untuk Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12 pada hari ini. Sekian, terima kasih.

Datuk John Ambrose: Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih.

Datuk John Ambrose: Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat.

Datuk John Ambrose: Saya ada bertanya- saya punya soalan, dia tidak *mentioned* apa-apa. Saya minta Sabah menjadi *food hub for Malaysia* tetapi tidak ada dijawab, di-*mentioned*. *I don't know. Maybe* pegawai tidur masa saya berucap... *[Ketawa]* Pasal saya nombor empat- *last*. Itu saja. Ada juga saya *mentioned* pasal Sabah, padi *to revive*. Itu dia ada jawablah, *last*. Akan tetapi, dia tidak *mentioned* Sabah. So, *I* nampak semua nama kena *mentioned*, saya punya nama *missing*. *That's why I raised up*. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Saya faham, Yang Berhormat, sebab saya ini boleh dikatakan lama di dalam Dewan ini. Bukan Dewan Negara, Dewan Rakyat- 32 tahun. Jadi, apabila nama saya tidak keluar lepas berucap satu jam itu, marah betul saya...
[Ketawa]

Jadi, Yang Berhormat Menteri, tengok baliklah. Tadi, saya ulang lagi kepada Menteri yang dahulu daripada ini mengatakan bahawa jangan tunggu Ahli-ahli Senator itu hantar surat. Terus hantar sahaja jawapan-jawapan kepada mereka supaya mereka pun rasa senang hati. Mungkin dia nak tunjuk kepada kawasan-kawasan kampung mereka, orang mereka, wakil mereka yang berucap dalam Dewan. Mungkin masuk *social media*. Nama Yang Berhormat pun ada masuk situ juga nanti. Jadi, hantarkan jawapan itu supaya mereka pun senang hati bahawa mereka berucap dalam Dewan, dan juga ada jawapan daripada pihak kementerian.

Jadi, soalan sama ada pegawai tidur atau tidak tidur itu, Yang Berhormat menyebut itu tadi, saya cukup yakin tidak tidur siang hari macam inilah. Tinggalnya, mungkin silap pandangan sebab masa melihat *Hansard* itu- panjang...

Datuk John Ambrose: [Bangun]

Tuan Yang di-Pertua: Duduk dulu, Yang Berhormat. Saya masih bercakap.

Datuk John Ambrose: Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Itu juga saya berpesanlah. Pesan saya ini janganlah Dewan ini kosong, oleh sebab Dewan Negara- Dewan Negara ini *Upper House*. Sepatutnya dihormati juga oleh pegawai-pegawai kerajaan. Jangan tunggu dekat pejabat. Duduk di belakang sana, senanglah hati Senator itu bercakap. Saya duduk di sini pun senang hati juga tengok ada pegawai kerajaan.

Jadi, itulah latar belakang kenapa kata “tidur” tadi. Bukan saya kata tidur ataupun- Yang Berhormat kata tidur, tetapi itulah, sebab tidak ada dalam Dewan. Jadi, kena *present* dalam Dewan untuk menghormati Dewan dan persidangan Dewan Negara ini. Terima kasih, Yang Berhormat.

Sekarang kita baru sampai ke Kementerian Kerja Raya. Sila, Yang Berhormat.

3.39 ptg.

Timbalan Menteri Kerja Raya [Dato’ Sri Haji Abdul Rahman bin Mohamad]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera, salam Malaysia Madani.

Tuan Yang di-Pertua, terlebih dahulu saya ingin mengambil kesempatan ini untuk mengucapkan setinggi penghargaan kepada 10 orang Ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam sesi perbahasan Kajian Separuh

Penggal Rancangan Malaysia Ke-12 yang menyentuh isu-isu di bawah Kementerian Kerja Raya (KKR).

■1540

Terima kasih atas keprihatinan Ahli-ahli Yang Berhormat Senator berkenaan isu-isu dan pandangan yang telah dibangkitkan. Saya akan menggunakan kesempatan ini dengan sebaik mungkin untuk memberi jawapan setiap persoalan dan cadangan-cadangan Ahli-ahli Yang Berhormat Senator tersebut. Saya mengambil positif atas segala saranan dan pandangan yang diajukan dan akan berusaha mengatasi segala kelemahan, kekurangan serta menambah baik kualiti serta perkhidmatan KKR selaras dengan aspirasi dan hasrat kerajaan.

Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat Senator, Kementerian Kerja Raya akan terus memberikan tumpuan dan mendukung penuh gagasan Kajian Separuh Penggal (KSP) Rancangan Malaysia Ke-12 ini yang bermatlamatkan Malaysia MADANI: Mampan, Sejahtera dan Berpendapatan Tinggi, seterusnya akan sentiasa berusaha untuk memperkemaskan strategi dan inisiatif untuk menjadi antara penggerak kepada pelengkap rancangan pembangunan lima tahun negara 2021-2025.

Justeru itu, KKR telah menggariskan fokus dan tumpuan dengan memberikan penekanan kepada dua aspek utama melalui inisiatif reformasi substantif sektor pembinaan negara iaitu:

- (i) memperkasakan ekonomi negara secara komprehensif dan holistik. KKR telah mencadangkan pelaksanaan *industrialised building system* (IBS), dan *building information modeling* (BIM) diperluaskan secara maksimum yang diwajibkan bagi projek perumahan awam dan swasta yang melibatkan projek perbandaran baharu- *new township project*. Bukan sahaja inisiatif ini akan mewujudkan peluang-peluang baharu dan nilai tambah dalam industri pembinaan serta komponen IBS, malah membantu meningkatkan peluang tenaga kerja mahir tempatan di negara ini. Serta mengurangkan kebergantungan kepada guna tenaga asing melalui pengukuhan kompetensi dan adaptasi teknologi; dan
- (ii) membangunkan masyarakat sejahtera melalui inisiatif-inisiatif yang dapat mengutamakan serta meningkatkan keselesaan dan keselamatan pengguna jalan raya dengan menaik taraf infrastruktur dan aset sedia ada yang boleh dilaksanakan dalam tempoh baki Rancangan Malaysia Ke-12 ini.

Tuan Yang di-Pertua, saya juga ingin berkongsi sedikit berita gembira berkenaan pencapaian Jabatan Kerja Raya Malaysia baru-baru ini telah mengharumkan nama negara apabila berjaya merangkul kejuaraan anugerah *World Summit on the Information Society (WSIS) Prizes 2023* di Geneva, Switzerland menerusi *i-Supervision 2.0* yang berupaya memantau projek pembinaan secara komprehensif menggunakan teknologi terkini seperti *Artificial Intelligence (AI)*, *Internet of Things (IoT)* serta *Augmented Reality (AR)* atau realiti terimbuh.

Tuan Yang di-Pertua, Ahli Yang Berhormat Senator Tan Sri Datuk Seri Panglima Anifah bin Aman @ Haniff Amman, Yang Berhormat Senator Puan Noorita binti Sual, Yang Berhormat Senator Datuk Judiet binti Fidilis @ Noraini binti Idris, Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose telah menyentuh berkenaan pelaksanaan Lebuhraya Pan Borneo.

Terlebih dahulu izinkan saya mengambil sedikit kesempatan waktu yang ada untuk menzahirkan rasa bersyukur, bertuah dan terujanya rakyat di bumi Borneo apabila Kebawah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dan Raja Permaisuri Agong, Paduka Anakanda serta keluarga diraja yang sudi mencemar duli walaupun terpaksa berpanas dan berhujan untuk menyantuni serta mendekati masyarakat di Sabah dan Sarawak sempena Program Kembara Kenali Borneo yang diilhamkan sendiri oleh Tuanku bermula pada 3 September 2023 hingga 13 September 2023, melibatkan perjalanan sejauh 2,154 kilometer yang bermula di Tawau, Sabah dan berakhir di Telok Melano, Sarawak.

Rakyat jelata begitu tersentuh hati dengan ketinggian keperibadian Tuanku sekeluarga yang begitu mesra dengan rakyat jelata dan kebijaksanaan Tuanku sekeluarga telah menzahirkan kesedaran kami sebagai rakyat Malaysia perlu menghargai keharmonian serta keamanan bagi menjamin kestabilan negara. Menjunjung kasih Tuanku, keprihatinan Tuanku sekeluarga yang sudi mengenali dan menyelami kepelbagaian adat resam, budaya serta warisan masyarakat di Sabah dan Sarawak telah menyuburkan lagi semangat perpaduan antara Semenanjung Malaysia, Sabah dan Sarawak.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator bagi Fasa 1 projek Lebuhraya Pan Borneo, dua daripada keseluruhan 11 buah pakej kerja iaitu pakej Telok Melano dan Sematan dan Bulatan Serian ke Simpang Pantu telah siap sepenuhnya. Manakala, status kemajuan pembinaan bagi baki sembilan buah pakej kerja dari Sematan ke Miri kini 97 peratus siap. Hampir keseluruhan jajaran akan siap pada Disember 2023 kecuali beberapa seksyen di Miri yang perlu direka bentuk semula dan hanya dapat disiapkan pada tahun 2026.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, pelaksanaan Projek Fasa 1 Lebuhraya Pan Borneo (LPB) Sabah dan anggaran jarak keseluruhan 706 kilometer

pula dibahagikan kepada 35 Pakej Kerja di mana sehingga kini 15 Pakej Kerja telah dibuat pelantikan kontraktor bagi tujuan kerja-kerja pembinaan di mana JKR Sabah bertindak sebagai pegawai penguasa bagi memantau pelaksanaan projek. Status kemajuan terkini bagi pakej kerja yang telah dimulakan iaitu 83 peratus akan siap pada awal 2025. Manakala status Pakej Kerja 9 yang melibatkan laluan dari Serusop ke Pituru pula masih di peringkat perolehan. Sehingga kini, pakej-pakej kerja berikut telah dibuka kepada pengguna jalan raya:

- (i) Pakej Kerja 5 Donggongan ke Papar telah siap pada 29 Ogos 2022;
- (ii) Pakej Kerja 27 Kampung Lot M ke Batu 32, Sandakan telah siap pada 18 November 2022; dan
- (iii) Pakej Kerja 15 Tawau ke Semporna telah siap pada 10 Ogos 2023.

Keseluruhan 16 Pakej Kerja akan dilaksanakan buat masa ini dengan kos RM10.84 bilion menggunakan peruntukan pembangunan (DE) sepenuhnya. Manakala bagi memastikan hasrat rakyat Sabah untuk menikmati infrastruktur jalan raya yang lebih baik tercapai, baki 19 Pakej Kerja Fasa 1(b) yang masih belum mula pembinaan akan dibiayai secara hibrid menggunakan peruntukan pembangunan dan melalui terbitan sukuk (bon) oleh DanaInfra Nasional Berhad, di mana jumlah pembiayaan akan dimuktamadkan selepas makmal pengurusan nilai bagi semua baki pakej kerja selesai.

Projek LPB Sabah Fasa 1(b) ini akan dibina dengan tempoh pembinaan selama lima tahun dan dijangka akan dimulakan seawal suku ke-empat tahun 2023, tertakluk kepada kelulusan Agensi Pusat.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, kementerian menyedari terdapat sedikit kelewatan kepada pelaksanaan Lebuhraya Pan Borneo Sabah ini. Antara punca kelewatan pelaksanaan projek ini merupakan cabaran daripada segi proses pengambilan balik tanah dan pengalihan utiliti. Situasi ini turut berlaku bukan sahaja untuk projek ini. Malah projek-projek kerajaan yang lain di seluruh negara namun dengan kerjasama erat di antara Kerajaan Persekutuan dan Kerajaan Negeri Sabah kesan kelewatan ini berjaya dikurangkan secara berperingkat mengikut jadual pelaksanaan projek.

■1550

Selain itu, wabak COVID-19 yang telah memberi kesan ke atas kemajuan kerja dan kos pembinaan LPB Sabah seperti mana projek-projek lain. Pertukaran kaedah pelaksanaan projek ini juga telah memberi impak yang signifikan kepada prestasi pembinaan dan perancangan susulan projek. Perubahan kaedah

pelaksanaan tersebut turut memberi kesan kepada pentadbiran projek, perubahan kontrak, menjejaskan kebajikan kakitangan-kakitangan yang terlibat dan keperluan penambahbaikan kapasiti dan kepakaran teknikal sedia ada.

Selain itu, hanya 16 buah daripada 35 buah pakej kerja diteruskan pembinaan. Manakala 19 buah pakej kerja terpaksa diteliti semula susulan daripada perubahan kaedah pelaksanaan tersebut. Sebagai langkah penambahbaikan, penyelarasan semula jadual pembinaan dilanjutkan masa ataupun *Extension of Time* (EoT) dilakukan bagi memastikan kelancaran dan kelangsungan projek dengan mengambil kira peningkatan harga bahan binaan di pasaran. Kerajaan turut mempertimbangkan permohonan perubahan harga tertakluk kepada kadar dan terma-terma yang ditetapkan.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Tan Sri Datuk Seri Panglima Anifah bin Aman @ Haniff Amman telah menyentuh isu berkenaan Pan-Borneo iaitu Pakej 6A, Persimpangan Lok Kawi-Kinarut, Pakej 15A Jalan Pesisir Tawau dan Pakej 27A Libaran Bypass sebagai pelengkap jaringan Lebuhraya Pan-Borneo.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, bagi tiga buah pakej tambahan seperti yang disebutkan, kementerian mengambil maklum berkenaan hasrat Kerajaan Negeri Sabah dan akan meneliti cadangan projek ini apabila dimohon semula oleh kerajaan negeri dalam *Rolling Plan* Rancangan Malaysia Kedua Belas yang akan datang dan akan dipertimbangkan untuk diangkat kepada agensi pusat untuk kelulusan tertakluk kepada kedudukan keutamaan projek dan ketersediaan agihan peruntukan pembangunan.

Ahli Yang Berhormat Datuk John Ambrose juga turut menyentuh berkenaan dengan kualiti pembinaan Projek Lebuhraya Pan-Borneo.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, reka bentuk dan spesifikasi lagi bagi Projek Lebuhraya Pan-Borneo adalah berpandukan pada garis panduan teknikal dan keperluan trafik yang telah diteliti pelbagai pihak profesional dan agensi bagi memastikan kualiti pembinaan menepati piawaian yang ditetapkan.

Bagi menambah baik aspek pemantauan pelaksanaan projek, kementerian ini melalui JKR Sabah dan Sarawak sebagai pegawai penguasa projek selain sentiasa memantau kerja-kerja kontraktor di tapak pembinaan mengikut garis panduan yang telah ditetapkan. Di samping mesyuarat pemantauan berkala yang diadakan di pelbagai peringkat dengan kerjasama agensi-agensi berkaitan pihak perunding dan kontraktor di tapak projek, langkah-langkah penambahbaikan terus dilaksanakan bagi memastikan pemantauan yang berkesan sepanjang tempoh pembinaan Projek LPB Sabah dan Sarawak ini.

Ahli Yang Berhormat Senator Tuan Roderick Wong Siew Lead telah menyentuh berkenaan dengan kedudukan *P-turn* di Pekan Jakar di dalam Lebuhraya Pan-Borneo.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, sukacita dimaklumkan bahawa kementerian ini melalui JKR Sarawak selaku pegawai penguasa projek kini dalam proses pembinaan *P-turn* tambahan untuk masuk ke Pekan Jakar, Sarikei. *P-turn* di tersebut akan memudahkan pengguna jalan raya dari Meruton, Marudu dan Saratok untuk terus masuk ke Pekan Jakar.

Ini Tuan Yang di-Pertua sangat *familiar* pekan-pekan ini. Saya tidak perasan sangat, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Kita orang Sarawak tersenyum bila dengar *pronunciation* itu. Akan tetapi, tidak apalah sebab kita pun dengar orang Kelantan, payah juga orang Terengganu. Nama saya pun jadi 'Wang' di Terengganu... *[Ketawa]*

Tidak apa, sila Yang Berhormat.

Dato' Sri Haji Abdul Rahman bin Mohamad: Saya dapat rasa Tuan Yang di-Pertua memang *pronunciation* itu memang agak silaplah apabila nama-nama di Sabah dan Sarawak ini...

Tuan Yang di-Pertua: Jalan-jalan itu tadi daripada Melano, Yang Berhormat.

Dato' Sri Haji Abdul Rahman bin Mohamad: Jalan-jalan...

Tuan Yang di-Pertua: Melano.

Dato' Sri Haji Abdul Rahman bin Mohamad: Melano.

Tuan Yang di-Pertua: Akan tetapi, orang sebut Orang Melano ini "Orang Melanau." Akan tetapi, jalan itu nama Melano... *[Ketawa]*

Dato' Sri Haji Abdul Rahman bin Mohamad: Tidak apa. Saya akan cubalah ke Sarawak belajar bahasa yang digunakan oleh orang Sarawak. Akan tetapi, Tuan Yang di-Pertua pun boleh ajar saya rasalah sebab itu saya senyum apabila saya menyebut perkataan-perkataan tersebut kerana saya dapat keyakinan memang tidak tepat bahasa yang saya gunakan. Nanti saya jumpa Tuan Yang di-Pertua lah.

Bagi- saya teruskan, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Dato' Sri Haji Abdul Rahman bin Mohamad: Bagi Lebuhraya Koridor Utara (NCH), Ahli Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang yang telah membangkitkan isu berkenaan kesesakan lalu lintas luar biasa bermula dari Seberang Jaya, Jambatan Pulau Pinang dan kawasan sekitarnya. Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati ada dalam Dewan?

Datin Hajah Ros Suryati binti Alang: Ada.

Dato' Sri Haji Abdul Rahman bin Mohamad: Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, Tuan Yang di-Pertua, sebenarnya saya tanya itu saya hendak

tahu, Tuan Yang di-Pertua pun dapat tahu dia ada atau tidak ada dalam Dewan...
[Ketawa].

Akan tetapi, Pan-Borneo saya terpaksa teruskan tadi walaupun Yang Berhormat Tan Sri Hanifah tidak ada kerana kepentingan masyarakat di Sabah. Akan tetapi, spesifik ini kadang-kadang saya terpaksa tanya. Kalau tidak ada, saya *skip* sebab dia tidak ada duduk dalam Dewan, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Tidak apa Yang Berhormat. Di dalam Dewan Negara ini lain kita. Dewan Rakyat itu kalau tidak ada, tidak payah jawab tetapi di sini boleh jawab.

Dato' Sri Haji Abdul Rahman bin Mohamad: Boleh jawab, ya? Okey, terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Yang Berhormat Senator membangkitkan berkenaan kesesakan lalu lintas biasa bermula di Seberang Jaya, Jambatan Pulau Pinang dan kawasan sekitarnya.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, kerajaan menyedari isu kesesakan yang dihadapi oleh pengguna di Seberang Jaya. Malahan saya juga pernah melalui kawasan ini dan memahami isu yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator.

Oleh itu, tindakan jangka pendek berikut telah diambil bagi mengurangkan kesesakan di laluan antara Juru-Sungai Dua iaitu pertama, penambahan jumlah lorong di lokasi tertentu di antara Juru-Sungai Dua daripada tiga buah lorong kepada empat buah lorong sehala dengan menandakan semula garisan jalan bagi menambah kapasiti lebuh raya.

Kedua, memasang *New Jersey Barrier* (NJB) dengan izin, bagi mengurangkan konflik atau masalah pertembungan *weaving*, pergerakan kenderaan dari jalan susur masuk ke laluan utama supaya pergerakan kenderaan lebih lancar.

Ketiga, penggunaan lebuh raya yang menuju ke Perai, Butterworth mempunyai pilihan untuk menggunakan Lebuhraya Lingkaran Luar Butterworth (LLB) bagi mengelakkan kesesakan di jajaran lebuh raya antara Sungai Dua ke Perai.

Keempat, pengguna jalan raya dari selatan Pulau Pinang, Kedah dan Perak mempunyai pilihan untuk menggunakan Jambatan Sultan Abdul Halim Muadzam Shah untuk ke Lapangan Terbang Antarabangsa Pulau Pinang.

Kelima, menghebahkan maklumat kepada pengguna lebuh raya menerusi media sosial elektronik, *variable message signboard* mengenai situasi semasa keadaan trafik supaya pengguna dapat merancang perjalanan.

Selain itu, pengguna bahu jalan sedia ada dari Bukit Tambun ke Juru arah utara sebagai lorong tambahan *SmartLane* telah dilaksanakan pada musim perayaan untuk meningkatkan kapasiti laluan berkenaan dan melancarkan

pergerakan trafik. Cadangan pengiktirafan *SmartLane* di lokasi yang sama secara harian masih lagi dalam peningkatan kajian LLM, Polis Diraja Malaysia dan syarikat konsesi.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, bagi tindakan jangka panjang pula, pihak kerajaan telah merancang cadangan Lebuhraya Koridor Utara (NCH) iaitu bermula dari Cangkat Jering. Sambungan dari Lebuhraya Pesisiran Pantai Barat (WCE) dan berakhir di Padang Besar, Perlis sepanjang 270.6 kilometer yang akan menyediakan *bypass* dari Juru ke Sungai Dua untuk menyuraikan trafik dengan mengasingkan antara trafik ke Utara dan Selatan dengan trafik setempat.

■1600

Bagi cadangan Lebuhraya Koridor Utara (NCH) ini, Unit Kerjasama Awam Swasta (UKAS), Jabatan Perdana Menteri telah mempelawa *tender request for proposal* bagi cadangan Lebuhraya NCH pada 16 Mac 2023. Tarikh tutup pelawaan tender adalah pada 25 Oktober 2023. Proses penilaian dijangka mengambil masa selama dua bulan. Pihak kerajaan akan melaksanakan penilaian terhadap RFP yang dikemukakan oleh pihak pembida bagi memilih pembida yang berjaya. Pelaksanaan projek cadangan Lebuhraya NCH ini akan dimulakan selepas rundingan dengan pembida yang berjaya, yang dimuktamadkan dan surat niat kepada pembida berjaya dijangka akan dikeluarkan pihak UKAS pada Januari 2024.

Ahli Yang Berhormat Senator Tuan Nik Mohamad Abduh bin Nik Abdul Aziz, tahniah baru dilantik sebagai Senator- telah menyentuh berkenaan dengan Lebuhraya CSR.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, Kerajaan Persekutuan melalui Kementerian Kerja Raya komited untuk memastikan pembangunan infrastruktur seperti projek *Central Spine Road* (CSR) berjalan dengan lancar sepertimana yang dirancang, seterusnya memberi manfaat kepada pengguna LTU serta penduduk setempat.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, *Central-Spine Road* yang kini dikenali sebagai Lingkaran Tengah Utama (LTU), kita tidak gunakan lagi CSR, telah mendapat perkenan dan dititahkan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dan telah diwartakan pada Oktober 2022. Status kemajuan fizikal sehingga 15 September 2023, iaitu 57.22 peratus sebenar, berbanding 57.64 peratus jadual.

Bagi negeri Kelantan, terdapat 10 buah kontrak di mana dua di peringkat perolehan, tujuh di peringkat pembinaan dan satu telah siap. Manakala bagi negeri Pahang pula, terdapat 16 buah kontrak kerja. Tujuh di peringkat pembinaan dan sembilan telah siap. Kos keseluruhan projek LTU adalah sebanyak RM7.7 bilion, LTU dijangka dapat disiapkan dan digunakan sepenuhnya oleh orang awam pada 2026.

Ahli Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim...

Tuan Nik Mohamad Abduh bin Nik Abdul Aziz: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Kalau boleh, terima kasih Yang Berhormat. Lebuhraya Lingkaran Tengah Utama (LTU), nama baru ini, saya hendak ucap terima kasih kerana saya sendiri pun semakin hari semakin rasa dekat Kuala Lumpur-Kota Bharu, sebab daripada pakej, dibuka satu demi satu. Terima kasih.

Antara yang menarik berkaitan dengan lebuhraya ini, ia sama dengan Lebuhraya Pan Borneo tadi iaitu lebuhraya tanpa tol. Soalan saya kalau boleh, ada tak rancangan daripada pihak kerajaan, lebuhraya tanpa tol selepas dua yang panjang ini? Sebab ia dinanti oleh rakyat yang tidak mahu dengar sudah fasal tol. Kedua, Lebuhraya LTU ini disepadukan dengan Lebuhraya Kota Bharu-Kuala Krai. Kalau boleh, saya hendak sedikit penjelasan perkembangan Lebuhraya Kota Bharu-Kuala Krai, kalau dapat. Terima kasih.

*[Timbalan Yang di-Pertua **mempengerusikan Mesyuarat**]*

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri. Boleh setuju?

Dato' Sri Abdul Rahman bin Mohamad: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Setakat ini, daripada segi keputusan tanpa tol sememangnya kita ada membuat kajian. Ini adalah kerana di Pan Borneo seperti LTU ini, Pan Borneo dan LTU sememangnya rakyat seronok. Akan tetapi kita juga mengambil kira kos *maintenance* yang berlaku sepanjang masa. Kalau di bawah konsesi yang punyai tol, sudah pasti sentiasa *maintenancenya* agak baik. Akan tetapi kita yang di LTU, dan Pan Borneo, kita hendak melihat jangka masa panjang. Oleh sebab itu spesifikasi yang kita bina adalah meliputi lebih kurang dalam 60 tan beratan.

Akan tetapi kita dimaklumkan di negara kita, ada yang sudah membawa kenderaan lebih daripada 100 tan sebab jalan itu sentiasa gelombang. Kalau kita melihat sekarang ini, kalau kita tengok umpamanya di LTU sendiri yang sudah banyak *portion* yang sudah siap pun sudah mula bergelombang. Akan tetapi masih di bawah *maintenance* dan akan dibaiki oleh pihak- bukan *maintenance*, di bawah tempoh kecacatan. Ini bermakna di dalam tempoh kecacatan, sebelum dia serah projek sepenuhnya, dia terpaksa baiki projek tersebut.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator Tuan Nik Mohamad Abduh, status terkini projek pembinaan Lebuhraya Kota Bharu-Kuala Krai, kita sudah 49.07 peratus unjuran. Sebenar 48.74 peratus. Ini bermakna kelewatan lebih kurang 1.15 peratus kelewatannya. Ini bermakna mungkin disebabkan beberapa perkara. Sudah pasti akan berlaku kelewatan. *Insyallah*, kita sentiasa mengkaji sebenarnya daripada *highways* yang patut kita laksanakan yang panjang-panjang lagi,

sebagaimana jawapan sebentar tadi, kita sebenarnya banyak masalah trafik yang mungkin rakyat negara kita bertambah maju dan mempunyai banyak kenderaan.

Saya pernah pada dua tahun sudah, saya melihat pendaftaran kenderaan di negeri Selangor dalam masa satu bulan, dua pusingan *numbers*. Ini bermakna begitu hebatnya rakyat Madani mempunyai kelebihan tersebut. Sudah pasti mana-mana negara ramai yang senang dan ramai yang susah. Akan tetapi dalam suasana itu, itulah *rolling numbers* pada Selangor sahaja dua pusingan dalam masa sebulan. Dua tahun sudah, saya melihat sebab saya hendak berbahas tentang kenderaan, saya tengok masa itu.

Itulah sebenarnya apa yang berlaku. Saya percaya pakej-pakej yang lain dalam radar, dalam landasan, *track* yang betul. Ini bermakna tidak ada sangat yang berkelewatan. Satu antara lima persen itu sudah pasti berlaku. Ada yang cepat, bukan sahaja yang lambat. Ada juga yang cepat.

Tuan Yang di-Pertua dan Yang Berhormat Senator Nik Mohamad Abduh, saya teruskan hujah saya. Ahli Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim membangkitkan perihal berkaitan pemantauan projek sakit termasuk melantik kontraktor serta cadangan, kewujudan *dashboard* untuk memantau projek oleh orang awam.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, beberapa garis panduan dan peraturan telah ditetapkan di peringkat kementerian, jabatan, agensi serta terma-terma syarat kontrak yang jelas bagi menangani isu tersebut, bermula di peringkat tapak projek, pasukan projek akan melaksanakan pemantauan lebih rapi sekiranya prestasi pelaksanaan projek mula menunjukkan kelewatan tanpa justifikasi yang munasabah.

Sekiranya masih berlarutan, jawatankuasa di peringkat jabatan agensi akan mengambil tindakan lanjut. Seterusnya, kementerian akan dilibatkan bagi melaksanakan intervensi dan mencari kaedah penyelesaian kepada punca kelewatan pelaksanaan projek tersebut.

Tuan Yang di-Pertua, saya minta izin sedikit lagi, saya *landing*. Oleh sebab masa sudah habis, saya *landing* untuk...

Timbalan Yang di-Pertua: Silakan. Dua minit boleh?

■1610

Dato' Sri Abdul Rahman bin Mohamad: Boleh, *insya-Allah*. Walau bagaimanapun, sekiranya semua langkah tersebut tidak berjaya atau kontraktor tersebut masih gagal untuk membaiki prestasi kerja mereka, kementerian tidak akan teragak-agak untuk mengambil tindakan tegas termasuk menamatkan perkhidmatan kontraktor yang berkaitan dan segera mencari lain kaedah menyiapkan projek tersebut.

Justeru, bagi memastikan pemilihan syarikat kontraktor yang dilantik mampu untuk melaksanakan projek, kriteria-kriteria kelayakan yang ditetapkan adalah berpandukan kepada Pekeliling Perbendaharaan Malaysia dan tatacara kewangan kerajaan yang dikuatkuasakan. Hanya kontraktor yang berkelayakan dan berkeupayaan daripada segi teknikal serta kewangan sahaja yang akan dipelawa menyertai tender.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, Kementerian Kerja Raya melalui Jabatan Kerja Raya Malaysia sentiasa komited melaksanakan pemantauan ke atas pelaksanaan projek-projek bawah seliaan kementerian ini dengan mengguna pakai sistem sedia ada antaranya seperti Sistem SKALA. Ia merupakan satu aplikasi pemantauan projek bagi kategori kerja yang dilaksanakan oleh Jabatan Kerja Raya. Sistem ini telah pun dibangunkan secara dalaman bagi tujuan menjana laporan projek serta melaksanakan pemantauan dan kawalan ke atas projek yang dijalankan oleh Jabatan Kerja Raya, sekali gus menyedia dan menyalurkan pelaporan kepada pemegang taruh bagi membantu membuat keputusan secara masa nyata- *the real-time*.

KKR sentiasa mengalu-alukan pandangan dan saranan dalam mempertimbangkan mekanisme sedia ada pemantauan pelaksanaan projek-projek dalam pembinaan. KKR akan memperhalus saranan yang dikemukakan oleh Ahli Yang Berhormat berhubung cadangan mewujudkan satu sistem pemantauan atau *dashboard* yang boleh diakses oleh orang awam bagi memantau secara terus prestasi pelaksanaan mana-mana projek di bawah seliaan KKR tertakluk kepada tatacara pengurusan Dokumen Terperingkat. Pihak kementerian sentiasa melaksanakan pelbagai usaha dan inisiatif dalam memastikan pelaksanaan projek dapat disiapkan dalam tempoh yang telah ditetapkan dan seterusnya bermanfaat kepada rakyat negara.

Tuan Yang di-Pertua, Kementerian Kerja Raya mengambil maklum segala setiap isu, pandangan, permasalahan yang diajukan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat. Kita sentiasa berusaha dan komited untuk mengambil tindakan terhadap permasalahan yang berlaku.

Di kesempatan ini, saya mengucapkan setinggi-tinggi penghargaan kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri...

Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff: Tuan Yang di-Pertua...

Dato' Sri Abdul Rahman bin Mohamad: Dato' Seri Anwar bin Ibrahim yang telah membentangkan...

Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff: Sebelum...

Timbalan Yang di-Pertua: Masa dah habis Dr. Wan Martina.

Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff: Sebab saya- tak ada lagi jawapan pada soalan saya. Jadi saya mohon jawapan pada soalan saya berkenaan dengan jalan raya di pembangunan Tunjong, Kota Bharu yang boleh menyebabkan kesesakan lalu lintas apabila siapnya nanti bangunan Persekutuan di situ. Jadi saya mohon penjelasan kerana masih belum ada jawapan. Kalau tak sempat jawab di sini, saya mohon jawapan bertulis.

Timbalan Yang di-Pertua: Jawapan bertulis. Dia dah minta.

Dato' Sri Abdul Rahman bin Mohamad: Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat tak sabar, sedikit lagi saya nak meneruskan- sebenarnya nak menghabiskan sebagaimana petua yang diberikan oleh Tuan Yang di-Pertua sebentar tadi.

Saya nak mengucapkan terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri Dato' Seri Anwar bin Ibrahim yang telah membentangkan Kajian Separuh Penggal (KSP) Rancangan Malaysia Kedua Belas yang turut menyentuh peranan yang dimainkan oleh Kementerian Kerja Raya.

KKR akan menggalas tanggungjawab dan memberikan jaminan bahawa segala amanah yang telah diberikan kepada kami. Ia akan dilaksanakan dengan jayanya bagi matlamat memperkasa rakyat, agenda pembangunan serta pertumbuhan ekonomi sebagaimana yang dinyatakan oleh Yang Berhormat Senator Nik Abduh sebentar tadi, negara akan tercapai dengan selaras dan semangat Malaysia Madani.

Dengan itu sebenarnya, saya ingin memberitahu kepada Tuan Yang di-Pertua, saya ini- yang baru dibuat petua oleh Tuan Yang di-Pertua sebentar tadi, saya akan menjawab segala yang dibangkitkan oleh- yang tak sempat saya jawab, saya akan jawab secara bertulis.

Kepada Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff, telah menyentuh isu beberapa projek di negeri Kelantan. Saya akan menjawab juga apa yang dibangkitkan berhubung kait dengan menaik taraf Jalan FT- mungkin yang inilah *kut*.

Kedua, menaik taraf laluan D110 dari Tiong ke Pasir Tumboh. Ketiga, berkenaan pembinaan Jambatan Tak Bai- betul sebut? "Tak Bai." Tadi, Tuan Yang di-Pertua saya sebut Sarawak, rupanya banyak salah dia kata...

Timbalan Yang di-Pertua: Saya dengar ucapan itu betul.

Dato' Sri Abdul Rahman bin Mohamad: Betul ya.

Timbalan Yang di-Pertua: Tak Bai.

Dato' Sri Abdul Rahman bin Mohamad: Tak Bai.

Timbalan Yang di-Pertua: Akan tetapi Yang Berhormat dah lebih masa...
[Ketawa] Jadi kita faham sebenarnya Yang Berhormat Timbalan Menteri akan menjawab bertulis.

Dato' Sri Abdul Rahman bin Mohamad: Kalau itu tak beri, tak ikut petua Tuan Yang di-Pertua, saya duduk. Maknanya saya dah *landing* dah sebenarnya tetapi saya ikut Tuan Yang di-Pertua dia kata, setelah akhirnya menyebut nama-nama yang membangkitkan dalam Dewan, dia kata. Ini saya nak sebutkan satu-satu ini.

Yang Berhormat Senator ...

Timbalan Yang di-Pertua: Sebut nama cukup Yang Berhormat. Tak payah nak sebutkan projek sekali.

Dato' Sri Abdul Rahman bin Mohamad: Okey. Oh, sebut nama sahaja ya.

Timbalan Yang di-Pertua: Nama cukup Yang Berhormat.

Dato' Sri Abdul Rahman bin Mohamad: Yang Berhormat Senator Tuan Abun Sui Anyit, ada sini? Okey. Saya akan jawab secara bertulis. Itu sahajalah namanya yang ada. Jadi dengan ini, sekian sahaja ucapan saya, penggulungan saya Tuan Yang di-Pertua.

Puan Noorita binti Sual: Tuan Yang di-Pertua, saya rasa saya ada soalan yang saya bangkitkan tentang sistem telaga tiub sekolah yang...

Dato' Sri Abdul Rahman bin Mohamad: Ya. Nanti saya jawab bertulis, saya semak semula.

Puan Noorita binti Sual: Terima kasih.

Dato' Sri Abdul Rahman bin Mohamad: Mungkin tak sempat pegawai saya tulis dalam ini agaknya. Pegawai saya sudah pasti tidak tidur. Memang saya kenal pasti sebenarnya pegawai saya tidak tidur.

Jadi terima kisah Tuan Yang di-Pertua. Apa yang baik daripada Allah SWT, yang lemah daripada diri saya. *Wabillahirtaufiq walhidayah, wassalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh... [Tepuk]*

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih. Sebelum saya menjemput Yang Berhormat Timbalan Menteri Dalam Negeri menjawab, bagi pihak Kementerian Dalam Negeri. Masa 30 minit ya. Bagi peluanglah kepada kementerian-kementerian yang lain untuk menghabiskan juga.

Baik, saya jemput Yang Berhormat Timbalan Menteri Dalam Negeri.

4.17 ptg.

Timbalan Menteri Dalam Negeri [Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah]: *Insya-Allah...[Ketawa] Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Salam sejahtera, salam Malaysia Madani.

Tuan Yang di-Pertua, saya mengucapkan terima kasih kepada 15 orang Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam sesi perbahasan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12 di Dewan yang mulia ini yang antara lain telah menyentuh 23 isu berkaitan dengan Kementerian Dalam Negeri serta jabatan dan agensi-agensi di bawahnya.

Sesi penggulungan saya untuk lebih tersusun, saya akan bahagikan kepada tiga kluster. Pertama, berkaitan dengan isu keselamatan dan ketenteraman awam. Kedua ialah imigresen dan yang ketiga ialah warganegara.

Tuan Yang di-Pertua, saya akan mulakan ucapan ini dengan menjawab kenyataan yang dibuat oleh Yang Berhormat Senator Datuk Razali bin Idris- dia tak ada tetapi penting isu ini, saya nak jawab.

Berhubung dengan garis panduan yang jelas berkaitan isu 3R. Saya telah tegaskan sebelum ini ketika ucapan penggulungan saya di Dewan Rakyat minggu lalu. Saya nak nyatakan bahawa, kerajaan tidak pernah menafikan hak dan kebebasan bersuara rakyat. Namun begitu, kebebasan mestilah berlandaskan Perlembagaan dan peraturan serta undang-undang yang ada. Apa yang boleh dan tidak boleh kita suarakan sesuatu perkara telah jelas digariskan dalam perundangan sedia ada seperti dalam Akta Hasutan 1948 dan juga Kanun Keseksaan.

Namun begitu, saya sekali lagi nyatakan bahawa kerajaan bersedia untuk memberikan penjelasan yang lebih terperinci kepada mana-mana pihak, mana-mana NGO, mana-mana parti politik berkaitan dengan perkara ini. Maknanya, kebebasan bersuara bukanlah membolehkan kita bercakap apa sahaja hingga melanggar undang-undang yang ada. Ini saya nak jelaskan.

Namun, saya nak beri sedikit apa yang ada dalam Akta Hasutan 1948, iaitu Akta 15. *“Sebarang perbuatan atau kenyataan yang mempunyai kecenderungan menghasut merupakan satu kesalahan”*.

■1620

Ini seksyen 3, Akta 15 menyenaraikan *inter alia*- satu, bagi mendatangkan kebencian atau penghinaan atau bagi membangkitkan perasaan tidak setia kepada mana-mana raja atau kerajaan. Kedua, bagi mengembangkan perasaan niat jahat dan permusuhan antara kaum atau golongan penduduk yang berlainan di Malaysia.

Ini antara kandungan dan banyak lagi perkara-perkara termaktub dalam ini, jika dibaca dan diteliti. Saya yakin pihak di sebelah sana mempunyai kepakaran dalam bidang undang-undang boleh mentafsir dengan jelas. Jadi, sepatutnya tidak berbangkit isu apa yang boleh dan apa tidak boleh, Tuan Yang di-Pertua, kerana ia terkandung dalam akta ini.

Seterusnya saya akan menjawab isu berkaitan dengan naik taraf fasiliti dan juga infrastruktur di bawah seliaan Kementerian Dalam Negeri dan agensi-agensi di bawah KDN.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai, Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim, Kementerian Dalam Negeri terus berusaha untuk memperkasa kawalan keselamatan sempadan khususnya di Sabah dan Sarawak.

Untuk itu, Kementerian Dalam Negeri telah diluluskan dengan peruntukan di bawah RP3 RMKe-12 bagi projek baharu pembinaan lapan pos kawalan keselamatan Pasukan Gerakan Am (PGA), iaitu satu di Sabah dan tujuh di Sarawak, dengan kos keseluruhan projek iaitu RM30 juta dan peruntukan bagi tahun 2023 adalah sebanyak RM4 juta.

Kementerian Ekonomi telah meluluskan peruntukan pada 8 Jun 2023 bagi pembangunan kawasan-kawasan sempadan Sabah dan Sarawak seperti berikut:

- (i) menaik taraf pos atau premis dan perolehan kelengkapan bagi Briged Sabah dan Briged Sarawak dengan kos sebanyak RM13.8 juta dan RM38 juta;
- (ii) sistem solar dan pendawai elektrik bagi pos PGA Sarawak dengan kos sebanyak RM1.2 juta; dan
- (iii) program *Forward Operating Base* (FOB) kawalan keselamatan sempadan Briged Sarawak (PGA) dengan kos sebanyak RM2.6 juta.

KDN sentiasa peka dan mengambil inisiatif dengan perpindahan ibu kota Indonesia dari Jakarta ke Kalimantan seperti yang turut disuarakan oleh Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai. Suka saya maklumkan di sini bahawa tahap kawalan keselamatan di sempadan Sabah dan Sarawak khususnya bersempadan dengan Kalimantan sentiasa berada pada tahap maksimum, terkawal melalui penempatan pos-pos kawalan keselamatan di sepanjang sempadan Sabah dan Sarawak dan Kalimantan yang terdiri daripada 73 pos kawalan di bawah Pasukan Gerakan Am (PGA) dan sejumlah perjawatan PGA mengikut waran perjawatan tidak termasuk pegawai awam merupakan sebanyak 3,310 perjawatan di Sabah dan 2,048 perjawatan di Sarawak.

Dalam memastikan tahap kawalan keselamatan sempadan Sabah dan Sarawak dan Kalimantan sentiasa berada pada tahap maksimum, PDRM selain daripada usaha-usaha meningkatkan kelengkapan, turut menjalankan operasi secara berterusan, umpamanya operasi Op Taring, Op Awas dan Op Batas.

Selain daripada itu, KDN juga telah diluluskan peruntukan bagi tahun 2023 bagi projek sedia ada iaitu pembinaan Pos Poirgon, Kalabakan sebanyak RM1 juta di bawah ESSCOM yang akan dioperasikan oleh PGA dan telah siap pembinaannya.

Saya juga ingin menyatakan bahawa pada 8 Jun 2023, Kementerian Ekonomi juga telah meluluskan sebanyak RM43 juta untuk menaik taraf dan perolehan peralatan terhadap pos-pos PGA di sempadan utara, Sabah dan Sarawak. Pembangunan sempadan Sabah dan Sarawak dan utara Semenanjung Malaysia sebagaimana boleh dilihat dalam butiran dalam buku yang dibentangkan oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri sebelum ini.

Tambahan daripada itu, KDN juga telah diluluskan dengan waran peruntukan tambahan sebanyak RM200 juta seperti diumumkan oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri pada 15 Julai 2023 melalui program Cakna Madani di PGA Kulim yang turut melibatkan kerja-kerja naik taraf dan pembaikan infrastruktur serta perolehan peralatan kompeni dan pos PGA berjumlah RM45 juta.

Bagi projek pembinaan kompleks maritim negeri Kelantan yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff, projek pembinaan kompleks maritim Agensi Penguatkuasaan Maritim Malaysia (APMM) di Kelantan di sekitar Muara Tok Bali, Kelantan telah diluluskan dalam *Rolling Plan* Pertama (RP1) RMKe-12 pada tahun 2021 yang melibatkan fasa perolehan tanah.

Status terkini ialah proses permohonan telah diangkat kepada Kerajaan Negeri Kelantan untuk tindakan selanjutnya dan dijangka akan dapat diselesaikan pembayaran pada tahun ini juga. Bagi memastikan kesinambungan terhadap projek ini, APMM telah mengemukakan permohonan projek bagi fasa pembinaan di bawah RP4 Rancangan Malaysia Ke-12 bagi tahun 2024.

Untuk projek pembinaan Ibu Pejabat Polis Kontinjen Kelantan yang telah diluluskan di bawah RP3 Rancangan Malaysia Ke-12 bagi tahun 2023 yang akan dibina di atas tapak tanah lot PT 1723, Mukim Pendek, Jajahan Kota Bharu, Kelantan, tapak seluas 19.8 ekar bagi pembinaan baharu IPK Kelantan dan juga kemudahan lain di bawah Kerajaan Negeri Kelantan pada masa ini sedang di peringkat penyediaan *brief*, juga skop projek. Bermakna dalam peringkat pelaksanaan.

Tuan Yang di-Pertua, bagi menjawab pertanyaan jawapan Yang Berhormat Senator Tuan Abun Sui Anyit berkaitan pembaikan Ibu Pejabat Polis Daerah Belaga, permohonan pembinaan IPD Belaga, Sarawak telah diluluskan pelaksanaan dalam RP2 Rancangan Malaysia Ke-12 dengan kos projek berjumlah RM89.8 juta. Projek ini dilaksanakan oleh Jabatan Kerja Raya Malaysia. Status terkini projek adalah dalam proses pelantikan perunding dan tender dijangka akan terlaksana pada Mac 2024.

Menjawab pertanyaan Yang Berhormat Senator Tuan Haji Aziz bin Ariffin dan Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim berkaitan penggunaan aset dan teknologi terkini untuk mengawal sempadan.

Kementerian Dalam Negeri melalui APMM telah mengguna pakai teknologi terkini yang berkemampuan untuk berhadapan dengan pelbagai bentuk ancaman keselamatan sempadan maritim. Antaranya seperti berikut- sistem Pengawasan Laut (SWA SLA) bagi pengawasan keselamatan zon maritim Malaysia; Sistem Cospas-Sarsat bagi membantu operasi CARILAMAT maritim dan beberapa lagi teknologi-teknologi lain yang tidak dapat saya sebutkan di sini.

Selain daripada itu, PGA sedang merancang penggunaan teknologi dalam membuat kawalan risikan keselamatan di kawasan operasi.

Untuk makluman, PGA telah diluluskan peruntukan perolehan aset dan teknologi di bawah RP1 Rancangan Malaysia Ke-12 yang melibatkan teknologi dron dan radar dengan jumlah sebanyak RM19.5 juta.

ESSCOM juga telah diluluskan dengan peruntukan bagi tujuan perolehan aset taktikal iaitu *floating boats* di Sungai Aji Kuning, Pulau Sebatik di bawah RP3 Rancangan Malaysia Ke-12 bagi tahun 2023. Cadangan perolehan bot laju untuk ditempatkan di lokasi-lokasi strategik di sekitar persisiran dan perairan Tawau juga telah dikemukakan bagi mendapatkan peruntukan pembangunan di bawah RP4 Rancangan Malaysia Ke-12 bagi tahun hadapan iaitu tahun 2024.

Penggunaan teknologi dan perolehan aset keselamatan tersebut dapat memperkukuhkan lagi kawalan sempadan negara bagi memastikan operasi-operasi keselamatan, rondaan dan tindakan penguatkuasaan dilaksanakan secara optimum. Perolehan ini juga akan dapat memperkasa kewujudan pos kawalan sempadan yang sedia ada dengan inisiatif penambahbaikan aset-aset terkini di sempadan perairan negara.

Masih berkisar soal keselamatan sempadan, Tuan Yang di-Pertua. Seperti yang dinyatakan oleh Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Azhar Ahmad, Pasukan Polis Marin (PPM) sentiasa bertindak proaktif dalam memastikan kesiapsiagaan Pasukan Polis Marin bagi memelihara keselamatan dan kedaulatan negara daripada ancaman anasir-anasir yang boleh menggugat keamanan dan kesejahteraan negara.

Perancangan dan strategi yang telah dibuat merangkumi penambahbaikan dalam aspek pembangunan fizikal dan bukan fizikal, seperti cadangan pembinaan markas operasi Pasukan Polis Marin di seluruh negara dan perolehan aset-aset yang mempunyai keupayaan optimum dalam menjalankan penugasan seperti Ops Taring Gelora dan Ops Taring Gelora Khas dan operasi-operasi bersepadu bersama dengan pasukan-pasukan sahabat *inter* dan juga *intra* agensi.

■1630

Melalui Rancangan Malaysia Ke-12, Pasukan Polis Marin melalui KDN telah mengemukakan sebanyak 11 permohonan fizikal markas operasi PPM ini dari Semenanjung Malaysia hingga Sabah dan Sarawak. Setakat ini, tiga projek telah mendapat kelulusan iaitu seperti markas operasi di Muar, Johor; markas operasi di Tok Bali, Kelantan dan sebagainya. Antaranya sebanyak 12 projek bukan fizikal seperti perolehan aset, bot rondaan, penggantian 214 unit enjin bot dan pelbagai aset lain yang saya rasa tidak wajar saya sebut di sini, sedang dilakukan.

Berdasarkan apa yang saya sebutkan di sini, jelas bahawa komitmen KDN dan PDRM dalam memastikan keamanan dan kedaulatan negara sentiasa terpelihara. Kita dari semasa ke semasa tetap meningkatkan keupayaan kita berasaskan dengan perkembangan teknologi dan juga ancaman yang berada di hadapan kita.

Tuan Yang di-Pertua, dalam mengukuhkan kawalan keselamatan di sempadan negara ini, KDN juga melaksanakan kajian bagi membangunkan Sistem Kawalan Sempadan Negara atau *National Border Control System* (NBCS). Pembangunan sistem NBCS yang dicadangkan ini akan dilengkapi dengan sistem pengawasan terkini dan teknologi kecerdasan buatan atau *artificial intelligence* (AI). Ia bagi membolehkan operasi tanpa pengawasan, proses pintar, kemudahan penyebaran dan pengawalan sepanjang masa untuk melindungi sempadan darat dan juga Maritim Malaysia demi keamanan, kestabilan dan kedaulatan negara. Pelaksanaan AI akan membolehkan pengesanan objek, pengurangan penggera palsu dan menyokong dalam membuat keputusan untuk meningkatkan kecekapan keseluruhan kawalan sempadan negara kita.

Berhubung dengan pembesaran Pos Sempadan Wang Kelian yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Tuan Seruandi bin Saad. Pada 8 Jun 2023, Kementerian Ekonomi telah meluluskan RM43 juta untuk Pos PGA Sempadan Utara Sabah dan Sarawak di bawah Butiran Projek Baharu RP3. Ini termasuklah projek-projek menaik taraf pos kawalan, pembinaan baharu blok bangunan, pejabat di Kompleks Imigresen, Kastam, Kuarantin dan Keselamatan (ICQS) Wang Kelian dengan kos sebanyak RM16 juta. KDN telah mewujudkan sebuah pasukan petugas untuk pastikan pelaksanaan projek dan dapat disiapkan mengikut masa yang telah ditetapkan.

Berkaitan dengan isu jenayah dan ancaman keselamatan siber yang sering dibangkit dan didengar oleh pelbagai pihak. KDN mengambil maklum akan cadangan yang telah dikemukakan oleh Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai berhubung pewujudan pasukan nukleus bagi mencegah, mengawal pelbagai isu yang melibatkan keselamatan siber. Walau bagaimanapun, PDRM tidak bercadang untuk

mewujudkan pasukan nukleus yang baharu memandangkan Malaysia telah mempunyai agensi Agensi Keselamatan Siber Negara (NACSA) yang bertindak sebagai peneraju bagi hal-hal keselamatan siber di bawah naungan Majlis Keselamatan Negara, Jabatan Perdana Menteri dengan tindakan yang sama iaitu mengumpul pasukan keselamatan siber negara di bawah satu- bumbung.

Namun begitu, bagi menangani isu-isu penipuan dalam talian- *online scam* yang semakin berleluasa, adalah dicadangkan supaya *National Scam Response Centre*, JPM diperkukuhkan fungsi dan strukturnya dengan mewujudkan perjawatan khusus bagi setiap agensi terlibat iaitu *National Anti-Financial Crime Centre* (NFCC), Bank Negara Malaysia, PDRM, Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia supaya kita dapat perkukuhkan agensi yang sedia ada.

Berikutan isu penyalahgunaan dadah- saya ada berapa minit lagi, Tuan Yang di-Pertua? Sudah terpadam sudah.

Timbalan Yang di-Pertua: 14 minit.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Ada 15 minit lagi ya.

Timbalan Yang di-Pertua: Sudah turun 13 minit. Teruskan... *[Ketawa]*

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: *[Ketawa]* Berkaitan isu penyalahgunaan dadah yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Azhar bin Ahmad, KDN melalui Agensi Antidadah Kebangsaan sentiasa prihatin terhadap isu perniagaan dadah yang berlaku di seluruh negara.

Beberapa inisiatif gerak kerja telah dilaksanakan melalui program pencegahan, rawatan, pemulihan dan serta penguatkuasaan. AADK sentiasa menambah baik tindakan yang dilaksanakan, termasuk meningkatkan pengumpulan maklumat risikan dalam membanteras sindiket perniagaan dadah berprofil tinggi melalui pengumpulan maklumat hasil kerjasama daripada pemimpin masyarakat, agensi kerajaan ataupun swasta, pejabat daerah, pertubuhan bukan kerajaan (NGO), persatuan penduduk, jawatankuasa kemajuan keselamatan kampung, komuniti, maklumat berkaitan pengedaran dadah dan token akan disalurkan kepada PDRM untuk tindakan-tindakan selanjutnya.

KDN sendiri melalui Jabatan Siasatan Jenayah Narkotik (JSJN), PDRM sentiasa komited dalam usaha membanteras kegiatan pengedaran dan penyalahgunaan dadah di seluruh negara. JSJN sentiasa mengambil pendekatan holistik dalam usaha membanteras masalah pengedaran bahan penyalahgunaan dadah di negara ini melalui langkah-langkah antaranya seperti berikut:

- (i) JSJN sentiasa meningkatkan kerjasama dengan pelbagai agensi kerajaan dan swasta dalam perkongsian maklumat dalam operasi mereka;

- (ii) JSJN mempertingkatkan penguasaan bagi mengesan, menangkap serta mengambil tindakan undang-undang-undang ke atas individu atau sindiket yang terlibat dalam pengedaran dadah melalui undang-undang-undang sedia ada di bawah Akta Dadah Berbahaya 1952, Akta Dadah Berbahaya (Langkah-langkah Pencegahan Khas) 1985 dan juga Akta Dadah Berbahaya (Pelucuthakan Harta) 1988. Melalui akta ini, tindakan-tindakan berkaitan diambil dengan tegas; dan
- (iii) PDRM juga mengambil langkah dan pendekatan lebih agresif dalam siasatan dan pertuduhan terhadap pengedar dadah supaya semua pesalah dikenakan tindakan undang-undang-undang-undang mengikut kesalahan yang dilakukan supaya aktiviti pengedaran dan perniagaan dadah dapat dibanteras dengan lebih berkesan.

Selain daripada itu, aduan-aduan yang berkaitan, kita juga menyediakan *hotline*, dilancarkan pada 29 Julai 2019 lagi dan juga beberapa pendekatan membolehkan pelbagai pihak untuk memberi maklumat-maklumat kepada pihak berkuasa. Tentulah PDRM melalui JSJN sentiasa melaksanakan operasi membanteras dadah secara berterusan melalui operasi berskala besar. Antaranya Ops Tapis Khas secara berterusan bagi tujuan mengambil tindakan terhadap pengedar dan penagih di seluruh negara. Salah satu objektif Ops Tapis Khas ini adalah untuk mengesan dan menangkap token-token dadah. JSJN sentiasa komited dalam usaha membasmi pengedaran dadah dalam negara ini.

Saya hendak menyentuh cadangan penubuhan satu- badan tunggal untuk menjaga sempadan, *single border agency* (SBA) yang telah diputuskan dalam Mesyuarat Jemaah Menteri pada 16 November 2018.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator Tuan Haji Aziz bin Ariffin dan Ahli Yang Berhormat Senator sekalian, pada 1 Januari 2018, Agensi Kawalan Sempadan Malaysia (AKSEM) sebenarnya telah berfungsi sepenuhnya sebagai sebuah agensi Kerajaan Persekutuan dengan menjalankan kawalan sempadan darat, mencegah dan menyekat kegiatan penyeludupan dan aktiviti-aktiviti lain yang menyalahi undang-undang sempadan, menyelaras pelaksanaan penguatkuasaan serta merumus dasar dan program pencegahan penyeludupan dan aktiviti-aktiviti lain yang menyalahi undang-undang.

AKSEM hanya beroperasi di empat buah negeri di seluruh negara iaitu Perlis, Kedah, Perak dan Kelantan. AKSEM merupakan satu pasukan penguatkuasaan yang dibentuk melalui gabungan keanggotaan daripada tiga buah agensi induk yang

bertindak secara bersepadu, PDRM, Jabatan Imigresen Malaysia serta Jabatan Kastam Diraja Malaysia.

Struktur AKSEM ini adalah berbeza dengan SBA yang merupakan satu buah organisasi penguatkuasaan undang-undang yang memfokuskan keselamatan dengan keutamaan keselamatan awam, ekonomi, perlindungan pertanian, makanan bagi melindungi rakyat Malaysia dan meningkatkan kemakmuran negara. Antara ciri-ciri SBA yang berbeza dengan AKSEM melibatkan perkara-perkara berikut:

- (i) penubuhan SBA menggunakan pendekatan model *transformative* dan merupakan sebuah agensi yang melaksanakan fungsi-fungsi di pintu masuk, termasuk pelabuhan;
- (ii) SBA menggabungkan fungsi daripada beberapa agensi yang berkaitan di pintu masuk; dan
- (iii) SBA bertindak sebagai agensi pelaksana barisan hadapan dengan menjalankan tugas sekurang-kurangnya melibatkan tujuh fungsi utama di pintu masuk termasuk pelabuhan seperti imigresen, kastam, kuarantin dan pemeriksaan. Ia memiliki elemen *command and control* yang

■1640

Sekarang ramai, selepas ini bawah SBA ialah seorang ketua dan mempunyai satu skim perkhidmatan dan bertaraf tetap.

Justeru, konsep SBA berbeza dengan AKSEM yang menggunakan konsep pendekatan pinjaman dan kader. Penubuhan SBA melibatkan penyusunan semula serta penyeragaman fungsi dan aktiviti serta tidak menambah bilangan agensi di pintu masuk. Ini bermakna pada masa akan datang, setiap aktiviti dan urusan akan berlaku melalui sebuah agensi sahaja bagi mengelak berlaku *conflict of command* dan *conflict of interest* di pintu masuk termasuk pelabuhan.

Penubuhan SBA ini juga akan memberi impak positif ke atas aspek-aspek seperti berikut. Antaranya keselamatan dan maruah negara, kelancaran, mobilisasi orang, barangan dan kenderaan di pintu masuk; kesinambungan fasilitasi perdagangan serta pemerkasaan elemen penyampaian perkhidmatan kerajaan di pintu masuk dan pelabuhan dengan penambahbaikan aspek-aspek seperti berikut. Antaranya penguasaan dan kawalan lebih cekap, mengoptimumkan sumber manusia dan kewangan, pengurusan dan selaras, kawalan integriti dan ketirisan dan prosedur operasi standard (SOP) yang seragam.

Untuk makluman, Kementerian Dalam Negeri melalui pasukan Nukleus SBA di peringkat akhir kajian dan sedang menyediakan Memorandum Jemaah Menteri (MJM). Perincian cadangan pelaksanaan penubuhan SBA akan dimasukkan dalam

Memorandum Jemaah Menteri tersebut dan akan dikemukakan kepada Jemaah Menteri untuk dipertimbang. Perancangan awal, jika tidak ada apa-apa masalah, penubuhan SBA dijadualkan pada Januari 2024, tetapi tertakluk kepada keputusan-keputusan daripada Jemaah Menteri.

Berkaitan dengan Imigresen- ada enam minit lagi. Menjawab persoalan daripada Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff, Yang Berhormat Senator Datuk Bobbey Ah Fang Bin Suan dan Yang Berhormat Senator Tuan Abun Sui Anyit, KDN melalui Jabatan Imigresen Malaysia sentiasa meneliti keperluan bagi menambah baik dan menaik taraf kemudahan imigresen di Malaysia. Dalam hubungan ini, kompleks ICQS Pengkalan Kubor dan Rantau Panjang sedang dalam penelitian pihak kementerian bagi tujuan penambahbaikan. Manakala bagi ICQS Bukit Bunga, bilangan pengembara yang melalui pintu berkenaan masih jauh daripada kapasiti yang sepatutnya.

Di samping itu, Kementerian Ekonomi pada 8 Jun 2023 lalu telah meluluskan dua pembinaan projek kepada KDN iaitu pembinaan ICQS sementara di Bantul Pagalungan, Nabawan, Sabah dengan kos sebanyak RM31.1 juta dan kerja awalan ICQS Bantul dengan kos sebanyak RM5 juta. Pembinaan ICQS sementara di Bantul adalah untuk menggantikan Pos Imigresen di Pagalungan.

Kedudukan ICQS baharu ini lebih hampir dengan garis sempadan yang menempatkan pintu masuk antara Sabah dan Lambang di Indonesia dan sekali gus membolehkan kawalan lebih agresif, lebih teratur dan lebih berkesan. Sukacita saya dimaklumkan bahawa kerajaan telah meluluskan peruntukan bagi kerja-kerja awalan bagi perancangan untuk pembinaan ICQS Bantul kekal.

Saya ingin maklumkan juga bahawa kerajaan Sarawak telah mengenal pasti cadangan tapak untuk pembinaan ICQS Tapak Megah Bukit Mabong, Kapit. Sebarang perancangan bagi pembinaan projek ICQS baharu akan- kita pun dalam LPT akan datang.

Mengenai penguatkuasaan senarai hitam imigresen pinjaman PTPTN yang disuarakan oleh Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang. Pelaksanaan senarai hitam, penahanan pembaharuan pasport oleh KDN oleh JIM adalah tertakluk kepada keputusan jabatan dan agensi berkenaan. Jika agensi berkenaan buat keputusan untuk tidak lagi buat sekatan, kita tertakluk kepada keputusan berkenaan.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, PTPTN telah membatalkan kepulangan penahanan pengembara yang di senarai hitam bermula 15 Jun 2018 lalu.

Berhubung cadangan penetapan levi baharu yang dikemukakan oleh Yang Berhormat Senator Tan Sri Dato' Low Kian Chuan. Penyelarasan dan penetapan

kadar levi baharu, ini adalah di bawah bidang kuasa Kementerian Sumber Manusia. Selaras dengan keputusan Jemaah Menteri pada 26 April 2017 yang meminta supaya Kementerian Sumber Manusia (KSM) menyusun cadangan bagi menetapkan kadar levi secara progresif berdasarkan sektor dan jumlah pekerja asing, bermakna di bawah KSM.

Dalam hal ini, Kementerian Dalam Negeri bersama dengan JIM sentiasa bekerjasama untuk pelaksanaan sistem levi pelbagai peringkat yang sedang diperhalusi oleh KSM dan Institut Maklumat dan Analisis Pesara Buruh kementerian berkenaan.

Seterusnya, Yang Berhormat Senator Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee yang membangkitkan soal pembekuan pas sosial pelajar antarabangsa ke sekolah menengah persendirian Cina.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator dan Ahli-ahli Dewan, tindakan Kementerian Pengajian Tinggi yang membekukan pengambilan pelajar antarabangsa di sekolah persendirian Cina adalah wajar bagi keselamatan penyalahgunaan Pas Lawatan Sosial.

Di bawah Peraturan 39(b) Peraturan-peraturan Imigresen 1963, kesalahan melanggar kesalahan pas permit atau pas sempadan boleh dikenakan hukuman denda tidak lebih RM1,000 atau penjara tidak lebih dari enam bulan atau kedua-duanya sekali.

Justeru, tindakan Kementerian Pendidikan Malaysia adalah tepat kerana mengikut lunas undang-undang dan melibatkan keselamatan negara. Mana-mana institusi pendidikan tidak kira di peringkat rendah, menengah atau pengajian tinggi adalah wajib mematuhi undang-undang dan peraturan-peraturan yang sedia ada.

KDN juga- saya hendak maklum, sedia maklum keresahan mengenai kemasukan pekerja asing yang telah diketengahkan oleh Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose, dan Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Azhar bin Ahmad.

Seperti Ahli Yang Berhormat Senator sekalian sedia maklum, kemasukan dan keberadaan warga asing di Malaysia adalah tertakluk kepada dasar, peraturan dan perundangan yang berkuat kuasa. Hal ini termasuklah keperluan untuk memiliki dokumen perjalanan sah, mematuhi tempoh keberadaan yang dibenarkan serta pematuhan kepada syarat-syarat khas yang dikeluarkan.

Sebagai usaha membanteras Pendatang Asing Tanpa Izin (PATI) dengan ini, KDN...

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Tuan Yang di-Pertua, boleh saya mencelah?

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri, boleh?

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Nasarah: Saya kalau boleh...

Timbalan Yang di-Pertua: Baiklah, soalan yang tadi ditujukan kepada kementerian lain, tetapi ia lebih relevan pada kementerian KDN.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Nasarah: Okey. Tidak sempat jawab, saya bagi jawapan bertulis.

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Allah, tak mahu bertulis. Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Tadi saya menulis beria-ia menulis, tanya Timbalan Menteri Kewangan, dia kata bukan soalan- Timbalan Menteri Undang-undang, dia kata- untuk tanya kepada Menteri KDN. Jadi, ini soalan saya sempat menaip ini, supaya saya *clear*.

Terima kasih Yang Berhormat Menteri kerana mengizinkan saya untuk mencelah. Yang Berhormat, pagi tadi saya ada tanya Timbalan Menteri Undang-undang mengenai status RUU berkaitan isu kewarganegaraan bagi kanak-kanak yang dilahirkan di luar negara kepada ibu yang bertaraf Malaysia.

Kata beliau, ini merupakan skop tugas Kementerian Dalam Negeri dan meminta saya mendapat respons daripada Yang Berhormat. Dengan itu soalan saya, apakah inisiatif kerajaan dalam mempercepatkan dan membentangkan pindaan ini ke dalam Parlimen? Apakah garis masa yang dirancang oleh kementerian untuk memastikan RUU ini tidak ditunda lagi? Soalan ini telah saya bangkitkan semasa perbahasan RMKe-12 saya yang lepas. Adakah benar pindaan ini akan digabung sekali dengan 11 pindaan yang lain?

Saya dimaklumkan bahawa terdapat banyak NGO tempatan telah membantah 11 pindaan tambahan yang digabungkan bersama pindaan berkaitan kewarganegaraan ini. Mereka telah mengetengahkan lima senario di mana ia menyebabkan situasi yang tidak munasabah. Ini termasuklah situasi bayi terbiar yang perlu membuat pendaftaran untuk kewarganegaraan, walhal bayi ini tidak akan mempunyai sebarang dokumen sokongan mahupun untuk membuat permohonan tersebut.

Perkara ini sangat tidak munasabah sekiranya dilaksanakan. Secara jujur, memandangkan sebarang Pindaan Perlembagaan akan melibatkan dua per tiga-majoriti setiap Dewan, tidakkah pindaan untuk menggabungkan pindaan-pindaan ini akan menggugat pindaan kanak-kanak yang dilahirkan di luar negara oleh ibu yang berwarganegara Malaysia. Saya tahu, Yang Berhormat Menteri sememangnya komited terhadap pindaan ini.

■1650

Oleh itu saya memohon pindaan ini diasingkan dan dibawa ke Parlimen terlebih dahulu untuk memberi keadilan kepada para ibu dan kanak-kanak Malaysia. Sekian, terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Tuan Yang di-Pertua bagi masa sedikit.

Timbalan Yang di-Pertua: Ya, ya, tambah, tambah.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Saya tidak habis ayat ini sekejap. Nanti saya respons yang itu.

Timbalan Yang di-Pertua: *[Ketawa]*

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Yang dibangkitkan tadi berkaitan dengan- saya ingat yang itu, tidak apa. Saya akan sampai sebenarnya. Saya difahamkan Yang Berhormat juga bangkit perkara ini dalam sesi perbahasan tempoh hari.

Cuma yang tadi, yang berkaitan keresahan kemasukan pekerja asing tadi. So, saya sudah sebut berkaitan dengan peraturan undang-undang yang ada. Kita komited. KDN dan agensi-agensi di bawahnya kekal untuk melaksanakan kuasa undang-undang yang sedia ada. sebarang kemasukan keberadaan mesti patuh perkara-perkara ini. Kita juga sentiasa melaksanakan operasi penguatkuasaan. Saya tidak payah sebut berapa kuasa ditangkap, nanti Tuan Yang di-Pertua komen sebab ini, berapa kena tangkap dan sebagainya.

Timbalan Yang di-Pertua: *[Ketawa]*

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Akan tetapi kita memang laksanakan. Berbangkit dengan apa yang disebut oleh Yang Berhormat tadi. Saya hendak secara umumnya, saya hendak sebut bahawa memang kita telah pun menubuhkan Jawatankuasa Kabinet dan Jawatankuasa Teknikal Pindaan Bahagian III Perlembagaan Persekutuan berhubung dengan perkara-perkara berkaitan dengan kewarganegaraan.

Untuk makluman, mesyuarat Jemaah Menteri pada 17 Februari 2023 dan 24 Februari 2023 telah meneliti dan bersetuju dengan penubuhan jawatankuasa ini. Lanjutan daripada itu, kita telah pun mengkaji dan juga melakukan pelbagai sesi libat urus dan mendengar pandangan daripada pelbagai pihak termasuklah perkara-perkara yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat tadi. Susulan daripada itu, kementerian ini telah pun sebenarnya selesai membuat kajian-kajian berhubung dengan pindaan-pindaan tersebut, prosesnya.

Dapatan semua yang dibangkitkan tadi, kita akan terlebih dahulu membentangkannya di persidangan Majlis Raja-Raja. Selaras dengan Perkara 159(5) Perlembagaan Persekutuan untuk perkenan. Berkaitan dengan perkara ini sebenarnya Yang Amat Berhormat Perdana Menteri telah pun diberi taklimat tentang beberapa cadangan kita pada 10 Julai 2023 lalu.

Untuk pembentangan di Mesyuarat Majlis Raja-Raja, kita dijadualkan pada 13 Julai lalu telah ditangguhkan dan dijangka akan diadakan pada 25 Oktober 2023

ini. Ini proses yang sangat teliti kerana perkara-perkara yang dibangkitkan tadi mempunyai implikasi yang sangat besar kepada negara. Sekiranya, Majlis Raja-Raja berkenan dengan pindaan yang dicadangkan ini maka Rang Undang-undang Perlembagaan akan dibentangkan dalam sesi Persidangan Parlimen yang akan datang pada tahun hadapan dan memerlukan kelulusan majoriti dua per tiga.

Selepas dibawa Majlis Raja-Raja, kita akan bawa Kabinet, jika bersetuju untuk di bentang. Jika proses ini berjalan dengan baik, barulah akan di bentang. Kalau satu proses misalnya kita tidak dapat berkenan Majlis Raja-Raja, keputusan tidak boleh dibuat jika mengikut apa yang diputuskan oleh Raja-Raja.

Isu-isu yang dibangkitkan tadi memang itu antara perkara-perkara yang memang kita teliti sepenuhnya secara detil dan mengenai semua kerana sesi libat urus dengan pelbagai pihak memang dilakukan.

Sehubungan itu, kita ingin jelaskan bahawa kerajaan dan KDN sendiri ingin memberi jaminan dan menegaskan bahawa kementerian ini komited untuk melaksanakan pindaan Perkara 3 Perlembagaan Persekutuan berhubung dengan perkara kewarganegaraan. Ini kerana banyak perkara. Akan tetapi apa jua pindaan yang dibuat, ia mestilah menjamin kedaulatan negara dan juga menjamin kepentingan rakyat dalam negara ini. Puas hati ya? Terima kasih.

Jadi Tuan Yang di-Pertua, saya tahu cara Tuan Yang di-Pertua senyum pun dia tidak bagi tambah itu. Okey, tidak apa.

Timbalan Yang di-Pertua: [Ketawa]

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Akan tetapi saya rasa saya sudah menjawab semuanya sekali apa yang dibangkitkan dan tentunya bagi pihak Kementerian Dalam Negeri, saya mengucapkan banyak terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator kerana membangkitkan semua isu KDN, agensi di bawahnya dalam Dewan ini.

Mohon maaf kalau jawapan ia tidak memenuhi apa yang diinginkan. Akan tetapi tentulah komitmen kita kekal untuk memastikan soal-soal keselamatan, soal kepentingan rakyat sentiasa dipelihara dan untuk itu saya mengucapkan banyak terima kasih.

Saya sudahkan dengan *wabillahitaufik walhidayah, wassalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh....* [Tepuk]

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Kali ini memang padat dan menepati masa.

Sekarang ini saya jemput Yang Berhormat Menteri untuk menjawab bagi pihak Kementerian Pelaburan, Perdagangan dan Industri.

4.55 ptg.

Timbalan Menteri Pelaburan, Perdagangan dan Industri [Tuan Liew Chin Tong]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, Datuk Nur Jazlan. Salam sejahtera Malaysia MADANI kepada semua Ahli Yang Berhormat Dewan Negara.

Terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam perbahasan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12, yang kali ini dibahaskan di Dewan Negara yang mulia ini. Setinggi-tinggi penghargaan juga di atas semua pandangan, syor mahupun cadangan yang telah dibangkitkan sepanjang tempoh pembahasan berlangsung. Semoga kita sentiasa cakna dan prihatin terhadap semua isu demi misi menjadikan aspirasi Malaysia MADANI suatu kenyataan.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dato' Arman Azha Abu Hanifah, Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian, Yang Berhormat Senator Datuk Noraini binti Idris dan Yang Berhormat Senator Datuk Lim Pay Hen telah membangkitkan isu dan persoalan yang berkenaan pelaburan asing negara ini.

Kerajaan telah memperkenalkan dan melaksanakan reformasi polisi pelaburan yang dapat menjadikan Malaysia sebagai destinasi tumpuan pelaburan langsung asing. Antaranya termasuk pelaksanaan dasar pelaburan baharu berdasarkan Aspirasi Pelaburan Nasional (NIA) yang akan mendorong pertumbuhan jangka panjang Malaysia melalui kemasukan pelaburan berkualiti yang mampan.

NIP memberi tumpuan dalam bidang pertumbuhan baharu dan kompleks serta memberi perhatian kepada keterangkuman dan kemapanan yang serasi dengan matlamat Alam Sekitar, Sosial dan Tadbir Urus (ESG) selaras dengan kerangka Malaysia MADANI.

Pelancaran Pelan Induk Perindustrian Baru 2023 (NIMP 2023) yang menekankan empat misi iaitu:

- (i) memajukan kompleksiti ekonomi;
- (ii) meningkatkan teknologi untuk membina negara berdigital;
- (iii) usaha ke arah mencapai sasaran pelepasan karbon sifar bersih- *push for net zero*; dan
- (iv) menjamin sekuriti ekonomi dan keterangkuman ekonomi.

Malaysia mendapat manfaat dari tiga mega trend utama global masa kini iaitu pertama, pergerakan geopolitik, perang dagang antar China dan Amerika Syarikat, memungkinkan kemasukan pelaburan asing ke Asia Tenggara termasuk Malaysia.

Mega trend kedua, digitalisasi. Mempercepatkan usaha-usaha digitalisasi untuk lebih berdaya saing terutama dalam bidang robotik berteknologi tinggi dan data AI analitis bagi penghasilan automasi terkini.

Mega trend ketiga ialah kemapanan- *accessibility*. Menyokong serta mendukung tren global terhadap ESG serta menggalakkan penyertaan PKS dalam usaha untuk mengadaptasi ESG dan seterusnya menjamin kedudukan dalam rantai nilai global. Ia juga perlu bagi mengurus risiko sosioekonomi bagi perubahan iklim, contohnya seperti peningkatan paras laut dan potensi kesannya terhadap infrastruktur pelaburan.

Selain itu, tumpuan juga perlu diberi kepada peluang pertumbuhan baharu seperti pembuatan hijau- *green manufacturing*, kenderaan elektrik (EV), dan *carbon capture usage and storage* (CCUS).

■1700

Berikut merupakan enam teras di bawah NINP iaitu:

- (i) memajukan kompleksiti ekonomi;
- (ii) mewujudkan peluang pekerjaan yang bernilai tinggi;
- (iii) memperluaskan hubungan domestik;
- (iv) membangunkan kluster baru dan sedia ada;
- (v) mempertingkatkan keterangkuman; dan
- (vi) mempertingkatkan penerapan ESG.

Bagi mencapai matlamat NIMP 2030, kerajaan telah menetapkan 12 sasaran berasaskan hasil *outcome based targets* menjelang tahun 2030. Ini sebenarnya *dashboard* ataupun *assessment impact* yang baru, penilaian impak yang baru, iaitu:

- (i) produk kompleks bernilai tambah tinggi. Nilai ditambah untuk produk kompleks ataupun pembuatan dan perkhidmatan berteknologi tinggi meningkat kepada 15 peratus;
- (ii) meningkatkan usaha penyelidikan dan pembangunan R&D 3.5 peratus daripada KDNK adalah bagi perbelanjaan kasar penyelidikan dan pembangunan R&D;
- (iii) sebanyak 700,000 pekerjaan berkemahiran tinggi diwujudkan dalam sektor pembuatan dan perkhidmatan berkaitan pembuatan;
- (iv) gaji setimpal. Gaji menengah, *medium wage* sebanyak RM4,510 bagi sektor pembuatan dan perkhidmatan berkaitan pembuatan;
- (v) PKS berdaya saing. Sumbangan eksport PKS sebanyak 25 peratus kepada eksport keseluruhan negara;

- (vi) meningkatkan integrasi rantaian bekalan antarabangsa, nilai ditambah domestik untuk sektor pembuatan dan perkhidmatan dalam eksport kasar meningkat kepada 65 peratus;
- (vii) bahagian pasaran global dalam eksport pembuatan berteknologi tinggi meningkat kepada enam peratus;
- (viii) bahagian pasaran global dalam eksport hijau dan digital meningkat kepada empat peratus;
- (ix) jumlah pelaburan FDI dan DDI sebanyak 25 peratus sebagai sebahagian daripada KDNK negara;
- (x) nilai ditambah sektor pembuatan meningkat kepada 30 peratus hingga 35 peratus di negeri kurang maju;
- (xi) penilaian faktor ESG, *Index Sustainalytics* meningkat kepada 70 peratus hingga 100 peratus Gred A; dan
- (xii) pengurangan intensiti pelepasan karbon selaras dengan *Nationally Determined Contributions* (NDCs) sebanyak 45 peratus.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian membangkitkan isu berkaitan penyusutan perdagangan antara Malaysia dengan negara-negara ASEAN dan rakan-rakan dagang utama. Untuk maklumat Yang Berhormat Senator, bagi tempoh Januari sampai bulan Ogos tahun 2023, jumlah perdagangan Malaysia bernilai RM1.718 trilion berbanding RM1.869 trilion bagi tempoh sama tahun 2022.

Penurunan ini disebabkan oleh penyusutan nilai dalam sektor-sektor komoditi seperti kelapa sawit dan petroleum. Namun begitu, Malaysia masih merekodkan lebihan dagangan yang ke-40 bulan berturut-turut pada Ogos 2023, justeru, melambangkan asas perdagangan negara yang kukuh. Peningkatan disokong oleh sektor-sektor bernilai tinggi seperti elektronik dan *electrical*.

Seterusnya, trend penurunan nilai perdagangan baru-baru ini bersifat sementara dan tidak melibatkan semua sektor dan hanya melibatkan sektor-sektor komoditi terutamanya kelapa sawit dan petroleum. Dalam usaha memastikan perdagangan negara kekal mampan, MITI melalui MATRADE telah melaksanakan sejumlah 30 program promosi eksport bagi tahun 2023 yang mana 12 daripada program tersebut menyasarkan peningkatan eksport ke negara-negara ASEAN.

Untuk meneruskan momentum pertumbuhan eksport, sejumlah 63 program promosi eksport telah dirancang bagi tahun 2024 yang mana 16 daripada program tersebut melibatkan negara-negara ASEAN. Antara program promosi eksport yang

dilaksanakan oleh MATRADE pada tahun ini merupakan Program Padanan Perniagaan yang merupakan syarat perniagaan antara pengimport luar negara dan pengeksport Malaysia yang diadakan secara fizikal dan maya.

Dari Januari sampai ke Julai 2023, sebanyak 815 padanan perniagaan telah diadakan melibatkan 826 orang pembeli asing dan 818 buah syarikat Malaysia. Ini menghasilkan potensi jualan eksport bernilai RM11.37 bilion. Juga *Malaysia International Halal Showcase* (MIHAS) 2023 yang merupakan pameran perdagangan halal terbesar di dunia pada 12 September 2023 sehingga 15 September 2023.

MIHAS 2023 telah menghasilkan potensi jualan sebanyak RM3.11 bilion melalui *international sourcing program* (IMSP) dan juga pameran perdagangan yang melibatkan hampir 1,900 pempamer dari 44 buah negara termasuk Malaysia.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Datuk Noraini binti Idris juga bertanyakan mengenai usaha MITI bagi meningkatkan pelaburan di negeri Sabah. MITI dan MIDA sentiasa dan terus berusaha untuk menarik pelaburan ke dalam negara termasuk negeri Sabah berdasarkan kekuatan dan kesesuaian ekosistem setempat. MITI dan MIDA bersama Kerajaan Negeri Sabah kini sedang bekerjasama merangka strategi melonjakkan atau *leap-frog*, melonjakkan ekonomi negeri Sabah dengan memberi fokus kepada empat strategi utama iaitu:

- (i) pembangunan infrastruktur moden;
- (ii) keperluan tenaga sebagai peneraju pelaburan tenaga bersih-
renewable energy;
- (iii) pelaburan dalam industri hijau; dan
- (iv) strategi hiliran atau *down streaming* industri tempatan.

Buat masa ini, 89 peratus penjanaan tenaga di negeri Sabah adalah berasaskan gas asli dan rizab tenaga kini agak membimbangkan dengan hanya sekitar 11 peratus di bawah paras ideal rizab iaitu 30 peratus. Dengan berkembang dan bertambahnya kawasan perindustrian, ia akan memerlukan bekalan tenaga elektrik yang tinggi bagi operasi tersebut.

Oleh itu, Sabah perlu membangunkan sumber tenaga tambahan bagi menampung permintaan industri tersebut. Cabaran kekurangan tenaga di Sabah bagi permintaan industri ini sebenarnya merupakan satu peluang untuk memperkasakan dan memperluaskan peluang pelaburan sektor tenaga di negeri tersebut. Memandangkan pada ketika ini, loji jana kuasa berasaskan bahan api arang batu tidak termasuk dalam pilihan tenaga di Sabah. Maka sumber tenaga baharu atau teknologi baharu termasuk tenaga hijau perlu diteroka dan diangkat sebagai pilihan utama untuk penyelesaian jangka masa panjang. Antara sumber tenaga

boleh baharu- *renewable energy* yang sedang dalam penelitian adalah hidroelektrik, angin, solar dan *ocean thermal energy conversion* (OTEC).

Berdasarkan perancangan semasa yang digariskan dalam Pelan Induk dan Hala Tuju Tenaga Sabah 2040, *Sabah Energy Roadmap and Masterplan 2040* yang dilancarkan pada 19 September baru-baru ini. Menjelang tahun 2030, penjanaan tenaga boleh baharu di dalam grid Sabah dijangka meningkat sekitar 1,000 megawatt ataupun 50 peratus daripada jumlah kapasiti penjanaan. Ini merupakan pencapaian yang baik berbanding dengan kebergantungan lebih 90 peratus sumber tenaga fosil ketika ini.

■1710

Selain daripada itu, Sabah berpotensi tinggi untuk membangunkan industri hiliran kelapa sawit, biojisim dan biogas memandangkan Sabah merupakan wilayah terbesar yang mengeluarkan minyak sawit di Malaysia. Sabah mempunyai kelebihan daripada segi tenaga kerja, lokasi dan kadar kos kilang yang strategik. Dengan tambahan jana kuasa yang baharu, Sabah boleh menjadi destinasi pelaburan yang baharu di negara ini dan ini akan mengubah landskap ekonomi dan seterusnya memakmurkan rakyat negeri Sabah.

Seterusnya, Yang Berhormat Prof. Datuk Seri Dr. Awang bin Sariyan telah membangkitkan isu berkaitan *Belt and Road Initiative* (BRI) dan impaknya kepada ekonomi negara. Semenjak Malaysia menandatangani MoU BRI, pelbagai usaha telah diambil untuk meraih manfaat daripada kerjasama ini. Pada tahun 2019, Kerajaan Malaysia dan China telah secara rasminya mengumumkan projek perdana *Malaysia-China Kuantan Industrial Park* (MCKIP) dan *China-Malaysia Qinzhou Industrial Park* (CMQIP) di Wilayah Guangxi sebagai projek kerjasama BRI di antara Malaysia dan China.

CMQIP dan MCKIP telah mula dibangunkan pada tahun 2012 dan 2013 masing-masing di bawah konsep 'Dua Negara, Taman Berkembar' yang menjadi pemangkin kepada pengukuhan hubungan ekonomi kedua-dua negara di peringkat negeri dan Kerajaan Pusat.

Pada tahun 2023, taman berkembar ini mencapai sedekad kemajuannya. Kini, MCKIP merupakan enjin pertumbuhan ekonomi utama di Wilayah Pantai Timur Malaysia dan telah menjana peluang pekerjaan kepada penduduk tempatan. Sehingga Mac 2023, MCKIP telah merekodkan nilai pelaburan terkumpul sebanyak RM30 bilion untuk 18 projek yang dijangka mewujudkan lebih 15,000 peluang pekerjaan.

Daripada jumlah itu, RM14 bilion daripada pelaburan dalam MCKIP telah direalisasikan setakat ini. Untuk menampung permintaan yang semakin meningkat,

kawasan perindustrian MCKIP sejak itu telah diperluaskan daripada 1,200 ekar pada mulanya kepada 3,500 ekar.

Selain daripada itu, inisiatif BRI turut mempertingkatkan hubungan rakyat di antara kedua-dua negara. Misalnya, hubungan antara rakyat juga telah dimanfaatkan melalui penubuhan Universiti Xiamen Malaysia di Salak Tinggi, Selangor iaitu kampus pertama yang diluluskan oleh Kerajaan China untuk didirikan di luar dari negara tersebut. Kerjasama di bawah BRI kini tidak hanya tertumpu pada pembangunan infrastruktur dan projek fizikal.

Prof. Datuk Seri Dr. Awang bin Sariyan: Tuan Yang di-Pertua, kalau diizinkan saya mencelah.

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri.

Prof. Datuk Seri Dr. Awang bin Sariyan: Saya faham Yang Berhormat Menteri sedang menjelaskan pertanyaan saya itu tetapi ada satu pertanyaan yang saya timbulkan juga iaitu- ya, tadi dijelaskan soal peluang pekerjaan. Itu sudah jelas tetapi barangkali apakah program pemindahan teknologi agar negara kita mencapai tahap teknologi tinggi dengan kemasukan pelaburan melalui program BRI itu? Jadi, kalau dapat secara konkrit program, skim-skim latihan secara terancang.

Keduanya, ingin saya timbulkan soal yang pernah berlaku dahulu, pengurniaan tanah dan sebagainya, serta tempoh pajakannya juga tidak jelas tempohnya. Kalau untuk orang lokal, barangkali ada 99 tahun tetapi pernah pada tahun 2010 barangkali, atau tahun 2013 ke- 2014 begitu, pernah ada suara yang mengatakan, "*Selagi ada langit, ada bulan dan bintang*". Itu tidak ada tempoh. Itu saya ingin penjelasan daripada kerajaan. Terima kasih.

Tuan Liew Chin Tong: Soalan kedua, saya akan minta pegawai untuk jawab dan dapat jawapan yang lebih konkrit dan beri secara bertulis.

Soalan pertama, ya, saya akan maklumkan bahawa pihak kerajaan ambil maklum bahawa di peringkat asalnya, BRI banyak tertumpu pada pembangunan infrastruktur dan projek fizikal, malahan Malaysia dan China turut mengenal pasti bidang kerjasama strategik dalam pembangunan kapasiti serta keupayaan komuniti perniagaan tempatan termasuk melalui kerjasama di antara syarikat China dan Malaysia bagi sektor-sektor strategik seperti E&E, logistik, teknologi pertanian serta makanan dan peningkatan eksport melalui akses pasaran yang lebih luas ke China dan negara-negara anggota BRI yang lain serta penambahbaikan ekosistem perindustrian. Ini saya rasa merupakan jawapan untuk Yang Berhormat Senator. Kerjasama ini dilaksanakan di pelbagai peringkat sama ada di peringkat kerajaan, komuniti perniagaan, institusi pengajian mahupun masyarakat.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Tan Sri Dato' Low Kian Chuan telah membangkitkan isu kadar kesedaran dan penggunaan perjanjian perdagangan

bebas (FTA) khususnya Perkongsian Ekonomi Komprehensif Serantau (RCEP) dan Perjanjian Komprehensif dan Progresif Bagi Perkongsian Trans-Pasifik (CPTPP) dalam kalangan komuniti perniagaan adalah sangat rendah.

Untuk makluman, MITI telah melaksanakan kira-kira 300 sesi libat urus dan penerangan kepada pelbagai pihak berkepentingan termasuk dewan perniagaan dan persatuan industri sebelum berkuat kuasanya RCEP pada 18 Mac 2022 dan CPTPP pada 29 November 2022.

Bagi memastikan pelaksanaan RCEP dan CPTPP berjalan lancar selepas berkuat kuasanya kedua-dua FTA tersebut, MITI telah meneruskan program sesi libat urus dan penerangan secara berkala kepada pelbagai pihak berkepentingan dengan tujuan untuk menerangkan faedah serta kesedaran mengenai pelaksanaan kedua-dua FTA tersebut serta untuk mendapatkan maklum balas daripada pihak berkepentingan mengenai pelaksanaan RCEP dan CPTPP.

Pada 8 Ogos 2023, MITI telah melaksanakan sesi libat urus bagi menerangkan faedah RCEP dan CPTPP kepada sebanyak kira-kira 250 orang wakil dari pelbagai dewan perniagaan dan persatuan industri. Sepanjang tahun 2023 juga, pihak MITI telah melaksanakan beberapa program sesi libat urus dan penerangan secara berkala. MITI juga turut serta melaksanakan lima sesi libat urus dan penerangan mengenai isu-isu dalam bab spesifik di bawah CPTPP seperti di bawah bab buruh, bab perolehan kerajaan dan bab syarikat milik kerajaan di lima buah negeri iaitu Terengganu, Pulau Pinang, Sabah, Sarawak dan Johor.

Selain itu, sesi penerangan turut diadakan melalui sesi *Pocket Talk* yang diadakan secara atas talian sepanjang tahun. Sesi tersebut melibatkan penyertaan oleh wakil dari syarikat-syarikat yang menjalankan aktiviti eksport secara langsung mahupun wakil dari syarikat pengangkutan atau *freight forwarder* mahupun *traders*.

Mengenai persoalan kadar penyertaan yang rendah di dalam RCEP dan CPTPP, untuk makluman Tuan Yang di-Pertua, kadar penyertaan Malaysia kepada RCEP dan CPTPP diukur melalui pengeluaran Sijil Tempasal- *Certificate of Origin* bagi eksport Malaysia ke negara-negara RCEP dan CPTPP bagi pengeksport Malaysia menikmati Layanan Tarif Berkeutamaan.

Bagi tempoh daripada kuat kuasa CPTPP pada 29 November 2022 hingga 15 September 2023, sebanyak 3,530 Sijil Tempasal- *Certificate of Origin* bernilai RM1.29 bilion telah dikeluarkan manakala bagi tempoh dikuatkuasakan RCEP pada 18 Mac 2022 sehingga 15 September 2023, sebanyak 2,134 Sijil Tempasal bernilai RM646 juta telah dikeluarkan. Ini menunjukkan bahawa para pengeksport dan pengilang Malaysia telah mula menggunakan Layanan Tarif Berkeutamaan bagi menikmati faedah akses pasaran yang terbuka oleh RCEP dan CPTPP.

■1720

Mengenai cadangan mengadakan pusat nasihat sehati- *one-stop centre*, untuk semua hal berkaitan dengan FTA, MITI mengambil maklum dan akan memperhalusi cadangan tersebut. Selain itu, para pengeksport dan pengilang boleh mencari tarif berkeutamaan RCEP dan CPTPP bagi produk mereka melalui laman web Jabatan Kastam Diraja Malaysia. Hal-hal yang berkaitan FTA yang berada dalam tanggungjawab kementerian yang lain juga dipaparkan di laman web kementerian tersebut.

Sebagai penutup kepada ucapan penggulungan perbahasan Kajian Separuh Penggal RMKe-12 ini, sokongan dan pandangan Ahli-ahli Yang Berhormat Senator akan sentiasa kami alu-alukan dalam usaha menggembelng tenaga dan idea-idea bernas di samping terus beriltizam mengukuhkan ekonomi negara agar ia bertambah cerdas, mampan dan makmur demi mencapai hasrat Malaysia Madani. Sekian, terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih, Yang Berhormat Timbalan Menteri.

Seterusnya, saya ingin menjemput Kementerian Pendidikan Tinggi, Yang Berhormat Timbalan Menteri.

5.21 ptg.

Timbalan Menteri Pendidikan Tinggi [Dato' Mohammad Yusof bin Apdal]: Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua. Terlebih dahulu saya ingin mengucapkan terima kasih kepada 10 orang Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam Usul perbahasan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12 yang menyentuh dan membangkitkan isu-isu di bawah bidang kuasa Kementerian Pendidikan Tinggi. Tanpa berlengah saya akan terus menjawab satu persatu isu yang dibangkitkan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat Senator semasa sesi perbahasan minggu lalu.

Pertama, Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang. Tiga cadangan dan saranan yang baik daripada Yang Berhormat yang menyentuh Perbadanan Tabung Pendidikan Tinggi Nasional (PTPTN).

Cadangan pertama, iaitu mengenai perlanjutan insentif pelepasan cukai taksiran kepada pendeposit SSPN selama lima tahun sehingga tahun 2027.

Cadangan kedua, mengenai insentif pelepasan taksiran cukai pendeposit SSPN yang dinaikkan daripada RM8,000 kepada RM10,000.

Cadangan ketiga, mengenai siling had pendapatan bulanan pemberian insentif Geran Sepadan dinaikkan daripada RM4,000 kepada RM10,000 supaya lebih ramai menikmati inisiatif Geran Sepadan.

Terima kasih Yang Berhormat atas cadangan ini. Ketiga-tiga cadangan ini akan diteliti dan diperhalusi oleh kementerian khususnya PTPTN dan akan dibawa untuk perbincangan lanjut bersama Kementerian Kewangan. Seterusnya mengenai persoalan tentang tindakan senarai hitam Imigresen kepada peminjam PTPTN.

Untuk makluman Yang Berhormat, pada Jun 2018 pelaksanaan kepada pemutihan yang telah disenaraihitamkan ke luar negara oleh Jabatan Imigresen Malaysia (JIM) telah dilaksanakan. Pada masa ini ia kekal dan tidak berubah.

Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian membangkitkan beberapa persoalan mengenai TVET. Sebelum saya pergi lebih jauh mengenai TVET untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat, hanya 42 peratus pelajar dan program TVET di negara kita dikendalikan dan berada di bawah KPT khususnya politeknik dan kolej komuniti.

Sekalipun wujud penurunan minat terhadap program TVET di seluruh negara secara umumnya, seperti yang disentuh juga oleh Yang Berhormat Senator Dato' Sivaraj, permintaan dan kemasukan pelajar ke dalam program TVET di politeknik dan kolej komuniti di bawah KPT sebenarnya menunjukkan kemasukan yang konsisten dan berada pada tahap tertinggi sejak tiga tahun terkini.

*[Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa **mempengerusikan Mesyuarat**]*

Terdapat peningkatan bilangan *enrollment* pelajar peringkat diploma bagi program TVET di bawah KPT berbanding kementerian dan agensi lain iaitu 52.7 peratus atau 85,535 orang pada tahun 2022 berbanding 45.3 peratus atau 58,424 orang pada tahun 2021. Terbaru kemasukan ke politeknik bagi sesi 2023/2024 adalah seramai 20,520 orang iaitu peningkatan lebih 20 peratus berbanding sesi yang sama pada tahun 2022/2023 iaitu seramai 16,962 orang. Bagi semua TVET yang diuruskan oleh KPT sama ada di politeknik ataupun MTUN sebanyak 79.6 peratus dari tempat yang tersedia telah diisi dengan jumlah *enrollment* semasa mencecah 144,816 orang pelajar secara keseluruhannya.

Dalam konteks fokus pendidikan TVET di kementerian, secara keseluruhannya usaha sedang dipergiat untuk menambah beberapa penawaran program yang diselarikan dengan *The New Industrial Master Plan* (NIMP) 2030 yang dinyatakan dalam Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12. Ia merangkumi bidang-bidang terkini dan termaju misalnya kemahiran dan pengendalian *medical devices* serta teknologi dalam disiplin kejuruteraan elektronik dan mekanikal pembuatan.

Kementerian juga sememangnya mempunyai rancangan dan sasaran terperinci khususnya kepada golongan anak muda supaya dapat menceburi dalam

bidang-bidang TVET khususnya di politeknik dan kolej-kolej komuniti melalui inisiatif perluasan akses seperti memudahkan syarat kelayakan kemasukan ke program TVET. Seterusnya, penawaran program asasi TVET yang telah ditawarkan di lima buah politeknik adalah memberangsangkan dengan 88.2 peratus atau 441 daripada 500 buah tempat berjaya diisi.

Selain itu, program diploma politeknik juga ditawarkan kepada semua lepasan ILK yang berkeelayakan. Pengenalan program ijazah politeknik diperluas kepada lepasan kolej matrikulasi, STPM, STEM dan pusat asasi serta pelaksanaan kemasukan melalui APEL turut dijalankan. Program TVET di politeknik juga ada menyediakan laluan khas kepada kemasukan golongan rentan iaitu B40, OKU dan Orang Asli. Terbaru KPT telah memulakan agenda pendigitalan dengan membangunkan apa yang dipanggil POLI DIGITAL (2023-2027) bagi menarik lebih ramai golongan muda menyertai bidang TVET khususnya di politeknik dan kolej komuniti.

Di bawah POLI DIGITAL (2023-2027) ini, KPT sedang melaksanakan beberapa perubahan besar termasuklah:

- (i) mengubah pendekatan dan teknik pembelajaran serta pengajaran program TVET agar lebih anjal, bersifat futuristik digital dan mengguna pakai kelebihan teknologi serta inovasi seperti dengan izin, *Metaverse Future TVET Classroom*, *Augmented Reality (AR)*, *Virtual Reality (VR)*, *Apple EUD Classroom* dan *VHL Virtual Learning Experience Space*;
- (ii) memastikan graduan politeknik dilengkapi dengan kemahiran teknologi terkini sekali gus bersedia menjadi bakal terbaik dalam bidang *high skill*, *high tech*, dan *high art*;
- (iii) membolehkan politeknik diperkasakan sebagai hab dan *incubator* keusahawanan digital kepada masyarakat setempat; dan
- (iv) merencanakan penggunaan dan pemanfaatan ledakan teknologi terbaharu dengan menyediakan *Student Digital SandBox* dan *4.0 Industrial Revolution Flagship* dan konsep e-Rakyat iaitu latihan kepada komuniti melalui pemindahan teknologi.

Impak besar daripada agenda pendigitalan ini akan menyebabkan ekosistem dan program politeknik diberikan nafas baharu dan dilonjakkan secara radikal. Politeknik-politeknik di bawah KPT akan berkongsi program pengajian sesama mereka. Politeknik akan menjadi pusat pengajian teknikal dan teknologi terancang, tempoh pengajian akan menjadi lebih singkat, suasana pembelajaran dipacu

pendekatan kreatif lagi menyeronokkan. Penggunaan *gadget* atau peranti teknologi menjadi ciri utama dan latihan kemahiran akan menggunakan pendekatan inovatif yang selari dengan minat dan kecenderungan anak muda.

Tuan Yang di-Pertua, ekosistem TVET di bawah KPT adalah sistematik dan lengkap dengan laluan akademik yang tersusun. Ia dimulakan dengan tawaran peringkat sijil di kolej komuniti, diploma di politeknik dan ijazah di universiti-universiti teknikal (MTUN) seluruh negara. Paling menarik laluan ini dilengkapi dengan dasar yang membenarkan pemindahan kredit daripada kolej teknikal daripada universiti-universiti teknikal (MTUN). Dasar ini membolehkan pelajar lepasan diploma dari politeknik berpeluang untuk melanjutkan pengajian ijazah di universiti-universiti teknikal di seluruh negara dalam tempoh yang lebih singkat dengan melompat terus ke tahun kedua mengikut kesesuaian bidang yang diambil.

Selain itu di peringkat Agensi Kelayakan Malaysia (MQA), usaha transformasi pendidikan TVET turut dilaksanakan dengan memperkenalkan Sistem Jaminan Kualiti Tunggal TVET. Antara fokus utama pelaksanaan Sistem Jaminan Kualiti Tunggal TVET iaitu penambahbaikan laluan pendidikan graduan TVET melalui Prinsip Artikulasi TVET.

Melalui prinsip ini Sistem Jaminan Kualiti Tunggal TVET ini, dapat menambah fleksibiliti laluan pendidikan graduan aliran TVET sehingga ke peringkat kedoktoran (PhD) memperkukuh laluan pendidikan sepanjang hayat atau *life-long learning* melalui pengiktirafan pengalaman kerja dan seterusnya memperkukuh reputasi laluan TVET agar setanding dengan laluan akademik.

■1730

Menyentuh mengenai bantuan dan sokongan kepada pelajar dan pusat TVET pula, pelbagai program penajaan diwujudkan. Antaranya, pertama Biasiswa YB Menteri Pendidikan Tinggi untuk pelajar cemerlang politeknik.

Kedua, bantuan kewangan pelajar kolej komuniti kepada golongan pelajar B40, sijil kolej komuniti sepenuh masa.

Ketiga, Program Dermasiswa B40, TVET dan keempat, Bantuan Kewangan Asasi, TVET pelajar B40 dan M40.

Di samping itu, kementerian giat dan sentiasa bekerjasama erat dengan agensi luar kerajaan negeri, badan-badan bukan kerajaan, industri ataupun mana-mana pihak yang berhasrat membantu menyediakan pembiayaan dermasiswa, biasiswa ataupun sumbangan kepada pelajar dalam pelbagai bentuk.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai menyentuh mengenai silibus berkaitan kepentingan keselamatan siber di peringkat universiti. KPT menyambut baik cadangan ini.

Untuk makluman Yang Berhormat, topik berkenaan teknologi maklumat telah diterapkan dalam Kursus Mata Pelajaran Umum (MPU), model penerapan etika dan berhadapan dalam budaya dan komunikasi kontemporari serta modul cabaran kelestarian etika dan peradaban merangkumi aspek ini. Dari semasa ke semasa, KPT akan melakukan penambahbaikan selari dengan cabaran global semasa dan hasrat Yang Berhormat.

Seterusnya Yang Berhormat Senator Prof. Datuk Seri Dr. Awang bin Sariyan menyentuh dua perkara iaitu pelaksanaan Falsafah Pendidikan Kebangsaan di peringkat KPT dan pewujudan badan pengindeksan jurnal dan penerbitan ilmu khususnya dalam bahasa Melayu.

Di KPT, Falsafah Pendidikan Kebangsaan masih menjadi asas kepada pendidikan yang seimbang untuk membangunkan aspirasi pelajar. Misalnya melancarkan satu Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia 2015-2025 (Pendidikan Tinggi), dirangka untuk membentuk graduan yang holistik, seimbang dan berciri keusahawanan.

Antara langkah-langkah yang diambil oleh kementerian dalam memastikan pendidikan tinggi seimbang dan holistik adalah melalui pelaksanaan Mata Pelajaran Pengajian Umum (MPU). MPU merupakan satu set kursus yang perlu diambil oleh semua pelajar Institusi Pendidikan Tinggi (IPT) daripada peringkat sijil hingga Ijazah Sarjana Muda sebagai syarat pengijazahan.

Pelaksanaan MPU merupakan salah satu usaha untuk melahirkan pelajar universiti yang holistik, menghayati nilai-nilai patriotisme dan jati diri beracuan Malaysia serta kemahiran menguasai insaniah. MPU boleh dibahagikan kepada empat kelompok iaitu penghayatan falsafah, nilai dan sejarah, penguasaan kemahiran insaniah, penguasaan ilmu pengetahuan tentang Malaysia dan kemahiran pengurusan masyarakat yang bersifat praktikal seperti khidmat masyarakat dan kurikulum.

Bermula tahun 2019, kementerian juga telah membangun dan menawarkan dua kursus baharu iaitu kursus falsafah dan isu semasa serta kursus penghayatan etika dan peradaban. Kursus-kursus ini wajib diambil bagi memberi pendedahan kepada pelajar IPT berkenaan etika, nilai murni, pengetahuan epistemologi, *ethics and philosophy of knowledge* dan perkara-perkara asas keilmuan tanpa mengira pengkhususan bidang pengajian.

Justeru itu, pihak kementerian telah memastikan supaya elemen-elemen kemanusiaan, agama, moral dan akhlak telah diterapkan melalui penawaran subjek ENT di IPT. KPT terbuka dari semasa ke semasa menerima sebarang cadangan, penambahbaikan daripada Yang Berhormat Profesor, pemegang taruh, pakar-pakar

bagi menambahbaikkkan lagi Falsafah Pendidikan Kebangsaan yang dilaksanakan di peringkat KPT dan agensi-agensi kami amatlah dialu-alukan.

Tuan Yang di-Pertua, mengenai cadangan pewujudan badan pengindeksan jurnal dan penerbitan ilmu khususnya dalam Bahasa Melayu, KPT sentiasa cakna akan kepentingan korpus khazanah ilmu terutama dalam Bahasa Melayu yang perlu dikumpulkan, dipelihara dan diarkibkan dengan sistematik.

Justeru, Pusat Sitasi Malaysia (PSM) atau kini dikenali sebagai Pusat Sitasi dan Infometrik (PSI) telah ditubuhkan berperanan memperkasa keterlibatan penerbitan ilmiah Malaysia ke peringkat antarabangsa. PSI juga telah diiktiraf sebagai agensi pengindeksan sitasi Malaysia. Pusat ini telah membangunkan *repository* terbuka untuk mengindeks artikel yang diterbitkan dalam jurnal ilmiah terbitan Malaysia. Hanya jurnal yang memenuhi kriteria penerbitan ilmiah sahaja didaftarkan dalam *repositor* ini. Jurnal yang terdapat....

Prof. Datuk Seri Dr. Awang bin Sariyan: Yang Berhormat, bolehkah saya mencelah?

Dato' Mohammad Yusof bin Apdal: Ya, ya. Sila.

Prof. Datuk Seri Dr. Awang bin Sariyan: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua dan Yang Berhormat Timbalan Menteri. Terima kasih atas penjelasan tentang usaha KPT untuk mewujudkan sebuah pusat pengindeksan karya ilmiah dalam Bahasa Melayu. Pertanyaan saya adakah nantinya jurnal ataupun penerbitan indeks itu dapat disetarakan dengan ISI, Scopus, WOS dan sebagainya yang menjadi kayu ukur ataupun penanda aras bagi kecemerlangan bagi sesebuah IPT dan juga kesarjanaan.

Jadi kalau MyCite sebagai contoh tidak dapat mencapai tahap itu, adakah pusat Yang Berhormat sebutkan itu dapat diiktiraf oleh universiti sebagai setara dengan ISI, Scopus, WOS dan sebagainya. Terima kasih.

Dato' Mohammad Yusof bin Apdal: Tuan Yang di-Pertua, saya kena kembali kepada soalan Yang Berhormat senator apabila saya selesai jawab dahulu. Kena ambil maklum *I will come back to you, Insya-Allah*.

Saya teruskan dahulu dengan jawapan yang saya ada sekarang untuk menjimatkan masa. Jurnal yang terdapat *repository* ini meliputi artikel terbitan dalam Bahasa Melayu, bahasa Inggeris, bahasa Arab, bahasa Tamil. Kandungan jurnal ilmiah tempatan boleh diakses oleh komuniti global melalui <https://myjurnal.mohe.gov.my>.

Saya bersetuju akan pandangan Yang Berhormat mengenai keperluan memartabatkan nilai ilmu bahasa negara kita. Justeru, PSI akan berusaha untuk terus memperkasakan Bahasa Melayu dalam pengindeksan jurnal. Pihak kementerian akan mengambil kira cadangan Yang Berhormat mengenai kerjasama

dengan negara Indonesia, Brunei dan negara-negara lain dengan Bahasa Melayu. Terima kasih Yang Berhormat.

Selain daripada isu penurunan minat lepasan SPM terhadap program TVET yang telah saya jawab pada awal pagi, Yang Berhormat Senator Dato' Sivaraj a/l Chandran juga menyentuh mengenai kajian semula subjek di universiti, memperbanyakkan subjek yang berhubung langsung dengan universiti dan mengenai pandangan agar pelajar dibenarkan bekerja sambil dalam bidang yang berkaitan dengan pengajian supaya mempunyai pengalaman di industri.

Yang Berhormat Senator juga ada menyentuh berkaitan isu pelajar tidak dapat menyambung pengajian dalam bidang pilihan mereka di universiti awam khususnya bidang perubatan, pergigian dan farmaseutikal. Untuk perkara ini, saya akan jawab secara bersekali dengan tiga orang Yang Berhormat senator yang lain.

Untuk makluman Yang Berhormat, program pengajian di akademik di universiti awam melalui proses semakan kurikulum secara berkala setiap tiga hingga lima tahun. Usaha ini dilaksanakan supaya silibus dan kurikulum kekal relevan dan selari dengan keperluan industri.

Mengenai cadangan Yang Berhormat supaya diperbanyakkan subjek-subjek yang berhubung langsung dengan industri. Kementerian sememangnya sentiasa bekerjasama dengan pihak industri dalam memastikan silibus kurikulum program pengajian akademik adalah sentiasa relevan dan selaras dengan keperluan industri.

Kementerian juga telah melancarkan inisiatif *Experiential Learning and Competency-Based Education Landscape* (EXCEL). Salah satu pendekatan EXCEL iaitu *Industry Driven Experiential Learning* (IDEAL). IDEAL merupakan pengalaman pembelajaran secara imersif yang melibatkan pihak industri secara langsung.

Bagi menjawab isu akhir yang disentuh oleh Yang Berhormat mengenai kebenaran bekerja sambil kepada pelajar. Kementerian Pendidikan Tinggi pada awal tahun telah memperkenalkan program anjal di mana ia memberi pilihan kepada para pelajar untuk mengikuti pembelajaran secara hibrid iaitu gabungan antara pembelajaran secara fizikal di kampus dengan pembelajaran secara dalam talian-*online*. Perkara ini akan memberikan *flexibility* kepada pelajar untuk mengatur jadual pembelajaran mereka dan masa sekiranya mereka mempunyai keperluan atau ingin bekerja secara sambil.

Tuan Yang di-Pertua...

Dato' Sivaraj a/l Chandran: Boleh mencelah sedikit? Berkenaan dengan program hibrid ini, adakah ia diguna pakai untuk semua fakulti atau hanya beberapa buah fakulti yang terpilih. Lagipun tadi Yang Berhormat Timbalan Menteri ada mengatakan bahawa ada fakulti yang telah mengubah silibus mengikut kehendak industri.

Akan tetapi, daripada kajian saya dan juga pengalaman saya, berapa banyak fakulti ini- saya dari Fakulti Ekonomi Universiti Malaya, apabila saya mengikuti balik kursus sarjana muda ekonomi, ya saya masih lihat subjek-subjek yang masih berbentuk teori dan juga akademik tetapi tidak berkaitan dengan *practicality of the industry need*. Jadi apa pandangan Yang Berhormat Timbalan Menteri?.

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Silakan.

■1740

Dato' Mohammad Yusof bin Apdal: Yang Berhormat Senator, saya juga akan menjawab selepas saya selesai ini. Kalau tidak ada masa, saya akan jawab secara bertulis. Bagi menjawab isu akhir yang tadi saya sebut, mengenai kebenaran bekerja. Saya rasa itu sudah dijawab. Perkara ini akan memberi- ya, sudah habislah itu... *[Ketawa]*

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Tuan Isaiah a/l D Jacob menyentuh mengenai isu kebajikan pelajar-pelajar orang kurang upaya di IPT. Pertamanya, saya ingin mengucapkan ribuan terima kasih atas keprihatinan Yang Berhormat. Seperti mana keprihatinan Yang Berhormat akan isu yang melibatkan OKU, KPT senantiasa prihatin, peka dan bertekad dalam memastikan kebajikan dan kesejahteraan pelajar OKU dibela dan terjaga.

Pertamanya, Yang Berhormat menyentuh mengenai isu diskriminasi di dalam universiti-universiti kerajaan. Dalam konteks ini, Yang Berhormat memberikan contoh yang berlaku di Universiti Islam Antarabangsa (UIA).

Untuk makluman Yang Berhormat, satu siasatan telah dijalankan dan pihak universiti mendapati wujudnya salah faham- *miscommunication* semasa sesi temu duga itu berlangsung. Panel temu duga mengajukan beberapa soalan bagi meminta kepastian tentang beberapa perkara, tanpa niat mendiskriminasikan mana-mana pihak, terutamanya golongan istimewa. Oleh itu, satu penambahbaikan dilakukan agar salah faham ini tidak berulang lagi. Untuk itu, Unit Perkhidmatan Golongan Kurang Upaya- *Disabilities Services Unit UIAM* akan dilibatkan untuk menjadi panel dalam sebarang temu duga sekiranya terdapat calon-calon berkelainan upaya (OKU) pada masa hadapan.

Kementerian melalui universiti-universiti awam di seluruh negara akan terus komited mengutamakan kebajikan pelajar dan keperluan mahasiswa OKU seiring dengan amalan dasar inklusif golongan tersebut. Daripada segi pemilihan pula, pihak universiti juga memberi jaminan bahawa semua penilaian dan pemilihan dijalankan secara adil dan saksama tanpa ada sebarang diskriminasi untuk semua calon yang dipanggil untuk sesi temu duga.

Isu kedua yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat mengenai kelewatan pemberian elaun pelajar OKU di IPT. Terima kasih atas keprihatinan Yang Berhormat berkenaan perkara ini.

Untuk makluman, kerajaan melalui KPT telah menyediakan bantuan kewangan kepada pelajar orang kurang upaya (OKU) melalui Program Bantuan Kewangan OKU dan Program Pendidikan Khas. Bantuan ini disediakan berdasarkan permohonan.

Dalam kes Yang Berhormat sebutkan yang mana pelajar OKU semester empat masih belum menerima bantuan itu, saya mohon kepada Yang Berhormat berikan saya maklumat tersebut, nama, IC nya dan IPT yang terlibat. Ini kerana secara umumnya, saya dimaklumkan bahawa tiada tunggakan bayaran bantuan yang melebihi satu semester.

Tuan Isaiah a/l D Jacob: Dibenarkan?

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Sila.

Tuan Isaiah a/l D Jacob: Perkara ini / rasa sudah semester keempat, Yang Berhormat Timbalan Menteri. Saya rasa pemohon telah membuat permohonan melalui *online*. Apabila dia menghubungi pihak kementerian, mereka tidak jawab. Ada kala mereka jawab, mereka mengatakan sistem *down*. Berapa lama sistem ini *down*? Ini isu golongan istimewa. Mereka datang dari jauh untuk belajar. Ini hak mereka. Semester satu mereka sudah tandatangan aku janji di mana kerajaan akan bayar semester seterusnya. Kenapakah kelewatan ini berlaku terhadap golongan istimewa ini?

Dato' Mohammad Yusof bin Apdal: Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator. Pertama, tadi saya sebut itu adalah *feedback* yang telah saya dapat daripada pihak kementerian berhubung dengan keadaan pembiayaan ataupun elaun OKU yang mana mengikut rekod yang ada pada kita, tiada yang tertunggak. Akan tetapi oleh sebab Yang Berhormat sentuh tentang seorang pelajar yang sudah masuk semester empat, maka itu saya mohon nama supaya maksud saya, manalah tahu mungkin dia baru hendak mohon setelah dia masuk semester empat. Saya hendak dapatkan nama supaya lebih spesifik, senang kita hendak *check* dia.

Tuan Isaiah a/l D Jacob: Okey, Yang Berhormat Timbalan Menteri. / akan serahkan, / akan sampaikan semua. Akan tetapi kalau bukti ada, saya hendak kementerian ambil tindakan tegas terhadap pegawai-pegawai yang menyelewengkan golongan saya.

Dato' Mohammad Yusof bin Apdal: Okey Yang Berhormat, *you got my promise... [Ketawa] [Tepuk]*

Baik, kementerian memahami kekangan dan kesulitan daripada pelajar, namun kementerian perlu juga memastikan semua peraturan kewangan semasa

perlu dipatuhi sebelum pembayaran dapat dibuat kepada pelajar. Sebagai penambahbaikan pengurusan bantuan kewangan ini pada masa hadapan, kementerian akan menyalurkan peruntukan bantuan kewangan ini untuk diuruskan oleh universiti awam masing-masing. Keadaan ini tentu akan lebih memudahkan lagi dan dijangka dapat mempercepat penyaluran bantuan kepada pelajar bermula sesi pengajian 2023/2024.

Selain itu, kementerian juga sedang membangunkan Sistem Permohonan Bantuan Kewangan yang lebih komprehensif bagi memastikan pembayaran kepada pelajar dapat dilaksanakan dengan lebih efisien.

Tuan Yang di-Pertua, seterusnya isu-isu yang telah dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan berhubung dengan pertamanya, bayaran pendaftaran pengajian di IPTA. Kedua, prasarana dan tenaga pengajar di IPTA. Yang Berhormat Senator juga ada menyentuh berkenaan isu pengambilan pelajar ke IPT, khususnya bagi program-program kompetitif dan *private wing* universiti awam. Untuk perkara ini, saya akan jawab bersekali bersama-sama isu yang dibangkitkan oleh tiga lagi Ahli Yang Berhormat Senator yang lain.

Saya mengambil maklum cadangan Yang Berhormat supaya pembayaran pendaftaran pelajar IPTA dapat ditangguhkan sehingga pelajar mendapat pinjaman atau biasiswa, terutama kepada pelajar miskin. Saya memahami kerana isu kemiskinan ini dekat di hati saya dan Kerajaan Madani di bawah pimpinan Yang Amat Berhormat Dato' Seri Anwar bin Ibrahim. Saya akan membawa isu ini di peringkat kementerian untuk mencari penyelesaian demi kebaikan semua.

Secara umumnya Yang Berhormat, perlembagaan setiap universiti awam telah memberi kuasa kepada universiti untuk menetapkan kadar yuran yang akan dikenakan bagi program pengajian. Atas dasar ini, maka sebarang kesulitan berkenaan bayaran yuran pengajian perlu dirujuk kepada universiti untuk pertimbangan dan budi bicara mereka. Pelajar yang terkesan dengan himpitan ekonomi semasa, dimohon untuk berbincang dengan pihak universiti bagi mendapatkan kaedah terbaik seperti penjadualan semula bayaran yuran pendaftaran sehingga mereka menerima pinjaman PTPTN atau lain-lain penajaan.

Pada masa yang sama, pihak universiti perlulah mengutamakan pengajian pelajar-pelajar tanpa sebarang kompromi. Dalam perkara berkaitan, PTPTN ada memberi pelajar universiti awam yang layak wang pendahuluan berjumlah RM1,500 sebelum mereka mendaftar di UA menerusi Inisiatif Wang Pendahuluan Pinjaman. Melalui inisiatif ini oleh Kementerian Pendidikan Tinggi, pemberian wang pinjaman pendahuluan ini juga telah diperluas kepada pelajar B40 yang mengikuti program pengajian peringkat Diploma sepenuh masa di institusi pendidikan tinggi swasta

mulai 2021. Maklumat lanjut mengenai wang pendahuluan pinjaman ini boleh dirujuk di portal rasmi PTPTN.

Mengenai peningkatan prasarana dan penambahan tenaga pelajar di IPTA pula, kementerian sentiasa memberi keutamaan pada Hospital Pengajar Universiti (HPU) serta Fakulti Perubatan dan Pergigian dengan melaksanakan proses naik taraf dan baik pulih prasarana sedia ada. Usaha ini termasuklah menambah HPU baharu bagi menampung keperluan tambahan pelajar bidang perubatan. Jumlah kos yang diluluskan dalam Rancangan Malaysia Kedua Belas bagi tujuan ini adalah sebanyak RM3.498 bilion sehingga tahun 2023.

Pada masa yang sama, kementerian juga turut memberi perhatian kepada penggantian peralatan usang dan menambah peralatan baharu HPU dan Fakulti Perubatan dan Pergigian supaya memenuhi keperluan terkini pengajaran dan pembelajaran. Untuk tujuan ini, jumlah kos yang diperuntukkan sehingga kini ialah sebanyak RM586.5 juta. Bagi cadangan pertambahan tenaga pengajar di IPTA, kita telah memohon tambahan perjawatan, namun permohonan tertakluk kepada pertimbangan agensi Pusat.

Tuan Yang di-Pertua, saya akan menjawab bersekali perkara-perkara yang dibangkitkan oleh empat orang Ahli Yang Berhormat Senator iaitu Yang Berhormat Senator Dr. Lingeswaran a/l Dato' Seri R. Arunasalam, Yang Berhormat Senator Dato' Sivaraj a/l Chandran, Yang Berhormat Senator Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli dan Yang Berhormat Senator Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan.

■1750

Keempat-empat orang Yang Berhormat Senator menyentuh mengenai isu kemasukan pelajar di universiti awam secara keseluruhan melibatkan pelajar cemerlang yang memperoleh CGPA 4.0 iaitu:

- (i) proses kemasukan kompetitif seperti bidang perubatan, pergigian dan farmaseutikal;
- (ii) pelaksanaan kemasukan ke program *private wing* di universiti awam; dan
- (iii) penambahbaikan sistem *UPU online*.

Pertamanya, saya memohon izin daripada Tuan Yang di-Pertua untuk saya memberikan jawapan yang terperinci memandangkan isu-isu ini sedang hangat diperkatakan dan memerlukan penjelasan yang lanjut bagi memberikan keadilan kepada semua, keadilan kepada pihak kerajaan dan keadilan kepada pelajar-pelajar juga.

Di sini saya ingin menegaskan bahawa pemilihan pelajar memasuki IPT adalah berasaskan prinsip meritokrasi iaitu semua calon yang layak dipertimbangkan

mengikut merit tertinggi dan merit terendah tanpa mengira kaum, agama, negeri, taraf hidup, tempat tinggal. Prinsip meritokrasi ini telah dilaksanakan secara adil, telus dan sistematik. Bagi pemilihan kemasukan calon lepasan STPM, matrikulasi asasi dan STEM ke universiti awam, asas merit adalah berpandukan kepada kombinasi pencapaian akademik 90 peratus dan pencapaian kurikulum 10 peratus.

Tahun ini juga kementerian telah menerima sebanyak 8,044 permohonan daripada calon-calon lepasan STPM dan matrikulasi asasi dengan keputusan PNGK 4.0. Daripada jumlah tersebut, 1,626 orang calon telah memilih Program Perubatan, Pergigian dan Farmasi sebagai pilihan pertama mereka sedangkan bidang-bidang ini hanya mempunyai 1,124 buah tempat sahaja dengan pecahan Program Perubatan sebanyak 705 buah tempat, Pergigian 153 buah tempat dan Farmasi 266 buah tempat.

Sebagaimana dimaklumkan dalam sesi penggulungan Yang Berhormat Menteri KPT di Dewan Rakyat baru-baru ini, bagi program-program pengajian yang kompetitif seperti Perubatan, Pergigian dan Farmasi, semua calon perlu melepasi ujian dan atau temu duga khas yang ditetapkan oleh universiti awam sebelum layak mendapat tempat pengajian.

Proses ujian khas dan temu duga oleh pihak universiti ini secara umumnya menggunakan pendekatan *Multiple Mini Interviews* (MMI) dan dikendalikan oleh beberapa orang panel yang terdiri antara lima hingga 20 orang- tenaga pengajar. Ia menilai aspek-aspek seperti kematangan, kefahaman tentang sektor kesihatan awam, pengetahuan am, keupayaan menyelesaikan masalah, ketahanan emosi, profesionalisme, kemahiran komunikasi, pemikiran kritikal dan imaginatif, daya empati dan etika.

Maka, setelah mengambil kira pencapaian akademik, perakuan temu duga dan atau ujian khas bilangan tempat yang terhad dan keutamaan pilihan calon sudah pasti akan terdapat calon-calon yang tidak ditawarkan program kompetitif walaupun memperoleh keputusan PNGK 4.0. Apatah lagi terdapat calon yang hanya memilih institusi tumpuan yang bertapak di Lembah Klang sahaja seperti Universiti Malaya dan tidak memohon dari fakulti-fakulti yang berada di negeri-negeri lain walaupun dalam bidang yang sama seperti UNIMAS, UMS, UniSZA, USIM dan lain-lain.

Calon lepasan STPM dan matrikulasi asasi yang cemerlang dengan PNGK 4.0 yang tidak mendapat tawaran Program Perubatan, Pergigian dan Farmasi telah pun ditawarkan program pengajian yang dipilih oleh mereka sendiri daripada senarai 12 program dalam sistem *UPU online* seperti Bioperubatan, Biokimia, Bioteknologi, Pengimejan Perubatan dan Forensik.

Ini bermaksud, kesemua pelajar ini telah ditawarkan program pengajian di universiti awam dalam pelbagai bidang seperti yang saya sebutkan tadi. Akan tetapi

mungkin mereka masih merasakan yang mereka masih inginkan dapat pergi kursus yang mereka telah pilih sebagai pilihan pertama itu walaupun mungkin dia tahu bahawa kuota itu sudah terhad.

Tuan Yang di-Pertua, berkaitan penawaran universiti awam melalui *private wing* pula. Calon perlu mengemukakan permohonan secara terus ke universiti awam.

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Yang Berhormat Menteri, Yang Berhormat Menteri sudah kena *landing*. Saya tambahkan dua minit disebabkan jawapan yang bagus.

Dato' Mohammad Yusof bin Apdal: Okey, okey. *I almost finish*. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Mohon sedikit ya.

Berkaitan penawaran universiti awam melalui *private wing*, calon perlu mengemukakan permohonan secara terus ke Universiti Awam dengan mengambil kira yuran pengajian tanpa subsidi. Dalam hal ini, harus difahami bahawa calon yang membuat permohonan melalui *UPU online* dan gagal di dalam temu duga yang dijalankan oleh universiti awam tidak boleh ditawarkan ke program yang sama melalui *private wing*. Ini kerana dasar penawaran yang dilaksanakan oleh *private wing* universiti awam juga adalah wajib melalui proses permohonan dan tapisan syarat am dan syarat khas program pengajian yang telah ditetapkan serta...

Dato' Sivaraj a/l Chandran: Hendak mencelah sedikit boleh? *A very important question*.

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Boleh.

Dato' Sivaraj a/l Chandran: Katakan dia gagal. Keputusan pelajar tersebut baik, dia cemerlang dalam akademik dan juga kurikulum tetapi disebabkan seperti Yang Berhormat kata tadi dia tidak *perform* dalam *interview*. Itu suatu yang *very subjective*. Pelajar tidak tahu sama ada dia betul-betul *perform* atau tidak. Bagi dia-bagi saya, saya kalau pergi *interview*, saya akan kata saya *perform* dalam *interview* tetapi masih tidak diberi tempat.

Jadi, apakah masa hadapan mereka? Adakah kita hendak biarkan mereka buat program pilihan yang terakhir yang diberikan kepada mereka seperti biosains, biomedik dan sebagainya walaupun itu bukan merupakan satu program yang dipilihnya. So, ini akan memberi impak kepada prestasi pendidikan dan masa hadapan anak tersebut. Maka, saranan saya ialah Kementerian Pendidikan-walaupun saya faham kita ada kekangan disebabkan *limitation* daripada aspek tempat, benda ini sudah berlarutan setiap tahun. Ini bukan perkara baharu. Ini bukan masalah baharu.

Jadi, apakah komitmen kementerian untuk selesaikan masalah ini? *Like*, mungkin memperbanyakkan kerusi di Fakulti Perubatan dan sebagainya. Kita tidak boleh memberi alasan bahawa dia ini tidak *perform* dalam *interview* dan sebab itu

dia tidak diberi. Semasa itu dia tidak tahu fasal kuota itu. Pelajar itu tidak tahu tentang sama ada dia *perform* atau tidak. Apa yang dia tahu, masa hadapan dia yang terumbang ambing.

Jadi, saya rasa itu ialah peranan dan juga tanggungjawab kerajaan kita untuk selesaikan dan bagi mereka bahawa masa hadapan mereka terjaga. Itu sahaja pandangan saya. *Thank you.*

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Silakan.

Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan: Boleh tambah sedikit?

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Boleh.

Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan: Tuan Yang di-Pertua, saya cadangkan bahawa bagi Yang Berhormat Timbalan Menteri lebih masa. Oleh sebab ini merupakan isu yang hangat sekarang dan rakyat di sana menunggu jawapan daripada Yang Berhormat Timbalan Menteri. Tadi Timbalan Menteri ada mengatakan bahawa mereka yang gagal dalam *interview* tidak akan diberi tempat di *private wing*. Malangnya, mereka yang gagal dapat tawaran di *private wing* and saya ada *proof* mengenai hal ini. So, minta penjelasan Yang Berhormat Timbalan Menteri terima kasih.

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Terima kasih. Yang Berhormat Menteri, saya beri tambah sedikit lah sebab yang tanya itu semua adalah dalam bidang *education*. Terakhir ini merupakan guru saya. Jadi, terpaksa memberi.

Dipersilakan Yang Berhormat.

Dato' Mohammad Yusof bin Apdal: Okey, baik. Pertama, saya hendak sentuh tentang soal syarat itu. Hendak masuk ke Pengajian Perubatan, *Dentist* ataupun Farmaseutikal ini. Dia ada syarat yang sudah ditetapkan awal. *It's nothing to do with why that syarat make them fail to enter or to be intake to university. We are talking about procedures here.* Macam saya lah contoh, saya ini Ahli Parlimen daripada 222 orang yang menang ini. 222 orang Ahli Parlimen tetapi yang dilantik Timbalan Menteri Pendidikan seorang sahaja.

Same goes when you go for other kind of interviews. It goes along with the procedure. Cara kita menilai dan memilih. Itu memang cara kita. Maknanya, bila kita sentuh soal kenapa dia tidak masuk sebab dia tidak gagal, *that is one of the conditions. What if I say to you that I didn't get 4.0 or even for that matter I said that I only have 3.0, but I qualified in the interview. Doesn't mean that I am also qualified to go for it.*

■1800

Maksudnya kita kena tengok cara kitalah macam mana kita meletakkan peraturan kita ini. *That is nothing to do with unfairness* atau apa benda, menyatakan kenapa dia- ramai. *We have 8,000 over students with 4.0,* dan yang layak ini 1,000

lebih sahaja. Akan tetapi, *the rest of 1,100 plus* yang dapat masuk Perubatan, Farmaseutikal ini, dan juga *Dentist*, dia dapat masuk. Manakala yang 6,000 lebih itu masuk juga.

Cuma, kerana tempat untuk jurusan perubatan ini dengan *dentist* dan juga macam farmaseutikal sudah tidak ada tempat. Kita hendak bagi masuk. *We have a way to do it. That is number one.* Kita kena ada pakar tambahan kita macam tenaga pengajar *which will require planning*, persediaan kita termasuk daripada segi kos yang akan terlibat itu, yang memerlukan kita kena sediakan dana khusus.

Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan: Minta maaf sekali lagi. Itulah cadangan kita, Yang Berhormat Timbalan Menteri.

Dato' Mohammad Yusof bin Apdal: Yes, yes.

Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan: Kita tahu masalah itu. Akan tetapi, sekarang ini kita minta bahawa pada masa akan datang- ini RMKe-12. Ini bukan soalan daripada Ahli Parlimen. Ini kita bincang mengenai hala tuju RMKe-12.

Dalam RMKe-12 ini, kita minta supaya kerajaan melalui Kementerian Pendidikan Tinggi memperbaiki isu UPU ini *because* saya rasa- *you* kena *accept*, Yang Berhormat Timbalan Menteri, bahawa ada *problem*, ada masalah. Kita tidak boleh *ignore* yang masalah itu ada.

Saya telah membangkitkan dua hari lalu bahawa ini bukan sahaja mengenai satu kaum, ini merangkumi semua kaum di negara ini.

Dato' Mohammad Yusof bin Apdal: Yes.

Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan: Ini merupakan tanggungjawab kita. Tanggungjawab kerajaan untuk memastikan bahawa seseorang itu yang telah belajar 15 tahun, impian dia hendak menjadi seorang doktor tetapi tidak jadi walaupun dia dapat kelayakan yang- dia boleh masuk *private*, IPTS, dia boleh dapat tempat. Akan tetapi kalau dia B40, dia kena ambil PTPTN *loan* RM300,000 ke RM400,000. Itu yang saya minta. Dalam RMKe-12 ini, cuba menyelesaikan masalah ini. Terima kasih.

Dato' Mohammad Yusof bin Apdal: Yang Berhormat Senator, itulah tadi kalau saya ada *chance* cakap sampai habis tadi. Tidak dijawab tadi. Celahan itu mungkin *I am answering your question* bila *I* sentuh, *the last page of my* perbahasan ini.

Tuan Yang di-Pertua dan Yang Berhormat Senator, barangkali akan ada pihak yang mempersoalkan- inilah ini. Saya ada tulis ini... *[Ketawa]* *I have written it here.* Jika kita mempunyai ramai pelajar yang cemerlang, mengapa pihak kementerian tidak menambah sahaja tempat agar lebih ramai pelajar cemerlang akan mendapat tempat khususnya program-program kompetitif seperti perubatan,

pergigian dan farmasi? *I think that is what your question is all about* ya, lebih kuranglah, *if I can get you right*.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, jumlah bilangan tempat bagi program kompetitif ini dikawal oleh badan-badan profesional yang relevan seperti Majlis Perubatan Malaysia (MMC), Majlis Pergigian Malaysia (MDC) dan Lembaga Farmasi Malaysia (LFM). Ini bagi memastikan pengeluaran graduan ini adalah sepadan dengan keperluan negara sekali gus mengelakkan lambakan graduan dalam bidang-bidang ini.

Dalam hal ini juga, Kementerian Pengajian Tinggi (KPT) akan berbincang dengan Kementerian Kesihatan Malaysia, seperti mana Yang Berhormat Senator sebut tadi ya, selaku pemegang taruh utama sektor kesihatan untuk melihat semula- *I hope this will answer your question*, Yang Berhormat Senator.

Untuk melihat semula moratorium penambahan tempat pengajian bidang perubatan agar isu ketidakcukupan tempat pengajian dalam bidang ini boleh diuruskan dengan lebih strategik dan berkesan.

Mengenai cadangan penambahbaikan sistem UPU, kementerian mengambil perhatian serius dan berusaha membuat penambahbaikan dari semasa ke semasa berkaitan pengambilan pelajar menerusi sistem *UPU online*. Terima kasih atas cadangan Yang Berhormat Senator.

Tuan Yang di-Pertua, sebagai akhir pada jawapan saya, kementerian merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada semua Ahli Yang Berhormat Senator yang telah membahaskan dan cakna mengenai isu-isu pendidikan tinggi sepanjang sesi perbahasan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12, di Dewan yang mulia ini. Pada soalan Yang Berhormat Senator Profesor itu tadi nanti kita akan jawab secara bertulis pada jawapan itu. Sekian, terima kasih.

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Terima kasih Yang Berhormat Timbalan Menteri. *Alhamdulillah*, jawapan yang bagus. Saya rasa pelajar kita merupakan masa depan negara kita. Itu yang saya berikan masa lebih sedikit kepada Yang Berhormat Timbalan Menteri. Terima kasih.

Saya dengan ini menjemput Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi. Dipersilakan Yang Berhormat Timbalan Menteri.

6.05 ptg.

Timbalan Menteri Sains, Teknologi dan Inovasi [Datuk Arthur Joseph Kurup]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Selamat petang, salam sejahtera, salam Malaysia Madani.

Terlebih dahulu, saya ingin mengucapkan terima kasih kepada empat orang Ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam perbahasan

Usul Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12, di Dewan Negara serta membangkitkan isu-isu di bawah bidang kuasa Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi (MOSTI) iaitu Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian, Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff, Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim dan Yang Berhormat Senator Puan Noorita binti Sual.

Untuk makluman Tuan Yang di-Pertua dan Ahli-ahli Yang Berhormat Senator, pembangunan inovasi dan teknologi merupakan tonggak utama Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi. Peranan kementerian dalam pembangunan ekosistem *startup* teknologi adalah penting bagi meningkat daya saing di pasaran.

Mulai Rancangan Malaysia Ke-11, hingga terkini, kerajaan melalui MOSTI telah meluluskan dana pelaburan sebanyak RM936.42 juta untuk pembangunan *startup* yang merangkumi pelaburan suntikan ekuiti dan pinjaman dengan fokus bidang utama terhadap pembangunan bidang teknologi maklumat dan bidang sains dan teknologi.

Bagi menjawab pertanyaan Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian berkaitan jurang pembiayaan dan fasiliti yang tidak menyeluruh bagi pembangunan syarikat pemula, MOSTI melalui Pelan Hala Tuju Ekosistem *Startup* Malaysia atau dikenali sebagai SUPER 2021-2030 menyatakan bahawa kekurangan pembiayaan sektor swasta merupakan antara faktor yang mempengaruhi perkembangan syarikat pemula menuju peringkat-peringkat selanjutnya.

Melalui pelaksanaan SUPER 2021-2030, lima- penjana ekosistem iaitu pembiayaan, inovasi, bakat, ekosistem pasaran serta dasar dan peraturan dikenal pasti dapat meletakkan Malaysia di antara 20 ekosistem syarikat *startup* terbaik di dunia menjelang tahun 2030.

Di bawah SUPER, sebuah 'jawatankuasa pemandu rentas kementerian' yang melibatkan Kementerian Kewangan, Kementerian Ekonomi, Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi, Kementerian Pelaburan, Perdagangan dan Industri, Kementerian Komunikasi dan Digital, Kementerian Pengajian Tinggi dan lain-lain pihak yang berkepentingan diwujudkan dalam membincangkan isu-isu pembiayaan dana serta potensi pendanaan alternatif bagi memperkasakan lagi ekosistem *startup* negara.

Antara hasil daripada pelaksanaan jawatankuasa pemandu ini ialah program *Fund Funnel* yang melibatkan firma model teroka dan agensi pembiayaan kerajaan seperti Malaysia Venture Capital Management Berhad atau dikenali sebagai MAVCAP sebagai satu- platform komunikasi antara firma model teroka, agensi pembiayaan kerajaan dan Bursa Malaysia untuk berkongsi maklumat seperti *startup*

yang berpotensi, trend pelaburan terkini serta syarat penyenggaraan di Bursa ataupun *Bursa listing requirements*.

Pelaksanaan program *Fund Funnel* ini juga selari dengan SUPER 2021-2030 yang menekankan kepentingan penstrukturan semula ekosistem pelaburan tempatan untuk meningkatkan kecekapan serta menarik pelaburan yang berkualiti tinggi.

■1810

Fund Funnel akan memberi impak yang positif dalam usaha mengatasi keperluan pendanaan bagi *startup* yang berdaya saing dan meningkatkan bilangan *startup* yang disenaraikan di bursa Malaysia. Selain daripada itu, program ini juga memberikan pendedahan dan memahirkkan agensi pembiayaan kerajaan terhadap corak pelaburan firma modal teroka swasta.

Selain itu, inisiatif portal MYStartup merupakan sistem penyampaian tunggal yang tangkas dan kolaboratif yang bakal menjadi titik utama kerjasama antara semua pemegang taruh dalam ekosistem *startup* negara. Melalui portal MYStartup di www.mystartup.gov.my, usahawan dan pemain industri ekosistem *startup* boleh melayari tawaran program-program pembangunan kapasiti atau program sokongan pembiayaan lanjutan yang merentasi kementerian.

Merujuk kepada Syarikat Twistcode Technologies yang dinyatakan oleh Yang Berhormat Senator, *Malaysian Technology Development Corporation* (MTDC). Pada tahun 2015, telah pun membiayai syarikat ini dengan pembiayaan *business startup fund* berjumlah RM5 juta untuk pengkomersialan kecerdasan buatan- *artificial intelligence* tahap empat melalui pengkomputeran berprestasi tinggi untuk kegunaan industri data raya- *big data*. Syarikat Twistcode mempunyai potensi yang tinggi untuk berkembang kini sedang mengkomersialkan *acceleration as a service*, dengan izin, dalam pelbagai industri seperti kesihatan, kewangan, minyak dan gas, kejuruteraan dan pembuatan serta berjaya menembusi pasaran di Indonesia, Arab Saudi dan Jepun.

Melalui MAVCAP pula, beberapa buah syarikat pemula dikategorikan sebagai '*soonicorn*' iaitu Aerodyne, EasyParcel, Involve Asia dan TheLorry yang telah menerima siri pembiayaan dari pelbagai peringkat bagi memastikan dapat menuju ke arah status syarikat bertaraf '*unicorn*'. Salah satu daripada syarikat pemula yang telah mencapai status '*unicorn technology*' di Malaysia ialah Carsome di mana MAVCAP telah membiayai hampir USD15 juta sejak tahun 2015. Menerusi dana-dana di bawah kawal selia MAVCAP pula, lebih 1,000 buah syarikat pemula tempatan mahupun antarabangsa telah menerima manfaat daripada dana-dana modul teroka di bawah kelolaan MAVCAP daripada peringkat awal atau *seek funding* sehingga ke peringkat *gross stage* atau *series C*, dengan izin.

Bagi pertanyaan oleh Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff berkenaan pakar-pakar yang mencukupi dalam pengurusan REE atau unsur nadir bumi supaya tidak bergantung kepada pakar luar.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, Agensi Nuklear Malaysia menempatkan kepakaran dalam R&D industri nadir bumi. MOSTI melalui Agensi Nuklear Malaysia menawarkan perkhidmatan penyelidikan dan pembangunan (R&D) berkaitan nadir bumi dalam sektor hulu melibatkan kajian keberadaan dan eksplorasi sumber serta sektor pertengahan melibatkan proses ekstrak, pemisahan dan penulenan terutamanya berasaskan mineral seperti *Monazite* dan *Xenotime*.

Nuklear Malaysia juga mempunyai pegawai penyelidik yang mempunyai kelayakan dalam bidang kimia, fizik, geologi, geofizik, keselamatan dan kesihatan, pengurusan sisa serta kejuruteraan dan pengendalian loji. Pengalaman dan pengetahuan pegawai penyelidik Nuklear Malaysia di dalam aktiviti penyelidikan meliputi:

- (i) pengekstrakan unsur nadir bumi ringan- *light rare earth element* iaitu *Cerium*, *Lanthanum* dan *Neodymium*;
- (ii) pengekstrakan unsur nadir bumi berat- *heavy rare earth element* iaitu *Yttrium* daripada sumber mineral *Xenotime*; dan
- (iii) kajian keberadaan Sumber Unsur Nadir Bumi di Malaysia.

Dalam menjalankan aktiviti R&D ini, Nuklear Malaysia turut bekerjasama dengan penyelidik tempatan daripada pelbagai institusi seperti Pusat Penyelidikan Mineral, Jabatan Mineral dan Geosains, Universiti Malaysia Pahang Al-Sultan Abdullah dan beberapa buah universiti tempatan yang lain. Dengan wujudnya kerjasama antara agensi dan fasiliti penyelidikan dalam di bidang ini, lebih ramai kepakaran tempatan mampu diwujudkan dengan bilangan kepakaran mengkhusus dalam industri nadir bumi dan seterusnya mengurangkan kebergantungan kepada pakar luar negara.

Tuan Yang di-Pertua, seterusnya saya ingin menyentuh mengenai kerisauan yang ditimbulkan oleh Yang Berhormat Senator Puan Noorita binti Sual mengenai pelepasan sisa air terawat daripada Loji Kuasa Nuklear Fukushima ke Lautan Pasifik. Izinkan saya memperjelaskan beberapa perkara dalam skop fungsi MOSTI. Keputusan Kerajaan Jepun untuk melepaskan sisa air terawat di perairan melalui *Advanced Liquid Processing System* (ALPS). Setelah mendapat penilaian terperinci dan pemantauan ketat oleh pihak berkompentensi iaitu Agensi Tenaga Atom Antarabangsa (IAEA).

IAEA dalam laporan yang telah dikeluarkan pada tahun 2023 yang bertajuk "*IAEA Comprehensive Report on the Safety Review of the ALPS Treated Water at*

the Fukushima Daichi Nuclear Power Station” menyatakan bahawa pelepasan sisa radioaktif ini ke Lautan Pasifik iaitu mematuhi piawaian keselamatan antarabangsa serta menyebabkan impak radiologi yang boleh diabaikan atau dikira tidak signifikan kepada manusia dan alam sekitar. Walau bagaimanapun, Kerajaan Malaysia tetap mengambil langkah berjaga-jaga dalam memastikan keselamatan orang awam, dan alam sekitar tidak tercemar melalui pemantauan aras sinar berterusan dari semasa ke semasa dengan menggunakan aset-aset di stesen-stesen pemantauan yang sedia ada.

Berdasarkan rekod pemantauan termasuk data dari stesen pemantauan Air Gama Spektrum- *Gamma Spectrum Water Monitoring System* yang terletak di Jeti UMS di Kota Kinabalu menyatakan tidak ada peningkatan aras sinaran yang ketara di kesan sejak pelepasan air terawat berkenaan.

Untuk makluman Tuan Yang di-Pertua dan Ahli-ahli Yang Berhormat Senator, bacaan purata kadar dos sinaran sepanjang bulan September 2023 yang direkodkan oleh Jabatan Tenaga Atom hanya sebanyak tiga *nano sievert* iaitu 500 kali lebih rendah daripada had kadar dos untuk orang awam.

Seterusnya, saya ingin menyentuh mengenai cadangan dan pandangan daripada Yang Berhormat Senator Dato’ Ahmad bin Dato’ Sri Haji Ibrahim terhadap usaha untuk memberi nilai tambah ke Sarawak sebagai hab hidrogen dalam teknologi hijau.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, Sarawak ialah negeri yang proaktif dalam inisiatif penjanaan dan pelaksanaan hidrogen hijau. *Sarawak Economic Development Corporation* (SEDC) menyasarkan untuk Sarawak memulakan eksport hidrogen hijau secara besar-besaran menjelang tahun 2027. Di bawah fasa jangka masa pendek, Hidrogen Ekonomi dan Teknologi *Roadmap* (HETR) 2023-2030, fokus pelaksanaan adalah untuk menerokai inisiatif hidrogen melalui projek-projek demonstrasi dan seterusnya memacu pasaran domestik dan juga eksport. Pelaksanaan ini juga akan di dokong dengan polisi baharu yang dapat memberi insentif kepada pihak-pihak yang berkepentingan untuk pembangunan ekosistem hidrogen dan strategi ini akan diperluaskan secara beransur-ansur berkonsepkan *buy some and bill some*, dengan izin.

NanoMalaysia Berhad sebagai agensi di bawah MOSTI kini bekerjasama dengan SEDC Energy Sarawak dalam pelbagai bidang teknologi hidrogen seperti pembangunan *ground power unit* atau unit kuasa darat (GPU) serta kenderaan berkuasa hidrogen untuk sektor aeroangkasa.

■1820

GPU dan kenderaan hidrogen ini akan ditempatkan di Lapangan Terbang Antarabangsa Kuching untuk menggantikan GPU yang bertenaga diesel yang sedia

ada serta penggunaan kenderaan berkuasa hidrogen ataupun *flight pushback tractor* untuk perkhidmatan sokongan darat.

Maka, dengan itu MOSTI sentiasa terbuka untuk meneroka peluang menjalinkan kerjasama yang lebih erat dengan kerajaan Sarawak dan pemegang taruh dalam sumber tenaga boleh diperbaharui berasaskan hidrogen, berdasarkan prestasi cemerlang negeri Sarawak daripada segi teknologi dan ekonomi hidrogen.

Sekian saja maklum balas saya Tuan Yang di-Pertua, untuk kali ini. Sekali lagi diucapkan terima kasih kepada semua Ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam perbahasan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Kedua Belas di Dewan negara kali ini. Sekian dan terima kasih... *[Tepuk]*

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Terima kasih Yang Berhormat Timbalan Menteri atas jawapan dan penjelasan yang telah diberikan. Dengan ini saya menjemput Yang Berhormat Menteri daripada Kementerian Kesihatan. Dipersilakan Yang Berhormat Timbalan Menteri.

6.21 ptg.

Timbalan Menteri Kesihatan [Tuan Lukanisman bin Awang Sauni]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Salam Malaysia Madani dan salam sejahtera.

Tuan Yang di-Pertua, Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12 (KSP RMKe-12) terus meletakkan kesihatan sebagai salah satu bidang keutamaan dalam memacu negara ke arah negara yang mampan, sejahtera dan berpendapatan tinggi.

Saya juga berterima kasih kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri atas pembentangan Usul KSP RMKe-12 yang jelas menunjukkan komitmen kerajaan dalam memastikan kelangsungan perkhidmatan kesihatan negara kita selaras dengan Kertas Putih Kesihatan sebagai hala tuju reformasi sistem kesihatan negara.

Terlebih dahulu, saya ingin mengucapkan terima kasih kepada 11 orang Ahli-ahli Yang Berhormat Senator Dewan Negara yang telah mengambil bahagian dalam perbahasan terhadap Laporan Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ke-12, Tahun 2023 dan membangkitkan sebanyak 22 isu iaitu Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas a/l A Achyuthan Nair, Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff, Yang Berhormat Senator Tuan Amir bin Ghazali, Yang Berhormat Senator Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan, Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang, Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian, Yang Berhormat Senator Tuan Abun Sui Anyit, Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim, Yang Berhormat Senator Datuk Lim Pay Hen dan Yang Berhormat Senator Datuk Bobbey Ah Fang Bin Suan.

Berdasarkan tempoh masa yang diberikan, saya akan menjawab isu yang telah dibangkitkan berdasarkan empat tajuk utama iaitu soalan yang paling popular, perbincangan yang paling popular iaitu pembinaan dan naik taraf *facilities* kesihatan.

Kedua, peralatan dan kelengkapan.

Ketiga, inisiatif mengurangkan kesesakan hospital dan perkara-perkara yang lain. Sekiranya persoalan yang dibangkitkan tidak sempat dijawab, kami di Kementerian Kesihatan akan memberikan jawapan secara bertulis.

Pembinaan dan naik taraf *facilities* kesihatan. Bagi isu berkenaan tentang ubah suai Hospital Tuanku Ja'afar yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas a/l A Achyuthan Nair, telah membangkitkan mengenai status ubah suai Hospital Tuanku Ja'afar dan impaknya kepada pesakit.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, kerja-kerja naik taraf melibatkan naik taraf sistem pencegahan kebakaran, sistem pendingin hawa berpusat, penambahbaikan pengudaraan di blok utama, sistem elektrik dan gas perubatan telah mula dilaksanakan pada 3 Januari 2022, dan dijadualkan siap pada 2 Januari 2025.

Kemajuan fizikal projek sehingga 31 Ogos 2023 ialah 49 peratus iaitu satu peratus melebihi jadual projek. Bagi menangani isu kesesakan pesakit, tempoh naik taraf HTJ ini, pesakit-pesakit akan diberikan perawatan di Hospital Rembau yang telah beroperasi bermula tahun 2020 dan terletak lebih kurang kira-kira 31 kilometer daripada HTJ. Melalui projek naik taraf HTJ ini, ia akan memberi keselesaan kepada pesakit dan turut meningkatkan lagi tahap keselamatan di HTJ, setelah selesai.

Berkenaan tentang cadangan hospital baharu kawasan Seremban atau sekitar, Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas a/l A Achyuthan Nair juga mencadangkan supaya hospital baharu di sekitar Seremban atau Nilai dibina bagi mengurangkan kesesakan di Hospital Tuanku Ja'afar. KKM sememangnya meneliti perkara ini dan sedang menyediakan Pelan Induk Pembangunan Hospital Tuanku Ja'afar. Penyediaan pelan induk ini merangkumi penyusunan semula perkhidmatan di hospital sedia ada dan juga pembinaan blok baharu.

KKM juga sedang dalam usaha mengenal pasti tapak yang bersesuaian di sekitar kawasan berhampiran. Pelaksanaan pelan induk ini akan dilaksanakan secara berperingkat setelah tanah diperoleh kelak. Tuan Yang di-Pertua, isu yang sering dibangkitkan oleh ramai Ahli Dewan Negara ini iaitu berkenaan tentang isu tempat letak kereta.

Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang telah bertanya sama ada KKM mempunyai perancangan untuk meluaskan lagi Hospital Pulau Pinang serta perancangan membina lot *parking* bertingkat di hospital ini.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, sebanyak 1,186 parkir sedang dibina sebagai tambahan kepada kemudahan semasa bagi *multilevel carpark* yang ketika ini masih belum digunakan secara optimum. Parkir tambahan ini adalah merupakan sebahagian daripada skop projek pembinaan blok wanita dan kanak-kanak, blok klinik pakar serta wad Hospital Pulau Pinang.

Menyentuh berkenaan tentang tempat letak kereta ini, KKM juga mempunyai banyak cadangan daripada wakil rakyat dan juga industri...

Dr. Lingeshwaran a/l Dato' Seri R. Arunasalam: [Bangun]

Tuan Lukanisman bin Awang Sauni: Untuk membantu mengurangkan kesesakan. Salah satu projek yang sedang dijalankan adalah di Hospital Selayang di mana penggunaan...

Dr. Lingeshwaran a/l Dato' Seri R. Arunasalam: Mohon mencelah...

Tuan Lukanisman bin Awang Sauni: Tempat *parking* mekanikal digunakan. Ya, Yang Berhormat Senator.

Dr. Lingeshwaran a/l Dato' Seri R. Arunasalam: Terima kasih. Mohon Yang Berhormat Timbalan Menteri menyemak semula jawapan yang disediakan oleh pegawai KKM. Setahu saya, *multistorey parking* memang penuh sewaktu pejabat di mana berlambak kereta memang *parking* di tepi-tepi jalan sekitar Hospital Pulau Pinang. Mungkin Yang Berhormat Timbalan Menteri kena turun padanglah untuk lihat sendiri apa yang berlaku di Hospital Pulau Pinang.

Penyelesaian untuk 1,000 *parking* baharu yang dibina, ia sebenarnya tidak akan menyelesaikan isu kerana saya rasa blok baharu yang akan dibina merangkumi hampir 500 penambahan katil dan ini sekitar 3,000 orang staf baharu akan dilantik dan juga peningkatan bilangan pesakit juga. Jadi, saya rasa isu ini tidak akan selesai. Terima kasih.

Tuan Lukanisman bin Awang Sauni: Terima kasih Yang Berhormat Senator Dr. Lingeshwaran a/l Dato' Seri R. Arunasalam. Sememangnya saya tahu Yang Berhormat Senator sering membangkitkan isu tempat letak kereta ini. Sememangnya isu tempat letak kereta ini sentiasa berpanjangan dan juga ini bukanlah semata-mata terletak di bahu Kementerian Kesihatan. Kami faham dan kami memerlukan kerjasama pihak PBT dan juga kementerian-kementerian lain yang dapat membantu untuk menyediakan tempat letak kereta dan juga kajian berkenaan tempat, bagaimana untuk kami menyelesaikan masalah tempat *parking* ini sedang berjalan.

Mengambil kira cadangan-cadangan daripada pihak industri yang mungkin boleh kami guna pakai untuk mengurangkan beban kesesakan pesakit-pesakit ataupun klien-klien kami yang mendatangi ke hospital. Selain daripada itu, saya akan melihat sekali lagi bagaimana keadaan kesesakan di Hospital Pulau Pinang dan juga

kita akan menganjurkan libat urus dan kerjasama untuk mencari penyelesaian yang terbaik supaya dapat dilihat oleh masyarakat kita benar-benar berusaha untuk menyelesaikan masalah ini.

Berkenaan tentang isu yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Tuan Abun Sui Anyit, mencadangkan agar klinik kesihatan dibina di Data Kakus.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, buat masa ini KKM menyediakan perkhidmatan kesihatan bergerak dari Klinik Kesihatan Bintulu secara berkala bagi menampung keperluan perkhidmatan kesihatan di Data Kakus.

Oleh itu, jawapan daripada pihak KKM, buat ketika ini belum ada lagi perancangan untuk membina klinik-klinik khusus bagi kawasan Data Kakus. Walaupun demikian, saya tahu bahawa Yang Berhormat Senator datang dari kawasan luar bandar. Ketika ini, Kerajaan Negeri Sarawak bersama dengan Kementerian Kesihatan melalui Jawatankuasa MA63 menilai keperluan klinik-klinik di luar bandar ketika ini.

■1830

Kepada Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff, telah menyentuh mengenai projek pembinaan Klinik Kesihatan Jenis 3, dan kuarters Bachok Kelantan yang perlu disegerakan.

Untuk maklumat Yang Berhormat, projek ini sedang dalam proses tender dan surat setuju terima dijangka dikeluarkan oleh JKR pada awal tahun 2024. Saya rasa jawapan ini bolehlah Yang Berhormat Senator, bawa kepada masyarakat untuk diuar-uarkan.

Juga kepada Yang Berhormat Senator Datuk Bobbey Ah Fang Bin Suan meminta agar projek yang diumumkan oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri iaitu Pusat Darah Sabah, Makmal Kesihatan Awam dan Makmal Keselamatan Kualiti Makanan di Sarawak disegerakan.

Untuk maklumat Yang Berhormat, Projek Makmal Keselamatan dan Kualiti Makanan Makmal Zon Sarawak dan Makmal Kesihatan Awam Kuching sedang dalam peringkat penyediaan skop projek secara terperinci melalui sesi *value engineering*.

Projek ini dijangka mula dibina pada November 2024 dan dijangka siap pada November 2028. Pada masa kini, KKM bersama pihak agensi pelaksana iaitu Jabatan Kerja Raya sedang giat melaksanakan semua tindakan yang sewajarnya bagi memastikan projek ini dapat bermula dan siap mengikut perancangan. Bagi Pusat Darah Sabah pula, projek ini telah dimohon kepada pihak Kementerian Ekonomi di bawah *Rolling Plan*

Keempat, Rancangan Malaysia Ke-12, dan sedang dalam pertimbangan kementerian tersebut. Berkenaan tentang isu yang dibangkitkan dan saranan oleh

Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim agar projek naik taraf klinik kesihatan daif yang usang dipercepatkan terutamanya di Sabah dan Sarawak. KKM mengambil perhatian serius dan memantau pelaksanaan projek dengan rapi agar projek dapat disiapkan mengikut jangka masa yang ditetapkan. Sehingga 21 September 2023, sebanyak 175 ataupun 40 peratus daripada 436 buah klinik yang dirancang untuk dinaiktaraf pada tahun ini telah siap dan baki 261 buah klinik dijangka dapat disiapkan pada tahun ini.

Di Sabah sebanyak 3 projek telah siap dan 20 lagi akan siap pada tahun ini. Manakala di Sarawak, sebanyak 20 projek telah siap dan 16 lagi akan siap pada tahun ini. Berdasarkan pembentangan Rancangan Malaysia Ke-12, jelas telah disebut oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri bahawa KKM akan melaksanakan penambahbaikan dan menaik taraf klinik-klinik daif di seluruh negara dari tahun 2023 sehingga 2025 berjumlah sebanyak 1,200. Saya memohon kepada semua Ahli-ahli Dewan supaya menyokong Yang Amat Berhormat Perdana Menteri untuk menambahkan lagi jumlah dana peruntukan bagi projek-projek naik taraf klinik-klinik daif ini.

Bukan hanya untuk klinik di luar bandar malah untuk klinik-klinik di dalam bandar turut perlu diberikan perhatian dalam keadaan yang daif. Berhubung saranan Yang Berhormat Senator Datuk Bobbey Ah Fang agar perhatian yang sewajarnya diberikan ke atas isu keciciran kesihatan luar bandar. KKM memulakan kajian jurang dan penawaran keperluan *facilities*, peralatan dan sumber manusia untuk kesihatan yang dijangka siap pada November 2024.

Kajian ini akan membantu KKM merancang keperluan sumber kesihatan di seluruh Malaysia dengan lebih tepat, mencukupi bagi membangunkan *facilities* kesihatan, peralatan dan sumber manusia berasaskan bukti keperluan penduduk pada masa kini dan pada masa yang akan datang.

Berkenaan cadangan autonomi kesihatan pada Sabah dan Sarawak yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian, KKM mengenakan pendekatan libat urus melalui penubuhan Jawatankuasa Tindakan Bersama Pembangunan Kesihatan Negeri Sabah dan Sarawak. Jawatan ini dipengerusikan secara bersama oleh Yang Berhormat Menteri Kesihatan dengan Yang Amat Berhormat Ketua Menteri Sabah dan Yang Amat Berhormat Premier Sarawak.

Jawatankuasa ini akan meneliti isu-isu kesihatan berkaitan Sabah dan Sarawak. Seterusnya kita beralih kepada isu utama yang kedua iaitu peralatan dan kelengkapan. Dalam ucapan dan pertuturan Yang Amat Berhormat Perdana Menteri, beliau jelas menyebutkan tumpuan dalam kajian separuh penggal adalah berkaitan tentang peralatan kesihatan berteknologi tinggi perlu disediakan dan akan dilakukan

dalam Kementerian Kesihatan. KKM menghargai keprihatinan Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang berkenaan kekurangan peralatan-peralatan kesihatan di semua hospital kerajaan khususnya di Hospital Pulau Pinang.

Untuk makluman, KKM telah memperuntukkan sebanyak RM1.01 bilion sejak tahun 2020 sehingga 2023 bagi melaksanakan perolehan perubahan di semua hospital, KKM. Daripada jumlah tersebut, sebanyak RM34.9 juta telah dibelanjakan bagi tujuan perolehan peralatan di Hospital Pulau Pinang.

KKM akan terus memastikan keperluan peralatan perubatan di Hospital KKM termasuk di Hospital Pulau Pinang adalah mencukupi. Tertakluk kepada peruntukan kewangan KKM dalam pada masa itu KKM akan melaksanakan kaedah sewa guna *list to use* peralatan perubatan yang kritikal bagi membolehkan lebih banyak peralatan tersebut dapat digunakan di *facilities-facilities* kesihatan KKM.

Untuk makluman Tuan Yang di-Pertua, daripada sesi tinjauan saya bersama Yang Berhormat Menteri ke hospital-hospital dan *facilities* KKM memang diakui kakitangan ataupun petugas-petugas kesihatan kita memerlukan peralatan yang lebih baik, yang lebih bermaruah supaya dapat memberikan perkhidmatan kepada *client-client* kami. Saya mengambil maklum akan cadangan Yang Berhormat Senator Tuan Abun Sui sekali lagi berkenaan tentang mesin dialisis disediakan di Klinik Kesihatan Sungai Asap dan Klinik Kesihatan Belaga.

Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff juga ada menyentuh berkenaan strategi KKM dalam mencegah penyakit tidak berjangkit. Memandangkan isu yang dibangkitkan oleh kedua-dua Ahli Senator ini merujuk kepada tindakan KKM dalam usaha menangani penyakit tidak berjangkit NCD, saya akan menjawab isu ini secara bersekali. Sebelum itu untuk makluman Yang Berhormat Senator Tuan Abun berhubung kemudahan ambulans di Klinik Sungai Asap dan Klinik Kesihatan Belaga buat masa ini Klinik Kesihatan Sungai Asap dilengkapi dengan dua unit ambulans manakala Klinik Kesihatan Belaga mempunyai sebuah ambulans.

Ketiga-tiga ambulans tersebut masih dalam keadaan baik. Untuk makluman Dewan yang mulia ini, bilangan pesakit yang menjalani rawatan dialisis meningkat setiap tahun dan kajian menunjukkan bahawa bilangan pesakit buah pinggang tahap akhir akan mencecah sehingga lebih daripada 100,000 orang pada tahun 2040. Memandangkan beban perawatan pesakit buah pinggang yang semakin tinggi, KKM menggalakkan rawatan *Peritoneal Dialysis* (PD) sebagai pilihan rawatan dialisis utama di Malaysia.

PD first policy iaitu sebagai hala tuju terkini rawatan pesakit kegagalan buah pinggang bertujuan memastikan kelestarian rawatan dialisis dalam jangka masa panjang bercirikan *patient-centered care* dan dapat dilakukan di rumah.

Oleh itu, selain pilihan menjalani rawatan hemodialisis pesakit-pesakit buah pinggang tahap akhir baru yang memenuhi kriteria akan diberikan pilihan rawatan lain iaitu untuk menggunakan rawatan *Peritoneal Dialysis* di mana latihan akan diberikan dan pesakit boleh menjalankan rawatan di rumah dan kemudahan bekalan *consumable dialysis* akan disediakan oleh pihak KKM. Juga kepada Yang Berhormat Senator Tuan Abun, saya dalam siri tugas di dalam KKM turut telah melawat beberapa buah tempat di hospital-hospital di bandar-bandar utama di Sarawak.

Saya lihat di Bintulu, saya berjumpa dengan masyarakat daripada Sungai Asap yang terpaksa melalui empat jam perjalanan untuk ke Hospital Bintulu. Empat jam rawatan dan empat jam lagi untuk kembali semula dan ada di kalangan pesakit ini yang mengambil keputusan untuk menyewa semata-mata untuk mendapatkan perawatan hemodialisis di hospital yang terdekat.

Berkenaan tentang masalah ini, kami akan meneliti dan juga Jabatan Kesihatan Negeri Sarawak telah mengemukakan beberapa opsyen kepada pihak pusat ataupun KKM untuk diangkat bagi melihat keperluan pembukaan tempat dan juga penempatan mesin-mesin dialisis di kawasan pinggir bandar dan juga di kawasan pedalaman Sarawak.

■1840

Di kesempatan ini juga, saya ingin menyeru agar rakyat Malaysia sentiasa mengamalkan pemakanan sihat dan seimbang serta mengamalkan gaya hidup sihat. Marilah kita- semua menjalani saringan kesihatan secara berkala agar penyakit tidak berjangkit termasuk penyakit buah pinggang dapat dicegah, diberikan intervensi awal dan seterusnya dapat mengurangkan beban perawatan.

Usaha promosi gaya hidup sihat memerlukan sinergi daripada kita termasuk Ahli-ahli Parlimen, Dewan Negara dan agensi-agensi kerajaan menerusi *whole of nation approach*, dengan izin. KKM juga sentiasa menyebarkan luas maklumat mengenai penyakit tidak berjangkit (NCD) melalui platform media sosial popular termasuk *Facebook*, *Instagram*, *Twitter*, aplikasi *TikTok* dan juga *YouTube*.

Berkenaan tentang isu yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Datuk Lim Pay Hen telah membangkitkan mengenai perluasan projek *electronic medical record* (EMR) ke seluruh negara. Untuk makluman sistem ini sedang dilaksanakan secara rintis di Negeri Sembilan dan dijangka EMR akan dapat diperluaskan di fasiliti kesihatan KKM menjelang tahun 2030 atau lebih awal.

Di samping itu juga, KKM menyasarkan untuk melaksanakan inisiatif pendigitalan penjagaan kesihatan negara secara keseluruhan menjelang tahun 2030 dalam usaha memberi perkhidmatan terbaik pada Malaysia.

KKM mengambil serius apa yang diumumkan oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri dalam teks ucapan, beliau telah menyentuh berkenaan tentang

proses pendigitalan dan kami akan berusaha bersungguh-sungguh untuk memastikan sistem pendigitalan ini akan menjadi sebuah legasi baharu di bawah Kerajaan Perpaduan, Kerajaan Madani.

Berkenaan isu yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas juga ada mencadangkan agar pesakit yang berkemampuan membayar kos rawatan penuh bagi mengurangkan penghijrahan pegawai perubatan pakar KKM ke hospital swasta yang seterusnya dapat mengoptimumkan kapasiti perawatan di hospital.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, bagi pesakit yang berkemampuan, mereka boleh memilih untuk mendapatkan perawatan di bawah inisiatif Perkhidmatan Pesakit Bayar Penuh (PPBP). Perkhidmatan ini akan diperluaskan secara berfasa kesemua hospital KKM setelah Perintah Fi (Perubatan) (Pesakit Bayar Penuh) 2007 yang sedia ada dikemas kini dan diwartakan.

Sebahagian daripada hasil yang diperoleh oleh kerajaan melalui PPBP ini akan diberikan kepada pegawai perubatan pakar yang berdaftar di bawah perkhidmatan ini. Sejak diperkenalkan, bilangan pegawai perubatan pakar yang berdaftar dalam PPBP telah bertambah daripada 87 orang pada tahun 2006 kepada 4,009 orang pada tahun 2022.

Berkenaan tentang isu doktor pakar pencen sukarela. KKM menyambut baik saranan Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas agar doktor pakar yang telah bersara dipanggil semula untuk berkhidmat secara *pro bono*. Dalam hal ini, KKM sentiasa mengalu-alukan pakar yang telah bersara dan ingin berkhidmat secara sukarela tanpa bayaran atau secara *seasonal*, dengan izin, dengan kadar tidak melebihi 10 jam seminggu. KKM juga menimbang untuk pelantikan pakar perubatan dalam bidang kritikal untuk berkhidmat secara kontrak.

Berkenaan juga tentang isu yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina, Yang Berhormat Senator Tuan Amir bin Ghazali telah bertanya mengenai keberkesanan program *IMFree*, dan Program Lima Minit Antirokok/Vape.

Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat, hasil daripada inisiatif-inisiatif yang dilaksanakan oleh pelbagai pihak *prevalence* perokok bagi perokok konvensional dalam kalangan remaja berumur 13 sehingga 17 tahun telah berkurang daripada 13.8 peratus pada tahun 2017 kepada 6.2 peratus pada tahun 2022.

KKM akan terus komited untuk membentangkan Rang Undang-undang Kawalan Produk Merokok Demi Kesihatan Awam 2023 berserta peruntukan Generasi Penamat Rokok (GEG) pada Mesyuarat Parlimen yang akan datang. Ini sekali gus dapat menjawab pertanyaan Yang Berhormat Senator Tuan Amir

mengenai garis panduan yang akan ditetapkan oleh KKM terhadap penggunaan cecair dan alat elektronik *vape* agar ia tidak akan disalahgunakan.

Saya memohon kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator supaya membantu KKM untuk melobi dan juga memberi pujukan kepada rakan-rakan di dalam Dewan dan rakan-rakan di Parlimen untuk menyokong secara penuh rang undang-undang yang kami akan bentangkan seawal bulan Oktober kelas... [*Tepuk*]

Berhubung saranan Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina dan Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim agar Skim Perubatan Madani diperluaskan kepada penduduk luar bandar. Sukacita dimaklumkan bahawa Skim Perubatan Madani telah diperluaskan seluruh Malaysia mulai 15 September 2023 seperti mana pengumuman Yang Berhormat Menteri Kesihatan semasa ucapan penggulungan beliau di Dewan Rakyat pada 19 September 2023, Selasa yang lepas.

Pada 1 Oktober kelak, Yang Amat Berhormat Perdana Menteri akan melancarkan Skim Perubatan Madani secara besar-besaran. Dengan perluasan ini, kumpulan B40 yang menerima Sumbangan Tunai Rahmah (STR) di seluruh negara boleh mendapatkan rawatan pesakit luar ringan secara percuma di klinik swasta berdasarkan kategori dan hak manfaat yang telah ditetapkan.

Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad juga telah mencadangkan agar jenis rawatan di bawah Skim Perubatan Madani ini ditambah dan dipelbagaikan. Buat masa ini Skim Perubatan Madani menyediakan rawatan bagi demam dan selesema, cirit-birit dan muntah, terseliuh, sakit kepala, trauma ringan seperti luka ringan dan lain-lain.

Selain itu, skim ini juga menyediakan prosedur rawatan seperti *nebulize* bagi penyakit lelah, balutan untuk menghentikan pendarahan atau mengurangkan pergerakan anggota, merawat, mencuci, menjahit luka-luka kecil, membuang benang jahitan, membuang benda asing pada mata, telinga dan hidung, penukaran tiub saluran kencing, memberi infusi cecair.

Terdapat juga beberapa ujian ringkas, *point-of-care testing* yang boleh dilaksanakan seperti analisis darah- *full blood count*, ujian kandungan gula dalam darah- *glucometer*, ujian air kencing, ujian bagi deman denggi dan juga ujian bagi COVID-19 RTK Saliva dan juga ujian *swab*. Pengimbas *X-ray* bagi klinik yang mempunyai kemudahan ini dan juga ECG untuk bacaan jantung.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, senarai rawatan yang ditawarkan di bawah skim ini telah melalui beberapa siri libat urus bersama pakar perubatan kesihatan keluarga dan pakar di jabatan kecemasan yang mana rawatan yang dimaksudkan dirasakan sesuai untuk memenuhi objektif skim dan pelaksanaan di klinik swasta ataupun GP. Melalui perluasan skim ini ke seluruh negara bilangan jenis

ubat yang disenaraikan dalam pakej Skim Perubatan Madani akan ditingkatkan daripada 150 kepada 170 jenis.

Tuan Yang di-Pertua, dalam sesi libat urus kami, kami juga mendapat pandangan-pandangan daripada GP, industri dan juga dari farmasi untuk turut serta kerana mereka melihat selain daripada mendapat limpahan daripada Skim Perubatan Madani ini, mereka juga turut untuk mengurangkan bebanan KKM yang dilihat mereka dapat membantu. Inilah semangat Kertas Putih yang ingin kita angkat bagi 15 tahun yang akan datang.

Tuan Yang di-Pertua, akhir sekali Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina, Yang Berhormat Senator Dato' Dr. Nelson telah menyentuh mengenai persiapan Malaysia dalam menjadi negara tua. Bagi menghadapi cabaran negara menua, kerajaan sedang membangunkan rangka tindakan penuaan kebangsaan. Isu-isu ini sering dibangkit oleh Ahli-ahli Parlimen dan Ahli-ahli Senator berkenaan tentang apakah cadangan, fungsi dan juga perancangan KKM untuk bersiap sedia bagi menangani kerajaan ataupun menangani masyarakat kita yang semakin menua.

Dalam ucapan Yang Amat Berhormat Perdana Menteri terdapat cadangan dan pertuturan beliau menyebut berkenaan persediaan kerajaan di bawah Kementerian Kesihatan Malaysia untuk menubuhkan pusat geriatrik kebangsaan pada masa yang akan datang.

Terdapat juga isu-isu yang dibangkitkan berkenaan tentang Akta Kemudahan dan Perkhidmatan Jagaan Warga Emas Swasta yang telah dibentangkan pada tahun 2018 dan kami menjangkakan akan menguatkuasakan akta tersebut menjelang tahun 2025.

■1850

Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat Senator, KKM telah memulakan Program *Expanded Scope*, program kesihatan keluarga untuk warga emas yang berumur 60 tahun dan ke atas sejak tahun 1996. Program ini dilaksanakan bagi membantu warga emas mencapai tahap kesihatan yang optimum melalui perkhidmatan kesihatan yang menyeluruh serta bersepadu berteraskan kepada Dasar Kesihatan Warga Emas Negara 2008.

Di bawah program ini, KKM melaksanakan promosi dan literasi kesihatan, saringan risiko dan penilaian kesihatan, pemeriksaan perubatan, rawatan, kaunseling dan rujukan, lawatan ke rumah dan perawatan di rumah, perkhidmatan rehab, aktiviti rekreasi sosial dan kebajikan bagi kelab warga emas di klinik kesihatan.

KKM juga telah menubuhkan kelab warga emas di sesetengah klinik kesihatan dengan hasrat memastikan perkembangan kesihatan warga emas dalam persekitaran mesra umur adalah sihat serta menyediakan peluang untuk penyertaan

sosial dan kebajikan agar mempunyai peranan sosial yang bermakna. Sehingga kini, terdapat 265 buah kelab warga emas yang aktif di seluruh negara yang telah bermula penubuhannya sejak tahun 1996. Penyertaan ke kelab warga emas adalah secara sukarela.

Tuan Yang di-Pertua, saya ingin memohon sedikit masa untuk saya menggulungkan ucapan perbahasan ini.

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Silakan.

Tuan Lukanisman bin Awang Sauni: Sepanjang tempoh separuh penggal Rancangan Malaysia Ke-12, pelbagai cabaran telah kita hadapi. Situasi yang amat memberi kesan kepada negara pada ketika itu tentu sahaja pandemik COVID-19 yang tidak pun dirancang di bawah Rancangan Malaysia Ke-12 yang melanda dunia serta hampir menjejaskan sistem kesihatan negara kita.

Namun demikian, KKM telah berjaya mengatasinya, di mana pada separuh penggal pertama RMKe-12, beberapa inisiatif berimpak tinggi telah dilancarkan seperti Pusat Kecemerlangan Kesihatan Mental Kebangsaan serta Projek Kompleks Dewan Bedah (ICU) dan wad tambahan Hospital Kuala Lumpur (HKL) yang baru sahaja dilancarkan pada pagi ini oleh Yang Berhormat Menteri.

Di samping itu, inisiatif lain untuk kemudahan rakyat seperti pembangunan Hospital Pendang, Hospital Tanjong Karang, Hospital Cyberjaya, Pusat Jantung Hospital Sultan Idris Shah, Serdang, Kompleks Endokrin Hospital Putrajaya dan Hospital Sri Aman 2 telah berjaya disempurnakan. KKM juga akan terus berusaha untuk melaksanakan perancangan yang tergendala pada awal pelaksanaan Rancangan Malaysia Ke-12.

Kerajaan Perpaduan, Kerajaan Madani komited untuk terus meningkatkan akses rakyat kepada perkhidmatan kesihatan yang lebih baik dan akan mengambil langkah yang seiring dengan Kertas Putih Kesihatan selaras dengan prinsip kemampanan, kesejahteraan dan ihsan yang merupakan sebahagian daripada nilai teras Madani.

Tuan Yang di-Pertua, sekian sahaja penggulungan saya bagi perkara-perkara yang menyentuh tentang Kementerian Kesihatan. Saya sekali lagi mengucapkan ribuan terima kasih dan memohon sokongan daripada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang prihatin dengan isu-isu kesihatan di negara agar secara berterusan memberikan maklum balas kepada perkhidmatan kami.

Sekian, terima kasih. Salam *segulai sejalai...* [Tepuk]

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Terima kasih Yang Berhormat Timbalan Menteri dan pegawai-pegawai daripada Kementerian Kesihatan yang masih berada di Dewan yang mulia ini.

Esok ialah hari terakhir, akan kita sambung dengan 12 kementerian lagi sebelum diputuskan untuk diluluskan ya.

Ahli-ahli Yang Berhormat Senator, terima kasih kerana masih berada di Dewan yang mulia kita ini.

Dengan itu, Mesyuarat hari ini ditangguhkan hingga jam 10 pagi hari Selasa, 26 September 2023. Sekian, terima kasih.

[Dewan ditangguhkan pada pukul 6.54 petang]